

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY

TÓTH TIHAMÉR

ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

GYÜJTEMÉNYES DÍSZKIADÁS

TÓTH TIHAMÉR
ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

XVII. KÖTET

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

TÓTH TIHAMÉR

HISZEK JÉZUS KRISZTUSBAN!

A PÁZMÁNY-EGYETEM TEMPLOMÁBAN AZ 1931–32 TANÉVBEN ELMONDOTT SZENTBESZÉDEK.

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

HARMADIK KIADÁS

Nihil obstat. *Dr. Michael Marczell*, censor dioecesanus. Nr. 2513/1935. Imprimatur. Strigonii, die 8. Aug. 1935. *Dr. Joannes Drahos*, vicarius generalis subst.

Kiadja a Szent István-Társulat.
Stephaneum nyomda r. t. Budapest. — A nyomdáért felelős: ifj. Kohl Ferenc.

BEVEZETŐ BESZÉDEK.

I.

Az örök Krisztus és a mai ember.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Van ma a lengyeleknek egy Európa-szerte ismert írójuk (Ossendowski), aki útleírásaiban különös előszeretettel boncolgatja a keleti ember misztikus lelkét. Egyik ilyen könyvében — címe: «A Szahara lelke» — azokat a benyomásokat írja le, amiket Algíron és Túniszon át tett utazásai alatt gyüjtött.

Elmond a sok epizód közt egy végtelenül leverő, szomorú esetet is. Leírja, amint ott kint Afrikában egy francia férfiú összetalálkozik egy pogány papnővel, aki azonban hallott már az Úr Krisztusról, sőt hisz is benne. Saját anyanyelvén Aisszának nevezi Krisztust.

«Aissza nemcsak próféta volt, hanem Isten is — mondja a pogány papnő ennek a franciának. Aki csak ember, az nem feledkezhetik meg magáról teljesen más ember kedvéért. Csakis Isten képes erre. Aissza megtette ezt, tehát bizonyos, hogy Isten, és hogy jóságos Isten.»

Most azonban megszólal a kétkedő európai:

— Hát nem voltak-e más emberek is, akik föláldozták életüket vagy jólétüket mások boldogságáért?

— De igen! — feleli a pogány. — De ezeknek megvolt az életben az örömük és boldogságuk, megvolt házuk, családjuk, volt becsülésük és hírük . . . Aissza egyedül volt, — kell, hogy Isten legyen!

És ekkor a pogány papnő arra kéri a francia keresztény férfit, hogy beszéljen neki sokat Krisztusról.

— Taníts meg, hogyan kell imádkozni Aisszához — kérleli a pogány nő.

És ekkor ennek a keresztény európai férfiúnak ezt a vallomást kell tennie: «Nem tudtam kielégíteni kívánságait, mert magam sem tudtam!» (I. m. 212. l. Franklin-kiadás.)

Nem végtelenül sivár, szomorú jelenet-e ez, Kedves Ke-

resztény Testvéreim? Egy pogány papnő sóvár lélekkel kér egy keresztény európai embert, hogy beszéljen neki Krisztusról, s annak be kell vallania: Nem tudtam neki beszélni, mert magam sem ismertem Krisztust!

Nem lenne ennyire elszomorító az eset, ha ez a tudatlanság csak szórványos kivétel volna. Sajnos, azonban napról-napra látnunk kell, mennyien élnek köztünk emberek, akik Krisztusról «christianus»-nak, kereszténynek nevezik magukat, de mily keveset tudnak Krisztusról, mily kevéssé ismerik és szeretik őt s főleg mily kevéssé élnek az ő akarata szerint! Annak az újabb beszédsorozatnak, amelyet a «Credo» további magyarázata során az Úr Krisztusról a mai napon kezdek, egyik célja lenne ezt a tudatlanságot megszüntetni.

Persze nem ez a főcél, melyet szem előtt tartok, mikor az Úr Krisztusról két éven át szándékozom beszélni! Hiszen ti, Testvérek, akik itt oly kitartó és áldozatos érdeklődéssel hallgattok engem, ti, akik közül akárhányan félórás, egyórás villamos utazás árán juttok el ide hallgatni e beszédeket, ti nem tartoztok annak a fagyott hitű franciának típusához. Ti hisztek Krisztusban és szeretitek Krisztust. És úgy szeretném, hogy mégis ti is sokat tanulhassatok ezekből a beszédekből. A ti számotokra sem lesz közömbös, ha sokat, minél többet hallotok az Úr Krisztusról. Mily lelki hasznot várok én ettől az új beszédsorozatomtól, amelynek címe lesz: «**Hiszek Jézus Krisztusban!**» — vagyis, hogy **miért akarnék erről a témáról két éven át beszélni**, ennek a gondolatnak kifejtésére szánom ezt a mai bevezető prédikációmat. Hiszen úgy-e mindjárt könnyebb valamit érdeklődéssel kísérni mihelyt tudjuk, ismerjük annak várható hasznát, eredményeit!

Miért fontos tehát, hogy az Úr Jézusról kimerítően és sokat beszéljünk? Fontos azért, hogy jobban higyjünk Benne és jobban kövessük Őt. Tehát *I. fontos* **hitünk miatt,** *azután fontos II.* **életünk miatt.**

I. Hitünk miatt.

A) Miért akarok ily sokat beszélni az Úr Jézusról? Mindenekelőtt azért, mert *a* **Benne való hit fundamentális tétele egyik alapja a kereszténységnek.** A másik alapja az Istenbe vetett hit. a) *Ezen a két oszlopon épül egész vallásosságunk,* s akiben rendíthetetlenül erős ez a két oszlop: az Istenbe vetett hit és a Krisztusba, az Isten Fiába vetett hit,

annál erős az egész vallásos meggyőződés. Mert hiszen a vallási élet minden egyéb megnyilvánulása: az imádkozás, a templombajárás, szentségek használata, a parancsok megtartása, fegyelmezett és jótékony élet . . . mindez ezen a két oszlopon nyugszik: hiszek-e Istenben és hiszek-e Jézus Krisztusban?

Hogy Krisztus az Isten Fia, ez sarkpontja az egész kereszténységnek. Hogy Krisztus az Isten Fia, ez a kulcsa minden további hitünknek: a Szentháromságról, a Szűz Anyáról, az Egyházról s a végső dolgokról vallott hitünknek. Hogy Krisztus az Isten Fia, ez alapja mind a hét szentségnek. Mert mik a szentségek? Az állandóan köztünk élő Krisztus kegyelmének közvetítői.

Minden hittételünk középpontjában a mi Urunk Jézus Krisztus áll. Ezért nevezzük a keresztény világnézetet christocentrikus világnézetnek és aki nem hisz Krisztusban, az Isten Fiában, az nem lehet keresztény.

b) «*De hát mi keresztények vagyunk!*» — mondjátok talán erre a hírre. «Keresztény» pedig annyit jelent, mint Krisztust követő, Krisztusban hívő ember. Tehát mi szükségünk van arra, hogy mielőttünk magyarázzák, bizonyítsák Krisztus Istenségét és fejtegessék hosszasan Krisztus akaratát? Aki keresztény, az úgyis rendületlenül hisz Krisztusban!

Ez igaz is, vagy legalább is valaha igaz volt: aki kereszténynek vallotta magát, az rendületlenül hitt Krisztusban.

Ma azonban olyan világban élünk, amelyben millió számra kavarognak a bacillusok nemcsak a poros utcákon, hanem a szellemi élet levegőjében is. A modern élet nagyvárosainak levegőjét eldobott dinnyehéjak, kavargó szemét és benzingáz fertőzik; a modern szellemi élet levegőjébe is tömegestől önti a lelki fertőzés bacillusait a világba kidobott filozófiai álokoskodások, vallásellenes irányzatok szemete és a Krisztust támadó írások fojtó gáza. Egész mai életünk, társaságunk, olvasmányaink, szórakozásaink fertőzve vannak a Krisztus személyét vagy tanítását, a Krisztus-hitet és krisztusi erkölcsöket kikezdő bacillusokkal. És hiába; ezek elől nem tudunk kitérni mi sem, a mai inficiált levegőt szívó keresztény emberek sem; ezekkel meg kell küzdeni mindnyájunknak.

Közismert dolog, hogy mindnyájan úgyszólván naponkint beszívunk magunkba egy csomó tüdővész-bacillust, — de az egészséges ember minderről nem is vesz tudomást, mert erős szervezete észrevétlenül is megöli a ravaszul belopódzó

ellenséget. Nos, ezért akarok Krisztusról sokat beszélni nektek is, az én kedves, kitartó, áldozatos Krisztus-hívő hallgatóimnak, hogy ha majd rátok zúdul a lelket fertőző, hitet és erkölcsöt kikezdő kísértések tömege, a ti megerősödött Krisztus-hitetek és a ti megnövekedett Krisztus-szeretetek diadalmasan meg tudja törni a támadás erejét.

B) És sokat akarok beszélni az Úr Krisztusról még azért is, **hogy egész közelről megismerjük és még jobban megszeressük Őt.**

«Ó, hiszen én eleget olvastam már Róla!» . . . — gondolják talán egyesek közületek.

Dehogy olvastunk, dehogy! Majd fogjátok látni, mily keveset tud a mai ember, még a keresztény ember is Krisztusról! Nem arról, hogy Betlehemben született s a Kálvárián halt meg, nem, — hiszen ezt tudjuk. De mily kevesen szálltak le az Úr Krisztus tanításának legmélyére. Majd fogjátok látni, mily megrázóan fönséges ismeretlen csúcsok fehérlenek az ő tanításában, mily éltetően meleg, észre nem vett források fakadnak az ő Szívében, mily bíztató új vonások mosolyognak az ő arcán, és mily diadalmas életerő ömlik át lelkünkre az ő szeméből . . .

Minél inkább megismerni Krisztust! — ez annyit jelent, hogy annál inkább megszeretjük Krisztust. Istenről is oly sokat hallunk-beszélünk; azt hisszük, hogy teljesen ismerjük is? Pedig gondolom, hogy akik végighallgatták az Istenről szóló, mult vasárnap lezárt beszédsorozatomat, most ennek végén sokkal meghittebb melegséggel él lelkükben az Isten képe!

Hát így szeretném a ma kezdett témámmal is: «Hiszek Jézus Krisztusban!» Úgy szeretném, hogy amikor — két év mulva — ennek is végére jutunk, elmondhassuk: «Ah! Hát most már tudom, mi az, hogy én keresztény vagyok! Ez nem egy díszruha rajtam, amit őseimtől örököltem! Nem tradíció, amelybe beleszülettem! Hanem az én tüzes lelkemnek minden sóvárgó vágyával karolom át Krisztust és ezerszer hálát adok neki, hogy én is az ő gyermeke vagyok, hogy én is keresztény lehetek!» . . .

C) És miért akarok még sokat beszélni az Úr Krisztusról? **Azért, hogy ezzel még inkább megismerjük az Atyát.**

Hogyan? Hiszen csak az imént fejeztem be a hosszú beszédsorozatot, amelyben egyedül a mennyei Atyáról beszéltem! És azt mondom, hogy még mindig nem ismerjük eléggé az Istent?

Bizony azt mondom! Mennyi probléma, mennyi titok, mennyi kérdés maradt még mindig a mennyei Atya áldott arcán! Teljesen megismerni az életben nem is lehet senkinek az Istent, de Krisztus az Atya fényképe, «az ő dicsőségének fénye és lényegének képmása» (Zsid. 1, 3.). Ő maga mondta önmagáról: «Aki engem látott, látta az Atyát is» (Ján. 14, 9.). Ha tehát jól megismerjük Krisztust, jobban megismerjük az Atyát is.

Íme, Testvéreim, ez volna az első feleletem a beszédem elején föladott kérdésre: Miért fontos, hogy oly sokat beszéljek Krisztusról. Fontos először a hitünk miatt.

De fontos másodszor: életünk miatt is!

II. Életünk miatt.

A) Azt olvassuk Szent János evangéliumában, hogy mikor az Úr Jézus Jeruzsálembe ment a húsvéti ünnepekre, a tömérdek ünnepi zarándok közt néhány Istent kereső pogány is volt jelen. Ezek Fülöp apostolhoz azzal a kéréssel fordultak: «Uram, látni akarnók Jézust». Fülöp előbb Andrással tanácskozott, majd mindketten előadták a kérést az Úrnak

Látni akarnók Jézust! Mintha ma is végighangzanék ez az óhaj az emberiség között! Mennyi mindent próbáltunk már, mennyi új utat kezdtünk, hogy nyugodtabb, boldogabb emberi életre találjunk: mind nem segített! Magunkra hagyva nincs is reményünk. Szeretnők látni Jézust . . .

Én pedig szeretném a beszédekben megmutatni Jézust. Megmutatni . . . de úgy, hogy aki látja, soha többé Tőle szabadulni ne tudjon.

Ah, mert sokan látták Jézust földi életében is, meg azóta is; de csak felületesen, csak futólag! *Látták, de meg nem találták!*

Látta Jézust Judás is, három álló esztendeig mindennap vele volt, — és mégis elárulta. Látták Jézust a főpapok és írástudók, — és szemük elborult a gyűlölettől, ha ránéztek. Látta Őt Pilátus és kikérdezte, — mégis gyáván átadta hóhérainak. Látta Őt a néptömeg; virágvasárnap még hozsannázta, pénteken már halálba vitte.

Ezek mind látták Jézust, de meg nem találták.

B) *Mi is mindnyájan láttuk Jézust,* — *vajjon* **mindnyájan megtaláltuk-e?** Alig nyílott ajkunk kiskorunkban szóra, az

első, amit megtanultunk, az Úr Jézus neve volt... Iskolában éveken át tanultunk Jézusról... *De vajjon minekünk Jézus ma, felnőtt korunkban? Mit tudunk Róla? És mit gondolunk Róla? Mennyire ismerjük? És mennyire szeretjük?* Vagyis a két kérdés tulajdonképpen egy: minél inkább ismerem Krisztust, annál inkább szeretem is Őt és követem is Őt.

De mily kevéssé ismerik Őt még azok is, akik hívei közé sorozzák magukat! Sokan mily egészen új dolgokat fognak hallani majd, ha figyelemmel kísérik e beszédeket! Talán tátongó űrt vesznek észre Krisztus meg saját életük között!

Sok-sok vasárnapon át fogok Jézus Krisztusról beszélni.

Krisztus! Mily balzsamos szó a szenvedő embernek! És ki az, aki még nem szenvedett volna? Ki az, aki nem érezte volna még az élet nagy tragikumát: embernek lenni annyi, mint szenvedni! Ki az, aki a lelkére boruló sötét éjszakájában ne nyujtotta volna kezét a halálon is győzedelmes Krisztus felé?

Krisztus! Mily éltető szó a bűnös embernek! És ki az, aki bűn nélkül volna? Ki az, aki soha még áldozatává nem vált az emberi természet rosszra húzó hajlamainak? Ki az, akinek soha még nem kellett fölsírnia a bűn sötét éjszakájában: Uram, légy irgalmas nekem, szegény bűnösnek!

Krisztus! Mily vigasztaló szó a haldokló embernek! És ki az, aki el tudna menekülni utolsó órája elől? Akinek nem hozna enyhet s bátorítást, ha elhidegülő ajkával meg tudja csókolni a keresztre feszített Krisztust!

Krisztus! Az egész keresztény életnek átcsendülő alaphangja: bent cseng örömünkben, benne borong bánatunkban, s mint királyi harang kong végig ez az áldott név a világtörténelem ezredei fölött! Régi harangokra szokták felírni: «Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango», «hívom az élőket, siratom a halottakat, megtöröm a villám erejét». Nos hát alkalmazzuk e szavakat Krisztus szent nevére, amint végigcseng az emberiség feje fölött! «Hívja az élőket», kicsinyeket s nagyokat, egyszerűeket s tanultakat, szegényeket s gazdagokat hív; hív az örök életre. «Siratja a halottakat», nógatja, nyugtalanítja a bűn halálos áldozatait, serkenti a föltámadásra. «Megtöri a villámok erejét», mert nincs oly erős kísértés, nincs a pokolnak oly koncentrált támadása, amelynek ereje meg ne törne Krisztus szent nevének erejétől.

C) És itt jön a tulajdonképpeni felelet arra, miért sze-

retnék ennyit beszélni az Úr Jézusról? Azért, hogy részletes választ tudjak adni egy égető kérdésre: **Hogyan lehet a mai embernek, a XX. század legmodernebb emberének életét Krisztus akarata szerint leélnie?**

Mert ez a mi fontos problémánk. Nem az, hogy milyen volt régen a világ, hanem, hogy milyen legyen ma.

Nem méltó hozzánk folyton csak a «régi jó időkről» álmodozni, amikor kényelmesebb és csendesebb volt az élet, s amikor állítólag még jobbak voltak az emberek. A keresztténységben feszülő energiákhoz nem illik terméketlenül elábrándozni, hanem: belemarkolni a rohanó idő kerekébe, s igyekezni megoldani azokat a megrendítő feladatokat, amelyek elé az isteni Gondviselés ma állít minket, egy válságokkal küszködő átmeneti kornak fiait. Aki Krisztusba mélyen tud belegyökerezni, az nem fog ölbetett kézzel sopánkodni a «régi jó idők» elmultán és a «mai gonosz világ» fölött, hanem *Krisztus tanításának fényénél keresi a megoldást a jelenkor ködében gomolygó minden problémára.* És én ezekre a problémákra is szeretnék rámutatni az új beszédsorozatban.

Nem ijedünk meg tehát a XX. századtól, hiszen utóvégre ennek megrázkódtatásai is benne vannak az isteni Gondviselés tervében! Arra is szeretnék majd rámutatni, hogy lehet teljesen modern ember és korának fia a legjobb keresztény is, — csak jól értsük a «modern» szót! Nem az a modern ember, aki minden divatot évről-évre végigcsinál s aki sodortatja magát korának minden szellemi áramlata által; hanem az, aki korának minden új gondolatát, új eszményét, új életformáját az evangélium prizmájával bontja alkotórészeire és bátran nyúl minden érték után, amit az új gondolatok spektrum-képében mint értéket ismer föl.

És ha kevés aranyat is talál bennük, viszont annál bővebben szemetet és bajt, — hát még a baj sem arra viszi, hogy panaszkodjék s tehetetlenül sopánkodjék, hanem, hogy szerető szívvel gyógyítsa a bajt s bátor kézzel söpörje a szemetet.

Rá szeretnék mutatni az új beszédsorozatban arra, hogy *aki Krisztusba kapaszkodik, az optimistává lesz a világ romlottságának s véres küzdelmeinek kijózanító pesszimizmusa közt is.* Aki Krisztus követi, jól tudja, hogy «e siralom völgye» soha nem válik paradicsommá; jól tudja, hogy a technika soha ki nem meríti azokat a törvényeket, amiket Isten a világba rejtett; hogy a tudomány soha nem ér végéhez;

hogy a baj és betegség és halál soha el nem tűnnek; hogy örök béke a földön soha nem lesz; hogy a rosszra hajló emberi természet mindig el fogja követni ugyanazon hibákat és bűnöket; hogy a gazdasági és politikai válságok mindig meglesznek . . . Igen, mindezt igen jól tudja a keresztény ember is . . . és mégis, mindennek ellenére is hiszi, hogy az emberiség fejlődése fölfelé tart; nemcsak hiszi, hanem minden erejével dolgozik is azon, hogy a világot egyre inkább betöltse az Isten országa s a lelkeket eltöltse Krisztus tanítása: az igazi haladás első föltétele. Testvéreim ! Hogy milyen lesz a világ képe száz év mulva, nem tudjuk; nem tudjuk, de dolgozunk. *Mienk a munka, Istené annak sikerrel koronázása!*

Ez a modern keresztény ember lelki berendezettsége, — ez lenne az én új beszédsorozatomnak is végső szent célja.

*

Kedves Testvéreim! Bizonyára még soha egyszerre annyian nem ültek a rádió mellett, mint 1931 február 12-én délután 5 órakor, amikor XI. Pius pápa először szólalt meg a vatikáni leadóállomás mikrofonja előtt, hogy Krisztus Urunk örök igéit hirdesse szó szoros értelemben az egész világnak. «Laudetur Jesus Christus !», «Dícsértessék a Jézus Krisztus !» — hangzott a vatikáni állomásról a legelső mondat. De ugyanakkor zavaró morse-jeleket is fütyült bele az étherbe egy titokzatos ellenséges állomás, hogy elnyomja Krisztus földi helytartójának szózatát. Mindnyájan tudjuk, hogy kik akarták megzavarni a pápa beszédét. Az egyik bécsi lapban meg is jelent egy kép, amely a földgolyót ábrázolja, rajta le van rajzolva a moszkvai és vatikáni rádióállomás, s alatta ez a kérdés áll: «Wer ist der Stärkere?», «Melyik az erősebb?»

Valóban ez korunk legégetőbb kérdése: melyik az erősebb? Krisztus vagy ellenségei? Az istenhit vagy istentagadás? Hová áll a mai ember: a keresztény kultúrához vagy az új vandalizmushoz?

Úgy-e, minden hajó büszke a zászlajára! Ha ünnepelnek a hajón, kitűzik a zászlót, ha hajók nyílt tengeren találkoznak, erről ismerik meg egymást, s ha csatára dördülnek a nehéz hajóágyúk, akkor is fölszalad az árbocra a zászló: becsület dolga nyiltan színt vallani, hadd lássa ország-világ, ki vagyok, melyik párthoz tartozom.

«Kereszténynek születni tagadhatatlanul igen nagy sze-

rencse és az egeknek különösen szép ajándéka» — írja gróf Széchenyi István (Önismeret, 292.). Vajjon nyiltan lobog-e életünk hajóján a hitvalló zászló: keresztény hitünk és keresztény életünk?

Úr Jézus, kiről most oly sokat akarok beszélni, add áldásodat gyönge szavaimra, hogy mindenki, aki ezeket hallja, hitében és szeretetében megerősödve nyiltan és hitvalló bátorsággal álljon a te követőidnek boldog csapatába! Amen.

II.

Hogyan nézzük Krisztust?

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A mai beszédem még mindig csak bevezető ahhoz az új beszédsorozathoz, amelyet az Úr Jézusról a legutóbbi alkalommal elkezdtem. Mielőtt ugyanis közelebb léphetnénk az Úr személyéhez, tisztáznom kell egy előzetes kérdést. Két éven át akarok beszélni Krisztusról, de hát *korszerű-e még Róla beszélni?*

Vannak, akik erre a kérdésre egy újabb kérdéssel csodálkozva felelnek: Hogy lehet ilyet még csak kérdezni is! Korszerű-e még Krisztus? Hát tessék csak végigmenni a Dunaparton hetekkel karácsony előtt felállított fenyőerdőben: 1930 karácsonyára állítólag 400.000 karácsonyfát hoztak a pesti piacra! Hát tessék megkérdezni a kereskedőket, akik egész évi pangó üzletmenetüket karácsony hetében gyógyítják meg! Korszerű-e a karácsony? Hát nézd a hetekkel előre már izgatott gyermeksereg kíváncsi várakozását! Nézd a családban a nagy készülődéseket! Nézd, mint zökken ki a rendes kerékvágásból egy napra az egész világ ... Hogy lehet hát ilyet kérdezni?

Mindezt jól tudom én is — Kedves Testvéreim — és a kérdést mégis feladom. Feladom, mert éppen az utolsó mondattal nem tudok kibékülni: «Nézd, mint zökken ki 24 órára a föld a rendes kerékvágásból!»

Jól tudom, mily titokzatos ereje van a karácsonynak. Nincs még egy olyan ünnepe a világnak, amely még hitükben ellanyhult, hitüket elvesztett embereket, sőt nem keresztény embereket is ily óriási tömegekben tudna megmozgatni. De vajjon van-e tartalom is emögött az érzelmi ellágyulás mögött? Olyan mély tartalom, amely illenék a karácsonyéj fölséges misztériumához! Az ünneplés külső keretei fényesek ugyan, de a keret nem nyomja-e agyon a képet, a lényeget, a tulajdonképpeni fontos tartalmat?

I. Krisztust mindenki nézi ugyan, de nem látja; nem látja, mert nem nézi helyesen megértő lélekkel. II. És hogy *mi milyen szemmel nézzünk Krisztusra,* erre szeretném kedves hallgatóimat a mai beszédben megtanítani.

I. Krisztust mindenki nézi, de nem látja.

Nesztelenül hullanak a fehér hópihék a csendes éjben . . ., különös halovány fényben nyugszik a hóborította föld. Közel az éjfél . . . Más éjszakákon mindenki alszik már ebben az időben, de a mai titokzatos éjszakán, mely december 24-ről 25-re virrad, tüzesszemű ablakok hunyorgatnak a havas tájra s az ablakok mögött örvendező emberek várják virrasztva az éjféli mise idejét.

Ezen az egy titokzatos éjszakán megtörik még a sötétség ereje is: amerre csak fordul az éjjeli útját járó vén föld, *mindenütt világosság, kivilágított házak, kivilágított templomok, örömtől ragyogó emberszemek.* És mikor pont éjféli 12-kor megszólal a csengetyű az éjféli misére, csodálatos idegizgalom remeg végig a zsúfolt templom minden hívőjén és mint gátját tépő vízár, tör ki ajkukon a túláradó öröm éneke: «Krisztus Jézus született, örvendezzünk! Neki örömeneket zengedezzünk!»

Igy megy ez már évszázadok óta; az esztendő egyik sötét, hideg téli éjszakáján csupa fényben, csupa melegségben úszik ez a vén föld . . ., fölvetődik bennünk a kérdés: miből fakad hát ez a titokzatos erő, ez a karácsonyi öröm? A válasz pedig csak ez lehet: A mi keresztény hitünkből. Abból a rendületlen szent hitből, hogy az a betlehemi kis gyermek nem olyan gyermek, mint a többi milliárd, aki erre a földre született vagy születni fog. *Ez a gyermek — Isten!* Ez a pólyákban fekvő kisded — a végtelen hatalmú Isten! Ennek a kis istállónak ismeretlen kis újszölötte — maga a fölséges Isten.

Ennél szédületesebb mondat az ember ajkát még el nem hagyta soha! Nemcsak szédületes mondat, hanem elvetemült mondat is, vakmerő káromkodás is, ha — . . . ha nem igaz.

De ha igaz?

Miért ne lehetne igaz? Miért ágaskodik ellene annyira az emberi gondolkodás?

Azért, mert mi erre soha rá nem jöttünk volna. Mi Isten megjelenését a földön egészen másképp gondoltuk volna . . .

Mi — máskép! De ha tudjuk, hogy Isten nem a mi eszünkkel gondolkodik, hát akkor mi jogon merjük megszabni Istennek, hogy mit tegyen és hogyan tegyen! Isten nemcsak a gazdagokat, a tanultakat, az erőseket akarta megváltani, hanem a szegényeket is, az egyszerűeket is, a gyöngéket is — s éppen azért szegényen, egyszerűen, kis gyermeki gyöngédségben lépett közénk. Nem: a betlehemi kisded szegénysége s egyszerűsége meg nem zavar! Igen, megzavarna, ha Krisztus császári palota bíborában született volna, mert annak fénye hátraszorítaná az isteninek fönségét. De a betlehemi istálló? *Valóban: ha Isten közénk akart jönni, csak így jöhetett.*

Azonban — sajnos — nem nézi mindenki ezzel a szemmel a közénk jött Krisztust. Sokan vannak a karácsonyt ünneplők között olyanok, akiknek szeme vak, akik nézik ugyan Krisztust, de nem látják: nem látják meg benne a közénk jött Istent.

II. Hogyan nézzük mi Krisztust?

Most tehát fölvetem a nagy kérdést: Hogyan gondolkodjunk ma Krisztusról méltóképpen? Milyen szemmel nézzük mi Krisztust? Ki tudja a karácsony csodás titkát méltóképp ünnepelni? Ki énekelheti teljes szívvel, teljes joggal a régi szép éneket: «Krisztus Jézus született, örvendezzünk!» És felel a föladott kérdésre maga az Úr Jézus: «Bizony mondom nektek, — mondotta egyízben apostolainak — ha meg nem változtok és nem lesztek, mint a kisdedek, nem mentek be a mennyek országába» (Máté, 18, 3.). Tehát csak aki ismét gyermekké tud lenni, csak az tudja Krisztust és tanítását helyes szemmel nézni.

És itt elgondolkozom az Úr Jézus sajátságos kívánságán: Vajjon mit érthetett alatta? «Gyermekké lenni» nekünk, felnőtteknek? Hogyan érthette ezt az Úr Jézus? Bizonyára úgy, hogy: 1. *Gyermeki szemmel nézzük a világot*, és 2. *még inkább úgy, hogy gyermeki hittel nézzük Őt magát.*

A) **Gyermeki szemmel nézi a világot!**

a) A kis gyermeknek csak játék az egész világ; bármit vesz kezébe, egy fadarabot, egy bábut, egy lapát homokot, mindennel mindjárt játszani kezd és — Testvérek! — Krisztus azt mondja, hogy nekünk el kell tanulnunk a gyermektől ezt a nagy bölcseséget! Melyiket? Hát azt, hogy a

mindennapi élet eseményei, a kenyérgondok, a küzdelmek, a társaság, amelyben élek, az egész élet, minden=minden csak játék: egy=egy jelenet az Isten nagy színpadán. Talán furcsának hangzik az első pillanatra, pedig mégis csak így van: *nagy játék az élet!* Először a gyermekkorban gondtalan betlehemi játék, azután a felnőtt korban passiójáték, s a végén — ah! hiszen ez a fontos! — az Isten előtt örökké folytatott mennyei színjáték.

És a játékban, úgy=e, nem tőlem függ, hogy milyen szerep jut nekem és ezért nem is aszerint ítélnek meg, hogy mi volt a szerepem, *hanem hogy a nekem juttatott szerepet hogyan játszottam el.* A világtörténelem nagy Rendezője, az Úristen, ezerféle szerepet oszt ki az embereknek: az egyikből miniszterelnök lesz, a másikból grófkisasszony, a harmadikból cigánypurdé — és mindez nem fontos. A fontos az, hogy jól játszottam=e el az életben nekem adott szerepet. Betöltöttem=e azokat a sajátos kötelességeket, amelyeket a saját szerepem megvár tőlem és betöltöttem=e az Isten parancsait, amelyeket az Isten minden embertől megkövetel.

b) Megtettem=e azt, ami reám volt bízva, *avagy mindig más akartam volna lenni, mint aminek az Isten rendelt?* Vajjon beértem=e azzal a hellyel, ahol vagyok s igyekeztem=e ott a saját körömben betölteni az Isten által nekem szánt szerepet, vagy talán én is olyan szerencsétlenül kapkodtam mindig a mások boldogsága után, mint a heisterbachi kolostor régi barátja.

Nem ismeritek ennek a régi barátnak tanuságos történetét? Poros, sárguló írás őrizte meg a kolostor följegyzései közt.

Úgy szól a régi történet, hogy a rendházban élt valaha nagyon régen egy szerzetes, aki boldog, megelégedett volt többi társai közt mindaddig, amíg egy napon ismeretlen madár szállt a kolostor kertjébe és gyönyörű énekével egészen megzavarta a szerzetes lelkét. «Ah! ezt a madarat el kell fognom!» — villant fel agyában a gondolat.

De a madár fölröppent és kiszállott az udvarról: a szerzetes utána sietett. A madár beszállott az erdőbe: a barát utána rohant. És üldözte ágról=ágra, be, egyre beljebb az erdő mélyére. Hányszor gondolta, hogy most végre mégis csak elfogja! . . . De az utolsó pillanatban megint elröppent a madár . . . míg egyszer aztán végleg eltűnt szeme elől.

És a szegény ember mit tehetett mást, mint megindult vissza az elhagyott kolostor felé. És mikor holtra fáradtan nagysokára visszaérkezett és zörgetett az ajtón és jött a

kapus-fráter . . . hát egészen idegen volt, és egész idegenek voltak a páterek a házban, nem ismerte őt már senki: mi-alatt a madarat kergette, egész új nemzedék nőtt a réginek helyén. Csak a kis patak volt a régi; az még ott csobogott a kolostor mellett; de mikor belenézett tükrébe és megriadt: saját magát sem ismerte meg többé . . .

Nem űzi-e sok ember is így a boldogságot, Kedves Test-véreim? Nem irígyli-e, hajszolja-e nyugtalanul mindig a mások vélt örömeit? Nem kapaszkodik-e sok ember is ha-sonló nyugtalankodással folyton más meg más hely, állás, beosztás felé s mikor azt is elérte, nem kell-e tapasztalnia, hogy az utcán a tulsó járda mindig kevésbbé látszik sáros-nak, de csak — *látszik;* és hogy a folyó tulsó partja mindig szebbnek látszik, de csak — *látszik!*

Eltanulni a gyermektől a nagy bölcseséget: gyermeki lelkülettel nézni a világot! Legyünk játszó gyermekei az Istennek, akik betöltjük teljes lélekkel azt a szerepet, ahová a gondviselés minket állított! «Ha nem lesztek, mint a kis-dedek, nem mentek be a mennyek országába».

B) Az Úr Jézus érdekes mondása azonban nem csak azt követeli, *hogy gyermeki szemmel nézzük az életet,* hanem még inkább, hogy **gyermeki hittel nézzük Őt Magát.**

És itt érünk a mai beszéd legfontosabb figyelmeztetéséhez.

Láttátok már a hegyeket megrendítő vallásos hitnek azt az eleven erejét, ami egy gyermeki szempár mögül kisugár-zik? A gyermeknek nincsenek vallási kételyei, a gyermek nem morfondirozik, nem kételkedik: *a gyermek csodás biz-tonság érzetével hisz az ő vallásában.*

«Igen, igen — feleled erre lemondóan —, a gyermek tud ily rendületlenül hinni, mert még nem veszi észre a hit **nehéz titkait** és nem látja az élet **kijózanító kérdőjeleit!**»

a) Gyermeki hitet Krisztus iránt? Ah, gyermekkorom-ban még nem tudtam, **mily óriási harc folyik Krisztus körül!** Nem tudtam, **mennyi a megfoghatatlan titok körülötte!** Az a jászolban reszkető kisgyermek, az a világ-egyetem szuverén ura? — mily titok! Az Olajfák-hegyén a porban vért izzadva vergődő ember, ez a teremtő Isten? — mily titok! A keresztfán végső elhagyatottságról panaszkodó haldokló ez az én Istenem? — mily titok! És az az elkese-redett harc Krisztus és tanítása ellen, amely a földön állan-dóan folyik — mily érthetetlen titok

«Krisztus Jézus született, örvendezzünk» — énekeljük karácsonykor. De hát minek?

Azt mondod, annak, hogy *köztünk van az Élet, köztünk az Úr.* De hol van ma köztünk az Úr? Azt mondod: köztünk az Élet — és mindenütt a halál fagyos leheletét érezzük. Azt mondod: köztünk a Reménység, — s mindenütt csüggedt, fáradt arcok. Menj végig a zajongó, kavargó utcákon, vagy térj be lelked legmélyébe: megtalálod-e ott az Urat? Az utcákon emberek tömegeivel találkozol, akik nem akarnak tudni semmit Krisztusról; s lelked mélyén vágyakkal, tervekkel, gondolatokkal s tettekkel találkozol, amelyek nem akarnak tudni Krisztus parancsairól.

Krisztus Jézus született, — ó, hol vagy Krisztus? Nézem sok család belső életét, nézem a társadalmi, gazdasági, művészi s tudományos élet annyi megnyilvánulását, nézem a szabadjukra eresztett alsóbb ösztönök féktelen garázdálkodását, — hol vagy, ó, Krisztus! . . .

Mily fájdalmas kérdések! *És mégis!*

Igaz, igaz! Kétezer év óta folyik a harc Krisztus körül, de ez az én hitemet nemhogy megrendítené, hanem inkább megerősíti. Hogy kétezer év mindent betemető homokjával egyedül Krisztus neve dacol, hogy az emberiség nem tud szó nélkül napirendre térni fölötte, hogy mellette, vagy ellene, de valamikép mindenkinek állást kell Vele szemben foglalnia, ez mutatja nekem, hogy Krisztus nem lehet puszta ember. És erről igen sokat fogok beszélni az elkövetkezendő beszédekben.

Ma csak egyetlen példát hozok fel.

Alig néhány évtizede nagy feltűnést keltett egy német professzor (Drews), aki világba dobta a szenzációs fölfedezést: Krisztus nem is élt soha, alakja pusztán monda, legenda! Ime a Krisztus-támadásnak egy szélsőséges formája.

A napokban meg egy újabb hír járta be a lapokat, egy másik német professzorról, aki meg Jeruzsálemben egy sírban állítólag megtalálta volna Jézus csontjait. Ime a Krisztus-támadásnak másik véglete. Az egyik azt mondja: Krisztus nem is élt soha. A másik: Sőt! Még csontjait is megtaláltam! És a vallásrombolásnak e két ellenséges pólusa között ott van a Krisztus-hívők óriási tábora. Ott vannak a százmilliók, akiknek legszentebb szavuk ma is Krisztus áldott neve, akik az élet minden viszontagságában ma is az ő véres keresztjéből nyernek erőt, akik haldokló tekintetüket utoljára ma is Hozzá emelik szent bizalommal.

Bárki bármit mondjon erről a titokzatos kisdedről, annyi tény, hogy minden évben százmilliók térdelnek jászola elé

ma is; százmilliók imádják Benne ég és föld teremtőjét ma is; százmilliók kiáltják világgá: «Krisztus Jézus született, örvendezzünk!»

És erről sokat fogok beszélni az új beszédsorozatban.

b) A panasz azonban tovább is hangzik: «Ah, igen, a gyermek! *De hát hová lett ez az én gyermek hitem?* Hinni úgy, mint kisgyermekkoromban? Este letérdelni az ágyam előtt s összetett kézzel imádkozni? Olyan régi melegséggel, — régi bizalommal? **Igen, ha az élet nem lenne olyan kegyetlenül kemény!...** Ha a föld nem lenne oly kegyetlenül sáros!... Ha az eszem nem jönne elő lépten-nyomon a kérdésekkel: miért, miért?»

Így panaszkodik sok felnőtt ember, és én odaállok mellé s vigasztalom: Igazad van, Testvérem, igazad van. Az élet rettenetesen kemény s a föld csunyául sáros. De éppen azért, hogy az élet keménysége össze ne törjön, és hogy a föld sara be ne piszkoljon, éppen azért minden áron vissza kell szerezned a régi gyermekkor hitét. A kisgyermek is folyton kérdi, miért ez, miért az? Te is kérdezd! Kérdezz mindent, ami hitedben megoldatlan probléma volna. Nézz utána mindennek, ami ellene mondana régi erős hitednek. Miért ez, miért az?

Két oszlopon áll a keresztény hit: hiszek az Istenben és hiszek Jézus Krisztusban, az Isten Fiában. Az első oszlopot másfél évig építgettem vasárnapi beszédeimben, most még több időt szánok a másodikra. Ki az a betlehemi kisded, akinek karácsonyi születésnapja minden évben kizökkenti a világot nyugodt folyásából? «*Hiszek Jézus Krisztusban, Isten Fiában!*» Egymásután sok-sok beszédben fogok e kérdésre felelni: Miért? Mi címen valljuk, hogy Krisztus Isten volt? És ha valljuk, hát mi következik ebből? Mit tanított Ő, mit parancsolt, miben adott példát?

Hogy aztán, mikor a sorozatot befejezzük, elmondhassuk: Megint megvan a régi hitem, a bizodalmas, meleg, éltető gyermeki hitem! Látom, hogy egyedül Krisztus lehet a világ Királya, az emberiség feje, s amikor az ember elveszti hitét, ugyanakkor kapkodóvá, idegessé, szerencsétlenné lesz, mert «elvesztette a fejét»: Krisztust.

Ime, Testvéreim, most áll előttünk világosan a cél, amelyet az új beszédsorozattal elérni szeretnék. Adja reá áldását az Úr Jézus Krisztus!

*

A Krisztus Urunk születése utáni 368. évnek október 11-én oly megrendítő katasztrófa érte utól Nicea városát, amelyhez hasonló nem sok sujtotta még az emberiséget.

Még hajnali álmában szunnyadt Nicea, a kisázsiai fényűző város, midőn hirtelen rémeset vonaglott a föld, s pár másodperc alatt rommá omlott minden. Rommá a kunyhó, rommá a palota s alattuk halottakká váltak az alvó emberek. Kevesen menekültek élve; köztük volt a helytartó is, a még pogány Cezarius. Hosszú, kínos órákat vergődött a romok alatt, de mialatt teste ott szenvedett, lelkében csodálatos elhatározás fénye villant fel. És mikor kihúzták a romok alól, már világosan látta új életútját: «Isten veled, te hiú világ! Más házat fogok keresni, amely erősebb alapokon nyugszik és soha össze nem omlik». Megkeresztelkedett, vagyonát szétosztotta a szegények között és ezutáni életét egészen Istennek akarta szentelni. Isten azonban beérte jó szándékával is; néhány nap mulva Cezarius beteg lett s meghalt... Meghalt, mikor még hordozta az új kereszteltek fehér ruháját. (Migne: P. Gr. 35, 774.)

Testvéreim! Ma is így reszket alattunk a világ s omlik körülöttünk minden..., Bárcsak mindnyájunk lelkében, akik egy összeomlott világ romjai alatt szenvedünk, megérlelődnék a szent elhatározás: «*Isten veled, te hiú világ, te földi élet! Te csak játék leszel a kezemben, csak eszköz, de nem végső célom! Végső célom lesz eljutni abba a másik hazába, amely szilárd és meg nem inog mindörökké:* **eljutni a mi Urunkhoz, Jézus Krisztushoz**». Amen.

KICSODA KRISZTUS?

III.

Kicsoda Krisztus?

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Mikor a hajó Rio de Janeiro kikötőjéhez közeledik, az utas a közel jövőben egy 900 méteres hegytetőn óriási szobrot vesz majd észre. A newyorki Szabadság-szoborról mindenki hallott már... de nem sokan hallottak erről a 45 méter magas Krisztus-szoborról, amely áldó karját terjeszti város és kikötő fölé, mintha mindenkit szerető Szívére akarna zárni.

Ezen a szobron már második éve dolgoznak a munkások.[1] Én most a Jézus Krisztusról kezdett új beszédsorozatban szintén két évig szeretnék dolgozni egy másik Krisztus-szobron: minél szebbre alakítani a mi Urunk Jézus Krisztus szent arcát kedves hallgatóim lelkében.

Az előző vasárnapok szentbeszédei bevezetések voltak ahhoz az új beszédsorozathoz, amelyet a Hiszekegy magyarázata során elkezdtem. Másfél évig beszéltem a Credo első mondatáról. «Hiszek egy Istenben!»; két évet szeretnék szánni a következő mondatnak: «Hiszek Jézus Krisztusban!» És az elmondott bevezető beszédek után ma már szemébe nézhetünk a kérdés leglényegesebb, s sorsdöntően fontos, alapvető pontjának: hiszek Jézus Krisztusban, de — *ki ez a Jézus Krisztus?*

Ez az új beszédsorozat nem kevésbbé fontos, mint volt az előbbi. Mert aki csak az előbbi hittételt vallja, az még nem keresztény. Aki csak annyit mondana: «Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében», az még nem keresztény ember. *Kereszténynek lenni annyit tesz, mint hinni Krisztus istenségében!* És ha sorsdöntően fontos egész földi s örök életem szempontjá-

[1] A szobor ünnepélyes leleplezése 1931. október 12-én történt meg. (V. ö. e kötet XXI. beszédének bevezetését.)

ból, hogy hiszek-e Istenben, nem kevésbbé az, hogy hiszek-e abban is, hogy Krisztus Isten volt.

Mert, ha Krisztus nem Isten, — jaj, ne ütközzetek meg — akkor a kereszténység csalás, a legszédületesebb csalás, ami valaha az embereket megtévesztette s akkor az egész élet csak rejtély, kín, őrület, vagy — amint a hitetlen *Voltaire* kifejezte magát — «une mauvaise plaisanterie», «gonosz tréfa».

Ha azonban Krisztus Isten volt, s a keresztény Credonak igaza van, akkor Krisztus után gyökerestől másnak kell lennie életünknek, eszményeinknek, vágyainknak s az egész emberiség életfelfogásának. És mihelyt az egész emberiség hinne Krisztus istenségében, az életkedvnek s munkabírásnak, a békének, igazságnak s szeretetnek oly forrásai fakadnának lelkében, amelyek egyszerre megoldanák ezer sebből vérző emberi társadalmunk minden problémáját.

Kicsoda hát Jézus Krisztus? — adom fel a kérdést és felelni fogok rá nemcsak ma, hanem ezenkívül még hat egymásután következő beszédben. A kérdés ugyanis annyira fontos, hogy nem intézhetem el röviden; minden oldalról meg szeretném mutatni, mik azok az érveink, amelyek nyomán kialakult a mi szent hitvallásunk: Hiszek Jézus Krisztusban, az Isten Fiában!

Mai beszédem csak nagy áttekintés lesz a témáról, amennyiben erre a két kérdésre ad feleletet. **I. Kinek tartották már az emberek Krisztust, és II. kinek tartsuk mi Krisztust?**

I. Kinek tartották már Krisztust?

«Mit tartotok Krisztus felől?» (Máté 22, 42.) — kérdezte egy ízben maga az Úr. És mióta először elhangzott ez a kérdés 1900 évvel ezelőtt, azóta szakadatlanul cseng-bong, visszhangzik a földön s minden embernek választ kell rá adnia. Éppen az a csodálatos Krisztus személyében, hogy nem lehet Őt kisemmizni, nem lehet látatlanba hagyni, nem lehet mellette érdektelenül elmenni: valamiképpen mindenkinek állást kell irányában foglalnia.

A felhő nem tehet mást, mint vagy hódolattal elvonul a szédületes hegycsúcs fölött, vagy szétmálik rajta. A villám nem tehet mást, mint vagy alázattal odasímul a tengeri sziklához, vagy porrá zúzza magát rajta. Így van az ember

is Krisztussal: Vagy melléállni, vagy ellene lázadni! Vagy áldani, vagy gyűlölni! Vagy Vele boldognak lenni, vagy Nélküle tönkremenni!

És Krisztus emberfölötti nagyságát az is mutatja, hogy Őt az emberiség minden pártja, minden szellemi irányzata magáénak szeretné megszerezni.

Mi mindent mondtak mát Krisztusról azok, akik a végső szót — hogy ő Isten volt — kimondani nem merik! Hogy Krisztus forradalmár volt, ... Krisztus volt az első szocialista, ... Krisztus kommunista volt, ... Krisztus próféta volt, ... a legbölcsebb ember volt, aki valaha a földön élt, ... a legideálisabb ember volt, ... nagy tanítómester volt ... és így tovább!

Mi mindent mondtak már Krisztusról!

A) «Krisztus forradalmár volt?» Az volt-e olyan értelemben, ahogyan ezt a szót ma használják, a rombolás s esztelen fölforgatás értelmében? Ily értelemben nem volt! De ha a szónak jó értelmet adunk, akkor nem tiltakozom ellene. Mert hogy Krisztussal egy egészen új világ kezdődik, hogy méltán számítjuk Tőle az éveket, hogy ez a tehetetlen betlehemi kisded kiforgatta a világot sarkaiból, — no ez igaz; ezt méltán nevezhetem a világtörténelem legnagyobb forradalmának.

Csak meg kell néznünk, mit tartott a világ Krisztus előtt a házasságról, a földi bajokról, a gyermekekről, a munkáról, a szeretetről, — és mit hirdetett minderről Krisztus! A pogány világban úgy cserélgették a feleséget, mint az elnyűtt ruhát. A pogány világban azt a gyermeket dobta ki a halálba apja, amelyiket akarta. A pogányvilág nem ismert árvaházat, szegényházat, kórházat. A pogány úr a rabszolgáját beledobhatta a halastóba a halak eledeléül. A pogányvilág szégyennek tartotta a munkát. A pogány világban az ököljog s vérbosszú járta ... Hát forradalmár volt-e Krisztus? *Hogy* mindezt megszüntette, abban forradalmár. De *ahogyan* megszüntette: a szeretet hatalmával s a tekintély elvének legteljesebb hangoztatásával, abban minden más volt, csak forradalmár nem.

Igaz: Krisztus új embert akart, át akarta alakítani a régi világot! De nem külső erőszakkal robbantani, hanem az ember belső világát átváltoztatni. Krisztus tanítása nem dinamit, mely zúz és pusztít, hanem kovász, mely erjeszt s éltet. Krisztus nem úgy akar boldogabb emberiséget, hogy szétrobbantja az eddigi gazdasági s társadalmi rendet, ha-

nem jobbá, nemesebbé akarja tenni az *embert*, hogy az ilyen ember méltóbb s igazságosabb társadalmi rendet szervezzen. Krisztust tehát csak akkor nevezhetjük forradalmárnak, ha forradalmárnak nevezzük a tavaszi napsugarat is, amely zsendülő élet nyüzsgését fakasztja a téli természet temetőjében.

B) Aztán meg jöttek mások — s azt mondták, hogy Krisztus volt «az első kommunista».

«Krisztus kommunista volt?» Már csak abban a véres, romboló értelemben, ahogy ez a szó ma végigrémítgeti a civilizált világot, ugyan nem volt az! A kommunizmus nem ismeri el a magántulajdon jogosságát, az Úr Jézus azonban hirdette, hogy nem függeszti fel a tízparancsolatot, tehát a magántulajdont védő VII. és X.-et sem. Krisztusnak nemcsak szegény tanítványai voltak, hanem jómódú követői is: Márta, Magdolna, Salome, Nikodemus, Zacheus, Arimatheai József. Az Úr nem ábrándozott utopista társadalmi berendezésről, ahol majd mindenki egyformán jómódú lesz, sőt nyiltan megmondotta: «Szegények mindig lesznek veletek» (Márk 14, 7.). Beszédei tele vannak bér, szolga, adás-vétel, kölcsön, kamat kifejezésekkel, ami tanusítja, hogy Krisztus elismerte az akkori magántulajdonon felépülő társadalmi rendet.

Viszont azonban, ha kommunista nem is volt az Úr Jézus, ebből még nem következik, hogy mindenben helyeselné a földi javak mai elosztását s az akárhányszor igazságtalan gazdasági berendezkedéseket. *Krisztus nem volt kommunista, de viszont nem engedi meg a gazdagok szívtelen dőzsölését s a magántulajdon kötelesség nélküli élvezését sem.*

Nemcsak azt hirdette, hogy «boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek» (Máté 5, 3.), nemcsak azt tanácsolta a gazdag ifjúnak, hogy ossza szét vagyonát a szegények között, hanem fájdalmas szavakkal állapította meg, hogy mily nehéz a gazdagnak a mennyországba bejutni, sőt a dúsgazdagról s a nyomorult Lázárról szóló példabeszédben a gazdag elkárhozik, pedig semmi más bűne nem volt, csak szívtelensége a szegények iránt.

Hát kommunista volt-e Krisztus? Ha a kommunizmus rabló kezet jelent, akkor nem; ha adakozó szeretetet jelent, — akkor igen. Ha a kommunizmus azt jelenti, hogy törj be a másik házába és vedd el kenyerét, — akkor nem; de ha a kommunizmus azt jelenti, hogy «törd meg a kenyeret az éhezőknek és a szűkölködőket és bolyongókat vezesd be

lakásodba» (Is. 58, 7.), akkor Krisztus kommunista volt. Ha a kommunizmus azt jelenti: vedd le a másikról a kabátot, akkor nem; de ha azt jelenti, hogy akinek két kabátja van, adjon egyet annak, akinek nincs, — akkor Krisztus kommunista volt. Ha a kommunizmus vérszopó, gyilkos vadállatot jelent, akkor Krisztus nem volt kommunista; ha azonban a pelikánmadarat jelenti, amely mikor kicsinyeinek nem tud ételt szerezni, saját keblét hasítja föl s önvérével táplálja azokat, — akkor Krisztus kommunista volt.

C) De hát akkor mi volt Krisztus? Forradalmár nem volt, kommunista nem volt, — hát mi volt? *Talán egy páratlanul melegszívű, bölcs tanító volt?* A legjobb ember, aki után évezredekkel születése előtt már fölsírt az emberiség epedő vágya, s akinek születése után évezredek mulva is születése napján egyetlen örvendő családdá válik az emberek száz meg százmilliója? Ember volt-e Krisztus, pusztán ember?

Testvéreim! Csak jól kell ismernünk az embert, s akkor kénytelenek leszünk elmondani: Krisztus több volt mint ember! Van benne valami misztérium, ami emberi keretekbe el nem fér, amit emberi formákban feloldani nem lehet. «Higyjetek nekem, — mondta *Napoleon*, — én ismerem, mi az ember, de Jézus Krisztus több volt, mint pusztán ember!

Krisztus előtt is éltek géniuszok, korában is, utána is nagy emberek, de hogy csak emberek voltak, mutatja az a tény, hogy egyetlen embert nem tudtak átalakítani, lelkileg újjá teremteni. Krisztus pedig itt jár köztünk közel kétezer éve, és milliárdok és milliárdok tárják föl előtte lelkük ajtaját; és szentekké lesznek a bűnösök, megtérnek a gonoszok, felegyenesednek az élet lesujtottjai s erőt nyernek a halállal küzködők. Hol vannak azok a világhírű nagy emberek, akik meg tudtak valóban vigasztalni csak egyetlen egy szenvedőt is?

És nézzétek: Krisztus balzsama mint hull évezredek óta a gyötrődő lelkekre! Ennél az elevenen buzgó energiaforrásnál, amely Krisztus szent személyéből meg nem lankadó erővel tör ki, kell-e ennél megragadóbb érv amellett, hogy Krisztus nem lehetett pusztán ember!

Itt jön aztán a második kérdés:

II. Kinek tartsuk mi Krisztust?

A) **Ki volt Krisztus és mit akart?** — ez lesz a kettős vezértémája az egész beszédsorozatnak.

Ki volt Krisztus? «Isten Fia volt!» Mit akart? «Megváltani akart!»

Mily egyszerű válasz, mily közismert felelet, — de majd látni fogjuk: a fönséges vallási gondolatoknak mily kimeríthetetlen kincsesbányája.

Nincs télnivalónk semmi, nincs takargatni valónk! Oly kristálytisztán világos a mi hitünk!

— Ki volt Krisztus?

— Isten és ember.

— Isten? Honnan tudod?

— Ő maga mondta.

— Nos jó, Ő mondta. De hát ilyen hallatlan dolgot el lehet-e csak úgy egyszeriben hinni?

— Nem! «Csak úgy egyszeriben» nem lehet elhinni! De aki olyasmiket *tett*, mint Ő, és akinek olyan volt *a jelleme, élete, s egyénisége*, mint neki, annak el lehet hinni.

Majd a jövő vasárnapi beszédünkben felütjük az evangéliumokat s bárhol kezdjünk az Úr Jézus beszédeinek olvasásába, nem bírjuk kivonni magunkat a hatás alól: Itt az élet Ura beszél; annyi biztonság, annyi határozottság! Ime, erről fogok majd szólni a következő három beszédben.

Krisztus Isten: hirdeti önmaga; Krisztus Isten: hirdetik tettei; és Krisztus Isten: hirdeti jelleme.

De még itt sem állunk meg.

— Ki volt Krisztus? — kérdezzük majd tovább.

— Isten és ember, — feleljük újra.

— Isten? Honnan tudod?

— Kétezer év tanuságából. Akinek istenségében közel két évezrede hisznek az emberek milliárdjai, akiért földi vágyaikat, ambíciójukat, karriert, érvényesülést áldoztak és áldoznak, akiből minden küzdelmükben erőt merítenek, akinek hiányát halálos betegséggel megérzi az emberiség, — az nem lehet pusztán egy ember a többi közül. Krisztus — Isten!

Nietzsche egy helyen ezeket a káromló szavakat írja: «Ha vasárnapokon harangok zúgását halljuk, kérdezzük: Hát lehetséges ez? Ez mind egy kétezer év előtt megfeszített zsidónak szól, aki azt állította, hogy Isten Fia. De hiányzik

ehhez az állításhoz a bizonyítás!» Nem vette észre a nagy cinikus, mennyire ellenmondott önmagának. Mert ha Krisztus istensége mellett valóban semmi bizonyíték nincs, — amint mondta, — hát akkor egymagában is nem elég bizonyíték-e kétezer év után a harangok zúgása? El tudjuk-e gondolni, hogy, ha Krisztus pusztán ember volt, neve ily fönségesen tudna dacolni a világtörténelem mindent betemető homokjával? Ime, erről is fogok majd szólni három külön beszédben. Krisztus Isten: hirdeti a történelem!

B) Hat beszédet szánok ennek az egy kérdésnek: **Isten volt-e Krisztus?**

De hát annyira fontos ez az egy kérdés?

Igen, annyira! Ezen fordul meg beszédsorozatom későbbi beszédeinek minden ereje s értéke.

Nekem nem elég, ha Krisztust a világ legbölcsebb tanítójának nevezem; nem elég, ha a legszelídebb Mesternek, nem elég, ha legáldozatosabb s legideálisabb embernek, — mindez nem elég, ha nem teszem hozzá: «*Te vagy Krisztus, az élő Istennek Fia!*»

Mert ha Krisztus valóban Isten, hát akkor körülötte minden más lesz, mint ha nem Isten.

Igaz, hogy *tanítása* úgy is szép és megragadó marad, de ha csak ember, akkor válogathatok szavában és tanításai közül azt fogadom el, amelyik tetszik nekem; míg ha Isten: akkor minden szavában alázattal kell hinnem.

Igaz, hogy *parancsai* akkor is értékesek, ha Ő csak ember. De bizony, ha azok elevenbe vágnak, ha megtartásuk nehéz, akkor keresem alóluk a kibúvót, a menekülést.

De ha Krisztus Isten, akkor Isten adta azokat a parancsokat s azokat utolsó betűig be kell tartanom, még ha nehezek is.

Ha Krisztus Isten, akkor fenyegetései mennyivel megrendítőbbek! Ha Krisztus Isten, ígéretei mennyivel vigasztalóbbak! Ha Krisztus Isten, példaadása mennyivel vonzóbb! És főkép: ha Krisztus Isten, értem vállalt szenvedése mennyivel áldottabb, értékesebb!

Igen, így értem most már, hogy Krisztus istenségével áll vagy dől az egész keresztény vallás! Így értem, hogy ezt a hittételt a kereszténység a legelső időktől kezdve véres küzdelmek s elkeseredett szellemi harcok közt védte és inkább eltűrte, hogy óriási területek leszakadjanak testéből, semmint föladja Krisztus istenségét. Most látom, miért ragaszkodott a kereszténység ily szívósan ehhez a tanításhoz!

Mert ha Krisztus nem Isten, akkor lehet egy vallási hős, de nem lehet a világ Megváltója.

Ha Krisztus nem Isten, akkor besorozható a többi vallás-alapítók közé, Buddha, Mohamed, Konfutse közé s egyike a többieknek.

Ha Krisztus nem Isten, mi lesz akkor az ő vigasztaló megbízásával: «Akinek megbocsájtjátok bűneiket, meg lesznek bocsátva».

Ha Krisztus nem Isten, mi lesz az ő szavával, hogy egykor Ő fog jönni ítélni eleveneket és holtakat?

Igen: ha Krisztus nem Isten, akkor nincs többé kereszténység.

De Krisztus Isten!

És mert Isten, letérdelünk előtte minden bajunkban és felkiálthatunk Hozzá: «Uram, szabadíts meg minket, mert elveszünk!»

Mert Isten, Hozzá sírhatunk bűnbánó lélekkel: «Uram, légy irgalmas nekünk, bűnösöknek!»

Mert Isten, elmondhatta: «Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, ha meghal is, örökké élni fog».

Mert Isten: Megváltónk; mert ember: testvérünk; s mint Istenember: Urunk és Üdvözítőnk, aki mindenkit magához vonz a kereszten . . . mindnyájan ott térdelünk Előtte s imádkozzuk: *Jézus, neked élek, Jézus, neked halok! Jézus, élve-halva tied vagyok!*

*

Kedves Testvéreim! Mikor az esztendőben legrövidebb a nap és leghosszabb a sötét éjszaka, akkor december 21-én ünnepli szent Egyházunk a kételkedő «hitetlen Tamás apostol» napját.

Hogy milyenek ezek a ködös, lelket nyomasztó decemberi napok, arról a fővárosi embernek nem kell sokat beszélni. Itt Pesten sok ilyen decemberi napunk van: az ég piszkos olajos-szürke, a köd barátságtalanul sűrű, szinte vágni lehetne, megüli a tüdőt, a kedélyt, szinte fullasztó a lehelet.

Ily kétségbeejtő ködös napja volt Tamásnak az első nagypéntek. Meghalt az Úr! Mennyit remélt Tőle! Mennyire bízott Benne! És most vége . . . meghalt . . . le is pecsételték sírját. A hitetlenség fullasztó köde borult Tamás lelkére.

Húsvétkor aztán megjelent a föltámadt Krisztus apostolai közt, de Tamás nem volt jelen. Társai elmondták az örömhírt neki is, de Tamás nem hitte.

— Nem hiszem! Én hallottam, mint gúnyolja s köpködi Őt a tömeg! Én tudom, hogy a kereszten fölkiáltott: Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem? Én láttam Őt a kereszten végsőt vonaglani! Nem hiszek! Nem hihetek!...

Micsoda szörnyű decemberi, fojtogató köd!

Ennek a hitében megrendült apostolnak ünnepe — sajátságos! — éppen azokba a napokba esik, amelyeken szent vallásunk a legerősebb próbára teszi hitünket. Néhány nappal Tamás apostol ünnepe után jön a karácsony, amikor le kell térdelnünk a megfoghatatlan titok előtt, a tehetetlen, gőgicsélő gyermekké lett Isten előtt és hinnünk kell; hinnünk, hogy a betlehemi Jézus maga a közénk szállott Isten.

Tamás lelkéről hirtelen leszakadt a halálos köd, mikor nyolc nappal később újra megjelent az Úr s Tamás megrendülve kiáltotta: Én Uram, én Istenem!

Úr Jézus! A mai ember hitvilága is szinte állandóan december 21-e körül botorkál: mennyi sötétség, mennyi köd, mennyi borongás az életünkben, mennyi támadás vallásunk, hitünk ellen! Nem, nem, Uram, ezt ne hagyd így! Adj világosságot azokban a beszédekben, amelyek Rólad fognak szólani! *Segíts látnunk, ki voltál Te! Segíts, hogy mindnyájan a megtérő Tamással mondhassuk:* **Hiszek benned Krisztus! Én Uram, én Istenem!**

Hiszek tebenned, bármit is beszélnek
Irástudók és bölcsek ellened.
Tudás mit érhet, mikor a szívemben
Minden nemest, jót élve eltemet.
S az álmokat kitépi mind tövestül,
Az ideál örök tüze kiég.
S mindhasztalan is sírnék vissza mindent.
Más nem marad, csak kormos düledék.

Hiszek tebenned. Minden álmodásom
A te valódból mosolyog felém.
S arany színekkel folyton átsugárzik
A csüggedésnek szomorú ködén.
Te néma vágyat csókoltál szívembe,
Mely örök szomjjal lüktet és dobog;
Sejtelmeket biztos tudattá érlelsz:
Kik benned hisznek, csak a boldogok.

Hiszek tebenned, mint a büszke sas hisz
A sziklakőben, melyen megpihen.
Mikor sikoltva száll vihar fölötte,
Nyugodtan ül biztos fészkiben.

Te rajtad sem rombol idők folyása,
Mely örök szomjjal lüktet és dobog;
S habár ezerszer változik meg minden,
Lényed örökké ugyanaz marad.

Hiszek tebenned, mert a gyenge látás
Szűkös határán túl emelkedem,
Hol a csalodás nehéz barázdákat
Nem hasít végig soha lelkemen.
S a hitnek szárnyán fényes napba szállok
S alá nem hullok Ikaros gyanánt,
Míg lenn a titkok aknaüregében
Minden tudás csak halvány gyertyaláng.

Hiszek tebenned, mert a gyarló embert
Naggyá nevelni tudod egyedül
S erőket váltasz ki a gyengeségből,
Mikor szemünkbe fájó könny vegyül.
A lemondásra, néma türelemre
Nem hozhat minket soha senki más,
Mert ott ég s int le sok-sok csillagodból
Örök reményünk, a feltámadás.

(Szohurek Antal.)

IV.

Krisztus Isten: hirdetik szavai.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Szent Péter apostol a hívekhez írt második levelében érdekes dologra figyelmeztet minket. Így ír: «Növekedjetek kegyelemben és a mi Urunknak és Üdvözítő Jézus Krisztusunknak ismeretében» (Péter II. 3, 18.). Mintha ezt mondaná: Nem elég hinnetek Krisztusban. Nem elég tudni róla egyet-mást. Hanem igyekezzetek Őt minél jobban megismerni, Krisztus szemléletébe minél mélyebbre merülni, mert ettől függ boldogság és boldogtalanság, lét és nemlét, élet és halál.

Szent Péter szavait fogadom meg, mikor most hat vasárnap beszédjét szánom ennek az egyetlen kérdésnek: *Ki volt Jézus Krisztus?* Maga az Úr adta fel először ezt a kérdést, mikor tanítványaihoz így szólt: «És ti kinek tartotok engem?» Mi is azt feleljük, amit akkor Péter felelt valamennyi apostol nevében: «Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia» (Máté 16, 16.). Igen, ezt feleljük, — de honnan tudjuk ezt? Mi hisszük és valljuk, hogy Krisztus Isten volt, — de milyen címen hisszük?

Hisszük először is, mert ezt Ő tömérdek formában mondta magáról, — és erről fogok szólni a mai szentbeszédben: *Krisztus önvallomásáról.*

De hisszük azért is, mert tettei is erről tanuskodnak, mint majd a jövő alkalommal látni fogjuk. És hisszük azért is, mert Krisztus egész jelleméből s egyéniségéből is ez sugárzik ki, — ez lesz tárgya a harmadik beszédemnek. Ismét három újabb beszédben pedig majd a történelmet kérdezzük meg: mit mond az Krisztus istenségéről. Szédületes az a hit, amit a kereszténység hirdet: *Krisztus Isten volt!* — szédületes, de nem alaptalan. Ezt hirdetjük, ezt hisszük, mert józan ésszel mást nem is tehetünk.

Nézzük tehát a mai napon az első kérdést: **Mit mondott Krisztus önmagáról?** Mondotta-e, hogy ő egylényegű Isten a mennyei Atyával? Mondotta-e, hogy ő az Isten Fia?

I. Krisztus, az «Emberfia».

A) Azok, akik a Szentírásban olvasgatni szoktak, könnyen megakadhatnak mindjárt az első kérdésnél. Léptennyomon találkozunk u. i. az Úrnak egy olyan sajátságos kifejezésével, amely rácáfolni látszik Krisztus isteni voltára. A négy evangéliumban összesen 82-szer hangzik el az Úr ajkáról az a különös kifejezés, hogy ő az «Emberfia». «Az Emberfiának nincs hová fejét lehajtania.» . . . «Az Emberfia szenvedni fog». «Az Emberfia el fog jönni nagy hatalommal s dicsőséggel» . . . és így tovább.

Mi az az «Emberfia»? Miért adja az Úr magának oly előszeretettel ezt a kifejezést? A mai embernek csak nehézséget okoz, ha azt olvassa, hogy Krisztus magát az Emberfiának nevezte. «Ime, ő csak embernek tartotta magát» . . . gondolja erre valaki.

Pedig dehogy! Nekünk ez talán érthetetlen kifejezés, de éppen nem volt az a zsidóknak, akik nagyon is jól tudták, mit jelent. Az Úr akkori hallgatói közt mindenki ismerte Dániel próféta könyvének azt a helyét, ahol a próféta a világtörténelem új korszakáról beszél. (Dán. 7, 13. s köv.) Dániel látja víziójában, amint az ég felhőin, azaz: isteni hatalommal eljön valaki, aki «Emberfiához hasonlított» s minden nép és nemzet meghódol előtte, hatalma örök lesz s el nem rontja országát semmi. Így beszél Dániel az eljövendő Messiásról. Dánielnek ez a víziója közismert volt a zsidók előtt, s ha Krisztus Urunk ennek a bizonyos közismert «Emberfiának» nevezte magát, minden zsidó az első hallásra megértette, hogy ezzel Dániel jövendölésének beteljesedésére céloz.

B) De még aki nem ismerné is ezt a Dániel prófétából merített biblikus szólásmódot, még az is észreveheti az Úr Jézus egyéb kifejezésein, hogy ő egy pontban *mily világosan* **megkülönböztette magát tőlünk,** *egyszerű emberektől.*

Az az Úr Jézus, aki egész életmódjában teljesen hozzá hasonult az emberekhez, aki mindenben valóban ember volt (a bűnt kivéve), mikor saját magáról tanította apostolait,

soha nem sorozta magát az emberek közé, soha nem állította magát velük egyenlőnek.

Ez rendkívül fontos dolog! Beszél Istenről, mint «az én Atyámról» s beszél, mint a «ti Atyátokról». Azt azonban sohasem mondja: «a mi Atyánk». Mintha mondaná: Isten nekem is atyám, nektek is, — de én egész másképen vagyok Isten fia, mint ti. Mikor az apostolok megkérték, tanítsa meg őket imádkozni, akkor is ezt mondta: «Ha ti imádkoztok, így imádkozzatok: Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben». (Luk. 11, 1. s köv.) Ti tehát mondjátok így: «*Mi atyánk*», én azonban nem mondom: «Mi atyánk». És ugyancsak ezt halljuk Tőle egy másik alkalommal: «Fölmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz» (Ján. 20, 17.). Továbbá: «Az én Atyám, ... kiről ti azt mondjátok, hogy Istenetek». (Ján. 8, 54.)

Mindezekből is már látszik, hogy Krisztus Urunknak Isten valamikép egészen másképen volt Atyja, mint ahogy mi emberek szoktuk mondani, hogy Isten a mi mennyei Atyánk.

Természetes azonban, hogy ha csak ez volna az érvünk Krisztus istensége mellett, ez korántsem volna elegendő. De nem is így áll a dolog! Vegyük kezünkbe az evangéliumokat és azokban egész tömegét találjuk meg az Úr nyilatkozatainak, amelyek a kétely legkisebb nyomát sem engedik afelől, hogy Krisztus magát világosan és határozottan Istennek tartotta.

Hogy kijöjjek az idővel, az Úrnak csak a legfőbb szavait fogom itt felsorolni; ha mindet el akarnám mondani, úgyszólván az egész evangéliumot föl kellene olvasnom.

II. Krisztus egylényegű a mennyei Atyával.

A) Mindenekelőtt is rámutatok Krisztus Urunknak ama *nyilatkozataira*, amelyekben világosan hirdeti, hogy Ő **egylényű a mennyei Atyával.**

Egy ízben a 72 tanítvány missziós útról tért vissza s lelkendezve jelentette Krisztusnak, hogy az ő nevére még a gonosz lelkek is engedelmeskednek. Ekkor, mint a nap felé szárnyaló pacsirta hajnali csattogása, kitör Krisztus ajkán a dícsérő himnusz az Atyához: «Mindeneket átadott nekem Atyám; és senki sem ismeri a Fiút más, mint az Atya, az Atyát sem ismeri más, mint a Fiú és akinek a Fiú

ki akarja nyilatkoztatni». (Máté 11, 27.) Aki ezeket a szavakat csendben végig elmélkedi, az előtt a legkisebb kétely sem maradhat afelől, hogy Krisztus egyenlőnek tartotta magát Istennel. És Krisztus meg is ismételte ezt a pusztán ember által soha nem mondott és józanul el sem is mondható gondolatot földi élete utolsó perceiben is: «Minden hatalom nekem adatott mennyben és földön». (Máté 28, 18.)

Egy másik alkalommal meg körülfogják Őt és kérdik, szinte szorongatják: «Ha Te vagy a Krisztus, mondd meg nekünk nyiltan». (Ján. 10, 24.) És akkor az Úr fölemeli hangját, és utólérhetetlen fönséggel mondja, hogy meghallja minden század és minden nemzedék: «Én és az Atya egy vagyunk». (Ján. 10, 30.) Hát ilyen szavakat még nem hallott ez a vén föld! Egy az Isten és nincs vele egyenlő semmi a világon, — de én egy vagyok az Istennel. Egy nemcsak hatalomban, nemcsak tudásban, hanem egy lényegében, egy isteni életében.

Majd nemsokára: «Az Atya énbennem vagyon és én az Atyában». (Ján. 10, 8.) Hirdeti magáról, hogy az Atyánál volt, mielőtt a földre jött (Ján. 3, 13.); mielőtt a világ lett volna, neki már része volt az Atya dicsőségében (Ján. 17, 5.), sőt «mielőtt Ábrahám lett, én vagyok». (Ján. 8, 58.)

És ha Krisztus nem tartotta volna magát az Atyával egylényegűnek, mi címen mondhatta volna: «Aki engem lát, azt látja, aki engem küldött» (Ján. 12, 45.), és mikor Fülöp apostol Krisztushoz fordul, hogy mutassa meg neki az Atyát, mi jogon mondhatta neki: «Fülöp! aki engem látott, látta az Atyát is. Hogyan mondhatod hát: mutasd meg nekünk az Atyát! Nem hiszed-e, hogy én az Atyában és az Atya énbennem vagyon?» (Ján. 14, 9. 10.)

B) Menjünk tovább, Testvéreim. **Példabeszédeiben is milyen nyíltan szól isteni méltóságáról!** A gonosz szőlőművesekről szóló példabeszédében magát mondja a szőlősgazdafiának, pedig a gazda alatt egész világosan Istent érti (Máté 21. fej.). A királyi ember menyegzőjében pedig (Máté 22. fej.) Krisztus a mennyei király fia.

Máskor megkérdi a farizeusokat, hogy mit tartanak Krisztusról, kinek a fia? Azok azt felelik, hogy Dávidé. De erre Krisztus így válaszol: Dávid azt írja az egyik zsoltárban (109. zsolt.), hogy az eljövendő Messiás az ő ura. Tehát igaz, hogy test szerint Dávid vére, de ennél még sokkal több is! (Máté 22, 41. s köv.)

c) Emellett Krisztus Urunk olyan *jogokat* is vallott

magáénak, amelyek megint csak abból érthetők, hogy *Istennel egylényegűnek tartotta magát.*

Itt van pl. az Úr Jézus viselkedése az *Isten által adott törvényekkel szemben.* Szent Máté evangéliumának 5. fejezetében többszörösen mondja az Úr: «Hallottátok, hogy a régieknek mondatott: Ne ölj! *Én* azonban mondom nektek . . .» És így tovább a házasságról, az esküről, bosszúállásról, felebarátszeretetről . . . hatszor ismétli meg az Úr ünnepélyesen: «*Én* azonban mondom nektek». Amikre Krisztus itt hivatkozik, az a mózesi törvényhozás lényege. A mózesi törvényeket Isten adta. Hát ki az a Krisztus, kinek tartotta magát Krisztus, hogy ezeket a törvényeket kiegészíteni merte? Nem világosan hirdeti-e Krisztus ezzel, hogy Ő a törvénynek fölötte áll, mert egylényegű azzal, aki ezeket a törvényeket hozta: Istennel! Akkor Isten beszélt a Sínai hegyen, most is Isten beszél a Hegyi Beszédben. Így egyetlen próféta sem mert beszélni; mind a mózesi törvény megtartásáért harcolt, — új törvényre még gondolni sem mertek. A próféták ezzel a bevezetéssel kezdették szavaikat: «Így szól az Úr . . .» Krisztus pedig így kezdi: «*Én* azonban mondom nektek». Mily óriási különbség!

Közismert tény, hogy a szombati pihenés törvényét mily aggályoskodó félelemmel tartották meg a zsidók. S az Úr Jézus, mikor jónak látta, felfüggesztette ezt a törvényt is. A zsidók zúgnak és zokon veszik ezt. De Krisztus öntudattal mondja szemükbe: «Az Emberfia ura a szombatnak is». (Máté 12, 8.) Hát ez a nyilatkozat hallatlan dolog egy ember ajkán! A zsidók jól meg is értették, hogy ezzel Krisztus Istennek vallotta magát.

Mikor a 38 éve beteg embert szombaton meggyógyította, a szombat meg nem tartását azzal indokolja, hogy az ő mennyei Atyja is dolgozik szombaton (a világ fenntartásának munkáján), tehát Ő is dolgozik (Ján. 5, 17.).

«Nem is ítél az Atya senkit, hanem az ítéletet egészen a Fiúnak adta . . . Aki nem tiszteli a Fiút, nem tiszteli az Atyát, ki őt küldötte» (Ján. 5, 22, 23.). Mi ez, ha nem Krisztus istenségének nyílt hangoztatása saját ajkáról?

És mikor Krisztus azt mondja, hogy az Atya a Szentlelket az ő nevében fogja elküldeni (Ján. 14, 26.), és a Szentlélek majd megdícsőíti Krisztust (Ján. 16, 14.), nem hirdet-e magáról ekkor is oly jogokat, amelyek csak Istent illetik?

III. Krisztus isteni igéretei s fenyegetései.

De menjünk még tovább, Kedves Testvéreim! Hogy Krisztus Istennek tartotta magát, az következik az ő **igéreteiből s fenyegetéseiből** is. Ha Ő nem tartotta volna magát Istennel egyenlőnek, követelhetett volna-e maga számára oly föltétlen odaadást, oly szeretetet, ami egyedül csak Istent illeti meg?

Pedig ezt követelte!

«Aki atyját vagy anyját jobban szereti, mint engem, nem méltó hozzám; és aki fiát, vagy leányát jobban szereti, mint engem, nem méltó hozzám». (Máté 10, 37.)

Hát volt már valaki a világon, aki embertársaitól azt merte követelni, hogy jobban szeressék őt, mint legközelebbi hozzátartozóikat?

«Én vagyok az út, az igazság s az élet» (Ján. 14, 6.) — mondja egy másik helyen. Az emberiség legbölcsebbjei csak keresték az utat, kutatták az igazságot s mindnyájan vallották a szomorú tételt: tévedni emberi dolog — s ime Krisztus azt mondja magáról, hogy Ő a megtestesült igazság, az egyetlen út s az örök élet!

És aztán a páratlan öntudattal hirdetett szavak az utolsó ítéletről! Krisztus azt mondja magáról, hogy Ő fog ítélkezni az emberek örök sorsa felett s tőle függ, ki kerül az örök életre s ki a kárhozatra.

Ha magát nem tartja Istennek, követelhetett volna-e saját személye iránt *oly föltétlen, elengedhetetlen hitet*, hogy attól tette függővé az örök életet is? «Aki a Fiúban hiszen, annak örök élete vagyon; aki pedig nem hiszen a Fiúnak, nem fog életet látni, hanem Isten haragja marad rajta» (Ján. 3, 36.). «Aki énbennem hiszen, még ha meg is halt, élni fog» (Ján. 11, 25.), — hát merje ezt épelméjű *ember* magáról elmondani!

Ha Krisztus nem tartotta magát Istennek, mi címen ígérte követőinek a mennyország jutalmát és mi címen fenyegette a hitetleneket az örök kárhozattal? «Bizony mondom nektek, hogy ti, kik engem követtetek az ujjászületéskor, mikor az Emberfia az ő fölségének trónján fog ülni, ti is 12 széken fogtok ülni, ítélvén Izrael 12 nemzetsége fölött. És mindaz, aki elhagyta házát, vagy fivéreit, vagy nővéreit, vagy atyját, vagy anyját, vagy feleségét, vagy gyermekeit, vagy földjeit az én nevemért, száz annyit kap

és az örök életet fogja örökölni». (Máté 19, 28. 29.) Hát melyik *ember* merné ezt magáról elmondani?

Viszont jaj azoknak, akik nem hittek Krisztusban! «Mert az Emberfia el fog jönni Atyja dicsőségében az ő angyalaival és akkor majd megfizet mindenkinek cselekedetei szerint». (Máté 16, 27.) Mert volna-e pusztán *ember* így beszélni?

Hát ha Krisztus nem embernek tartotta magát, hát minek? *Angyalnak?* Nem, annál is többnek. Hiszen olvassuk, hogy megkísértése után angyalok jöttek és szolgáltak neki (Máté 4, 11.). És mikor Szent Péter heveskedve levágja a szolga fülét, mily öntudattal mondja az Úr: «Azt hiszed, nem kérhetem Atyámat és rögtön adna nekem többet 12.000 angyalnál?» (Máté 26, 53.) Hát minek tartja magát Krisztus?

És most érünk az ő legvilágosabb szavaihoz: nyilt messiási vallomásához.

IV. Krisztus messiási öntudata.

Hogy Krisztus Urunk valóban többnek tartotta magát, mint egyszerű embernek, különösen is kitetszik az ő **messiási öntudatából.** Sokszor beszél arról, hogy szenvedni fog s meg fog halni azért, hogy *halálával eleget tegyen az emberek bűneiért.* «Úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy mindaz, aki őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen». (Ján. 3, 16.) Továbbá: «Az Emberfia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon és életét adja váltságul.» (Márk 20, 45.) «Ez az én vérem, az újszövetségé, mely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára.» (Máté 26, 28.) Nos hát, hol van ember ezen a világon, aki ilyesmit merne állítani magáról, hogy az ő kiömlő vére tisztára mossa az emberiséget? A kiömlő vér legfeljebb foltot ejt a ruhán, meg a lelkiismereten. De hogy annak ereje fölszálljon a Magasságbeli trónjához és jóvátegye százmilliárdnyi vétkes ember minden bűnét, — aki ilyesmit állít magáról, az eléggé nyiltan mondja, hogy ő nem egyszerű ember.

Ennek az isteni öntudatnak megnyilatkozása már csak egyetlen fokozást ismer s ez *Krisztus ünnepélyes vallomása a főpap előtt.* Kaifás előtt áll a hamis tanukkal körülvett Krisztus. Ellenségei mindent jól elkészítettek, hogy ítéletüket a törvényes látszattal szépíthessék, — de most a pokoli terv

nem akar sikerülni. A hamis tanuk egymásnak ellentmondanak, összeomlani látszik az egész terv . . . mikor végre ünnepélyes arccal fölemelkedik a főpap s fölteszi a kérdést, amelyen most már egyedül fordul meg a vádlott sorsa: «Megesketlek téged az élő Istenre, hogy valld meg nekünk, te vagy-e Krisztus, az Isten fia?» (Máté 26, 63.)

Most jön a döntő pillanat ! Az Úr nyugodtan feleli: «Te mondád», azaz: «Úgy van, jól mondod !» Az Úr tudta, hogy ezért halál jár, mégsem hallgatta el a választ.

A válasz nem enged semmi kételyt. «Akkor a főpap megszaggatá ruháit, mondván: Káromkodott; mi szükségünk van még tanukra? Ime, most hallottátok a káromkodást.» (Máté 26, 65.)

Krisztusnak meg kell halnia, mert Istennek tartotta magát!

*

Ime, Testvéreim, az első érvünk Krisztus istensége mellett: Isten volt, mert Ő maga mondta. Nem ez az egyetlen érvünk — majd a következő vasárnapokon látni fogjuk a többit is, — de akik Krisztus istenségét tagadják, máris megoldhatatlan rejtély elé kerülnek. Ők azt hangoztatják, hogy Krisztus nem Isten ugyan, de azért a világ legjobb, legeszményibb, legbölcsebb embere volt. *De kérdem: lehetne-e Krisztus a világ legideálisabb embere, ha — hazudott?* Mert hogy Ő magáról százszor meg százszor állított isteni tulajdonságokat s hogy Ő magát Istennek mondotta, ez világos. Ha tehát Ő mégis pusztán csak ember volt, akkor ilyen szavak után, ilyen megnyilvánulások után, mint aminőket tőle az imént hallottunk, igazán nem lehetne még csak eszményi ember sem !

Elismerem: nem értünk mindent Krisztus életéből ! Bármint vizsgáljuk is, bármily szeretettel kísérjük is lépteit, a végén mégis sok titok, talány, rejtély marad benne. Titok — amelyben hinnünk kell. Titok az ő megjelenése az angyali énektől visszhangzó karácsonyi éjszakában. Titok az ő születése Szűztől, ki «férfit nem ismert». Titok az ő köztünk járása-kelése. Titok szenvedése. Titok föltámadása. Titok mennybe visszamenetele.

És csodálatos: *ennyi meg nem érthető vonás után is nincs a világtörténelemnek egyetlen személye, aki oly közeli melegségben, oly áldott személyes viszonyban állana hozzánk, mint Ő.* És ha sok mindent nem is értünk Belőle, a mi válaszunk sem lehet más, mint volt az apostoloké, akik szintén nem

értették meg Krisztust, mikor az Oltáriszentségről először beszélt nekik. A hitetlen nép emiatt el is hagyta Őt.

«Mondá azért Jézus a tizenkettőnek: Csak nem akartok ti is elmenni? Felelé neki Simon Péter: Uram! kihez mennénk? Az örök élet igéi nálad vannak. És mi hittük és megismertük, hogy Te vagy Krisztus, az Isten Fia.» (Ján. 6, 68—70.) Amen.

V.

Krisztus Isten: hirdetik tettei.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Az Úr Jézust sokfélekép ábrázolják s egyike a legmélyebb jelentőségű ábrázolásoknak az, amidőn a kis Jézust a földgolyóval kezében festik le. Az a páratlan ellentét, mely az óriási földgömb s egy tehetetlen kisded közt van, gyönyörűen jelzi a mi hitünk szent tételét: «Krisztus a világ teremtő Istene, annak szuverén ura.»

«Kis gyermek született nekünk, fiú adatott nekünk, kinek vállán az uraság» — ezekkel a mély jelentőségű szavakkal kezdődik az egyik karácsonyi szentmise.

Honnan ez a lelkendezés, miért olyan szent az a karácsony este? Azért, mert valaha azon az estén nagy dolog történt, nagyobb, mintha új világok keletkeztek volna: az örök Atyának Fia isteni természete mellé emberit is vett magára, az Isten emberré lett.

Az Isten emberré lett? Hihetetlen! — kiáltja az ember első hallásra, és már ez az önkéntelen felkiáltás is jele, hogy valóban megtörtént esettel állunk szemben; mert ez olyan szédületes, minden emberi fantáziát meghaladó gondolat, hogy azt kigondolni embernek soha eszébe nem jutott volna.

De a mi Krisztus-hitünk nem ezen a felkiáltáson nyugszik. Hogy Krisztus valóban a közénk szállott Isten volt, ezt a hallatlan, ezt az ember által soha el nem gondolható tételt az emberi okoskodásnak, a logikai törvényeknek szükségszerűsége diktálta ránk. Krisztus élete telve van oly tettekkel, amiket emberi hatalommal megmagyarázni képtelenség, képtelenség tehát az Ő életét merőben emberi természet kereteibe szorítani.

A mult vasárnapi beszédben Krisztus Urunk ama *szavaival* foglalkoztunk, melyekkel önmagát nyiltan Istennek hirdette; a mai beszédet *tetteinek* vizsgálatára szánom, amelyek szintén az ő emberfelettiségét tanusítják. A mult beszédben

lépten-nyomon találkoztunk Krisztus Urunk önvallomásával saját isteni mivoltáról, — de hát ez még magában nem volna elégséges.

Utóvégre Isten fiának akármelyik hamis próféta is kiadhatta volna magát; akármelyik zsidó trónkövetelő is, akármelyik hisztérikus, túlfűtött fantáziájú ember is mondhatta volna ezt magáról. Hanem: nemcsak mondani, hogy én Isten Fia vagyok, hanem *úgy is cselekedni*, amint Isten cselekszik, ezt már senki sem tehette meg, csak aki valóban Isten Fia volt.

Tartsunk tehát szemlét a mai alkalommal az Úr Jézus csodálatos tettei fölött, s ha látni fogjuk, mint mutatkozott tetteiben az élet és halál szuverén urának, az élő és élettelen természet föltétlen parancsolójának, lehetetlen lesz kivonni magunkat a meggyőződés alól, a végső következtetés alól: **aki ilyesmiket tett, mint Krisztus, az nem lehetett merőben ember.**

I. Krisztus csodái.

Nincs arra időm, hogy Krisztus csodáit itt részletesen elsoroljam, vagy akár csak a legmeghatóbbakat is kiemeljem, — olvassátok az evangéliumokat, lépten-nyomon találkoztok velük. Annál szükségesebbnek tartom azonban, hogy — Krisztus csodás tetteinek ismeretét föltételezve — azoknak **bizonyító értékéről** mondjak el néhány gondolatot.

A) Maga az Úr Jézus is többször nyíltan hivatkozott arra, hogy **az ő tettei is bizonyságot szolgáltatnak istensége mellett.**

Egyízben Keresztelő Szent János elküldötte tanítványait Krisztushoz, hogy mondja meg nekik, vajjon Ő-e az eljövendő Messiás. Krisztus a következő válasszal küldi vissza őket: «Jelentsétek Jánosnak, amiket hallottatok és láttatok: A vakok látnak, a sánták járnak, a poklosok megtisztulnak, a süketek hallanak, a halottak föltámadnak». (Máté 11, 4—5.) Ezek a rendkívüli dolgok eléggé hirdetik rólam, hogy ki vagyok.

Egy más alkalommal pedig Korozain és Betszaida városok hitetlenségét így ítéli el az Úr: «Jaj neked Korozain! jaj neked Betszaida! mert ha Tirusban és Szidonban történtek volna csodák, melyek tibennetek történtek, már régen szőrzsákban és hamuban tartottak volna bűnbánatot». (Máté 11, 21.)

Egy ízben pedig, mikor körülvették a zsidók a templomban és megkérdezték: «Meddig tartod függőben lelkünket? Ha te vagy a Krisztus, mondd meg nekünk nyiltan», ezt felelte az Úr: «Mondtam nektek és nem hiszitek. A cselekedetek, melyeket én teszek Atyám nevében, azok tesznek bizonyságot rólam». (Ján. 10, 25.)

Az Úr szavaiból tehát világosan kitűnik, hogy tudatos tervszerűséggel cselekedett rendkívüli dolgokat, hogy ezekkel isteni küldetését igazolja és éppen, mert tetteivel isteni hatalmát akarta bizonyítani, nem bizalmas baráti körben, nem meghívott vendégek előtt, nem befüggönyözött homályos éjszakai szobák szeánszain, nem idegeket felzaklató izgalmak között cselekedte azokat, hanem a legnagyobb nyilvánosság előtt, nyilt napfénynél, százakat, néha ezreket számláló tömeg előtt, ravaszul figyelő ellenségeinek jelenlétében és a legkisebb szemfényvesztő gesztus, szó, mozdulat nélkül. Minden gesztus, minden szó, minden gyógyítás oly természetes nála, annyira szinte természetesen tör ki egyéniségéből, mint ahogy a földbe rejtett gyógyvíz tör ki a forrásból.

B) Ezeket a körülményeket azért kellett kiemelnem, mert hiszen Krisztus ellenségei a kétezer év alatt már mindent elkövettek, hogy Krisztus csodáinak kényelmetlenül hangos bizonyító erejétől megszabaduljanak. Mertha igazak az Evangélium csodái, akkor Krisztus Isten volt, — erről nincs kétség!

Hogy Krisztus csodái valóban megtörténtek, azt senki sem meri letagadni. *Rousseau* is kénytelen volt így írni: «Az igazság pecsétje, amit az evangéliumok magukon hordanak, oly nagy, oly meglepő, oly utánozhatatlan, hogy ezek így nem lehetnek kitaláltak. Sokrates tetteit senki sem tagadja és mégis ezek nem oly hitelesek, mint Jézus tettei.»

Letagadni a csodákat nem bírták, — **megpróbálták hát kimagyarázni.**

Krisztus csodákat tett? — mondják. *Persze, hogy tett! De nem kell ahhoz isteni hatalom! A suggestio! A hipnózis! A gondolatátvitel! A claire voyance! A spiritizmus! Az okkultizmus!* — és így tovább.

Álljunk csak meg nyugodtan e nagy magyarázgatások között.

Ha Krisztus csodás tettei közt csak olyanokat találnánk, hogy idegbetegeket gyógyított, bénákra rászólt s azok talpraállottak, akkor lehetne Krisztus tetteit suggestioval magyarázni.

Igen, hallottunk mi is a «couéizmus»=ról, hogy bizonyos betegeket meg lehet gyógyítani, ha naponként húszszor és harmincszor elmondatjuk velük saját maguknak: Hiszen én nem is vagyok beteg . . . nem vagyok beteg . . . nem vagyok beteg . . . Igen, hallottuk, hogy egyes betegségeknél így is érnek el gyógyulást. De olvassátok el pl. Lukács evangéliumából a 7. fejezetet, amidőn Krisztus meggyógyít *egy beteg szolgát, akit nem is látott*, — rá meri=e fogni bárki is Krisztusra, hogy couéizmussal gyógyított?

Próbálta volna meg valaki az egészséget szuggerálni a kafarnaumi királyi ember fiának, akit Krisztus soha nem is látott, akiről azt sem tudta, hogy hol fekszik, csak annyit tudott, hogy halálosan beteg. Jön könyörögve a beteg fiú apja s Krisztus azt mondja neki: «Menj el, a te fiad él.» S az apa hazaindul. Mielőtt hazaért volna, már elébe jönnek nagy lelkendezve szolgái és fogadják a hírrel, hogy tegnap 7 órakor hagyta el fiát a betegség, tehát pontosan abban az órában, amelyben Krisztussal beszélt. (Ján. 5, 46—52.)

És próbálja meg bárki ezen a világon rászuggerálni a *háborgó tengerre*, hogy símuljon el egy pillanat alatt a habzó hullám, — amint az Úr lecsendesítette azt. (Márk 4, 35.) Próbálja meg bárki *a halaknak* szuggerálni, hogy miután egész éjjel nem néztek a hálónak feléje sem, most egyszerre annyi rohanjon a hálóba, hogy az szakadozni kezd, — az Úr ezt megtette. (Luk. 5, 1—11.)

Próbálja meg valaki *ötezer éhes embernek* szuggerálni, hogy 5 kenyérrel s 7 hallal jól lakjanak; sőt a megmaradt morzsákból 12 kosarat is töltsenek meg, — mint ezt az Úr megtette.

Próbáljon meg valaki hypnotizmussal, szuggerálással *egy vakon született embert* meggyógyítani. Hiszen ha ez a szomorú baj, a születésekor beálló szemgyulladást követő vakság (blennorrhoea neonatorum) bekövetkezett, nem szuggerálással, de semmivel sem tudja többé meggyógyítani a mai orvosi tudomány sem! Krisztus pedig meggyógyította. (Ján. 9. fej.)

A mai orvosi tudomány nem tud mit kezdeni a *leprásokkal* sem, Krisztus pedig csak rászól egy ilyen szánandó nyomorékra: «Akarom! tisztulj meg!» (Máté 8, 3.) — és meggyógyul a szerencsétlen.

És még egy utolsót: próbálja meg valaki szuggerálni a *halottnak*, akit éppen visznek a temetőbe, vagy a halottnak, aki már négy napja rothad a sírban, hogy te élsz!

Nem, nem, Kedves Testvéreim! Aki elfogulatlan lélekkel s higgadt ésszel olvassa az evangéliumot, annak meg kell látnia Krisztusban az emberfeletti erőt, az egész teremtett világ Urát és Istenét.

Pedig még nem szóltam az Úr Jézus leggrandiózusabb tettéről, lélekzet-elállító cselekedetéről: *saját föltámadásáról*. Két dolog biztos: Krisztus valóban meghalt nagypénteken (hiszen a római katona átszúrta szívét is a keresztfán) és Krisztus sírja valóban üressé vált húsvét hajnalán. Hogy ennek a ténynek ereje halálos csapást jelent Krisztus ellenségeire, azt ők azonnal átlátták s fejvesztett kapkodással, a sírt őrző katonák megvesztegetésével igyekeztek is ellensúlyozni. Viszont előttünk is óriási ennek a ténynek bizonyító ereje.

Az Úr Jézus egy ízben ezt mondotta magáról: «Én vagyok az élet.» Mi más ez az állítás — Testvéreim! — mint vagy hallatlan abszurdum, vagy az isteni méltóság öntudata! Igen: vagy ez, vagy az! És ha az Úr Krisztusról csak annyit tudnánk: «Kínzaték Pontius Pilátus alatt, megfeszítették, meghala és eltemették», akkor az a mondat hallatlan abszurdum volna. De mi többet is tudunk róla: tudjuk a folytatását is: «Harmadnapon halottaiból föltámada.» Már pedig aki föltámad a halálból, az elmondhatja magáról, hogy «én vagyok az élet», mert annak nem adhatta senki más az életet, neki lényege az élet, Ő az élet ura; *Ő — Isten!*

C) Az Úr Jézus csodáinak ismeretében aztán nem ütközünk meg olyan tettein sem, amelyek meglepőbbek csodatetteinél is: **értem az Úr Jézus bűnbocsátó szavait.**

Mi a bűn? Az Isten megbántása. Ki bocsáthatja meg tehát a bűnt? Csak az, aki a megbántást szenvedte: Isten. De az Úr Jézus lépten-nyomon hirdette, hogy a bűnt megbocsátja: ez tehát vagy szörnyű káromkodás (ha nincs mögötte isteni hatalom), vagy pedig *Krisztus istenségének újabb bizonyítéka*.

Krisztus bűnöket bocsátott meg, még pedig nyiltan, hangosan, szinte azt mondanám: feltűnően, hogy akik ezt hallják, elgondolkozzanak fölötte s lássák, hogy Ő több, mint ember. Mily öntudattal mondja pl. a kafarnaumi inaszakadtnak meggyógyításakor: «Fiam! megbocsáttatnak neked a te bűneid.» (Márk 2, 5.) Épp így a bűneit sirató Magdolnának: «Meg vannak bocsátva bűneid.» (Luk. 7, 48.) A farizeusok azonnal megértették e szavak óriási jelentőségét, mert méltatlankodva mondták egymásnak: «Kicsoda ez, aki még a bűnöket is megbocsátja?» (Luk. 7, 49.)

Ezért is akarták «istenkáromlás miatt» Krisztust annyiszor megkövezni: Megkövezünk téged — mondták Neki — «a káromlásért, mivel hogy ember létedre Istenné teszed magad» (Ján. 10, 33.). De Krisztus Urunk nem hogy másképp magyarázta volna ekkor szavait, hanem feleletében még jobban kiemelte, amit előbb mondott: «Ha nem cselekszem Atyám tetteit, ne higyjetek nekem; ha pedig cselekszem, és ha nekem nem hisztek, higyjetek a tetteknek, hogy megtudjátok és belássátok, hogy az Atya énbennem vagyon, és én az Atyában.» (Ján. 10, 37, 38.)

Hát kicsoda Krisztus? Nagy ember? Nem! Próféta? Nem! Isten küldötte? Nem! Hanem: *maga az emberi testet öltött Isten!* Aki Őt látja, látja az Atyát, akinek Ő megbocsátja bűneit, annak a mennyei Atya bocsátja meg; s aki az ő testét eszi, és az ő vérét issza, annak olyan élete van, mint a mennyei Atyának: örök élete.

II. Krisztus jövendölései.

Azonban Krisztus csodás tettein kívül, amiket emberi hatalommal megmagyarázni képtelenség, itt vannak **Krisztus jövőbe látó szavai** is, amiknek forrása megint nem lehetett emberi tudás.

Egy alkalommal *Nagy Frigyes* egy társaságban azt kérdezte, hogy volna-e valami rövid érv Krisztus szavainak igazsága mellett. Valaki erre csak ennyit felelt: «*Majestät, die Juden!*», «Felség, a zsidók!» Ezt akarta az illető mondani: Szóról-szóra minden beteljesedett, amit Krisztus a zsidók megaláztatásáról, szétszóratásáról és szétszórtságukban is tovább-élésükről mondott. Krisztus szavai teljesen igazaknak bizonyultak; aki így látta a jövőt, annak többnek kellett lennie pusztán embernél.

Pedig ez nem minden! Mert az illető ezt is felelhette volna Nagy Frigyesnek Krisztus szavainak igazsága mellett: «*Majestät, Jerusalem!*» Mily pontosan beteljesedett mindaz ezen a városon, amit Krisztus előre megmondott róla!

És az illető ezt is mondhatta volna: «*Majestät, die Martyrer!*», «Felség, a vértanuk!» Mily szóról-szóra beteljesedett évszázadokon át, amit Krisztus az ő követői számára megjövendölt: »Ti majd sírtok és jajgattok, a világ örvendezni fog; ti majd szomorkodtok, de a ti szomorúságtok örömre fordul.» (Ján. 16, 20.)

De ezt is mondhatta volna: «*Majestät, die katholische*

Kirche!», «Felség, a katolikus Egyház!» «Elmenvén, tanítsatok minden nemzeteket» — volt Krisztus búcsúszava. Dehát hol van ember a világon, aki ilyenre még csak álmában is mert volna gondolni? Hogy az ő tanítása túlömlik az ismeretlen kis zsidó nép határain, túl folyókon, hegyeken, tengereken, kontinenseken. Tanítsatok minden nemzeteket! Nem lesz ágyútok, nem fegyveretek, nem katonaságtok — és mégis győztök. És valóban győztek! Amit emberi gonoszság csak kitalálni képes, mindazt hadbavonultatták az Egyház ellen. És mégis mindig igazak maradtak az Úr szavai: «A pokol kapui nem vesznek erőt rajta.»

De még tovább is mondhatta volna: «*Majestät, die Worte Christi!*», «Felség, Krisztus szavai!» Mely szavai? Hát ezek a hallatlan, ezek a hihetetlen, ezek az emberi ajkat soha még el nem hagyó szavak: «Ég és föld elmúlnak, de az én igéim el nem múlnak.» Hihetetlen szavak — és mégis már kétezer éve látjuk teljesedésüket. Mióta Krisztus Urunk kimondta ezeket a csodálatos szavakat, az emberi történelem tengelye hányszor zökkent ki sarkából, hány nemzet pusztult el, hány dinasztia jött és ment el, hány birodalom keletkezett és veszett el, hány világhírű bölcselő lépett elő tanításával és került a lomtárba, feledésbe, — csak Krisztus Urunk szavai csengenek még ma is oly erővel bennünk, mintha tegnap hangzottak volna el elsőízben. Minden, minden mennyire változik a világon; csak néhány évszázad alatt is mint elváltozik a világ képe — Krisztus szavai kétezer év óta elevenek s eleven, áldozatos életet fakasztanak.

Amit Gárdonyi a Szentírásról mondott, azt elsősorban az Úr szavairól kell értenünk:

Minden fakul, minden romlik,
Márványvár is összeomlik,
Bíbor leplek ronggyá mállnak,
Dicsőségek füstbe szállnak.
Csak ez a könyv nem tér porba,
Mintha volna égi lelke!
Ez a könyv a Mózes bokra:
Isten szíve dobog benne.

Ez a könyv a könyvek könyve,
Szegény ember drágagyöngye,
Égi harmat lankadtaknak,
Világosság födi vaknak,
Bölcseségnek arany útja:
Boldog, aki rátalál!
Szomjas lelkek forráskútja,
Hol pohárral Krisztus áll.

Igen, Krisztus csodás tettei és Krisztus mindentudó szavai egyformán bizonyítják előttem, hogy Krisztus nem lehetett pusztán ember, — Isten volt!

*

Kedves Testvéreim! A Graubündner Landban, Svájcnak ebben a vadregényes részében nem ritkák a szédületes, meredek hegyi ösvények, de még ezek közt is van egy annyira vad hegyszakadék, hogy az ottlakók ezt az utat ősidők óta «gonosz útnak», «via mala»-nak nevezik. Az út egyik oldalán, lent mélyen zúg, harsog az ifjú Rajna, a másik oldalon meg meredek sziklák emelkednek s az utas minden percben azt hiszi, most fognak fejére zuhanni; amint valóban nem egy embert zúztak is már halálra. És mikor az utas sok veszélyt kikerülve már-már nagyot akar lélekzeni, az út végén ott leselkedik rá még egy nagy szakadék... Hálát adhat Istennek, ha baj nélkül ér az úton keresztül...

Nem ilyen «via mala»-e, nem ilyen «gonosz út»-e a mi egész földi életünk is! Telve szakadékkal, hegyomlással, veszéllyel, bajjal.

Ki vezet át rajta sértetlenül minket? Ki lehet biztos hegyivezetőnk az élet szakadékai közt? Ki más, mint az élet Ura és Teremtője, a mi Urunk Jézus Krisztus.

Legyen életünk pályája még oly hányatott is, nem érhet baj, ha rendíthetetlen hittel fogjuk Krisztus isteni kezét! Csak valamit el ne feledjünk; ne feledjük, hogy mit sem érne Krisztus szavairól sokat hallani s tetteit megcsodálni, — ha hiányoznék belőlünk a jóakarat, mellyel az utolsó lépést kell a hit felé megtennünk. Krisztus élete, szavai, tettei kiáltó világosságban állhatnak előttünk és mégis maradhat valaki a hitetlenség jégmezőin.

Elmélkedéseink és kutatásaink végén sohase felejtsünk hát el imádkozni a hit kegyelméért is. «Úr Jézus, bár eszemmel látom, hogy Neked Istennek kellett lenned, de véges földi gondolkozásommal teljesen a te mivoltodat föl nem foghatom. *Föl nem foghatom, de hiszek Benned rendületlenül.* **Hiszek Benned itt a földön, hogy egykor látni tudjalak majd az égben!**» Amen.

VI.

Krisztus Isten: hirdeti élete.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Az Úr Jézus halálával kapcsolatban megkapó epizódot említ fel az evangélium: a pogány százados megtérését és hitvallását.

A százados a Krisztus kivégzéséhez kirendelt katonai karhatalom feje volt. Ez a római cohors már ott állott Pilátus háza előtt, mialatt az ítélkezés folyt az Úr felett, a századosnak tehát már itt alkalma nyílott hallani az Úr feleleteit, végignézni fönséges viselkedését, látni imponáló lelki fölényét. Aztán végigkísérte Őt a véres keresztúton, látta háromórás halálküzdelmét, hallotta utolsó szavait a keresztről, látta, mint sötétül el halála percében a nap, érezte, mint vonaglik meg a föld — és volt annyi bátorság ebben a kemény rómaiban, hogy nyiltan fölkiáltson: «Ez bizonnyal Isten Fia volt!» (Máté 27, 54.)

A százados kiáltása az elsötétült Kálvárián — ez volt a világba legelőször elhangzott «Credo». Egy megtért pogány férfi ajkáról, egy katona ajkáról hangzott el a legelső hitvallás. Pedig ő csak Krisztus utolsó óráit ismerte — de ez is elég volt lelki átalakulásához. Ő csak néhány szavát hallotta az Úrnak, de az ezekből kiáradó fönség kikényszerítette lelkéből a hitvalló kiáltást. Mi azonban Krisztusról sokkal többet tudunk; ismerjük nemcsak utolsó óráit, hanem egész földi életét! És aki elolvassa az evangéliumokat és hallja Krisztus fönséges szavait, látja csodálatos jellemét s egyéniségét és aki a római százados nyilt szemével figyelemmel kíséri azt a cselszövő kivégzést, amellyel a gonoszság immár kétezer év óta ismét el akarja tenni láb alól, ki akarja zárni magából Krisztust: és eredményt soha nem ér el — aki mindezt megfigyeli, lehetetlen, hogy annak lelkéből is ki ne törjön a vallomás: Krisztus valóban az Isten Fia volt!

Megkísérlem most — Testvéreim! — a rendelkezésemre

álló rövid idő alatt elétek állítani az Úr Jézus jellemét, fönséges egyéniségét. Nem könnyű feladat, szinte megoldhatatlan vállalkozás Krisztus jellemét néhány perc alatt megfesteni. De még így is hiszem, hogy ha a pogány századost csak az Úr utolsó óráinak szemlélete is meggyőzte Krisztus istenségéről, akkor a mi hitünk elmélyítéséhez is sokban fog hozzájárulni, ha néhány gondolatot kiemelek a *fönségnek és imponáló jellemnek* abból a kimeríthetetlen bőségéből, amelyet az Úr Jézus egyénisége kinyilatkoztatott.

I. Titokzatos kettősség.

A legelső vonás, amelyre az Úr Jézus életéből rá akarnék mutatni, az a *titokzatos kettősség*, az ellenmondásoknak az a tömege, amelyet másként, mint az ő kettős, isteni és emberi természetével megmagyaráznunk nem lehet.

Elhagyatott istállóban születik egy tehetetlen kis gyermek, mint milliárd más hasonló is született már, — de ő fölötte megnyílik az ég s angyalok éneklik bölcsődalát. Ki ez a csodálatos kisded?

Születése után 40. napon édesanyja bemutatja Őt a templomban, mint annyi más gyermeket bemutattak már, — de ott karjába veszi Őt egy aggastyán s látnoki szemekkel hirdeti, hogy népek s nemzedékek sorsa fordul meg ezen a kisdeden.

Étlen-szomjan járja Palesztina utait, este nincs hová fejét lehajtania, — de amikor meg jónak látja, belenyúl a világ kerekébe, vakokat, nyomorékokat puszta szavával gyógyít s néhány kenyérrel jól tart ötezer embert. Ki ez a Krisztus?

Elfárad s mélyen alszik, mint más közönséges halandó ember, — de aztán fölemelkedik a vihartól hányatott csónakban, rászól a vadul tajtékozó hullámokra s nyomban csendesség lesz. Ki ez a Krisztus?

Az Olajfák hegyén oly félelem szállja meg, hogy véres veríték csurog arcáról — pár perccel később pedig ránéz az érte jövő katonákra s villámló tekintetétől földreesik az egész csapat. Ki ez a Krisztus?

Meghal a kereszten, mint világ csúfjára kivégzett gonosztevő — de ugyanakkor megrendül a föld, elsötétül a nap s a pogány százados a kereszt alatt fölkiált: «Ez valóban Isten Fia volt!»

Hát ki volt ez a Krisztus, Testvéreim?

Voltak más vallásalapítók is, és vannak emberek, akik Krisztust egy padra ültetik ezekkel: Buddhával, Mohamed-del, Confuciusszal . . . Pedig nem kell más, csak egymásután olvasni előbb az ő életüket, ezek élete után az evangélium-ból Krisztus életét — s úgy érzi magát az ember, mint aki sötét pincéből hirtelen vakító világosságra kerül. Mert aki csak néhány pillantást vet is az Úr jellemére, egyéniségére, lelki fönségére, annak is rögtön szemébe tűnik két olyan tulajdonsága az Úrnak, amit egyetlen emberről sem lehetne soha senkinek sem elmondania, amik tehát hangos szóval tesznek bizonyságot Krisztus istensége mellett.

Mi ez a két szembeszökő vonás Krisztus imponáló jellemén? **Az, hogy minden bűn hiányzott Belőle és minden erény megvolt Benne.** Ki merné ezt egyetlen egy emberről elmondani?

II. Krisztusból minden bűn hiányzott.

A) Hogy Krisztusban semmi bűn sem volt található, azt leghatározottabban **éppen ellenségei tanusítják.**

A zsidók elvakult vezérei lépten-nyomon leselkedtek reá, vadásztak minden lépésére, kényes kérdésekkel zaklatták, csakhogy egy elejtett szavába valamiképpen belekapaszkodhassanak — s az Úr mégis fölényes biztonsággal mondhatta legnagyobb ellenségeinek szemébe: «Ki fedd meg engem közületek bűnről?» (Ján. 8, 46.). Van-e egyetlen ember a világon, aki ilyet merne magáról állítani? S az a síri némaság, ami ezt a kérdést követte, a legékesebben szóló bizonyítéka Krisztus bűntelenségének.

És nézzük csak, vajjon mily bűnt tudnak ráfogni Pilátus előtt is? Mert ellenségei azokban a döntő percekben, amikor lázítóan harsogták Pilátus fülébe: «Feszítsd meg őt !», ezekben a sorsdöntő pillanatokban bizonyára minden bűnét kipakolták volna. Pilátus meg is kérdi: «De hát mi rosszat cselekedett?» És ellenségei csak ezzel tudtak felelni: «Feszítsd meg őt !» Hogy ez mennyire nem győzte meg Pilátust Krisztus bűnös voltáról, kitetszik mentegetőző szavaiból. Mikor gyáva félelmében mégis átadta Jézust ellenségeinek, így mosta magát: «Én ártatlan vagyok ez igaznak vérétől. Ti lássátok !» (Máté 27, 14.)

És tanu Krisztus Urunk bűntelensége mellett Pilátus

felesége, Claudia Procula is, aki ezt üzente férjének: «Semmi közöd se legyen azzal az igazzal» (Máté 27, 19.). Tanu a kereszt alatt álló százados vallomása: «Valóban, ez az ember igaz volt» (Luk. 23, 47.).

Sőt tanu maga a szerencsétlen Júdás is, aki lelkiismeretének felébredése után e szavakkal dobja vissza a zsidók elé a 30 ezüst pénzt: «Vétkeztem, elárulván az igaz vért» (Máté 27, 4.).

Íme, Krisztusban még ellenségei sem találtak semmi bűnt sem!

B) De nem találtak Krisztusban **bűnt barátai sem.** És ez nem kevésbbé fontos érv az előbbinél! Mert találóan tartja egy közmondás: «Senki sem nagy ember a házi szolgája előtt . . .» Bármily imponálónak, bármily kedvesnek, jónak tűnjék föl valaki a távolból, bizony azok előtt, akikkel naponként érintkezik, él, eszik, alszik, azok előtt sok emberi gyarlóság és tökéletlenség ütközik ki még a legnagyobb emberben is.

Az Úr Jézussal azonban nem így történt. Legközvetlenebb ismerősei, apostolai sem találnak rajta egyetlen hibát, egyetlen homályt sem, ellenben Istennek tartják s Isten gyanánt imádják őt. Pedig ők nemcsak nyilvános szereplését látták; ők bepillantást vethettek Krisztus mindennapi életébe is és ítéletük Krisztusról mégis csak a legszentebb.

Mikor *Szent Péter* meggyógyítja a jeruzsálemi templom kapuja előtt ülő bénát, az egybegyűlt népnek Krisztus megfeszítése miatt így tesz szemrehányást: «Ti megtagadtátok a szentet és igazat» (Ap. Csel. 3, 11.). Első levelében pedig Krisztust «szeplőtelen és érintetlen báránynak» (Pét. I. 1, 19.) nevezi. Majd kissé később azt mondja Róla, hogy Krisztus «bűnt nem tett, sem álnokság az ő szájában nem találtatott» (Pét. I. 2, 22.).

Ugyanúgy nevezi *Szent János* Krisztust «igaznak» (Ján. I. 2, 1.) és így ír Róla: «Ha tudjátok, hogy Ő igaz, tudjátok azt is, hogy mindaz, aki igazságot cselekszik, Őtőle született» (Ján. I. 2, 29.).

Szent Pál a zsidókhoz írt levelében különösen kiemeli, hogy Krisztus mihozzánk mindenben hasonlóvá lett «a bűnt kivéve» (Zsid. 4, 15.).

Az apostolok valamennyi nyilatkozata közül azonban talán legszebb, leglelkesebb Szent Pál alábbi mondása: «Illő volt, hogy ilyen főpapunk legyen, szent, ártatlan, szeplőtelen, a bűnösöktől elkülönített és fölségesebb az egeknél»

(Zsid. 7, 26.). Valóban, ha Krisztus nem volt Isten, akkor megoldhatatlan rejtély gyanánt áll előttünk: *hogyan volt lehetséges, hogy az apostolok mégis annak tartották?*

Mert valakit csak úgy messziről, történeti távlatból nagynak, hősnek tartani — hát ez nem olyan rendkívüli dolog. Sőt a világtörténelem nagyjait tulajdonkép csak messziről szabad nézni, mint a szép hegycsúcsokat; mert ha az ember egész közel megy hozzájuk, bizony, tömérdek darabosság, gyöngeség, hiba, bűn ütközik ki rajtuk.

De Krisztussal nem így áll a dolog. Az ő apostolai vele ettek és aludtak, együtt gyalogoltak s fáradtak el. Ők hallották, amint szenvedéséről s haláláról beszélt; látták, mikor a katonák összekötözték; Szent János hallotta, amikor a végső elhagyatottság kiáltása tört ki ajkáról a kereszten; látták lepecsételt sírját — nos, hát fejtse meg bárki is ezt a rejtélyt, hogy ilyen tökéletes emberi összeomlás ellenére mégis Istennek tartották Őt!

Másképp ezt meg nem magyarázhatjuk, csak Krisztusnak lenyűgöző, mindent lefogó egyéniségével.

Pedig a Krisztus-képnek eddig csak egyik felét festettük meg: Krisztusban nem volt semmi bűn. Ez volt a könnyebbik munka.

Sokkal nehezebb feladat áll előttünk, mikor a másik felét is meg akarjuk mutatni:

III. Krisztusban megvolt minden erény.

Ki is vállalkozhatnék arra, hogy a valóságot csak megközelítőleg is fesse meg Krisztus erényeit? Mily sokáig keresgélt, töprengett, próbálkozott a világhírű Leonardo da Vinci is, mikor az «Utolsó vacsora» Krisztusának megfelelő modellfejet keresett! Nincs is művész, aki le tudná festeni Krisztus arcát, amely mögött az örökkévaló Isten tekint reánk, — de szónok sincs, aki szavával méltóan mutathatná be Krisztus egyéniségét.

Érjük be tehát néhány vonással. Talán még legkönnyebb lesz a dolgunk, ha magának az Úrnak szavaiból indulunk ki. Ő, t. i. egy alkalommal néhány szóval oly utolérhetetlen fönségben mutatta be magát, hogy ezeken a szavakon órákat lehet elmélkedni.

Melyek ezek a nevezetes szavak?

«*Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik elfáradtatok és meg*

vagytok terhelve, és én felüdítlek titeket . . . Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű» (Máté 11, 28, 29.).

Ime, az Úr különös előszeretettel mutat rá az ő *szelídségére s alázatosságára!*

A) **Mily szelíd volt Krisztus!** Mint szerette a gyermekeket! Mint szerette ellenségeit! Még az áruló Judástól sem tagadja meg a csókot! Mily szelíden nézett az elbukott Péterre! Mily önfegyelmezéssel szólt a katonának, mikor Őt arculütötte! S mint imádkozott ellenségeiért még a kereszt fán is! Valóban igaza volt Szent Péternek, mikor ezt írta: Krisztus «bűnt nem tett, sem álnokság az ő szájában nem találtatott, ki midőn szidalmaztatott, nem szidalmazott, midőn szenvedett, nem fenyegetőzött, hanem átadta magát az őt igazságtalanul elítélőnek» (Pét. I. 2, 23.).

B) **És mily alázatos volt Krisztus!** Megelégszik a jászollyal s istállóval Ő, ki e világot teremtette. «A rókáknak odúik vannak és az ég madarainak fészkei: az Emberfiának pedig nincsen, hová fejét lehajtsa» (Máté 8, 20.).

Meg is parancsolja tanítványainak: «Tudjátok, hogy a népek fejedelmei uralkodnak rajtuk és nagyjai hatalmat gyakorolnak felettük. Nem úgy leszen ti köztetek; hanem, aki közületek nagyobb akar lenni, legyen a ti cselédetek, és aki első akar lenni köztetek, az lesz a ti szolgátok; miként az Emberfia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon és váltságul adja életét sokakért» (Máté 20, 25—28.).

És említsem-e az alázatosságnak legelképesztőbb jelét: mikor az utolsó vacsorán köténnyt köt maga elé, s Ő, az Isten Fia, letérdel az egyszerű halászemberek elé, hogy megmossa azok lábait!

C) **És mily szeretet lakozott Krisztus szívében!** «Jöjjetek hozzám mindnyájan!» — hangzik el Krisztus ajkáról a szeretet szava. Nem hiába nevezik a kereszténységet «a szeretet vallásának», Alapítója nemcsak *hirdette* a szeretetet, nemcsak *megkövetelte* híveitől, hanem *maga is gyakorolta* oly mértékben, ami fölülmúl minden emberi arányokat.

Krisztus hirdette a szeretetet. «Szeresd felebarátodat, mint önmagadat» (Máté 22, 38.).

Krisztus megkövetelte híveitől a szeretetet. «Szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket, hogy ti is úgy szeressétek egymást. Arról fogja mindenki megismerni, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretettel vagytok egymáshoz» (Ján. 13, 34.).

De Krisztus gyakorolta is a szeretetet. «Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint ha valaki életét adja barátaiért» (Ján. 15, 13.). Nos, az ő kereszthalála ennek a felülmúlhatatlan szeretetnek a bemutatása volt. Ott áll a véres keresztfa a sötét Golgotán s ez tanította meg az embert legelőször arra: mi az igazi szeretet.

Mikor az ember így szemügyre veszi Krisztus életét, az ő egyszerű és mégis páratlanul fönséges szavait, alázatosságát s mégis isteni öntudatát, — lehetetlen, hogy igazat ne adjon a nagy zeneszerzőnek, *Wagner Richardnak*, aki így foglalta egybe benyomásait: «Gondolhatná valaki, hogy hiszen annyi vértanu és szent élt már, miért kellene köztük éppen Krisztusnak isteninek lennie? Azonban azok a szent férfiak és nők csak az isteni kegyelem által, megvilágosodás, tapasztalat által váltak azokká, oly belső átalakulás által, ami bűnös emberekből emberfeletti emberekké tette őket, hogy minket most szinte idegenül érintenek. Jézusban azonban kezdettől fogva teljes a szenvedélyektől mentes bűntelenség, a természetétől nyert isteni tisztaság, és emellett ez mégsem valami «érdekes vonás» Benne — mint talán valaki gondolná, — vagy valami emberektől elszakadt idegenség, hanem ez a tiszta istenség telve van tiszta emberséggel, amely minden embert szenvedéssel és részvéttel kell, hogy megragadjon. Páratlanul, egyedülálló jelenség. Mindenki rászorul a Megváltóra. Ő pedig a Megváltó».

Valóban — Testvéreim! — aki áttanulmányozza Krisztus jellemvonásait, és Krisztus istenségében mégsem akar hinni, a végén egy teljesen megoldhatatlan rejtély elé kerül. Megoldhatatlan lesz előtte az ő határt nem ismerő, semmi hálátlanságtól meg nem rendülő és mégis minden érzelgős ábrándozástól ment *emberszeretete*. Megoldhatatlan lesz előtte az ő soha meg nem törő s el nem csüggedő *optimizmusa*. Megoldatlan lesz ennek a bűntől radikálisan elfordult léleknek nagy *szeretete a bűnösök iránt*. Megoldatlan lesz az ő isteni öntudata mellett is minden *önzés, gőg s hatalomvágy hiánya*. Megoldatlan lesz ennek az annyira ideális embernek *egész egyénisége*.

Ha tehát nem akarjuk azt hirdetni, hogy Krisztusban megoldatlan problémával állunk szemben, akkor nem marad más számunkra sem, mint Szent Péter vallomása: «Mi hittük és megismertük, hogy Te vagy Krisztus, az Isten Fia» (Ján. 6, 70.).

Ki volt Jézus? — kérdeztük immár a harmadik vasárnapon s a végleges válasszal még mindig nem készültünk el. Szinte beláthatatlan az az irodalom, amely ezzel a kérdéssel foglalkozik és a válasz persze soha nem lehet olyan, amely meghódolásra késztessen minden embert. A helyes válaszhoz utóvégre hit is kell. Hit kell ahhoz, hogy eszem a megfontolt érvek súlya alatt ne csak meghajoljon, hanem megtegye a végső lépést is. A hittől függ, hogy Péter apostollal mondom-e: «Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia!» (Máté 16, 16.). vagy pedig Kaifással együtt megbotránkozom azon, hogy Krisztus magát Isten Fiának tartotta.

A mi számunkra sem marad más választás: Krisztus vagy az volt, aminek mondta magát — Isten, vagy pedig az őrület határait átlépő lángész volt, a világtörténelem legborzalmasabb nagyzási mániájának áldozata. De hogy ezt az utóbbi lehetőséget lehetetlenségnek tartsuk, ahhoz nem is kell keresztényeknek lennünk; elég, ha emberismerő pszichológusok vagyunk és máris csodálattal nézünk Krisztus egyéniségére, erre a teljesen harmonikus, kiegyensúlyozott, imponálóan fenséges, nemes jellemre.

Válassz!

Ist er ein Träumer, ein Tor, ein Nichts?
Ist er ein siegendes Wunder des Lichts?
Ist er ein Märchen aus alten Zeiten?
Ist er ein König der Ewigkeiten?
Ist er tönernes Ziel alles Spottes?
Ist er der Sohn des lebendigen Gottes?

(Landewiesche.)

Bizonyára sokan olvastátok már megilletődött lélekkel *Gárdonyi* egyik regényét, amint az öreg Sicardus barát a kis Jancsi fráterrel Budáról a Margitsziget felé halad és rámutat egy részeg emberre: «Nézd, mondja neki, ott egy részeg ember! Úrnak látszik, valójában pedig rab.» Nemsokára egy pénzváltó asztal mellett olyan embereket pillant meg, akik uraknak látszanak, de kezüket lopva nyujtják a pénz után: «Nézd, ezek a pénz rabjai.» Jön három nemes: «Ezek a pompa rabjai.» A kis barát erre megdöbben. «Hát mindenki rab? Talán még a király is rab?» — kérdezte ijedten. «Igen, felelte az öreg barát, mindenki rab. A király is rab; rabja a nemzetnek.» «Mi is rabok vagyunk?» — kérdezte tovább a fiatal. «Igen, mi is rabok vagyunk, felelte az öreg. *Mi az Isten rabjai vagyunk.*»

A valóság tehát az, hogy a világban mindenki rab. Az egyik a földbirtoknak, a másik a pénznek, a harmadik a pompának, a negyedik a testnek, az ötödik az asszonynak, a hatodik a hiúságnak a rabja . . .

Testvérek! Ha már úgyis mindnyájan rabok vagyunk, ha valaminek, vagy valakinek rabjaivá kell lennünk, **hát legyünk rabjai a legnagyobb Úrnak, a legjobb, a legfönségesebb, legszentebb Úrnak; legyünk boldog rabjai a mi Urunk Jézus Krisztusnak!** Ámen.

VII.

Krisztus Isten: hirdeti a történelem. (I.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Ma pünkösd napja van, és pünkösd ünnepe a krisztusi gondolat diadalmas útraindulásának ünnepe. Ma hangzott el az első hithirdető szó az apostolok ajkáról, hogy aztán soha többé meg ne szűnjék a kereszténység hirdetése. Ma hangzott el az első keresztény prédikáció, amidőn Szent Péter fölemelte szavát a Jeruzsálemben egybegyűlt tömegek előtt és hirdette nekik Krisztust, «kit az Isten igazolt előttetek erőkkel, csodákkal és jelekkel» (Ap. Csel. 2, 22.); «tudja meg tehát Izrael egész háza teljes bizonyossággal, hogy az Isten Úrrá is, Krisztussá is Őt tette» (Ap. Csel. 2, 36.).

Szent Péter beszéde nyomán még aznap háromezren keresztelkedtek meg, — ez volt a kereszténységnek első bevonulása a történelembe.

Azóta eltelt közel kétezer év és ma már közel két évezred történetének fönséges tanusága tesz bizonyságot Krisztus igazsága mellett. Hogy Ő nem volt pusztán ember, hanem emberi testet öltött Isten, azt Ő maga is nyiltan hirdette magáról és ezt bizonyította az Ő csodálatos élete és egyénisége is, mint ezt az utóbbi három szentbeszédben láttuk.

De Krisztus Urunk mellett most újabb három beszédben meg akarom szólaltatni a történelmet is. Nincs a történelemnek még egy olyan szereplője, akinek alakja ily győztesen dacolna a századok mindent betemető porával; akinek személyéből a lelki energiáknak ily beláthatatlan tengere fakadna; akinek halála után évezredekkel is milliárdok hódolnának és aki ellen az emberi gonoszság ily szakadatlan lázadással próbálkoznék — és ily hiába próbálkoznék.

Mit mond Krisztusról a történelem? ki volt Krisztus? — ez lesz közös témája a most következő három beszédemnek.

A mai beszédben csak a legelső lépést tesszük meg: I. Mit mondanak Krisztusról közvetlen kortársai? és II. mit mondanak az első keresztény századok?

I. Mit mondanak Krisztusról kortársai?

Mikor azzal a kérdéssel foglalkozunk, mit mond Krisztusról a történelem, egész természetes, hogy legelső sorban közvetlen kortársainak és főleg apostolainak véleménye érdekel minket. Hiszen senki sem illetékesebb feletetet adni erre a kérdésre, mint azok a férfiak, akik éveken át legközvetlenebb környezetében voltak, vele éltek, jártak, minden szavát hallották, tetteit látták.

A) A kereszténység történetének első szereplői az apostolok; és akármelyiknek írásait vizsgáljuk is, akár az evangéliumokat, akár az «Apostolok Cselekedetei»-t, akár Szent Pál 14 levelét, akár Szent Jakab, Szent Péter, Szent János leveleit, mindegyikből lépten-nyomon kicseng az ő rendíthetetlen meggyőződésük Krisztus istenségéről.

Vegyük csak röviden sorra, kinek **tartották Krisztust az ő kortársai és apostolai.**

a) *Keresztelő Szent János*, az Úr Jézus előhírnöke, mikor a Jordán mellett Krisztussal találkozott, e szavakkal üdvözölte Őt: «Ecce agnus Dei!», «Ime az Isten báránya!» (Ján. 1, 29.) vagyis: íme, a mindnyájunk által várt Messiás! Már pedig, hogy a Messiás Isten lesz, ezen a hiten épült fel az egész zsidó vallás.

b) *Minek tartotta Krisztust Szent János apostol?* Tudjátok, mily fönséges szavakkal kezdődik a János-evangélium. «Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige» (Ján. 1, 1.). «És az Ige testté lőn és mi köztünk lakozék» (Ján. 1, 14.).

Ugyancsak Szent János szerint Krisztus tagadása egyenlő az Isten tagadásával: «Mindaz, aki tagadja a Fiút, nem bírja az Atyát sem; aki vallja a Fiút, bírja az Atyát is» (Ján. I. 2. 23.). «Erről ismerhető meg az Isten Lelke: Minden lélek, amely vallja, hogy Jézus Krisztus testben eljött, Istentől van, és minden lélek, amely nem vallja Jézust, nem Istentől van és ez az antikrisztus» (Ján. I. 4, 2, 3.). «Ez a bizonyság, hogy Isten örök életet adott nekünk. És ez az élet az ő Fiában van. Aki bírja a Fiút, annak van élete; aki nem bírja a Fiút, annak nincs élete» (Ján. I. 5, 11. 12.).

Lehet-e ennél világosabban hitet tenni Krisztus istensége mellett?

c) *Minek tartotta Szent Péter Krisztust?* Egy ízben maga Krisztus kérdezte meg apostolait, hogy minek tartják őt. És előállott Péter és valamennyi nevében tette meg szent vallomását: «Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia» (Máté 16, 16.).

d) *Minek tartotta Szent Pál Krisztust?* Hogy ezt megtudjuk, ehhez elég felütni bárhol az ő 14 levelét, amelyben Krisztust több, mint kétszázszor nevezi «Kyrios»-nak, amely kifejezés minden zsidó szemében «Úr-Istent» jelentett. Szent Pál valamennyi levelét le kellene annak tagadnia, aki Krisztus istenségét kétségbevonná. Itt már annyi helyet kellene Szent Pálból idéznem, hogy vége sem lenne az idézeteknek, amelyekben Szent Pál Krisztusról isteni tulajdonságokat állít. Neki isteni tevékenységet tulajdonít. Őt hirdeti az üdvösség egyetlen szerzőjének és Őt a mennyei Atyával egylényegűnek mondja.

Elég legyen Szent Pál szebbnél-szebb helyeiből csak a philippiekhez írt levelének fölülmulhatatlan szépségű sorait idéznemKrisztusról, «aki midőn az Isten alakjában volt, nem tartotta az Istennel való egyenlőséget oly dolognak, melyhez erőszakosan ragaszkodjék, hanem kiüresítette önmagát, felvette a szolga alakját, emberekhez hasonló lett és külsejét tekintve, úgy jelent meg, mint ember» (Phil. 2, 6—7.). Krisztusban «lakozik az istenségnek egész teljessége valósággal» (Kol. 2, 9.).

Lépten-nyomon hirdeti Szent Pál, hogy Krisztus vérével váltattunk meg (Gal. 3, 13., Kol. 2, 14., Tim. I. 2, 6., Kor. I. 1, 30. stb.). És halljátok a zsidókhoz írt levelének hitvalló kezdő sorait: «Sok rendben és sokféle módon szólván hajdan Isten az atyákhoz a próféták által, legutóbb ezekben a napokban Fia által szólt hozzánk» (Zsid. 1, 1. 2.).

e) És kérdezhetném még, hogy kinek tartották Krisztust *a többi emberek, akikkel érintkezett?* A meggyógyított vak leborul előtte és imádja Őt. (Ján. 9. 38.) Mikor a háborgó tengert lecsillapítja, «akik a hajócskában valának, odamentek és imádták őt, mondván: valóban Isten Fia vagy !» (Máté 14, 33.) Márta felkiált: «Igen, Uram ! én hittem, hogy Te vagy a Krisztus, az Isten Fia, ki e világra jön» (Ján. 11, 27.). A hitetlen Tamás felkiált: «Én Uram, én Istenem !» (Ján. 20, 28.).

Azt hiszem — Kedves Testvéreim ! — hogy már az

eddig felsorolt nyilatkozatok is eléggé világosan mutatják, hogy Krisztust közvetlen kortársai, apostolai s más követői Istennek tartották.

B) De az eddig elmondottakkal még nem is akarom beérni.

A kereszténység ellenségei közt ugyanis voltak olyan kritikusok is, **akik Krisztus ellen a legenda- és mythos-képzés fegyverével vették fel a harcot.** Ezek azt állították, hogy Krisztus csodálatos életű, ideális ember volt ugyan, de csak ember és csupán a keresztény századok késői rajongása csinált belőle Istent; amint egyre távolodtak tőle a századok, alakjára egyre több meg több ideális vonást festett a legenda s így lett belőle Isten.

Ha ez igaz volna, persze azonnal összeomlanék az egész kereszténység. De hát hogy ez mennyire nincs így, annak kimutatására elegendőek lennének már azok az adatok is, amelyeket az elébb hallottunk, amelyek mind azt mutatják, hogy Krisztust Istennek tartották *legelső hívei is!* Pedig mennyi mindent nem mondtam még el!

Itt van néhány újabb adat:

Hogy Krisztus közvetlen követői, az apostolok és a legelső keresztény gyülekezetek, már a leghatározottabban hittek Krisztus istenségében, Messiás voltában, arra klasszikus tanuság *Szent Péter* első pünkösdi beszéde: «Tudja meg tehát Izrael egész háza teljes bizonyossággal, hogy az Isten Úrrá is, Krisztussá is Őt tette, azt a Jézust, akit ti keresztre feszítettetek» (Ap. Csel. 2, 36.). Ezt vallja Szent Péter nem évszázadokkal Krisztus után, hanem 10 nappal Krisztus mennybemenetele után!

És mikor Szent Péter a béna meggyógyítása után a templomban prédikál, az Úr szenvedésére utalva ezt mondja: «Az Isten ily módon teljesítette, amiket minden próféta szája által eleve hirdetett, hogy az ő Krisztusa szenvedni fog» (Ap. Csel. 3, 18.). A papi főtanács előtt is nyiltan hirdeti Krisztusról: «Ez az a kő, melyet ti, mint építők elvetettetek, mely szegletkő lett és nincsen üdvösség senki másban» (Ap. Csel. 4, 11, 12.).

Kornélius százados előtt pedig Szent Péter tanuskodik amellett, hogy Krisztus «az, akit az Isten az élők és holtak bírájává tett... Mindenki megnyeri a bűnök bocsánatát az ő neve által, aki csak hisz Benne» (Ap. Csel. 10, 43.).

És mikor *Szent István* diakonust agyonkövezik, ő Jézust Isten jobbja felől állani látja (Ap. Csel. 7, 56.) és Jézusnak

ajánlja lelkét: «Úr Jézus, vedd magadhoz lelkemet» (Ap. Csel. 7, 59.).

Szent Pál megtérése után «legottan hirdeti vala a zsinagógákban Jézust, hogy Ő az Istennek a Fia» (Ap. Csel. 9, 20.). «Legottan», tehát nem századok után.

Fülöp diakonus Krisztusra magyarázza Izaiás messiási helyeit (Ap. Csel. 8, 32. s köv.).

Szent Máté egész evangéliumának kicsengő hangja annak bemutatása, hogy az Ószövetség messiási jövendölései Krisztusban teljesedtek be.

Szent János pedig saját vallomása szerint azért írta evangéliumát, «hogy higyjétek, hogy Jézus a Krisztus, az Isten Fia és hogy hívén, éltetek legyen az ő nevében» (Ján. 20, 31.).

Valóban el kellene égetni az evangéliumokat és az Apostolok Cselekedeteit és az egész újszövetségi Szentírást, ha valaki le akarná tagadni a napnál világosabb tényt: *már az apostolok és a legelső keresztények teljesen hittek Krisztus istenségében és nem a későbbi századok találták ki azt.*

II. Az őskereszténység tanusága.

Amit pedig Krisztusról az ő kortársai hittek, ugyanazt hitték Róla az első keresztény századok.

A) És erre nagyszerű bizonyítékot adnak **az őskeresztények szertartásai.** Ezek szerint ugyanis Krisztust imádták, tehát Istennek tartották legelső követői, azok, akik a zsidóságból jöttek, ahol pedig a legnagyobb bűn volt, bálványozás volt bárkit is imádni az egyetlen Istenen kívül.

Az első keresztények bizonyára a legjámborabb, legvallásosabb zsidókból kerültek ki és íme, ezek a legszentebb meggyőződéssel merik Krisztust imádni, merik Istennek tartani ! Ha ezt megtették, bizonyára döntő okaik voltak hozzá. Miféle okok? Közvetlen tapasztalatból győződtek meg, hogy Krisztus pusztán ember nem lehetett.

Mennyire szent, őskeresztény gyakorlat volt Krisztust imádni, erre nézve megindító följegyzést találunk a 2. század elejéről egy pogány író tollából.

Trajánus római császár megparancsolta kisázsiai helytartójának, *Pliniusnak*, hogy nézzen jobban utána, hogy miféle új vallás keletkezett ottan, mik azok a keresztények; főleg pedig pontosan kutassa ki, mit csinálnak azok az istentiszteleteiken, nem veszélyes emberek-e ők az államra?

Plinius hosszú levélben felelt a császárnak. A levél még ma is megvan és csodás dícsérete a mi keresztény őseinknek.

Az új vallás valóban árt az állam vallásának — írja a levél, — mert azóta a pogány templomok üresen állnak. A keresztények olyan emberek — írja tovább, — akik bizonyos napokon (vasárnapon) kora hajnalban összejönnek és «Krisztusnak, mint Istenüknek, dícséretet zengenek.»

Igy szól Plinius levele. A keresztények «*Krisztusnak, mint Istenüknek dícséretet zengenek.*» A mi régi őskeresztény véreink, akik Krisztus imádása miatt gonosztevőkként álltak a helytartó előtt, nem gondolták, hogy egyszer, közel kétezer év multán mily nagy szolgálatot tesznek az ő késői hittestvéreik hitének! Az a pogány helytartó, mikor levelét császárjának megírta, nem gondolhatta, hogy valaha milyen jó szolgálatot tesz a pesti egyetemi templom hitszónokának.

Mert hiszen miről beszélek már hetek óta e szószéken? Arról, hogy Krisztus valóban Isten. Hogy Ő maga annak vallotta magát, erről volt szó. De vajjon minek tartották Őt követői, közvetlen környezete s legelső tanítványai? Nem igaz-e az, hogy csak lassan, évszázadok alatt nőtt meg Krisztus alakja isteni magaslatokba és hogy lassan a legenda tette Őt Istenné?

És íme, egy pogány író jön segítségünkre ! Ez a pogány helytartó maga látta, amint a keresztények vasárnapokon összejönnek és térdrehullanak, akár csak mi most, kétezer év után s Krisztusban imádják a köztük lévő Istent, akár csak mi most, kétezer év után. És ha a legelső keresztények most föltámadnának és eljönnének velünk ide a vasárnapi szentmisére, hát . . . persze . . . sok mindent máskép találnának, mint az ő idejükben volt . . . oltáraikon nem égett villany, a prédikáló pap nem szószéken állott, hanem az oltárnál ült, templomaik szegényebbek voltak, szertartásaik egyszerűbbek, de egy pontban, a leglényegesebben, nem éreznék magukat idegeneknek: mikor megszólal az úrfelmutatást jelző kis csengő, nem kérdeznének senkit sem, hogy most mi lesz, hanem velünk együtt térdrehullva imádnák a közénk jövő Istent. Mert mindnyájan elmondhatták azt a vallomást, amit *Szent Athanasius* a IV. században tett: «Teremtett dolgot nem imádunk. De a teremtmények Urát, aki emberré lett, az Isten Igéjét imádjuk. Mert ha teste önmagában tekintve egy része is a teremtésnek, mégis Isten testévé lett . . . Ki volna oly ostoba, hogy az Úrnak ezt mondaná: hagyd el a testet, hogy imádhassalak Téged?» (V. ö. Bartmann: Dogmatik I. 375, 378.)

Igen — Testvéreim ! — a mi keresztény őseink a legelső időktől imádták Krisztust és az őskereszténységnek mindenütt felhangzó imája tesz tanuságot Krisztus istensége mellett.

B) De tanuságot tesz magának a kezdődő **kereszténységnek rohamos elterjedése és küzdelmes győzelme is.** *Mert ha Krisztus nem volt Isten, akkor nem értjük, hogy az a tűz, amelyet a földön meggyujtott, oly gyorsan terjedt szét és ki nem aludt a mai napig!*

A régi pogány emberiség lelkét különös vágy égette: felkapaszkodni az égbe és ellopni az istenektől a szent tüzet, minden élet jelképét. A görög Aischylos megrendítő drámában rajzolja meg ennek a kétségbeesett vállalkozásnak eredménytelenségét. És Krisztus megvalósította az ember számára a lehetetlent: tüzet hozott az égből és ennek lángját minden lélekben föl akarja szítani.

«Elmenvén, tanítsatok minden nemzeteket.» Még senki a világon, egyetlen egy merész hódító, egyetlen kapzsi uralkodó sem adott híveinek *ilyen* megbizatást !

És Krisztus apostolai szétviszik a szent tüzet a világ négy tája felé. Nincs hatalom, mely ellenálljon nekik. Hej, pedig hányszor megpróbáltak ellenállni ! Minden eszköz jó volt a kereszténység szent tüzének elfojtására — és egyetlen eszköz sem volt ehhez elégséges ! Kínzás, vadállatok marcangolása, vízbefojtás, elégetés . . . minden, minden gyötrelem pusztítja az első kereszténveket és akkor *Tertullián* fölényes bátorsággal ezt tudja írni: «Tegnapiak vagyunk és máris mindent betöltünk: a városokat, gyarmatokat, várakat, hatóságokat, még a hadsereget is, a légiókat, a palotákat, a fórumot, a senatust; nem hagyunk nektek semmi mást, csak pogány templomaitokat, omladozó, üres templomaitokat.»

Ime, hogy a megfeszített, a gyalázat fáján gonosztevőként kivégzett Krisztusnak vallása a legvéresebb üldözések ellenére is ily gyorsan el tudott terjedni és győzni tudott: ez volt a történelem első tanuskodása Krisztus Urunk istensége mellett.

*

Kedves Testvéreim ! Öt évvel ezelőtt, 1926-ban nagy ünnepség folyt le az omladozó római Colosseumban: Krisztus keresztjét állították fel a cirkusz romjai fölé. Azon a helyen, ahol egykor a lobogó fáklyafény, virágözön és zeneszó mellett üvöltözött a cirkuszi tömeg, mialatt ezernyi ezer keresztény vértanu vére festette pirosra a porondot, azon a helyen most újra fölemelkedett Krisztus üldözött keresztje.

Úgy elgondolkozik az ember . . . Amint e fényes ünnepség alatt ott állunk a rombadőlt Colosseum porondján és szemünk odatapad a császárok elhagyott, üresen omladozó páholyára . . . mintha azt látná, hogy a nagy ünnepi zaj hallatára bíborköntösben megjelennek a rég meghalt császárok kíváncsi fejei . . . Egyik arc a másik után tűnik fel, mint a firenzei Uffici-gyüjtemény antik szobrai közt láthatók: az egyik kis, kerek fejjel, rövid hajjal . . . a másik kopasz koponyával . . . a harmadik ragadozó keselyű állati tekintetével. És néznek és bámulnak; a cirkusz romjait — mint nyüzsgő hangyák — lepik el az emberek, mindenütt virág, mozgás, ünneplés.

És az egyik császár megszólal: «Mi történik itt?»

«Fenséges császár — felelem neki — ezek itt a keresztények.»

«Keresztények? — riad fel Néró. — Hát húsz évszázad sem volt elég azok kipusztítására?»

«Nem, császár, nem volt elég ! Sőt a szerep megváltozott. Ahol azelőtt a keresztények vére ömlött, nézd, most emelik fel diadalmasan az üldözött Krisztus keresztjét. Az üldözött Krisztus ma is él és országa az egész világra kiterjed, — de hol vagytok ti, üldöző cézárok és hová lett a ti országotok? Emlékezzél csak, császár; te keresztre feszítettél egy Péter nevű öreg halászt. És most a világ legszebb templomát nevezik róla és ezelőtt a Szent Péter templom előtt áll egy 25 méter magas vörös gránit obeliszk, ezt te jól ismered. Mikor keresztények még nem is voltak a világon, az egyiptomi napisten temploma előtt állott ez és egyik elődöd, Caligula szánta ezt a cirkusz elé, ahol a keresztényeket vadállatok tépték szét . . . Nézd, az obeliszk még ma is áll, csak . . . csak a csúcsa nem olyan, mint a te idődben volt. Most 6 méter magas kereszt van a tetején és ebben a keresztben Krisztus áldott keresztjének egy darabja van elrejtve . . . és az obeliszken e szavak olvashatók . . . szavak, melyek valóságát immár kétezer év hirdeti . . . no, olvasd, császár, hiszen te tudsz latinul ! . . . .»

A császár olvassa . . . és reszketni kezd . . . és arca eltorzul . . . a vízió eltűnik, — de ott maradunk mi és térdenállva olvassuk, hálás imádkozó lélekkel olvassuk az obeliszk felírását, mint a világtörténelem századainak harsogó tanuskodását: «**Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat**», «**Krisztus győz, Krisztus uralkodik, Krisztus parancsol**». Amen.

VIII.

Krisztus Isten: hirdeti a történelem. (II.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Az imént fölolvasott fenséges szavak a világot elhagyni készülő Krisztusnak búcsúszavai (a Szentháromság=vasár=napi evangéliumból). «Elmenvén tanítsatok minden nemzeteket» — így szól az Úr utolsó parancsa és belőle mintegy visszhangja csendül ki azoknak az első szavaknak, amikkel a templomban bemutatott kisded Jézust az ősz Simeon üdvözölte.

A búcsúzó Krisztus utolsó szavában ugyanez a nagy gondolat nyilvánul meg, amit Simeon fejezett ki a világba lépő kis Jézusról: Egyének és tömegek sorsa, nemzetek s az egész emberiség jövője van összekötve ezzel a Krisztussal.

Emlékeztek még az ősz Simeon megkapó jelenetére?

Egy gyermeket visznek a jeruzsálemi templomba, hogy a mózesi törvények szerint Istennek bemutassák. Külsőleg semmi rendkívüli nincs a gyermeken. Szegény anya tartja karján, egy ács kíséri és apja helyét ő foglalja el, — ennyi az egész kísérete. Két galamb, — csak ennyi telik áldozatra. A gazdagok bárányt áldoztak, de nekik nem telik erre. Testvérem! Ha ott álltál volna a templomban, hitted volna, hogy *ez az ismeretlen gyermek egykor kiemeli sarkaiból a világot?* Nem mosolyogtál volna=e azon az öreg emberen, aki régóta várta a templomban a Megváltót és most, a Szentlélek erejével megvilágosítva, lélekben maga előtt látja a gyermek egész életét, csodáit, szavait, halálát, tiszteletét s elragadtatva fölkiált: «Ime, tétetett ez sokak romlására és föltámadására Izraelben és jelül, melynek ellene mondanak» (Luk. 2, 34.).

Mily érthetetlen jelenet!

Ott áll a tiszteletreméltó aggastyán, karján az ismeretlen kisgyermekkel: előtte állnak a szülők és megilletődött szívvel hallgatják az öregnek szavait: Hogy ennek a csecsemőnek kis fejecskéje titáni koponyává nő, amelyet a világ áldása

s szitkozódása borít mindörökké! Hogy ezekből a kis szemekből villámsugár fog előtörni, amely után suhannak vagy amelytől menekülnek az emberek fiai! Hogy ez az ismeretlen kisded mától kezdve legaktuálisabb témájává válik a világtörténelemnek, amely mellett vagy amely ellen állást kell foglalnia minden embernek!

Hát hittétek volna ezt erről a szegény gyermekről? És mindez beteljesedett.

Mi teljesedett be? Az, hogy ez a néma, pólyákba burkolt kisgyermek valóban két táborra osztotta az emberiséget. Hogy egyéneknek, nemzeteknek, országoknak lett romlására vagy föltámadására. Hogy az egész emberiség sorsa most már Rajta fordul meg!

Ez szóról-szóra beteljesedett a multban s ma is teljesedik, — s ezt akarnám megmutatni mai beszédemben. Rámutatni a mi Urunk fönséges alakjára, amint századok óta diadalmasan vonul végig királyok, nemzetek s egyének fölött. Rámutatni erre a kettős igazságra: **I. Aki ellenáll Krisztusnak, mint pusztul el s II. mint győz, aki az ő zászlója alatt küzd.**

I. «Tétetett ez sokaknak romlására.»

Az Úr Jézus születése előtt több mint ezer évvel Dávid király látnoki lélekkel írja le a 2. zsoltárban, mint adja át az Atya Fiának az országlást: «Fiam vagy Te, ma szültelek Téged; örökségül kapod a nemzeteket s az egész földet; vaspálcával tartod féken a lázadókat s mint cserépfazekat törörd össze őket. Értsétek királyok, s okosodjatok, kik a földön ítélkeztek. Engedelmeskedjetek neki, nehogy megharagudjék az Úr és elveszítsen titeket.»

Így szólott Dávid próféta és elég néhány pillantást vetni a történelembe, 1. *nemzetek*, s 2. *egyének történetébe*, hogy meglássuk szavainak igazságát.

A) **Nemzetek története.**

a) *Az első nép, mely ellenállott Krisztusnak, a zsidó volt.* Hozzá küldetett a Megváltó, de ő nem fogadta el, — sőt ez még nem is volt elég: halálra üldözte. Rajta váltak is be legelőször Simeon szavai: «Tétetett ez sokak romlására . . .»

A zsidók országa Krisztus után néhány évtizeddel elpusztult.

De micsoda pusztulás! A világháborúban rémes dolgokat

értünk meg, de olyanokat, mint a rómaiak ostroma alá zárt Jeruzsálem, talán soha. Sok döbbenetes részletet olvastunk a világháború borzalmairól, de hogy egy várost egyszerre pusztítsanak pestis, éhinség, külső ellenség és belső viszályok — erről nem hallottunk.

Titus római császár (Kr. u. 70-ben) körülzárja Jeruzsálemet. Bent a városban ál-messiások garázdálkodnak, pestis pusztít és az emberek megőrülnek az éhségtől. Végre nem tudnak ellenállni, a római katonák betörnek; rémes gyilkolás . . . egész éjjel ég a város s egész családok bennégnek.

«70. augusztus 10-én — írja egy történetíró — a város füstölgő romjai fölött kelt fel a nap.» Néhány hónap alatt egymillió zsidó halt meg! És milyen rémes esetek! Élt a városban egy igen gazdag, előkelő nő, Mária a neve; az éhségtől félig eszét vesztve, saját szopósgyermekét megsütötte. Az éhes emberek az utcán megérezték a sülthús szagát s betörtek a házba: «Itt sülthús van! Agyonütünk, ha rögtön nem adsz!» A gyermek fele még megvolt, az asszony előhozta, de a rettenetes látványtól még a marcona alakok is megrémültek.

Titus szerette volna a pompás templomot épségben megtartani, de nem sikerült. Az Úr szavainak teljesedniök kellett: «Kő kövön nem marad belőle». A templom első falát bevették . . . egyik katona feláll a másik vállára, csóvát dob be az ablakon, lángba kap a kiszáradt cédrus s ropogásába, győztesek örömkiáltásába belevegyül haldoklók jajja, papok zokogása, akik épp az utolsó áldozatot akarták bemutatni, de most halotti imába kezdenek. 6000-en vesznek a lángokba, a lépcsők vérben úsznak, előront Titus: legalább egy percre lássa a szentek szentjét, mit ember a zsidó főpapon kívül még nem látott! Hiába: sűrű füst borít mindent s nemsokára hamu áll a templom helyén.

«Tétetett ez sokaknak romlására . . .»

b) *A másik nemzet, mely Krisztusnak ellentállott: a római volt.* Császárai 300 évig itatták a földet a keresztények vérével. Te maroknyi kis keresztény csapat, ki tudsz-e állani ily kegyetlenségeket? Tudsz dacolni? Elpusztulsz! Neved sem marad!

Ráfogták a keresztényekre, hogy istentagadók, — pedig csak a bálványokat tagadták; hogy emberhúst esznek, — az Oltáriszentség titkát értették így félre; hogy összeesküvők, — mert földalatti folyosókon jönnek össze.

Mi lesz veled, Krisztus?!

Hadrian császár a Kálváriára Vénusnak az erkölcstelenségek szobrát állítja, Krisztus sírjára Jupiterét. Mi lesz Veled, Krisztus?

Severus rendeletet ad ki: Kereszténynek lenni nem szabad!

Diokletian a rettenetes üldözés után érmet veret ezzel a büszke felirattal: «Nomine christianorum deleto», «a keresztény név eltörlésének emlékére». Mi lesz Veled, Krisztus?

Mi lesz? A kereszténység minden vérfürdőből diadalmasabban emelkedik ki! És mikor *Nero* megőrült, mikor *Diokletianust* letették a bíboros trónról s mint zsörtölődő öreg halt meg; mikor *Galerius Maximianust*, egyik legkegyetlenebb üldözőt, elevenen férgekették meg; mikor *Maximinus Daja*, aki teleitta magát keresztény vérrel, a végén mérget vett be, de az kevés volt, lassan hatott, pokoli kínok gyötrik sokáig, rémlátomás ijeszti: villámló szemű Krisztus, amint számonkéri megölt híveit ... felordít, meghal ...; mikor *Maxentius* a Tiberisbe pusztult; mikor *Licinius* elesett Konstantin fegyvere alatt ... — Krisztus jegyese ott állott, vérrel borítva, *de győztesen, fiatalon!* ...

«Tétetett ez sokaknak romlására.»

Hét évvel ezelőtt, 1924 november 9-én volt 1600-ik évfordulója a *lateráni* bazilika felszentelésének. Azon a helyen, ahol *Maximianus* palotája állott, hol szobáiban fel-alá sétált s a legvéresebb üldözéseket gondolta ki, 1600 éve áll e templom, a lateráni bazilika, bejáratán a felírással: «Minden Egyház feje s anyja». Ahol egykor a császár trónja állott, soha el nem muló trón áll ma: a pápai trón. Jön *Szent Leó* és Jupiter capitoliumi szobrából önteti a híres Szent Péter-szobrot, amelynek lába már elkopott a zarándokok ájtatos csókolásától.

Szent Ágnest 13 éves korában erőszakkal bűntanyára viszik, de szent tekintetétől templommá lesz a bűntanya s ma helyén a római templomok egyik legszebbike, Szent Ágnes temploma áll a Piazza Navona-n. Keresztény foglyokkal büntetésből dolgoztatnak kegyetlen kemény földmunkát: fürdő készül. Ó, ha tudták volna ők, hogy amin most Szent Cyriacus vezetésével oly halálraváltan verítékeznek, hogy annak egy része valaha az igaz Isten temploma lesz Szent Cyriacus névvel, s mint fog ez a kis oratórium beolvadni a legnagyobb égő geniusnak, Michelangelonak remekművébe: a Santa Maria degli Angeli-be! Ó, ha tudták volna, mikor ásták, hogy nem a bűnös fürdőt ássák, hanem az Isten templomát!

«Tétetett ez sokaknak romlására.»

c) De erről beszél nemcsak a zsidó és római nép, hanem *beszél az egész világtörténelem is!* Csak egy tekintetet vessünk Ázsia egykori virágzó városaira: Ephesus, Antiochia, Caezarea, Nikomedia, ... mennyi tudós, művész, szent élt valaha ott ... Szent Vazul, Szent Gergely, Aranyszájú Szent János, — hová tűntek ezek a városok? Nézzük Észak-Afrikát: Athanasius, Cyrillus, Tertullianus, Kelemen, Origenes, Cyprian, Ágoston — mily nagyszerű élet valaha — s ma? Durva népek, elnyomott gyarmatok, babonás pogányok, — mert Krisztusnak ellene mondtak.

Megrendítő tanusága a történelemnek: amely nemzet elszakad Krisztustól, durvává lesz, barbárrá lesz, szerencsétlenné lesz!

B) De nemcsak nemzetre érvényes ez, hanem az **egyénre** is.

És itt már nem hivatkozom népekre, nem zsidókra, rómaiakra, történelemre: *magunkra hivatkozom.*

Ha volna egyetlen hitetlen embertestvérem, aki most szavamat hallaná, hivatkoznám saját tapasztalatára: Testvérem! Te okoskodtál, magyarázkodtál, hogy így, úgy ... nem hihetsz Krisztusban ... Mondd, Testvér: Krisztus nélkül nyugodt vagy? A legkomolyabb kérdésekben honnan benned az az ijesztő zűr-zavar? Oly biztos vagy abban, hogy nincs lelked? Oly biztos s nyugodt vagy, hogy a halállal vége mindennek? Könnyű ezt mondani, nehéz elhinni. Biztos, hogy nem jön a halál után semmi ítélet? Olyan biztosan tudod, hogy nincs hatalmas teremtő Isten? S ha van, ez az Isten elnézi, hogy mindenki oly erkölcsi törvényt tartson, ami neki jól esik?!

És nemcsak a hitetlenekre hivatkozom. *Hivatkozom saját magunkra is;* azokra a szomorú percekre, melyekben bűnbeestünk, ellenemondottunk Krisztusnak. Hivatkozom *saját magadra.* Felelj magadnak: nem volt-e mindig romlásodra, ha Krisztussal szakítottál? A bűn csábított, hitegetett, hallgattál rá, de mikor aztán reádjött a szörnyű lelki vád, nem érezted-e Simeon szavainak igazát: Romlására tétetett ez azoknak, kik neki ellenemondanak ...

II. «Tétetett ez sokaknak feltámadására».

Simeon szavainak azonban folytatásuk is van, — és ez a mi nagy vigasztalásunk. Állítsuk most tehát szembe Krisztus ellenségeinek romlásával Krisztus híveinek diadalát; nézzük, mint válik Krisztus követése áldásává nemzeteknek s egyéneknek egyaránt.

A) Láttuk, mint pusztult el a Krisztust megtagadó Jeruzsálem. «De hát akkor vele vész mindaz a jövendölés s ígéret is, amiket a patriarchák kaptak!» Ne félj: az Egyházban minden beteljesül, s az elveszett helyett minden ujjászületik. Az az Isten, akinek tervei szerint a nyári gabonából egy maroknyit elteszünk, elvetünk s ettől a maroknyi magtól újra benépesül tavasszal az egész föld, az az Isten kiválasztott közülük 12 férfiút, és mint tavaszi magot szórta szét őket a föld kerekén, hogy **új nép álljon a hűtlenné lett egykori választott nép helyére**; más, mint a régi volt: amannak határa Palesztina, ez nem ismert határt; amaz egy fajra szorítkozott, ez fajokon s nemzeti határokon túl emelkedik.

Pogány tudósok, bölcsek, császárok, katonák törnek 12 egyszerű halász ellen — hiába. Dolgozik ellenük a kínzás minden fegyvere — a bárd kicsorbul, a kard kiesik az elfáradt hóhérok kezéből, s a szikla áll, a fa egyre nő.

Egyre új küzdés, — de az Egyház áll. Így mondta Krisztus: «Mint bárányokat küldelek a farkasok közé» (Máté 10, 16.). azaz mindig lesznek ellenségeitek. De ezt is mondta: «Ne féljetek, kisded nyáj, mert tetszett atyátoknak, hogy országot adjon nektek.» (Luk. 12, 32.) Jönnek majd eretnekek, kik megtépik Krisztus köntösét, kik támadni, gúnyolni fognak — ne féljetek; jönnek kegyetlen vérszopók, akik ki akarják tépni Krisztus szeretetét a lelkekből, — ne féljetek!

Mi mindent élt át az Egyház, — de ki látta valaha reszketni? A XVIII. században filozófusok, tudósok, költők, regényírók, szónokok, politikusok szövetkeznek ellene: «Most összetaposunk!» — s az Egyház el nem sápadt!

Hányszor kongatták már fölötte a lélekharangot! Ha egyáltalában elpusztulhatna, már rég meg kellett volna történnie!

Csak *Napoleonra* gondoljunk: Spanyolországtól a Visztuláig, Hollandiától Görögországig terjed hatalma, tömérdek szövetségese van; s ő, a félisten, körülzárja katonáival a

pápát! A pápa nem fél. Kiközösíti az Egyházból. Nézzétek meg az aggastyán pápát, akit hívei közül kiragad és betegen városról-városra hurcol . . . Ez az agg ember szembe mer szállni azzal, ki előtt királyok s császárok roskadtak össze! Ki fog most szólni? Ki védeni? Az, aki «tétetett sokak romlására és feltámadására».

De Krisztusnak nincs katonája! Nincs, de van tüze — s lángbaborul Moszkva. De Krisztusnak nincs ágyúja! Nincs, de van hóviharja, — s ez elsöpri Napoleon seregét. A pápa visszatér Rómába, a nép tombol örömében . . .

És ez így volt mindig, mióta megjelent Krisztus, «a nagy jel, amelynek a gonoszok ellenemondanak». A századok folyamán a Krisztus-gyűlölőknek csak a nevük változott, — gyűlöletük nem. Egykor Neroknak és Diokletianoknak hívták őket, ma bolsevistáknak és szabadkőműveseknek; egykor a római cirkusz porondján égtek a máglyák a vértanu keresztények alatt, ma a spanyol szerzetesek feje fölött égnek a kolostorok, — s az Egyház nem reszket, el nem sápad, mert ismeri Simeon jövendölését: «Tétetett Krisztus azoknak, kik ellene törnek, romlására», és ismeri a mai evangélium utolsó mondatát: «Én veletek vagyok minden nap a világ végezetéig».

De halljátok s nézzétek azt is — Kedves Testvérek! — mint beszél az élet is Krisztus mellett! Beszél a *keresztény közösség élete* s beszél *az én lelkem sorsa*.

B) **Beszél a keresztény közösség élete.**

Csak, ha elhangzik ajkunkról a nagy hitvallás Krisztus mellett: «Te vagy Krisztus, az Isten Fia!» — csak akkor oldódik meg a kereszténységnek nagyszerű valósága . . . Az a millió és millió feszület, mely keresztútak mellett s mezők szélén áll, amely templomok tornyát, oltárok homlokzatát s hálószobák falait díszíti, s amely milliónyi kedves halott sírdombjáról integet felénk vigasztalólag, mindez szerte a világba hirdeti: «Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia!» Nincs senki, akinek képét annyiszor festették meg, mint Krisztusnak arcát. Nincs senki, akinek életrajzát annyiszor nyomtatták le, mint Krisztusét, a négy evangéliumot. Nincs szerző, akinek könyvét annyi nyelvre fordították volna le, mint az evangéliumot: a teljes Szentírás több mint 200 nyelvre van lefordítva, egyes könyvei több, mint 400 nyelvre.

Krisztus ma is a világ középpontja s a történelem időválasztója. Kétféle időt ismerünk a történelemben: a Krisztus előttit és a Krisztus utánit. Valahányszor a földkerekén bárki

leírja a napi dátumot, mindannyiszor szótlanul hódol Krisztus előtt; ezt kell tenniök még a nemkeresztényeknek is, valahányszor egy levelüket keltezik; ezt kell tenniök még a Krisztust támadó ujságoknak is, minden egyes számnak keltezésével. Ki tudná mindezt megérteni, ha Krisztus pusztán ember lett volna?!

Ki tudná megérteni, hogy bár Ő nem volt világhírű hadvezér s hódító, hanem szegényen élt s megvetésben halt meg, s mégis Nagy Sándorok, Cézárok, Dzsingiszkánok, Szolimánok, Napoleonok elhalványult emléke mellett vakítóan ragyog Krisztus neve? Ki érti ezt, ha Krisztus csak ember volt? Krisztus nem volt költő, filozófus s tudós, és mégis a legelső költők, filozófusok és tudósok boldogok, ha Róla írhatnak! Ki érti ezt, ha Krisztus csak ember volt? Voltak nagy bölcselők, akik életükben egész iskolát gyüjtöttek maguk köré tisztelő tanítványaik közül, — de meghaltak s hová lett iskolájuk? Hol vannak Plato, Sokrates, Aristoteles rajongó hívei? Hol van a világon csak egy kis iskola is, amely Augustusról, Cézárról, Nagy Sándorról nevezné magát? És Krisztusról ma is 600,000.000 ember nevezi magát kereszténynek. Pedig Augustus, Cézár, Nagy Sándor életükben világhatalmasságok voltak, Krisztus pedig kereszten kivégzett szegény ember volt. Ki érti ezt, ha Krisztus pusztán csak ember volt?!

C) De Simeon szavainak igazát a kereszténység nagy valóságán kívül nem kevésbbé igazolja **az én saját lelkem sorsa is.** Nem érezted-e már annyiszor — Testvérem! — *mily diadalmas élet Krisztussal együttlenni,* ha helyesen tudtál magadnak megfelelni a sorsdöntő kérdésre: Ki neked Krisztus?

a) *Ismeritek Zakeusnak, a palesztinai vámszedőnek történetét?*

Ki volt ez a Zakeus? Vámszedő. A mindennapi élet gondjaiba elmerült férfi, aki reggeltől estig hajszolta a kenyeret, szedte a vámot, — nem is egészen tiszta kézzel . . . volt jó megélhetése, gondtalan élete . . . de azért olyan volt a lelke, mint milliónyi hasonló embertársának: a mélyén egész a mélyén föl-fölsírt a vágyódás Isten után, az elfelejtett Isten után. Egyszer aztán hírek jutottak fülébe egy «új prófétáról», hogy az mily jeleket cselekszik, s mily csodálatos dolgokat tanít, . . . És egyszer csak jön a híre, hogy a próféta az ő városán, Jerichon fog átmenni . . . Névtelen vágyódás fogta el: Látnom kell őt!

De mit tegyen? Alacsony termete miatt semmit sem fog látni a nagy tömegtől! De íme, egy jó gondolat: fölmászik egy fügefára s onnan nézi a menetet. Az Úr pedig, aki belát minden lélek legrejtettebb zugába is; az Úr, aki észreveszi a kemény kéreg külseje alatt pislákoló jóakarat gyenge lángját is; az Úr, aki egy szentnek megjegyzése szerint ugyanannyi lépést tesz felénk, amennyit mi teszünk feléje, ez az Úr Krisztus meglátta a Zakeus lelke mélyén sóvárgó vágyat is, megállott a fa alatt, s a tömeg csodálkozására így szólott: «Zakeus! szállj le hamar, mert ma a te házadban kell maradnom». (Luk. 19, 1.)

Azt kérdeztem: Ki neked Krisztus? Mert íme, tömérdek Zakeus él ma is köztünk. Emberek, akiket szintén agyonnyom az élet hajszája. Emberek, akiknek szívén kemény kéreg elfojtani látszik a lélek legelemibb vágyait vallás, Isten, örökélet után . . . akikben azonban mégsem halt ki teljesen a sóvárgás Krisztus után, — ó, boldogok, ha egyszer ráakadnak Krisztusra! «Tétetett ez sokaknak feltámadására.»

b) Elgondolom, mi lenne itt, ha *egy napon az Úr ma végigmenne a főváros legforgalmasabb utcáján a déli órákban!* Az ő hűséges gyermekei, az ő bátor hitvallói végtelen örömmel szegődnének kíséretébe, mint szegődnek is egy-egy úrnapi körmenet, egy-egy szentséges körmenet nyílt hitvallásában. Ó, de hányan lennének a bizonytalankodók, az emberi tekintetek félői, a kételkedők, akik sietnének egy második emeleti ablakot bérelni a felvonulás mentén, és onnan az ablak mélyéből, — jaj, meg ne lássa valaki az ismerősök közül! — némán üdvözölnék az átmenő Krisztust. Ezek azok, akiket a templom sohasem lát; ezek azok, akikről környezetük azt hiszi, hogy hitetlenek; ezek azok a szánandó testvérek, akiknek lelkét szinte agyonfojtja az élet hajszája, de akikben minden földi érvényesülés között is felsír a vágy Krisztus után . . . *mert nem tud az megélni Krisztus nélkül, aki csak egyszer is belenézett az ő áldott isteni szemébe!*

Bárcsak — Testvérek! — megéreznétek, hogy az Úr hozzátok is szól (oda föl a második emeletre, oda a filozófiai tanulmányokba, oda a lelki problémák kínjai közé, oda a zsúrterembe, bálterembe . . .) hozzátok is szól: Hamar szállj le, mert ma a te házadba kell mennem!

És csak azt ne mondd, hogy tehozzád már úgysem szól az Úr, mert te már nagyon messze szakadtál Tőle. Ne mondd, hogy a te bűneid már végkép, örökre elborítottak téged . . .

Nem, ezt ne mondd! Hallgasd csak, mit szól Zakeus az Úrnak. Zakeus leszállott örvendezve a fáról, s lelkendezve mondta: «Uram! íme vagyonom felét a szegényeknek adom és ha valakit valamiben megcsaltam, négyannyit adok helyette.» És erre az Úr így szól: «Ma üdvössége lett e háznak,... mert az Emberfia azért jött, hogy megkeresse és üdvözítse, ami elveszett vala.» (Luk. 19, 10.)

Csak te is tedd jóvá, amit hibáztál! Csak te is hozd rendbe lelked házát, — s betér hozzád Krisztus!

«Ime, az ajtó előtt állok, s zörgetek» — mondja magáról az Úr. (Titk. Jel. 3, 20.) Testvérem! Nem hallod zörgetését? Nem hallod szíved dobbanását? Azt mondod: A vérkeringéstől dobban. Attól is. De dobban benne régi sok bűnöd aggasztó emléke és dobban benne az elfeledett Krisztus utáni epedő vágyad.

Ah! halljad meg s nyisd meg szívedet és a te boldogságtól túláradó, meleg lelkinyugalmad is legyen hangos bizonysága Simeon igazának, hogy Krisztus helyeztetett mindazok örömére s föltámadására, akik melléje állanak s neki híven szolgálnak.

*

Testvéreim! Ismeritek a hitehagyott császárnak, *Julianus*nak rettenetes halálát. Tűzzel-vassal irtotta a kereszténységet, azt akarta, hogy a galileai Krisztusnak még nevét is elfelejtse az emberiség. S mikor sikerült vérrel borítania a keresztény hitközségeket, diadalmas gúnnyal kérdezte meg az egyik kereszténytől: «Nos, mit csinál most a galileai ács?» A keresztény a rendületlen hit csendes szavaival felelte: «Deszkát farag a koporsód számára.» Julianus számára valóban hamar elkészült a koporsó. S amikor haldokolva maradt a csatatéren, belemarkolt saját vérébe s ég felé szórva azt, e kétségbeesett kiáltással ismerte be leveretését: Győztél Galileai!

Igen, *az egész történelem tanuskodik amellett, hogy a galileai Krisztus még mindig győzött!*

De mi nem így akarunk Előtte hódolni, mint a szerencsétlen hitehagyott császár, összetörve, kétségbeesve, megsemmisülve, — *hanem hódolni a meleg szeretet és boldogító öröm imádásával:* **Győztél Úr Jézus! Légy királya a mi hódoló lelkünknek!** Amen.

IX.

Krisztus Isten: hirdeti a történelem. (III.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Immár hatodik vasárnapja foglalkozunk egy kérdéssel: Mit tartotok Krisztusról? Kinek a fia volt?

Talán van is már valaki, aki türelmetlenül mondja: Hát ez volna a legégetőbb problémád? Nincs fontosabb kérdésed ennél? Inkább adnád fel a kérdést, hogy miből fizessem ki az adósságom kamatait? Miből ruházzam gyermekeimet? Miből éljünk meg? Hogy juthatok munkához? Hogy juthatok álláshoz? Igen, ezek égető kérdések! De hogy ki volt Krisztus, és kinek tartsuk Őt! — ó, ebből meg nem élünk . . .

Ne ütközzetek meg, ha ily csupaszon, nyiltan adok hangot ennek a gondolatnak. Sajnos, nem kitalált, elképzelt eset ez, hanem szomorú valóság. Ezren és százezren gondolkoznak ma így, hogy csak kenyérből él az ember s nem Isten igéjével is. Egész tömegek lelke került ma a sarkvidék dermesztő atmoszférájába, ahol nincs többé lélek, nincs ima, nincs vasárnapi pihenés, misehallgatás, szentségek felvétele, örökélet . . . nincs semmi más, csak földre horgadt fej, munkába tört hátgerinc és hajsza, kegyetlen kenyérhajsza.

És mégis, Testvéreim, . . . mégis azt mondom, hogy legfontosabb kérdésünk, hogy ki volt Jézus Krisztus. Fontos a kenyér is, fontos a megélhetés sok gondja is, fontos az állás, az elhelyezkedés is, . . . de a földi küzdelmek minden mulandósága fölött is nem százszorta fontosabb-e, hogy rendíthetetlen erős hitünk legyen abban a Jézus Krisztusban, akinek isteni szent arcáról egyedül sugárzik két évezred óta a földi élet harcának győztes megvívásához szükséges biztatás, erő és segítség! Amíg ember lesz a földön, annak élete mindig küzdelmes lesz; mi lenne hát velünk, ha elveszítenők a forrást, amelyből a győzelmi erő egyedül fakad?

Ma tehát mégegyszer fölvetem a kérdést: Minek mutatja

Krisztust a történelem? Eddig már két beszédemnek ez volt a témája, de hogy az Úr Jézus nem lehetett merőben ember, hanem annál többnek kellett lennie, azt előttem — az előbbi beszédekben elsorolt érveken kívül — még egy sajátságos körülmény is bizonyítja. Nem tudom, másokra is olyan hatással van-e az a gondolat, mint reám; de magamról meg kell vallanom, hogy rendkívüli erővel szilárdítja meg Krisztusba vetett hitemet.

Mi ez a körülmény? Az az érdekes és megmagyarázhatatlan dolog, hogy **az Úr Krisztust kétezer év óta nem tudjuk elfelejteni.** Nem tudják azok, akik szeretik, nem tudják azok, akik gyűlölik. Ha Ő pusztán csak ember lett volna, egyike azoknak a milliárdoknak és milliárdoknak, akik e föld hátán már éltek, hát akkor ez a sajátos tény teljesen megmagyarázhatatlan rejtély előttem.

Mondom, énreám olyan hatással van ez a gondolat, hogy érdemesnek találom a mai beszédemben ezt kifejteni: **I. Mindent elfelejtünk,** csak **II. Krisztust nem tudjuk felejteni, III.** tehát **Ő az örökkévalóság halhatatlan Királya!**

I. Mindent elfelejtünk.

Kedves Testvéreim! Vízbe dobok egy követ. A víz felszíne nagyot loccsan s ahol a kő tükrét érte, gyűrűzni kezd. Ha kicsiny volt a kő, csak néhány gyűrűt vet körbe, ha nagy követ dobtam be, a gyűrűzés messzebbre terjed s tovább tart, de bizonyos idő mulva — akár nagy volt a kő, akár kicsiny — a rezgés megszűnik, a víz megint nyugodt lesz, fenekén pedig mozdulatlanul ott fekszik a kis vagy nagy kő.

Minden egyes ember ilyen vízbedobott kő az emberi történelem óriási tengerének tükrén. Bárhol vagyunk, bármi a foglalkozásunk, tudásunk, vagyonunk, életmódunk: többkevesebb gyűrűt zavarunk föl a víz színén. Akármilyen egyszerű állást töltök is be, én is hozzátartozom az emberiség nagy egyeteméhez s nélkülem a történelem nem lenne az, amivé velem lett. Persze az emberek legnagyobb része igen-igen picinyke kő az óriási víztükrön: alig-alig fodrozik tőle a víz egyet-kettőt. Vannak azonban ú. n. nagyemberek, világtörténelmi nagyságok, hősök, uralkodók, fölfedezők, tudósok, művészek, akik emeletnyi hullámokat vetettek maguk körül, akiknek működése nyomán hatalmas felületen gyűrűzött meg a történelem tükre . . . De akár nagyok, akár

kicsik . . . a vége, a sorsa minden embernek ugyanaz: mikor bemerül a tenger mélyére, a sír mélyére, a hullámok kezdenek elsímulni . . . «Egy kevéssé s mindent elfeledtél, egy kevéssé s mindenki elfelejtett.»

Hiába, ez a közös sorsa minden embernek! Ez a sorsa a jónak, ez a gonosznak. Voltak hatalmas uralkodók, akik előtt félkontinens népei hajlongtak hódolattal, — ki tud ma róluk? Voltak csupa szív, csupa részvét emberek, akikről temetésükkor a sírjuknál azt mondták, hogy «jótékonyságuk emléke örökké élni fog», — s ma már nevüket sem tudjuk.

És voltak vérszopó zsarnokok, akik ezreket küldtek halálba; talán ötven évig, talán száz évig borzalommal beszélt róluk az apa fiának, — de aztán? Mindegy! Elmerültek a tenger tükre alá, elnyelte őket a sír, s ezzel elnyelte a feledés.

De mit hozok elő ilyen régi példákat? Ott függ a legtöbb családban a szülők régi arcképe. A gyermekek tiszteletben tartják. Aztán jönnek az unokák a régi hajlékba, jönnek a dédunokák . . . a dédszülők arcképe már úgyis megfakult: fölkerül a padlásra. Igen: mindent elfelejtünk, mindent elfelejtünk . . .

És most jön az én nagy problémám, Testvéreim! A feledésnek kivételt nem ismerő, általános emberi törvénye alól van egyetlen kivétel, az Úr Jézus Krisztus: *Krisztust nem feledjük.* Krisztust ma is szeretik oly szeretettel és ma is gyűlölik oly gyűlölettel, hogy ezt meg nem lehet érteni, ha Ő merőben csak ember volt, csak egyik szereplője az emberiség történetének.

II. Krisztust nem feledjük.

A) **Krisztust ma is szeretik.**

a) Feleljetek csak erre a kérdésre: *Miről beszél a karácsony? Arról, hogy Krisztus született.* De nem meglepő-e, hogy sem előtte, sem utána egyetlen gyermek születése sem keltett ilyen feltűnést? Pedig azóta is született jó néhány milliárd gyermek! Hercegek, királyok, császárok gyermekei! De ki törődik ezekkel? Igen, mert — legyen bár az a csecsemő a leghatalmasabb uralkodó gyermeke is — ugyan mit jelenthet ő az élő egész emberiségnek s a jövő századok és ezredek embereinek! *Csak Krisztus születésnapját ünnepeljük ma is!* És ünnepeljük *még halála után is.* Hiszen megünnepeljük mi egymásnak, szeretteinknek, rokonainknak születés-

napját is minden évben — de csak, amíg élnek az illetők. Ki ünnepli azonban egy halottnak születése napját? De született egyszer egy kisgyermek, — messze, eldugott faluban, elhagyatott istállóban, — nem is élt sokáig a földön, csak 33 évig és mégis oly barázdákat szántott a történelemben, hogy születésenapját minden évben megünnepeljük — még a nem keresztények is! — mégpedig a legboldogabb, meleg, békét s örömet sugárzó ünnepléssel.

Miféle gyermek ez? Igazi, valódi ember fia? No persze, hogy az is, — erről nincs kétség.

De többnek is kell lennie!

b) De Krisztusnak nemcsak emlékét ünnepeljük, — *Krisztus ma is él köztünk.* Krisztust nem feledtük el: *itt él köztünk* s naponként százmilliók imájában csendül fel szent neve. Szavait nem feledtük; minden legkisebb szava itt cseng-bong köztünk, mintha tegnap mondta volna. Hogy hol született a dédapám, nem tudom; mit csinált 12 éves korában a nagyapám, nem tudom; mik voltak nagyanyám utolsó szavai a halála előtt, nem tudom . . . Pedig mindez csak 40—60 évvel ezelőtt történt. De hogy hol született Krisztus 2000 évvel ezelőtt, mit csinált 12 éves korában a jeruzsálemi templomban, mik voltak a keresztfán utolsó szavai, ma is tudjuk, minden elemi iskolás gyermek tudja. Százmilliók szíve ver sebesebben, mikor nevét kiejtik. Százmilliók szenvedése enyhül, ha keresztjére felnéznek. Százmilliók nyernek tőle erőt az élet kötelességeinek csendes, szótlan teljesítéséhez. Mindig voltak és vannak, akik érette készek a vértanuhalálba menni. Mindig voltak és vannak, akik az ő szolgálatáért készek a legfényesebb világi karriérről lemondani.

— Hallja, kedves nővér — szólt egy hitetlen ember a betegápoló apácához, mikor látta, mily angyali türelemmel gondoz egy kiállhatatlanul szeszélyes beteget, — hallja, kedves nővér, én napi 20 pengőért sem vállalnám ezt a beteget!

— Én meg napi 50 pengőért sem — felelte az apáca, majd halkan hozzátette: . . . de Krisztusért elvállalom.

Hát ez az, amit nem értek! Nem értem, hogy ha Krisztus csak ember volt, aki élt, volt és meghalt, hogy 2000 év messzeségéből így szeressék Őt.

c) Hogy Krisztus ma is, halála után közel 2000 évvel is, eleven valóság százmilliók szívében, ezt a tényt senki a világon meg nem értheti, meg nem fejtheti, csak aki tudja,

hogy *Krisztus meghalt ugyan, de Ő Isten is és ezért továbbra is élve köztünk van.*

Ez a gondolat volt nagy hatással a száműzött *Napoleonra* is, aki Szent Ilona-szigetén így beszélgetett Bertrand tábornokkal: « . . . Ez az, amit legjobban csodálok, s ami előttem föltétlenül bizonyítja Krisztus istenségét. Magam is tudtam tömegeket lelkesíteni, akik értem a halálba mentek. De hogy szívükben a szent lángot felgyujtsam, szükség volt jelenlétemre, szemem elektromos szikrájára, hangomra, szavamra. Megvan bennem a mágikus erőnek az a titka, amely magával ragadja az embereket, de másra nem tudom ezt átruházni; nem tudom átadni generálisaimnak; és nem ismerem a titkot, hogy nevemet és szeretetemet megörökítsem az emberek szívében, hogy ott csodát tegyek az anyag segítsége nélkül. De így volt Cézár is, Nagy Sándor is. Bennünket elfelednek, s a hódítók neve csak iskolai dolgozatok témája marad. Mily szakadék az én nyomorúságom s Krisztus örök országa közt, akit szeretnek, imádnak s hirdetnek az egész világon! Hát meghalt-e Krisztus? Nem inkább örökélet-e ez? Igen, inkább ez a Krisztus halála. Nem ember halála, hanem az Istené.»

Amikor Lenin néhány évvel ezelőtt meghalt, holttestét bebalzsamozták s pazar költséggel emelt mauzóleumban helyezték el Moszkvában, hogy a szovjetgondolat erősítő ereklyéje legyen holttestéből, hová zarándokolni járjanak az emberek. A holttest azonban erősen oszlani kezdett, végre is el kellett hamvasztani, a mauzóleumot pedig bezárni. Pedig Lenin csak pár éve halt meg . . .

És az Úr Jézus meghalt 1900 éve . . . de menj a legkisebb faluba, vagy menj be a főváros bármelyik templomába, Krisztus sírja előtt, az Oltáriszentség előtt, a nap bármely szakában csendben imádkozó embereket találsz, akik hitük szerint nem a bebalzsamozott, hanem az örökön köztünk élő, eleven Krisztus előtt imádkoznak . . . Ha Krisztus puszta csak ember volt, hát akkor nem lehet megérteni, hogy így szerethessék!

Nos, és tovább is van: . . . *és hogy így gyűlölhessék!*

B) **Krisztust ma is gyűlölik.**

A 2000 év alatt mindig voltak ellenségei és ma is vannak, akik sátáni gyűlölettel akarnák nevét kitörölni az emberek emlékezetéből, akik pokoli ravaszsággal s erőfeszítéssel agyarkodnak ellene.

És ezt megint nem értem, ha Krisztus *csak* ember volt.

a) Még csak megérteném, ha ez a századokon át tajtékzó gyűlölet a világtörténelem valamelyik vérszopó tiranussának szólna, aki átka volt embertársainak. De nem; nem a gúlaépítő fáraókat, nem a vérben fürdő Nerokat, nem ezeket gyűlölik, — a názáreti Krisztust gyűlölik. És ez az, amit nem értek. Mert ha Krisztus semmi más nem is volt, csak ember, személye még így is a legtiszteletreméltóbb jelensége a történelemnek. Hát ártott Ő bárkinek az emberek közül? Van valami rossz, amit az emberiség Tőle tanult? A szeretet nagy parancsát nem Ő hirdette-e ki? Az irgalmas szamaritánus példabeszédét nem Tőle hallottuk-e? És ezt a Krisztust lehet gyűlölni? Ez ellen lehet a szovjet csekáinak infernális eszközeivel harcolni? Ez ellen tajtékzik ma a spanyol forradalmárok dühe?

Hogy Krisztus nem volt csupán ember, hogy neki többnek kellett lennie, mutatja a történelem sajátságos ténye: Krisztust megölték 2000 évvel ezelőtt s áldott emléke, ereje, szent alakja ma is él szerető híveinek százmilliói számára; Krisztus meghalt 2000 évvel ezelőtt, s gyűlölői még mindig félnek tőle, még mindig halálra keresik.

b) Vegyük csak a dolgot egész emberileg: megérthető-e ez a gyűlölet, megérthető-e az egész kereszténység 2000 éves élete, küzdelme, fennállása, diadala, ha nincs mögötte semmi más, mint egy keresztfán kivégzett ember?

«*Consummatum est*», «Beteljesedett» — hangzott el a végső szó a haldokló Krisztus ajkáról. S ha Ő csak ember volt, akkor ezek a szavak a végső csalódást s összeomlást hirdetik. Akkor nem azt jelentik, hogy beteljesedett a megváltás nagy műve, hanem: «Mindennek vége!»

«*Consummatum est*», «*Mindennek vége*» — nyugtatta, csitítgatta magát a Kálváriáról hazatérő tömeg, amely az elébb a földrengéstől s napfogyatkozástól annyira meg volt ijedve. No, csak nem kell ijedezni! Most már mindennek vége!

«*Consummatum est*», «*Végre vége!*» — kiáltotta bizonyára Pilátus, aki nem tudott nyugodni az ítélet óta; kiáltotta Heródes, aki aggódott, nem lesz-e forradalom Krisztus működése nyomán.

«*Consummatum est*», «*Végre vége!*» — kiáltottak nagyot lélegezve Krisztus ellenségei. Elég sok bajt okozott nekünk s álmatlan éjszakát, — most már aludhatunk!

«*Consummatum est*», «*Hát ez lett a vége?*» — zokogták a reményükben csalatkozott apostolok.

És mikor ily tökéletes összeomlással végezte be életét

Krisztus, hát magyarázzátok meg, mikép lehetséges az, hogy az emberi berendezkedések, felfogások, szokások, törekvések 2000 éves változásai után is ezt a Krisztust elfelejteni nem tudtuk, — sőt ez a Krisztus ma is eminens helyet foglal el az egész emberiség történetében. Annyira eminens helyet, hogy még ma is újra meg újra feneketlen gyűlölettel törnek ellene, hogy egyszer végre valahára megölhessék . . . De minek újra megölni, akit már egyszer Nagypénteken megöltek? Halottat nem szokás újra meg újra kivégezni! . . .

III. Krisztus az örökkévalóság halhatatlan Királya.

Mikor az ember elgondolkodik ilyen megállapítások fölött, eszébejut a Szentírásnak egy fönséges helye s ellenállhatatlan erő viszi, hogy fölkiáltson Szent Pállal: «Tisztesség és dicsőség az örökkévalóság halhatatlan, láthatatlan királyának, az egy Istennek». (Tim. I. 1, 17.) Valóban Isten volt Krisztus, mert a történelem századai harsogják világgá, hogy Ő az örökkévalóság halhatatlan királya.

A) Ismerjük azt a határtalan gyűlöletet, amellyel a farizeusok 19 évszázaddal ezelőtt támadtak Krisztusra, — és íme **ugyanaz a lángoló gyűlölet** még ma is lobog Krisztus keresztje és Egyháza ellen! Ismerjük azt a meleg, áldozatos szeretetet, amellyel Krisztus követői viseltettek a Mester iránt 19 évszázaddal ezelőtt, — és íme, **ugyanannak a szeretetnek lángja** még ma is lobog millió szívek áldozatos életében. Hol mutat a világtörténelem még egy ilyen esetet, amelyben egy személy gyűlölete és szeretete 2000 éven át dacol az idő nagy törvényével, a lassan mindent betemető, mindent elfelejtető idővel!

Igaz: Krisztus hősi halált halt egy nagy eszményért! De hát nem százezrek és milliók haltak-e hősi halált csak 15 évvel ezelőtt is egy nagy eszményért és nevüket már is belepi a por és sokszor azt sem tudjuk, hol a sírjuk. Ha Krisztus merőben ember, reá is *föltétlenül* ez a sors vár.

Hány híres embert ismer a történelem, akik zsarnoki terveikért vértengert ontottak, s akiket százezrek átka kísért sírjukba, — de ki haragszik még ma is rájuk? Hány melegszívű, nagy ember halálakor könnyeztek már ezrek és ezrek, — de ki ejt könnyet még ma is értük?

Talán elég lesz itt megint *Napoleonra* utalnom. Az általa

elnyomott, leigázott országokban mily keserűen véres emlékű volt ez a név egy ideig! És ma? Alig 100 évvel halála után? Ugyanazon elnyomott emberek 3—4. generációja már hősként csodálja és sírjához zarándokol a Dome des Invalides-ba. És mint tudta ez az ember a halálmegvetés bátorságát szuggerálni gránátosaiba, amíg hatalmán volt! És most? Alig 100 évvel halála után? Hol van egyetlen egy ember, akit a legkisebb önfeláldozásra is lelkesítene a Napoleon neve? Igen: az idő kérlelhetetlenül elsimít minden hullámot, amelyet egy ember — legyen az a legnagyobb ember is — a világtörténelem óceánjának tükrére borzolt; ha pedig Krisztus oly hullámot tudott fölverni, amely azóta el nem ült, alább nem hagyott és megcsillapodni nem is fog soha, kell-e ennél világosabb jel arra, hogy Ő több volt, mint merőben ember, — hogy Ő istenember volt, az örökkévalóság halhatatlan királya!

B) De még tovább is kell mondanom ... Krisztus az örökkévalóság királya, de nem úgy, hogy nevének holt emlékét őrizzük, hanem úgy, hogy belőle ma is **az éltető energiák kimeríthetetlen forrása fakad.**

Ha Krisztus csak ember volt, ki tudja megmagyarázni *az erkölcsi és kulturális erőknek azt a beláthatatlan tengerét, a személyiség varázsának azt a határtalan erejét*, ami szakadatlanul kiárad ebből az immár 2000 évvel ezelőtt gonosztevő gyanánt kivégzett embernek emlékéből! Hát magyarázzák meg ezt a rejtélyt azok, akik Krisztust csak embernek tartják!

Egy régebbi beszédemben már idéztem a szerencsétlen *Nietzsche*-nek szavait: «Ha vasárnapokon a harangok zúgását halljuk, kérdezzük: Hát lehetséges ez? Ez mind egy 2000 év előtt megfeszített zsidónak szól, aki azt állította, hogy ő Isten fia?» Valóban, ha Krisztus nem volt más, mint egy zsidó gonosztevő, akit kivégeztek a gyalázat bitófáján, hát akkor olyan rejtély előtt állunk, amibe bele lehet őrülni. Nietzsche beleőrült: megsemmisítő harcot kezdett Krisztus ellen, a megfeszített zsidó ellen és tanítása ellen, — de ő ment tönkre a harcban. Utolsó levelén, amelyet akkor írt, mielőtt elméje elborult volna, ez a titokzatos szó áll: «Der Gekreuzigte», «A Megfeszített». A megfeszített Krisztus, aki körül annyit zajlott a harc 2000 év alatt, aki ellen már annyian lázadtak fel, de aki mindvégig megmaradt az örökkévalóság áldott királyának!

Igaz: marad érthetetlen vonás, marad probléma is az Úr

Krisztus körül. Véges emberi eszünk az Isten Fia megtestesülésének titkát maradék nélkül átlátni nem tudja.

Aki azonban jóakaratú lélekkel olvassa el az ő életét az evangéliumokból; aki hallja az ő isteni öntudatról tanuskodó szavait; látja csodás tetteit és emberfeletti egyéniségét; aki már érezte saját gyöngeségét s az egész emberi nem tehetetlenségét; aki már megtapasztalta saját lelkén mindazt a levertséget és elhagyatottságot, amelyeken földi életünk útja oly sokszor vezet keresztül; akinek már kellett irgalom után kiáltania a bűnök szédítő szakadékai közül, — ó, annak ezerszerte elég érve van az örvendetes, diadalmas, életet fakasztó hitvalláshoz: «Te vagy Krisztus, az Isten Fia!»

*

Kedves Testvéreim! Megrázó részlete az evangéliumnak, amelyben a kísértő Sátán és a böjtölő Krisztus között lefolyt párbeszédet olvassuk. A 40 napos böjtöt tartó Krisztushoz odasettenkedik a bukott Angyal s megkísérli a hallatlan vakmerőséget: bűnre vinni az Úr Jézust! Mint kígyó sziszegése hallatszik ajkáról a csábító kísértés: «Mindezeket neked adom, ha leborulván imádasz engem». (Máté 4, 9.) Az Úr ajkáról azonban felvillámlik a szent harag lesujtó válasza: «Távozzál, sátán!» S jöttek az angyalok és imádták Krisztust.

A Sátán eltávozott ugyan Krisztus mellől, de szavai: Mindezeket neked adom, ha leborulván imádasz engem, — végigreszketnek az Egyház 2000 éves történetében. Mi más az Egyház története, mint egyetlen óriási harc az egyetlen kérdés körül: Emberek! Kinek tartjátok Krisztust? Kit imádtok? Mert valakit mindenki imád!

Testvérek! A történelem hozzánk is szól: Kit imádtok? *Krisztust-e vagy a Sátánt?*

A válaszunk pedig Szent Pál szava: «.... Bár vannak is úgynevezett istenek, ... nekünk mindamellett egy Istenünk van, az Atya, akitől van és akiért vagyunk mi; és egy Urunk van, Jézus Krisztus, ki által van minden és aki által vagyunk mi». (Kor. I. 8, 6.)

És én meghajtom térdemet Krisztus előtt, mint tették 1900 éve az emberiség legjobbjai, s elmondom velük együtt: Uram, hinnem kell, be kell vallanom, hogy Te nem lehetsz egy közülünk, halandó, véges emberek közül! Neked többnek kell lenned, Neked Istennek kell lenned! A te tanításodat ember még utól nem érte! A te bölcseségedet filozófiai szisztémák még meg nem közelítették! A te nevedet a világ-

történelem mindent elsöprő viharjai el nem halványították! A te emléked nem könyvtárak polcain porosodik, — mint akár a legzseniálisabb embereké is, — hanem százmilliók lelkében elevenen él. A te képedet nem hideg, fehér márvány-szobrok őrzik, — mint akár a legnagyobb tudósokét is, — hanem százmilliói a meleg piros emberi szíveknek.

Te megfeszített, Te megölt, Te eltemetett, Te közülünk ki-taszított s mégis bennünk élő Krisztus, Te pusztán ember nem lehettél. **Hiszem, hogy Te vagy az élő Isten Fia!**

Minden mulandó, minden itt a földön,
Mint a sebes nyíl, mennek a napok . . .
Hiába minden . . . a ma elsodorja,
Amit a tegnap még itten hagyott;
Múlás az élet, visz, sodor magával,
A földön még csak pihenőt sem ád . . .
Fordul a föld és feledés takarja
Lángszellemek és angyalok nyomát.

Te vagy csupán, te Üdvözítő Isten,
Örökké élő, testté lett Ige,
Aki előtt az idők meghajolnak,
És térdet hajt az emberek szíve!
Te most is élsz mint Isten a szívekben,
S vezeted itten a világokat:
A küzdelemben és az ünnepcsendben
Imád kelet, dél, észak és nyugat.

Tied a szív, a lélek és az elme,
S a halhatatlan lelkiismeret
Csak téged ismer egyedül Urának,
Téged imád csak és téged szeret;
Mély titkaidról szól a zene, ének,
S az elme és szív minden nagy műve:
Neved imádság . . . az egész világot
A te nevednek hangja tölti be.

A te kereszted a jel a világon,
Tövéhez hullnak az évszázadok,
Hírnév, öröm könny, ünnepzaj, tudás, gőg,
Ami mulandó — összeroskad ott;
Ez meg ott áll a vér- és lángözönben.
Hiába zúzzák, vágják, égetik:
A halhatatlan lelkek életéből
Táplálja folyton élet-gyökerit.

Halálod élet: a szív, lélek élte;
Csak ott van élet, hol te vagy jelen;
Ahol te jársz, ott a feltámadásnak
Világa támad a mélységeken.

Ha száz halállal halt is meg a lélek:
Ha te érinted, élet száll bele,
Azért haltál meg, hogy kínos halálod
Legyen a lelkek, szívek élete.

Te vagy az élet, az út, az igazság,
Te magad vagy az élő szeretet;
Örökre benned hisz az emberiség,
Tőled remél, és csak téged szeret.
S ha az utolsó ember szíve majdan
Utólszor dobban itt az ég alatt:
Tied leszen a haldokló szívéből,
Tied lesz ez a végső dobbanat.

(Kemenes Ferenc.)

X.

Krisztus arca.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Ma az Úr arcáról fogok beszélni . . .

Krisztus arcáról? — kérditek talán csodálkozva. Hogy milyen volt a tekintete, a szeme, a haja, a nézése? Hát ez egészen érdekes lesz! Hiszen ahány képet lát az ember Róla, mind más és más. 2000 év alatt számtalan művész, festő, szobrász állította Őt elénk, de úgyszólván ahány kép, mind különbözik a másiktól. Most aztán végre meghalljuk hitelesen, hogy milyen is volt az Úr Jézus külseje . . .

— Nos, — Testvéreim! — ezt nem ígérhetem.

Hogy milyen volt az Úr külseje, azt én sem mondom meg, mert azt hitelesen senki sem tudja.

Érdemes elgondolkoznunk ezen a sajátságos jelenségen: nem tudjuk, milyen volt az Úr Jézus külseje, termete, arca. Az evangélisták nem tartották fontosnak, hogy megőrizzék az utókor számára az Úr földi külsejét, hiteles képünk sincs Róla, maga az Úr sem helyezett rá súlyt, hogy tudjuk, milyen is volt Ő itt a földön: szőke-e vagy barna, magas-e vagy alacsony!

Vajjon miért akarta ezt így az Úr? — vetődik fel a kérdés. És a válasz erre csak egy lehet: azért, mert Krisztus Urunk előtt nem a külső számít, nem a termet és az arc, nem a haj színe és a szemek nézése, hanem számít a lélek.

De ha Krisztus Urunkról nem is maradt festmény számunkra, mégis meg lehet rajzolni Krisztus arcát. A lélek hullámzó érzelmei kiütköznek az emberi arcon és aki ismeri az Úr Jézus gondolatait, az meg is tudja magának festeni Krisztus arcát.

Én is erre vállalkoznám a mai beszédemben: megfesteni az Úr arcát. Részletes portrét az idő rövidsége miatt persze nem adhatok; legtöbb arcvonására csak éppen hogy egy-egy

ecsetvonást fordíthatok; azonban különösen is ki fogok emelni a festendő képen két olyan jellegzetes vonást, amelyik leginkább megragadja az ember lelkét.

I. Krisztus különféle arcvonásai.

Krisztus arca! Hányféle arca is volt az Úrnak?

Volt *fönséges* arca. Mily fönség áradhatott arcáról, mikor az elvakult emberek egyszer le akarták Őt vetni a sziklákról, és Ő végigment a gyűlölködők közt oly tekintettel, hogy senki kezét sem merte ráemelni! És mily fönségesen fénylett arca a Tábor-hegyen! A háborgó tengeren! A halott leány ágyánál! Lázár sírjánál! És mikor a katonák földreestek előtte az Olajfák hegyén!

Volt Krisztusnak *félelmetes* arca. Mikor szent harag öntötte el a templom profanizálása miatt s ostorral verte ki onnan a kufárokat! Mikor mint tüzes villám csattogott a szava a farizeusok bűnei miatt: Jaj, nektek, ti farizeusok! Jaj, nektek, ti képmutatók! . . .

Volt *szelíd* arca. Mikor végigsímította a kisgyermekek homlokát. Mikor elmondta örök emlékezetű szavait: «Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik elfáradtatok s terhelve vagytok, és én megenyhítelek titeket».

Volt *szomorúan fájdalmas* arca. Mikor a hozzáforduló ifjú túlnehéznek találta az ő tanácsait s elhagyta Őt. Mikor haláltusájában magára hagyták félénk apostolai. Mikor Péter esküdözött, hogy nem is ismeri Őt, . . . mily fájdalmas lehetett akkor az Úr arca!

De minderről most bővebben nem beszélek. Nem beszélek azért, hogy annál több időm jusson két újabb vonásnak megfestésére; két olyan vonásnak, amely Krisztus arcán legerősebben ragadja meg a mi küzködő s eleső emberi lelkünket. Küzködő életünk legtöbb erőt merít *Krisztus bátorító tekintetéből*, bűnbeesett lelkünknek pedig egyetlen vigasztalása *Krisztus irgalmas arca*.

II. Krisztus bátorító arca.

A Megváltónak Istennek kellett lennie, hogy az általa vállalt elégtétel végtelen értéke *engesztelést* nyujthasson a világ minden bűnéért; de Ő ember is volt, hogy élete *például*

szolgálhasson a világ minden küzködő, vergődő, harcoló, ingadozó emberének. Ó, ki tudná megmérni az erőnek, példaadásnak, vigasztalásnak, bátorításnak azt a mérhetetlen tengerét, amely Krisztus bátorító arcából 2000 év óta kiáradt a kételyek közt hánykódó, levertséggel küzdő, kísértéssel s bűnnel viaskodó emberiség számára!

Miért vette föl az Isten az emberi testet, az emberi természetet? *Hogy megnemesítse, fölemelje, örök aspirációkkal töltse meg azt.*

A nagy nemzetközi vasútvonalon, amely Budapest—Wien—Amsterdamon át vezet, a vonatok korai hajnalon közel egy órát állnak Kölnben. Sok utas fölhasználja ezt a várakozási időt, hogy az állomáshoz közel fekvő csodás dómot megtekintse. Még kora hajnal van, . . . alszik az egész város . . . de a dóm körüli bokrok pihenő madárkái már elelcsipogják magukat. S amint világosodik, egyre bátrabb, erősebb a madarak szava is; néha hirtelen abbahagyják . . . a következő pillanatban újra kezdik, hol fájdalmasan, hol nekilendülve, hol zűrzavarban, hol melódiában . . . mikor egyszerre, hirtelen, mint megnyugtató biztatás, mint leomló vigasztalás, a torony szédítő magasságában megkondul a reggeli harangszó. Ez már nem zűrzavar, ez nem bátortalanság, ez nem tapogatás, nem fájdalmas útkeresés többé! Ott fenn a torony tetején, ahonnan a nyugtató harangszó ömlik alá, ott már teljes pompában süt a nap, ott fénytől sugárzik minden. S mikor a két hang összeolvad és a harang bátor, biztos hangja belevegyül a madárkák félénk csipogásába, valami csodálatos melódia jön ki belőle: a természetfölöttiség ereje magasba ragadja a természetet, — amint Krisztus is azért jött közénk, hogy nyelvünkön szóljon hozzánk, végigjárja köves földi útainkat, de azok végén Istenhez emeljen minket. Mert ha nem jött volna el Krisztus, akkor Alex. Kelemen mélyértelmű hasonlata szerint — olyanok volnánk, mint a sötét pincében levágásra hízlalt szárnyasok: nincs napjuk, nincs fényük, csak bután várják végüket.

Ó, Krisztus bátorító arca!

Krisztus ép azért élte végig az emberi élet minden mozzanatát, hogy mindenben példánk lehessen. Emberré lett, emberi életet élt, emberi szenvedéseken ment végig, — és le nem tört, el nem csüggedett. Hozzá merészkedett a kísértés, ráborult a szenvedés éje, kegyetlenül bántak vele ellenségei, — és Ő megmutatta, hogyan kell legyőzni a kísértést, a szenvedést, az ellenségeket. Kísértéseket állott ki, az éhség,

hiúság és hatalomvágy ősi csábításaival közelített Hozzá a Sátán, — és Krisztus megmutatta nekünk, hogyan kell legyőznünk a kísértést. Reászakadt az Olajfák hegyének csillagtalan éje, úgy, hogy verítékező testéből följajdult a kiáltás: «Atyám! ha lehetséges, múljék el tőlem e pohár; mindazonáltal, ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te» (Máté 26, 39.), — és ezzel megmutatta nekünk, hogyan kell legyőznünk a szenvedést. Nyelvet öltögetve, öklöt rázva dühöngött keresztje tövében ellenségeinek tömege. «Jézus pedig mondá: Atyám! bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek» (Luk. 23, 34.), — és ezzel megmutatta nekünk, hogyan kell legyőznünk ellenségeinket.

Ime, Krisztus bátorító arca!

III. Krisztus irgalmas arca.

Van azonban Krisztus arcán még egy vonás, ami az elmondottaknál is közelebb áll hozzánk. Hiszen igaz, akármelyik oldalról nézzük is az Úr arcát, minden megragad benne. Vannak tulajdonságai, amelyek félelemmel töltenek el, vannak, amelyek biztatással. Vannak, amelyek megrendítve térdre aláznak, vannak, amelyek szerető Szívére bizalommal vonzanak ... De tudjátok-e, melyik vonása fogja meg legtöbbször az embert? **Krisztus irgalmas arca; az a szeretet, ahogyan a bűnösökkel bánt...** Ahogyan ránézett a bűnét siratót emberre ... Ahogyan a házasságtörő asszonyhoz szólt: Menj, és többé ne vétkezzél! ... Ahogyan tekintett Péterre tagadása után ... Ahogyan szólt a megtérő latorhoz: Még ma velem leszel a paradicsomban ...

Krisztus irgalmas arca!

Jól értsük meg, az Úr Jézus semmit sem útált ezen a világon, *csak a bűnt*. A bűn nagy szörnyűség volt előtte; de ennél csak egy volt Benne nagyobb: az a határtalan szeretet, amellyel a megtévedt s bánkódó bűnöst magához fogadta. Úgy, hogy a farizeusok méltatlankodva kifogásolták is, hogy «ez a bűnösökkel társalog és velük eszik» (Luk. 15, 2.).

A farizeusok megütköztek Krisztus arcának ezen a vonásán; nekünk ellenben legnagyobb reményünk az a megbocsátás, amellyel Krisztus a bűnösöket visszafogadta; legnagyobb reményünk az a határtalan irgalom, amit Krisztus szóval s tettel egyaránt hirdetett magáról.

A) **Hirdette szóval.** «Nem szükséges az orvos az egész-

ségeseknek, hanem a betegeknek» (Máté 9, 12.), — mondotta egy ízben. «Az Emberfia nem jött lelkeket elveszteni, hanem megmenteni» (Luk. 9, 56.), s «azért jött, hogy keresse és üdvözítse, ami elveszett vala» (Luk. 19, 10.).

Krisztus saját magára vonatkoztatja Izaiás szavait, melyekkel a próféta lefestette az eljövendő Messiást: «A megtört nádszálat össze nem zúzza, s a füstölgő mécsbelet ki nem oltja» (Iz. 42, 3.).

És említsem-e a tékozló fiúról szóló páratlanul szép példabeszédet? Vagy a mai szent evangéliumban (Pünkösd utáni III. vasárnap) felolvasott jó pásztor és az elveszett bárány történetét? A pásztor nem tud hová lenni örömében, hogy megkerült az elveszett báránya . . . «Oly nagy öröm lészen mennyben egy megtérő bűnösön, mint 99 igazon» (Luk. 5, 7.).

Íme, mint szivárványlik Krisztus irgalmas arcán a megbocsátó szeretet nagysága!

B) De Krisztus nemcsak szóval hirdette az irgalmat, hanem **gyakorolt a tetteivel** is. Oly irgalmas volt a bocsánatosztogatásban, hogy ha minden ilyen tettét el akarnám itt mondani, tulajdonkép az egész evangéliumot föl kellene olvasnom.

De legalább egy-két esetet hadd beszéljek el.

a) *Házasságtörő asszonyt* hoznak nagy lármával az Úr elé! Mily diadallal cipelik a reszkető bűnöst: most fogják agyonkövezni! Az Úr lelkét mondhatatlan útálat fogja el a rémes bűn miatt, de szánalom is a bűnét bánó asszony fölött. A bűnt mentegetni nem tudja, de a lélekben már megtört bűnöst sem akarja összetiporni. Mily finoman mondja hát a farizeusoknak: «Aki közületek bűn nélkül vagyon, az vesse rá először a követ» (Ján. 8, 7.). És mikor ezek megszégyenülve surrannak kifelé egyik a másik után, akkor Krisztus odaszól az asszonynak ezekkel a páratlanul meleg, gyógyító és fölemelő szavakkal: «Én sem ítéllek el téged. Menj el, és többé ne vétkezzél» (Ján. 8, 11.).

Mily irgalmas szeretet a bűnösök iránt! Ó, Krisztusom irgalmas arca!

b) De még ennél is nagyobb az, amit *Mária Magdolnával* tett az Úr.

Egy Simon nevű farizeus vendégségbe hívja magához Krisztust. Úgy látszik, inkább hiúságból tette, mintsem tiszteletből, mert hiszen akkor nem mulasztotta volna el a legelemibb zsidó illemszabályokat az Úrral szemben.

A vendégség közben bejön egy asszony. «Peccatrix», — írja róla az evangélista, «bűnös» (Luk. 7, 37.); kétségtelen, hogy minden vendég tudta, mily hirhedt életű az a nő. De az is bizonyosnak látszik, hogy Magdolna nem most látta először az Urat. Talán többször is ott volt a tömegben Jézus körül, s bűntől kicserepesedett lelke, mint szomjas föld a harmatot, úgy itta magába az Úrnak itt-ott elejtett szavait: «Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik elfáradtatok» ... «Nem jöttem az igazakat hívni, hanem a bűnösöket» ... «Nem szükséges az orvos az egészségeseknek, hanem a betegeknek» ... Bizonyára sokszor hallott ilyen szavakat az Úr ajkáról fájó szívvel, most azonban már nem bírta tovább: akármi lesz, de meg kell történnie a nehéz bocsánatkérésnek! Mint doboghatott a szíve, mikor az idegen ház küszöbére lépett! Mi lesz most? Mit szól az Úr, aki mindent tud? Keményen reámkiált? Eltaszít? Kizavar? Kegyetlen lesz?

Ó, szegény, bűnös lélek! Nem az Úr kegyetlen, az emberek azok! A farizeusok azok, akik megütközve mondják: «Ha ez próféta volna, bizonnyal tudná, kicsoda és miféle asszony az, aki őt illeti, t. i. hogy bűnös» (Luk. 7, 39.).

De az Úr — mindnyájuk csodálkozására — védelmébe veszi a bűnös asszonyt. «Mondá Simonnak: Látod ezt az asszonyt? ... Megbocsáttatott az ő sok bűne, mert nagyon szeretett ... Mondá tehát amannak: Meg vannak bocsátva bűneid» (Luk. 7, 44. s köv.).

Testvéreim! Nehéz csak elképzelnünk is, mily balzsamos lágysággal hullottak ezek a szavak a bűneit sirató asszony lelkére. Hogyan? Hát lehetséges lenne? Nem vagyok többé a világ kitaszítottja? A lelkem többé nem az a cafattá szakadt mosogatórongy? Hát nem kell többé futnom a tisztességes emberek szeme elől? Nem! Hiszen az, aki csupa szentség, csupa tisztaság, az szeretettel tűrt meg lábainál! ...

Nehéz csak elképzelnünk is Magdolna érzelmeit ... Vagyis, hogy nem is olyan nagyon nehéz ... Hiszen nekünk is voltak már ilyen perceink. A szentgyónásra készülés és a bűnbevallás izgalmas percei után a gyónás utáni pillanatok mennyországi öröme: hogyan, hát mindent megbocsátott, hát megint rendben vagyok?

Ó, Krisztusom irgalmas arca!

c) De íme, ismét újabb kép: Krisztus kijön csütörtök éjjel az ítélkező főpaptól s találkozik a *tagadó Péterrel.*

«Nem ismerem ezt az embert!» — esküdözött még csak

néhány perccel ezelőtt Péter. És most jön Krisztus. Mit várna az ember? Péter csak pár órával ezelőtt végezte első szentáldozását; csak pár órával ezelőtt kapta a pappászentelést, — hát nem fogja-e ezek után kidobni ezt a hálátlan, méltatlan tagadót az apostolok közül? Mi, emberek, bizony így tettünk volna ... De az Úr? Ránéz Péterre. Mennyi fájdalom, mennyi részvét, mennyi szeretet, mennyi megbocsátás lehetett ebben az egyetlen tekintetben, — a Szentírás nem mondja. Csak annyit mond, hogy Péter lelke mélyéig megrendült. «Hátrafordulván az Úr, rátekinte Péterre... És kimenvén Péter, keservesen síra» (Luk. 22, 61. 62.).

Ó, Krisztusom irgalmas arca!

d) És végül még egy példa: *Krisztus a kereszten.* Ott áll a keresztfa alatt Szűz Mária is, s az ember azt várná, hogy az Úr első szava anyjához lesz. De nem! «Atyám, bocsáss meg nekik» (Luk. 23, 34.). Ezeknek a feneketlen gyűlölködőknek, akik éppen most köpdöstek le, most szögeztek a keresztre, s most öltögeti rám nyelvüket, ... bocsáss meg ezeknek!

És a jobb lator megszólal: «Uram! Emlékezzél meg rólam, midőn eljössz királyságodba» (Luk. 23, 42.). S Krisztus Urunk feléje fordítja véres, könnyes arcát s a megbocsátó irgalom hangján mondja: «Ma velem leszesz a paradicsomban» (Luk. 23, 43.).

És mikor már imádkozott ellenségeiért, s mikor már feloldozta a bűnbánó bűnöst, csak akkor szól anyjához, hogy elbúcsúzzék tőle.

Ó, Krisztusom irgalmas arca!

*

És most búcsúzóul felelj, — Testvérem! — egy nagyon komoly kérdésre: *A te számodra milyen arca van Krisztusnak?* Milyen Krisztus-arc él benned? Mert — lásd — mindenkiben olyan Krisztus-arc él, amilyen közel jutott az a lélek az Úrhoz. Ha bűnök rútítják lelkedet, akkor Krisztusnak csak villámló arcát tudod meglátni. Ha életed hálátlan és méltatlan a keresztény névhez, akkor Krisztusnak csak szomorú arcát látod. De, ha szereted Krisztust, ha Ő neked mindened, ha vele alszol, vele kelsz, érte szenvedsz, érte élsz, — akkor fölemel téged Krisztus bátorító arca és a küzdelmes földi élet minden levertségében is fölsugárzik előtted Krisztus irgalmas arca.

Ó, Uram, «mutasd meg szent arcodat és megmenekülünk» (Zsolt. 74, 4.).

Az én fülembe is zúg a kísértés csalogató csábítása, — nézz rám ilyenkor erősítő tekinteteddel!

Az én lelkem is fölsajog a szenvedés és fájdalom ütései alatt, — ó, fordítsd ilyenkor felém bátorító arcodat!

Rajtam is erőt vesz olykor az élet csüggedése és levertsége, — adjon ilyenkor erőt a te biztató arcod!

És ha az örökös küzdelemben olykor megtántorodnék és engem is utólérne a bűnbeesés fájó tragikuma, — ó, halld meg azonnal hozzád síró bűnbánatomat és nézz az én bűnbánó lelkemre a Te megbocsátó irgalmas arcoddal . . .

Uram, égesd lelkembe szent arcod áldott vonásait, hogy ne legyek Hozzád az életben hűtlen soha! **Uram, nem leszek áruló!** Amen.

MIT TANÍTOTT KRISZTUS?

XI.

Mit adott nekünk Krisztus?

(I. Istent.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

1907. nyarán *Borghese* herceg híressé vált autó-túrát tett Pekingtől Párisig. Kemény akadályok legyőzésével két hónap alatt óriási utat hagyott maga mögött. Többek közt át kellett magát vágnia a szomorú, elhagyatott Góbi-sivatagon is.

Amint a sivatagban nehezen vergődik előre, messze távolban egy pontot vesz észre, amely egyre nő, nő, míg végre is kibontakozik előtte egy magányos kis házikó, a pang-kiangi telegráf-állomás, amely egyedül áll a pusztában, nyolcnapi járásra a legközelebbi emberlakta földtől. A herceg kísérője kapva kapott a kínálkozó alkalmon, hogy sürgönyt adjon fel Londonba.

A kínai alkalmazott meglepetten nézett az utasra, zavarba jött . . . táblázatokat nézett . . . számítgatott . . . végre is átvette a sürgöny szövegét és felírta rá az 1. számot.

— Ez ma az első sürgöny? — kérdezte az angol.

— Nem. Ez az első hat év óta, mióta fönnáll az állomás.

— Hat év alatt senki sem sürgönyözött?

— Senki!

Testvéreim! Hosszú karavánok vonultak el szomjasan, fáradtan a távíróállomás előtt és senkinek sem jutott eszébe, hogy felhasználja a kéznél lévő alkalmat és érintkezésbe lépjen a kultúrált világgal. De nem így vándorol-e tömérdek mai ember is az élet tikkasztó sivatagjában? Fáradt emberek, akiknek nem jut eszébe, hogy Krisztussal s általa egy magasabb világgal érintkezésbe lépjenek! Földrehorgasztott fejjel, meg-megcsukló térdekkel, alig-alig vonszolják magukat az élet sivatagjában és fogalmuk sincs arról, mily közel van hozzájuk a segítő kéz, a mindenen átsegítő kéz: Krisztus Urunk erős keze.

Mi van ebben az áldott kézben? — ez lesz az én kérdésem a most következő beszédek folyamán. Mert hogy «*ki*

volt Krisztus», arról már beszéltem az elmondott prédikációkban. De hogy mit akart, miért jött közénk, mi az a halhatatlan új gondolat, amit ő a világnak adott, miért szakadt körülötte az emberiség két táborra s folyik körülötte a harc 2000 év óta? — ezek azok a kérdések, amelyekre a következő beszédekben megfelelni szeretnék.

Mit adott nekünk Krisztus? — vetem fel a kérdést. És az első feleletet rá éppen a mai (Pünkösd utáni XVI. vasárnapi) evangéliumból merítem: **Krisztus Istent adta nekünk.**

I. Krisztus fölfedezte számunkra az Istent.

A) Isten! Hányszor hallott és kiejtett szava az emberi nyelvnek! Mindennek központja, minden imádásunk tárgya, minden reménységünk forrása! Ma már alig tudjuk elgondolni, hogy ez valaha éppen nem volt így s hogy Istennek centrális jelentőségét valóban csak az Úr Jézus állította be az emberi életbe.

Krisztus előtt az embert teljesen lefogta és lenyügözte a természet.

Nézzük a perzsák, egyiptomiak, chaldok, görögök, rómaiak életét: *teljesen bele volt ágyazva a természet erőinek kereteibe*. Ezeket a kereteket sokan próbálták már Krisztus előtt is tágítani: a buddhizmus aszkétái, a görög bölcsek, a római acéljellemek, — nem sikerült nekik. Minden igyekezetük megrekedt egy gondolatban: *Homo homini deus*, ember előtt csak ember a legfőbb lény, tiszteld hát az ember képére teremtett isteneket, tiszteld őseid szellemét, tiszteld a római császárt . . . és így tovább.

Csak néhány pillanatig kell lapozgatnunk a Krisztus előtti századok kultúrtörténetében! Mily ijesztő torzképekké változott át Isten fönsége és szentsége! Mint vigyorogtak a szegény pogány emberre a bálványok, kísértetek, gonosz szellemek, istenek s istennők szobrainak ezrei!

Vegyük akár a legnemesebb pogány népek vallását is, még azoknak isteneszméje is mily alacsony régiókban rekedt meg: áldozunk neked, de csak azért, hogy mindezt bőven visszafizessed. Az istenség az emberekért van náluk, nem az ember van Istenért, mint nálunk. Az emberi önzés szolgálatába állították be az istenség gondolatát, akivel apró kis üzleteket lehet csinálni, s aki minden bemutatott áldozatért s istentiszteleti ténykedésért jól csengő földi aranyokkal fizet.

b) Az Istenről terjesztett ebbe a méltatlan torzképbe nyúl aztán bele az Úr Jézus, és hirdet helyette egy olyan isten-eszmét, amelynek szépségét ember még addig nem is sejtette és amelynek mélységét ember soha kimeríteni nem tudja: *hirdeti a Szentháromság-egy-igaz-Istent!*

Mióta ember él a földön, mindig kereste és ismerte is Istent. De ebben a keresésben sokszor sötét utakra tévedt s ez az ismeret mindig csak hiányos volt. Az ember soha meg nem szűnt keresni Istent, de legnagyobb szellemei is mindig csak Istent-*keresők* voltak, — Istent-*nyujtó*, Istent-*adó* csak az Úr Jézus volt.

Az emberiség legnagyobbjai legfeljebb így kiálthattak fel: «Megtaláltuk az utat, mely Istenhez vezet», — de Krisztus elmondta s egyedül Krisztus mondhatta el: «Én *vagyok* az út!» Az emberiség legbölcsebbjei legfeljebb az igazság s bölcseség egy-egy töredékére akadtak rá, de melyik mondhatta volna el magáról, amit Krisztus elmondott: «Én *vagyok* az igazság!»

B) **Hát mit hirdet Krisztus az Istenről?**

a) Hirdeti, hogy öröktől fogva éli tökéletes életét az egy igaz Isten, aki a világ teremtője, fönntartója, gondviselője, központja, akitől jön minden s aki felé megy minden, akinek nincs szüksége semmire, de akire annál nagyobb szükségük van az embereknek.

Nem Isten van az emberért, hanem az ember az Istenért. És ha Istenért vagyok, akkor életem célja az ő akaratának teljesítése, — ez az Úr Krisztus hallatlanul új tanítása. Figyeljük csak nehány szavát: «Az én eledelem az, hogy annak akaratát cselekedjem, ki engem küldött» (Ján. 6 38.).« Nem mindaz, aki mondja nekem: Uram, Uram! megyen be mennyek országába, hanem az, aki Atyám akaratát cselekszi, ki mennyekben vagyon, az megyen be mennyek országába» (Máté 7, 21.). «Aki Atyám akaratát cselekszi, ki mennyekben vagyon, az az én fivérem és nővérem és anyám» (Máté 12. 50.). Tőle tanulta Szent János: «E világ elmúlik és az ő kívánsága. Aki pedig Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké» (Ján. I. 2, 17.).

Mikor tanítványai megkérték, hogy tanítsa meg őket imádkozni, s Krisztus a «Miatyánk»-ban foglalta össze mindazt, ami legjobban szívén feküdt, vajjon mi a legelső, amit kérni tanít? «Szenteltessék meg a te neved. Jöjjön el a te országod. Legyen meg a te akaratod, miképen mennyben, azonképen itt a földön is» (Máté 6, 9. s köv.).

Nem Isten van az emberért, hanem az ember az Istenért—

ez az a merőben új krisztusi tétel, amely azóta theocentrikussá teszi az életet, vagyis minden emberi vágy, tervezgetés és törekvés végcéljává Istent teszi.

Ennek az Istennek a hite a kereszténység lényege. Ezen a központi istengondolaton épül az egész keresztény hit, ezen épül az egész krisztusi erkölcstan, ebből fakad az erő Krisztus áldozatos szeretetéhez, ebből az erkölcsi élet akadályait legyőző világfölényesség, ebből az örök távlatokba mélyedő keresztény szem, ebből az örökkévalóság fenyőillatát sóvárgó keresztény lélekzés!

Az a finoman meleg és mégis heroikus áldozatokra képes lelki élet, amelyet a kereszténység kitermelni képes, csak a mi istenfogalmunkból magyarázható, annak az Istennek ismeretéből, aki képes magára vonni és magához lekötni az emberi lélek minden érdeklődését.

Szóval azt mondhatnók, hogy Krisztus nagy tanítása abban áll, hogy a vallást a földről az ég felé irányította, vagyis a merőben természetes, földies célkitűzéstől megszabadítva, a természetfölötti magasságokba emelte.

Nem Isten van az emberért, hanem az ember Istenért.

b) De Krisztus Urunk óta tudjuk azt is, hogy *nem Isten van a világban, hanem a világ van Istenben.*

Mindent betölt az Isten. Benne vagyok az Istenben, elborít engem az Isten, ha én nem is érzem azt. Nem érzem . . . nem érzem... Hát a rádióállomások tömérdek elektromos hullámát érzed-e? Azt sem! Pedig ezzel is telve vagy! Fogjad csak meg lámpás rádiód antenna-drótját: mennyivel erősebben szól a gép, ha kezedben tartod a drótot, mintha elereszted! Telve vagy rádióhullámmal és nem érzesz belőle semmit!

Krisztus óta tudjuk, mit jelent: Isten nélkül. Isten nélkül? — hagyjatok fel minden reménnyel! Isten nélkül? — nincs tízparancsolat, nincs becsület, nincs tiszta kéz, nincs tiszta szív, nincs szülők tisztelete, nincs tekintély, nincs felsőbbség, nincs engedelmesség. Isten nélkül? — nincs család, nincs szeretet, — nincs kölcsönös becsülés; ellenben van . . . van naptól elszakadt sötét csillag . . . van nyirkos pincegödör és rothadás . . . van villámló, gomolygó, felhőkbe vesző út . . . van mocsár . . . van fagyos éjszaka, vadállati kegyetlenség.

c) Krisztus azáltal, hogy Istent a világ központjába állította és mindennek végső céljává tette, ezáltal megjelölte *az emberi élet célját is: nem az ember van a földért, hanem a föld az emberért.*

Ha valóban Isten mindennek központja és végső célja, akkor csak természetes, hogy nem ezért a földért él az ember, hanem, hogy a mi Urunk, Istenünk elérése az emberhez egyedül méltó végső cél, és hogy e cél elérésére Isten szolgálata által törekedni a földi életnek egyedül méltó tartalma. Mert Krisztustól nemcsak azt tudjuk, hogy az Isten szeret és keres, vár engem, hanem azt is, hogy *nekem is meg kell dolgoznom*, hogy Istenhez eljuthassak.

Vigyázz, Testvér! Az Úr Jézus apostolai közt volt Judás is; épp annyit látott-hallott-tudott Jézusról, mint a többiek. És mégis a többi apostollá lett, emez meg Judássá!

A Kálvárián két gonosztevő közt függött az Úr. Mind a kettő egyformán közel volt hozzá, egyformán látta, egyformán hallotta az Urat, — s az egyik megtért, a másik megátalkodott. Mily megrendítő példák! Valaki lehet éveken át az Úr közvetlen közelében s mégis elvész, mert nem dolgozik közre az Isten kegyelmével. Isten mindenkit meg akar menteni, de elvárja, hogy a tőle kapott kegyelemmel közreműködjünk. «Aki nélküled teremtett téged, nem fog nélküled üdvözíteni téged», mondja az egyik régi szentíró.

II. Krisztus fölfedezte Istenben az Atyát.

Az Istenről vallott régi, túlságosan földies felfogást aztán még egy másik, addig hallatlan vonással javította ki az Úr Jézus, mikor Istent, mint **a mi mennyei Atyánkat** mutatta be.

Félénk bizonytalansággal meghúzódott ugyan ilyenforma gondolat az ősnépek vallásos hitében is, de alig volt több ereje, mint az éjszaka homályában első bizonytalan sugaraival próbálkozó napkeltének; — a teljes fényében delelő nap Krisztus Urunk szavai nyomán kezdett sütni: azóta éljük át a maga teljességében, mit jelent az, hogy Istent így szólíthatjuk meg: «Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben!»

Azzal, hogy az Úr Jézus Istenben Atyát adott nekünk, azzal egyúttal megnyitotta *a remény és bizakodás forrását is.* Krisztusnak köszönhetjük Istenbe vetett rendíthetetlen hitünket is. Mikor lecsillapítja a háborgó vihart, ezért tesz szemrehányást apostolainak: «Mit féltek, kicsinyhitűek?» (Márk 4, 40.) Hát ennyire nem bíztok Istenben!

Máskor ezt mondja: «Ha tudsz hinni, minden lehetséges a hívőnek» (Márk 9, 22.).

Majd ismét biztat: «Legyen hitetek az Istenben» (Márk 11, 22.).

S mióta Krisztus Urunk így beszélt, *mennyire máskép tudunk azóta imádkozni Istenhez és máskép tudjuk szeretni az Istent!*

A) Mióta Krisztus köztünk járt, nem tudunk-e **egész máskép imádkozni is?**

Menjünk vissza az emberiség történetében bármily messzire, ösztönös emberi vonásnak találjuk a törekvést, hogy az ember vallásos élete megnyilvánulásához fogható, látható tárgyat keresett. Innen eredt a bálványfaragás szomorú eltévelyedése: a láthatatlan Istent valamikép láthatóvá tették, hogy jobban, könnyebben tudják maguk elé képzelni.

És most jön Krisztus s ezt az ősrégi emberi vágyat oly mértékben teljesíti, amilyenre az ember soha nem gondolhatott.

Most már imánkat nem kell a bizonytalan messzeségbe irányítani a láthatatlan Istenhez, hanem imádkozhatunk egy fogható egyénhez, aki nemcsak Isten, hanem ember is volt, mint mi, emberi törvényeknek volt alávetve, emberi szíve volt s ismerte e szív minden rejtekét. Krisztushoz úgy beszélhetünk, mint egy embertársunkhoz, de akiről tudjuk, hogy «neki adatott minden hatalom mennyben és földön». Mennyivel könnyebb a látható Krisztus által emelkedni imáinkban a láthatatlan Istenhez!

B) De mióta Krisztus a mennyei Atyáról beszélt, azóta tudjuk örvendező lélekkel igazán **szeretni az Istent.**

Testvérek! Ne csináljunk hát torzképet az Úristenből! A kereszténységre úgyis ráfogják, hogy aggodalmassá, reszketővé, savanyúvá teszi az embert; pedig valójában van-e nálánál derültebb, napsugarasabb világnézet? A Szentírás nem szűnik meg hangoztatni: «Örömmel szolgáljatok az Úrnak» (Zsolt. 99, 2.), tehát nem fagyos reszketéssel. «Isten oltárához lépek, Istenhez, aki megörvendezteti ifjúságomat» (Zsolt. 42, 4.). «Örüljetek Uratok, Istenetek előtt» (Levit. 23, 40.), tehát ne reszkessetek!

Ha Isten Atyám, akkor megszűnik az a reszketés előtte, amely eltöltötte a régi népeket pogány bálványuk előtt. Ha Isten Atyám, akkor Ő nem sarki rendőr, aki kedvteléssel csap le minden kis szabálytalanságra, hanem inkább erőt ad ahhoz, hogy szabályait betarthassam, — szabályokat, amelyek saját boldogságomat biztosítják. Ha Atyám, akkor sohasem büntet úgy, hogy a büntetés neki jobban ne fájna, mint nekem. Ha Atyám, akkor el nem taszít magától, amíg

a feléje küzdő akaratomnak s szeretetemnek legkisebb szikrája még él bennem. Ha Isten Atyám, akkor Isten az abszolút jóság, akkor «Isten a szeretet» (Ján. I. 4, 15.). Ha Isten Atyám, akkor többé nincs igazuk az ószövetség rabbinusainak, akik 613 törvényt hirdettek s ezek *közt* egyik így szólt: «Szeresd a te Uradat, Istenedet, teljes szívedből,» ... Nem! Akkor Jézusnak van igaza, aki a mai evangélium tanusága szerint új szenvedélyt gyujt föl az emberben, az istenszeretet szenvedélyét és a *legfőbb* törvény gyanánt, az *egyetlen* törvény gyanánt ezt hirdeti: «Szeresd a te Uradat, Istenedet teljes szívedből és teljes lelkedből és teljes elméből» (Máté 22, 37.).

Eszemmel szeretem az Istent, ha hiszek Benne.

Szívemmel szeretem az Istent, ha ragaszkodom Hozzá.

És teljes lelkemből szeretem az Istent, ha könnyeimet s verítékemet, terveimet s vágyaimat, örömömet és fájdalmamat, egész életemet átitatom az Isten szeretetével.

Ime az Úr Jézus első adománya: *fölfedezte számunkra az Istent és Istenben a mennyei Atyát!*

*

Kedves Testvéreim! Az Úr Jézus földi életében mindenben hasonlóvá akart válni hozzánk — a bűnt kivéve. Hasonlóvá a munkában, nélkülözésben, fáradságban is.

Igy történt tehát, hogy egyszer fáradtan ült le Sichar mellett egy kút mellé és italt kért a kúthoz meríteni jövő szamaritán asszonytól. Az asszony csodálkozik, hogy egy zsidó hogyan kérhet inni egy szamaritánustól, hiszen a zsidók őket kizárták maguk közül. És most páratlanul fönséges párbeszéd indul meg Krisztus és az aszony között. Krisztus az italról, melyet az asszonytól kért, átviszi a beszédet az örök élet forrására, melyet Ő akar nyujtani s akkor mondja ezeket a páratlanul fönséges szavakat: «Aki abból a vízből iszik, melyet én adok neki, soha többé nem szomjazik mindörökké, hanem a víz, melyet én adok neki, az örök életre szökellő vízforrás lesz benne» (János 4, 13, 14.).

Testvérek, az életnek kiszáradt Góbi-sivatagjában szomjasan, eltikkadva vánszorgó embertestvérek, el ne menjetek értetlenül Krisztus mellett! Krisztus kútja ma is csobog! Krisztus forrásából ma is éltető víz tör elő!

Úr Jézus, kitől tanultuk megismerni a mennyei Atyát, add úgy szeretnünk is Őt, hogy az ő szeretete bennünk «örök életre szökellő vízforrás» legyen! Amen.

XII.

Mit adott nekünk Krisztus?

(II. Lelket.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Mi a kereszténység lényege? Mi az a merőben új, egészen sajátos gondolat, amit az emberiség az Úr Krisztustól tanult? . . . Ezt a kérdést vetettem fel a mult vasárnapi beszédben s az első felelet az volt rá: Krisztus adta nekünk az Istent, Ő tette gondolkozásunkat theocentrikussá, Ő óta tudjuk, hogy Isten a mi áldott mennyei Atyánk. Ez volt tárgya a ma egy heti szentbeszédnek.

Most aztán a második feleletet keressük arra a kérdésre, hogy mit adott nekünk Krisztus. *Krisztus adta nekünk a lelket*, azaz Ő óta tudjuk, hogy minden embernek végtelen kincse van: halhatatlan, örök boldogságra hivatott lelke.

Hát valóban olyan világrengető felfedezés ez, Kedves Testvéreim? Valóban olyan nagy esemény az, hogy Krisztus fölfedezte a lelkünket? Majd ha a mai beszédben látni fogjuk I. azokat a szédületes fenségű távlatokat, **amelyekben Krisztus gondolkodott a lélekről.** II. és utána mindjárt megcsap majd annak a sivár pusztaságnak tikkasztó lehelete is, **ahogyan a Krisztus-nélküli világ gondolkodik a lélekről,** majd akkor fogjuk csak igazán átérezni, mit adott nekünk Krisztus, mikor lelket adott.

Az első kérdésünk tehát ez:

I. Mint gondolkodott Krisztus a lélekről?

Krisztus Urunk óta tudjuk, hogy minden embernek halhatatlan lelke van, amely az Istentől jött a földre és a földi élet zarándoklása után ismét Istenhez tér vissza számot adni az eltöltött életről: az egyetlen fontos, sorsdöntő feladatunk tehát ezt a lelket megmenteni az örök életre, mert «*mit hasz-*

nál az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja?» (Máté 16, 26.)

Igy foglalhatnám össze röviden azt a tant, amelyet Krisztus Urunk a lélekről hirdetett, s *amellyel valósággal fölfedezte az embert.* Krisztus fedezte fel az embert, mert csak Ő óta tudjuk, mi az ember A) *saját maga számára* és B) *mi a többi ember számára.*

A) **Mik vagyunk mi saját magunk számára?**

a) *Nézzük végig a régi keleti népek történetét:* vajjon volt-e ott értéke s értelme az egyének életének? Bizony semmi! Egyetlen ember volt, akinek életét értéknek tartották: ez a kényúr, a hatalmas zsarnok, — a többi milliók pedig csak érte voltak, dolgoztak és haltak meg.

Nézzük a görög s római államot: volt-e ott értéke az egyén életének? Semmi! Csak annyi, amennyi haszna volt belőle az államnak, a közösségnek. A stoikus bölcselet hirdette ugyan elméletben az egyenlő emberi természetet s egyenlő jogokat, de tanítása életet nem fakasztó téli napsugár hideg fénye maradt.

Jön azonban Krisztus s az ő születése óta két részre osztjuk az időt: Kr. e. és Kr. u.

Valóban volt-e jogunk így cselekedni? Krisztus születése valóban oly döntő eseménye-e az emberiség történetének, hogy onnan kellett kezdeni még az időszámítást is?

Egy nemkatolikus írónak vallomásával felelek erre a kérdésre. *H. St. Chamberlain* «Die Grundlagen des XIX. Jahrhunderts» c. korszakos könyvében ezt írja: «Krisztus születése a legfontosabb dátuma az emberiség egész történelmének. Nincs oly csata, olyan uralkodáskezdet, nincs természeti jelenség, nincs fölfedezés, amelynek jelentőségét össze lehetne hasonlítani a Galileainak rövid földi életével. Ezt majdnem kétezeréves történelem bizonyítja, pedig még mindig alig léptük át a kereszténység küszöbét. Mély benső jogosultsága van annak, hogy azt az évet az elsőnek nevezzük s hogy időszámításunkat Tőle kezdjük» (I. 42.).

És hogy miért kell Krisztustól kezdeni számításunkat, arra is megfelel: Mert ha új erő tűnik fel, logikus dolog annak forrásáig visszamenni. Már most mi az a világot gyúró új erő, amit az Úr Jézus fölfedezett s az emberi történelem központjába állított? Az emberi lélek fönséges birodalma!

b) Hogyan? *Hát addig nem volt lelke az embernek?* Persze hogy volt! De talán nem tudott róla az ember? De igen,

tudott .... csak ... csak *nem tudott mit kezdeni vele*, nem tudta annak erőit isteni rendeltetésének megfelelően kifejteni s felhasználni.

Talán egy hasonlat mindjárt megvilágítja ezt a gondolatot. Mióta megvan a föld s a víz s a felhő, azóta volt elektromosság is. Az ember ismerte is évszázadok s ezredek óta az elektromosságot, de nem tudott mit kezdeni vele, mert csak mint veszedelmes villámot ismerte, amely csak rombolni tud. Mikor aztán egyszer az emberi szellem lefogta az elektromosságot, az eddig csak romboló erővel ma már egész életmódját átalakította és könnyebbé tette.

Igy fogta le Krisztus is a léleknek addigi szertelen, csapongó, rendezetlen erőit s azokat isteni rendeltetésünk szolgálatába állítva, a lélek nemes törekvéseinek hangoztatásával s központba állításával átalakította a régi ember egész életmódját: ez a keresztény világnézet. S amint az elektromosság a villám tobzódásában csak öl és rombol, viszont megszelídítve s megfékezve kocsikat hajt, ebédet főz, üzenetet közvetít és a mai szentbeszédemet szétviszi a világ négy tája felé: épígy nemesíti, emeli, teszi áldásossá Krisztus tana a léleknek egyébként romboló kirobbanásait.

Krisztusnak kellett eljönnie, hogy a régi kollektív emberértékelést megdöntse, hogy minden egyes ember egyéni értékét kihirdesse és ezzel az embert fölfedezze önmaga számára.

Ez a nagy fölfedezés akkor történt meg, mikor Krisztus *az ember lelkéről* kezdett beszélni addig soha nem hallott, fönséges dolgokat. Hogy minden egyes embernek örök életre hivatott, halhatatlan lelke van! A szegénynek, nyomoréknak, elnyomottnak, tehetetlen kis gyermeknek is! Hogy bármilyen állásba tartoznál is e földi életben, — légy uralkodó vagy földműves, tanult vagy írástudatlan, gazdag vagy szegény, — mindnyájunkra egy nagy feladat vár az életben: mentsd meg lelkedet!

Az ember lelkének egyetlen veszedelme: a bűn. És hogy ez a bűn örökre el ne nyelje, maga az Isten egyszülött Fia jött a földre megmenteni a lelket. Testvéreim! Mit érhet hát ez az emberi lélek, mit érhet akkor az emberi élet! Mily szédületes fölfedezés: mit jelent életem saját magam számára!

B) De ugyancsak **mit jelent embertársam számára is!**

a) Krisztus azzal, hogy minden emberben fölfedezte az örök életre hivatott, halhatatlan lelket, *az embertestvériség*

áldott hirdetőjévé vált. Mindenkinek, a királynak, a grófkisasszonynak, az utcaseprőnek, a maszatos cigánygyermeknek, a gazdagnak, a szegénynek, az egészségesnek, a betegnek . . . mindenkinek örök életre hivatott lelke van, amelyet aggódó szeretettel vár haza a mi mennyei Atyánk! Ezt csak Krisztus óta tudjuk. És ha az Úr Jézus semmi mást nem is tett volna, csak a tékozló fiúról szóló megható példabeszédet mondta volna el, és az elveszett garasról szólót, és az elveszett bárányról szólót, már akkor is legnagyobb jótevője lenne az emberiségnek.

b) Mert tudjátok-e, mit köszönünk ennek a példabeszédnek? Mit köszönünk annak a krisztusi alaptételnek, hogy minden embernek örök értékű lelke van? Köszönjük azt, hogy az *emberi élet értéke mindennek fölébe emelkedett.* Hogy a kereszténység óta már az újszülött gyermekeket nem dobhatja le az apa a tarpeji szikláról; hogy a kereszténység óta a még meg nem született gyermek életének mesterséges kioltása is szörnyű bűn, mert annak is halhatatlan lelke van már; hogy a kereszténység óta annak az évek óta betegágyhoz láncolt nyomorék életnek is megvan a célja s azt az életet senkinek erőszakkal megszüntetnie nem szabad; hogy a kereszténység óta gondozzuk szeretettel a nyomorékokat, bénákat, elaggott tehetetleneket, mert ezeknek is örök lelkük van. *A lélek értékéből fakad a kiáltó különbség a kereszténység és a pogányság közt:* a kereszténységben minden egyes egyénnek értéke van, a pogányságban az egyén nem számít semmit, pusztulhat, eltűnhetik, csak a közösség számít. De Krisztus Urunk szerint minden egyes emberi arc mögött halhatatlan lélek él, minden ember egyformán örök értéket hordoz magában, hát akkor mindnyájan értékek vagyunk, s mindnyájan testvérek vagyunk. Hogy az emberek egymást embertestvéreknek nevezik, hogy egymást felebarátnak hívjuk s egymásnak jót kell akarnunk, ez Krisztus Urunk áldott ajándéka. Ismertek ugyan elméletben — csupán erőtlen elméletben — a stoikusok is embertestvériséget; s hirdet ugyan a buddhizmus is jóakaratot az emberek iránt, merőben negatív jóakaratot, de mily erőtlen mécsesfény ez a krisztusi tanítás fényes napsugara mellett!

Ime így gondolkodik a lélekről Krisztus Urunk!

II. Mit tanít a Krisztus nélküli világ a lélekről?

Mily tévelygő, mily üres, mily léha ezzel szemben az a felfogás, amit a Krisztus nélküli világ vall a lélekről!

A Krisztus nélküli világ *vagy többet akar tudni a lélek sorsáról*, mint amennyit az Úr szükségesnek látott velünk közölni s ezzel belekerül a lélekvándorlás hirdetőinek süppedékes, ködös ingoványaiba; *vagy pedig semmit sem akar tudni a lélekről*, s ezzel a merőben vegetáló testies élet sivár pusztaságába jut.

A) Vannak ködös bölcseleti rendszerek, amelyek tökéletesen felforgatják Krisztus tanát a lélekről. Azt állítják, hogy az emberi lélek a test halála után újra meg újra más testet választ magának, azaz **újra születik.** Új életet kezd, hogy levezekelje előbbi életének hibáit, s ha új teste is meghalt, megint újabbat választ, mindaddig, amíg egész tökéletessé lett s ekkor megnyeri jutalmát: felolvad a nagy világszellemben. Ez a teozófusok reinkarnációs tana. Az egyik teozófus szerint az ember átlag ötezerszer születik újjá, még pedig minden újjászületés átlag ezer évenként történik; így tehát kb. ötmillió évbe kerül, míg egy emberi lélek visszaérkezik az ősszellem anyaméhébe, a nirvánába.

A reinkarnációnak ezt a ködös, ingoványos elméletét csak azért teszem most szóvá, mert még magukat vallásosaknak tartó emberek is kacérkodnak ezzel a gondolattal. Pedig nemcsak, hogy nincs semmi érv mellette, hanem szögesen ellene is mond a kereszténységnek.

A lélekvándorlás mellett nem szól egyetlen érv sem, de annál inkább ellene szól minden józan megfontolás. Mily fölfordult dolgokat kell elhinnie annak, aki hiszi a reinkarnációt! Hát ha a te lelked már száz meg száz más ember testében élt, miért nem emlékezel semmire, hogy mi voltál azelőtt?

Semmire! Mert az, amire hivatkoznak érv gyanánt, az ugyan édes-kevés. Hogy az ember megérkezik néha egy városba, ahol még életében sohasem volt és mégis úgy tűnik fel, mintha már járt volna ott; vagy egy szép erdőrészletnél: érdekes, ezt már láttam!... Dehát ez nem a reinkarnációnak, hanem csupán emlékezőtehetségünk gyarlóságának bizonyítéka: nem *ezt* láttam én, hanem csak ehhez *hasonlót*.

A reinkarnáció hívei elkeseredetten hirdetik ugyan, hogy ők igenis visszaemlékeznek előbbi életükre: az egyik valaha Dávid király volt, a másik Sába királynője, a harmadik

Szent Pál... sőt mikor Tutenchamen sírját néhány éve fölfedezték, csak itt Budapesten is egyszerre több teozófus nő emlékezett vissza, hogy ő volt valaha a nagy fáraó felesége... Dehát érthetetlen, hogy aki így «visszaemlékezik», az mind nagy ember, hadvezér, apostol, fejedelem volt előbbi életében, és senki sem emlékszik arra, hogy ő azelőtt Sobri Jóska, Rinaldo Rinaldini volt, vagy cégéres gonosztevő, gyilkos, uzsorás lett volna, — pedig hát a reinkarnáció célja ép az lenne, hogy levezekelje előbbi életét... Hát nem?

Aztán, ha reinkarnáció volna, mit tartsunk akkor a kisgyermekek haláláról, akik meghaltak, mielőtt állítólagos előbbi életükért bármit is vezekelhettek volna? Fölösleges volt reinkarnálódniok, ha egy lépést sem haladtak a tisztulás felé!

És mily szörnyűség elgondolni is, hogy ötezerszer kell élnünk, míg végre megnyugszunk! Hát nem elég egy is ebből a szenvedésteli életből?

És mint teszi tönkre ez a tan az egész erkölcsi rendet s az élet fontosságát! Hiszen ha egyszer úgyis mechanikus pontossággal mindenki eljut a végső boldogsághoz, akkor nincs különbség a jó és rossz közt, akkor minek tegyek a jóért hősies erőfeszítést? Akkor nem baj, ha ezt a mai életemet bűnök özönével rontom is el, — marad még 4999 új életem!...

Nem, Krisztus Urunk nem ezt mondta! Világosan hirdette, hogy az egész örökkévalóságom *ezen az egyetlen egy földi életemen fordul meg*, mert «eljön az éjszaka, midőn senkisem munkálkodhatik» (Ján. 9, 4.).

B) Az egyik véglet után — sajnos — jön a másik; azok után, akik a lélekvándorlás lidércfényénél fagyoskodnak, jönnek azok, akik **a lélektagadás sarkvidékén** végkép megfagynak. Örök lelked van, mentsd meg azt a földi élet becsületes leélése által! — így hangzik az Úr tanítása; és akkor szétnézünk magunk körül a világon, s ráesik tekintetünk emberek tömegére, akiknek nincs lelkük, akiket annyira leköt ez a föld és csupán ez az élet, hogy örök lelkükre is gondolni nem marad egy percnyi idejük sem. Szegény, üres, sivár életű embertestvérek!

Mondjak rá példát, mi lesz az emberből, ha elfelejti a lelket? Felovasok néhány sort abból a körlevélből, amit az egyik nagy kozmetikai gyár küldözget szét.

«Igen Tisztelt Nagyságos Asszonyom! A divat folyton változik, — miért kellene az Ön arcának változatlanul maradnia? Ez nem is szükséges, mert arcát ruhájához meg-

felelően alakíthatja. Új zöld ruhájában, vagy új sikkes kalapjában mesésen fog mutatni, ha arcának megadja a megfelelő tónust . . .» És itt aztán elsorolja a körlevél, hogy milyen színű festéket tegyen az arcára, ha délelőtt jelenik meg, ha este, ha napfénynél, ha villanyvilágításnál, ha ilyen színű a kalapja, ha olyan színű a ruhája . . . Az ember szíve elszorul, mikor ezt olvassa és szeretné odakiáltani: Valóban, Nagyságos Asszonyom, csak siessen föltenni hol a kanárisárga, hol az égkék parókáit, siessen arcára felrakni ezt a színt, meg azt a tónust, siessen szemöldökét ilyenre festetni, nyakát meg amolyanra lakkoltatni, siessen . . . mielőtt a bolsevizmus mindennek véget vet!

Testvérek! Hát Krisztus még nem élt ezen a földön?! És nem hirdette, hogy lelkünk is van?! Hogy fognak ezek a semmi komoly életfeladattal nem törődő emberek, hogy fognak ezek egykor számot adni a mindenről számot kérő Istennek? Ezek a csak testből álló, csak a föld felé húzódó, csak az örökös élvezeteket hajszoló emberek!

Azt mondod: Nem kell oly sötéten látni! Talán nincsenek is ilyen üres, léha lelkek! . . .

Nincsenek? Nos hát megint olvasni fogok. Olvasni egy finom piros, bőrbekötött kis noteszkönyvből, amelyet egy hölgy az autótaxiban felejtett s aki utána a taxiban megtalálta, összecsapta a kezét az álmélkodástól.

Hogy mi volt a noteszben? Ó, semmi gonosz dolog! Semmi rossz, semmi alávaló . . . Ime, itt vannak egy hétről a bejegyzések:

Hétfő: Kénes fürdő . . . 2 órakor szabónő . . . 3-kor tenisz . . . 6-kor tea. X-ék nálunk vacsoráznak.

Kedd: 9-kor találkozás a fodrásznál . . . 11-kor divatszalón (szorít a kalapom, a hajam nem tart). Délben: Kontinentál. 3-kor golf.

Szerda: 10-kor próba . . . 11-kor A-ék nálunk dezsönéznek . . . 3-kor Kri-Kri-t állatorvoshoz vinni! . . . Opera.

Csütörtök: 10-kor fölkelés . . . 11-kor manikür . . . 3-kor a «Kör»-be . . . 8-kor színház.

Péntek: ½ 11-kor fölkelés . . . Reggeli a cukrászdában . . . 2-kor a muszlint kombinálni Crêpe Georgette-tel . . . 3-kor tenisz . . . 6-kor tartós ondolálás. Színház.

Szombat: 10-kor telefonálni a kalap miatt, mert még mindig szorít . . . 11-kor fogorvos . . . Ebédre X-éknél . . . 5-kor tea Y-éknál . . . 9-kor színház.

Ime, egy hét eseményeinek bejegyzései! Nincs ebben semmi rossz, semmi bűn, semmi gonoszság . . . csak az

ember összecsapja a kezét: *Úr Jézus! Hát valóban itt éltél Te köztünk? Hát valóban tanította a te isteni, örökké igaz ajkad, hogy e rövidke földi életen fordul meg minden?* Hogy ennek fölhasználásától függ az örök élet? Hogy fog számot adni földi életéről ennek a kis puha-bőr noteszek tulajdonosa, aki egyetlen egy szent, komoly dátumot be nem írt könyvébe, egyetlen misehallgatást nem, egyetlen gyónást-áldozást nem, egyetlen lelkigyakorlatot nem, egyetlen beteg-meglátogatást, egyetlen alamizsnát nem!

Jaj, Testvérek: mennyi kis piros noteszt adnak el a könyv-kereskedők itt Budapesten is! Hát mindbe csak ilyesmik vannak írva? Mindbe olyan adatok, amiket megrág a moly s megemészt az idő! Bárki vagy, Testvér, aki hallottad ezt a mai beszédemet, ha a te noteszodban is csak ilyen följegyzések volnának, jusson eszedbe az a perzsa király, aki magához hivatta az ország három legbölcsebb emberét s megkérdezte őket, mit tartanak a legborzasztóbbnak a földön. S az első azt felelte: A legborzasztóbb a betegség. És a második azt mondta: Legborzasztóbb megöregedni. A harmadik azonban hosszas gondolkodás után így válaszolt: *Legborzasztóbb, ha az ember a halál előtt áll s egy elherdált életre kell visszapillantania.*

Igen, Testvérem, ez a legborzasztóbb!

*

És itt egyelőre megállok és pontot teszek a mai elmélkedésem végére, — de nem akarom zárni a beszédemet ilyen szárnyaszegett hangulatban. Hiszen, hogy Krisztus óta ismerem halhatatlan lelkemet, az nekem magasbaszárnyalás és nem szárnyszegett vergődés! Nekem fülembe csengenek a Szentírás szavai: «Az Istennek a fiai vagyunk. Ha pedig fiai, akkor örökösök is: Istennek az örökösei» (Rom. 8, 16, 17.). Halhatatlan lelkem van, melyre e földi élet küzdelmei után vár a mennyei Atya öröksége, — erre tanította Krisztus az emberiséget és mikor erre megtanította, szárnyat adott neki.

Láttátok már a dalos madarat tomboló viharban? Körülötte szél csavarja ki a fákat, alatta recsegnek az ágak, ő pedig énekel . . . énekel, hisz tudja, hogy ha törik is alatta az ág, van neki két szárnya.

Testvéreim! Ma, mikor minden part szakad körülöttünk, mikor minden csillag elsötétül felettünk, mikor minden ág ropog alattunk, mi, Krisztus hűséges gyermekei tudjuk,

hogy az örök életre hivatott lelkünk van, s ezért ebben a reménytelenül sötét éjszakában is fölvetjük fejünket és elmondjuk: «*Uram, köszönöm, hogy ezt a fönséges hitet adtad nekem, köszönöm, hogy lelket adtál nekem!* ... **Mert ennek birtokában én ma is boldog vagyok... boldog vagyok!**»

Ne mondjátok, hogy rút az élet,
Ne mondjátok, hogy élni kín!
Van fénye, napja, éltetője,
Öröm rezeg sugárain.
A boldogság ragyog felétek,
Csak rája szívet tárjatok...
Rám örök szépség napja fénylik.
Boldog vagyok! Boldog vagyok!

Ó balga lelkek! Itt az élet,
Meleg sugára tündököl:
S ti a sötét pincébe bújtok
A boldogító fény elől!
És fáztok ott és dideregtek,
És nem látjátok a napot!...
Rám a boldogság napja fénylik.
Boldog vagyok! Boldog vagyok!

Jézus a nap! Jézus az élet!
Itt a boldogság szent Szívén!
Míg ti a vak homályban ültök,
Az ő fényében fürdöm én.
Nevessetek, kacagjatok ki:
Kín dúlja mégis arcotok,
S rám örök élet napja fénylik...
Boldog vagyok! Boldog vagyok!

A ti világtok fáradt és dúlt,
És rája szürke köd borul:
Zavartalan az én világom,
Felhőtlen mint a kék azur.
És rám belőle Jézusomnak
Szent istenarca mosolyog...
Reám a béke napja fénylik.
Boldog vagyok! Boldog vagyok!

A földnek minden édességét
Szívem mélyében érezem.
Oly édes, édes megnyugodni
Én Jézusom, szent Szíveden!
Mik vagytok hozzám, ti szegények,
Én nevetem a bánatot!
Rám az édesség napja fénylik!
Boldog vagyok! Boldog vagyok!

Sík Sándor.

XIII.

Mit adott nekünk Krisztus?

(III. Életirányt.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Volt *Tolsztojnak* egy rajongó magyar festő-tisztelője, aki nagyon vágyódott látni az orosz patriarchát és pénzzé téve minden képét, megindult nagy útjára, hogy vágyainak netovábbját elérje és beszélhessen az elhagyottak vigasztalójával, akinek minden sor írása balzsam a szenvedő lelkére.

Hosszú napokon át kellett utaznia, míg végre eljutott Jasznajapoljanába s nagyot dobbant szíve arra a gondolatra, hogy a Mester közelébe jutott. Végre ott állott a ház előtt, ahol számára a világ legjelentősebb embere lakott. Becsöngetett és félve ment felfelé a lépcsőn és . . . akkor . . . akkor találkozott a lefelé haladó Tolsztojjal, aki valami családi perpatvar miatt fejét fogva keseredetten jött lefelé a lépcsőn. A mi festőnk lelkendezve adja elő, hogy ma van életének legnagyobb boldogsága, hogy hozzá eljöhetett, ahol szenvedő szívére orvosságot remél. Tolsztoj csodálkozva ránézett, magában bizonyára megsajnálta és tekintetéből le lehetett olvasni, hogy a látogatásnak nem nagyon örvend. Ő könyveit megírja, és örvend, ha elolvassák; azt sem bánja, ha messziről gratulálnak neki, sőt azzal sem törődik, ha autogrammot kérnek tőle. De egy szenvedő embernek olyan messziről Jasznajapoljanára utazni azért, hogy vigasztalást nyerjen? No, ez nem éri meg a fáradságot! Neki éppen elég a maga baja és nem tud máson segíteni . . .

És mikor ezt a furcsa történetet olvasom, megjelenik előttem egy másik kép is. Az Úr Jézus áll előttünk, küzködő, vergődő mai embermilliók előtt, akik az élet terhével roskadozó vállainkon, szintén keresünk valahol enyhülést és vigaszt, és íme megcsendül az Úr szava: «Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik elfáradtatok és meg vagytok terhelve és én felüdítlek titeket» (Máté 11, 28.).

Ime, Testvéreim, a harmadik felelet a ma két hete föl-vetett kérdésünkre!

Mit adott nekünk Krisztus? — kérdeztem akkor. Ő adta az Istent, — hangzott az első válasz. Ő adta a lelket, — így szólt a második felelet. *De Ő adott irányt is életünknek* — fogjuk felelni a mai szentbeszédben. Nem filozófusok, nem tudósok, nem művészek, nem hadvezérek, nem politikusok adtak az emberiségnek életirányt, hanem egyedül az az Úr Krisztus, aki felénk tárta két karját és végtelen szeretettől lüktető szavakkal egészen új, addig ismeretlen irány felé indított útra mindnyájunkat.

I. **Mily irányt szabott Krisztus az emberiségnek** és II. **mi vár reánk, ha letértünk erről az útról** — erre a két kérdésre szeretnék választ adni a mai beszédemben.

I. Mily irányt szabott Krisztus az emberiségnek?

A keresztény festőművészetnek egyik utolérhetetlenül bájos mestere, *Fra Angelico* mély szimbolizmussal ábrázolja egyik freskóján azt a pillanatot, amikor az Úr Jézus halála után megjelent «a pokol tornácában» — mint a Hiszekegyünk mondja —, hogy az istenfélő életet élt régi emberek lelkét Istenhez vezesse. A képen hirtelen fölpattan egy nehéz vas-ajtó, vakító fényesség ömlik be a börtönbe s a sugárzó gesztus-sal kezét előrenyujtó Krisztus felé megindulunk a reá már oly régen várakozó emberek. Ezek mind becsületesek, jók, tisztességesek voltak, de Krisztus előtt éltek és életük csak most teljesedett be Krisztus által.

A) Nekünk is — Testvéreim — **akkor vált teljessé minden sejtésünk, vágyunk, ideálunk, mikor Krisztus eljött közénk.** *a)* Krisztus előtt is fejtett ki ugyan az ember nagy erőfeszítést, Krisztus előtt is volt ugyan erény a földön, Krisztus nélkül is virulnak a természetes jóság virágai, de ezek mind darabok, széthulló mozaik-kockák, — *imponáló kép megragadó egységébe csak Krisztus egyesítette azokat.*

Virultak ugyan régen is szédületes nagy kultúrák, — és világhódító erővel mégsem bírtak. Babylon s Assyria óriási világhatalmak voltak, építettek monumentális alkotásokat is, fejlett törvényeik s asztronómiai ismereteik ma is bámula-tunk tárgyai, — de hatásuk, szellemi toborzó erejük Kelet területét elhagyni nem volt képes.

Nagyhatalom volt a fáraók országa is, obeliszkjei s piramisai s sírkamráinak gazdagsága ma, késő évezredek multán is csodálatra ragadnak, — de úgy-e, mint merevedett meg s pusztult el az egyiptomi kultúra is!

Rámutassak-e Kína ősi nagy kultúrájára? India szellemi kincseire? Ezek mind kisebb-nagyobb területre korlátozódtak s nem tudtak maguk iránt vágyat ébreszteni más nemzetekben.

És íme, mennyire egészen más Európa kultúrája! Mi mindent adott ez a kultúra a népeknek, nemcsak az európaiaknak, hanem az egész földkerekség lakóinak! Mennyi erkölcsi emelkedést, mennyi idealizmust, mennyi művészetet és tudást!

De vajjon mi adta ennek az európai kultúrának a világot hódító erőt? A görög művészet és a római jog, amelyek kétségtelenül előmunkásai voltak? A görög retorika s a római technika, amiket alapjaiba kétségtelenül beleépített? Nem! Mindezt fölhasználta ugyan, de nem ebből fakadt ereje, nem ez volt a lényege. Ami az európai kultúrát diadalmi erővel átitatta, ami ennek a kultúrának televénytalaja, forrása, táplálója s életbentartója volt, azt egy szóval így nevezzük: kereszténység. A kereszténység behatolt a görög s római birodalomba s annak már-már veszendő értékeit megnemesítve átvette s megmentette. A népvándorlás ős-erőtől duzzadó ifjú népeit beoltotta a maga szent eszméivel, ezáltal azok értékes, de vad hajtásait megnemesítette s egyetlen kulturális egységbe foglalja Európa népeit, a művészeteknek magasabb célokat tűzött ki, a tudomány előtt pedig új kutatási területeket nyitott meg.

b) És itt jön a mai főkérdésünk: Mi hát az az út, amelyre Krisztus állította az új embert? Vagy másképp kérdezve: *Mi a lényege, legbelső lelke, éltető ereje ennek a krisztusi kultúrának?* Talán a bölcselet? Talán a gót vagy reneszánsz építési stíl? Talán a földmívelés s gazdasági rendszer? Talán a tengereket járó kereskedelem? Igen, mindez hozzátartozik a nyugati kultúrához, de mindez még nem a lényege, nem a lelke a mi kultúránknak. Hát megmondjam, mi a lelke kultúránknak? *Kultúránk lelke a lélek kultúrája*, vagyis az a krisztusi *hitrendszer*, amely az ember szűkös, földi látókörét az örökkévalóság távlataihoz tágította ki, s az a krisztusi *erkölcsi rendszer*, amely Európa népeiben oly morális erő forrásává vált, amelynek segítségével azok legyőzték a történelem évszázadainak morzsoló rombolásait.

Napoleon azt mondotta egy ízben, hogy az evangélium nem könyv, hanem eleven valóság. Mit akart ezzel jelezni? Azt, hogy az Úr Krisztusnak 2000 évvel ezelőtt elhangzott szavai mögött most is eleven élet ereje lüktet. A magára hagyott ember belevész az anyagba: a szemünk csak a földre néz, a vágyaink mind földszagúak lesznek, a látóhatárunk a föld kerekségén végződik, — de íme, jön Krisztus s fölemeli fejünket, nemesíti vágyainkat, tágítja horizontunkat. És mindennek egy föltétele van: Krisztust valóban el kell fogadnunk s emberi életünk valamennyi megnyilatkozásába az ő akaratát állítanunk!

B) Érzem azonban, hogy most itt egy olyan gondolatot érintettem, amelynek részletesebb megbeszélése elől nem szabad kitérnem.

«*Krisztust beállítani életünkbe!*» «*Krisztushoz szabni a mai élet megnyilvánulásait!*» «*Krisztussal telíteni a mai világot!*» .. Sokszor halljuk ezt a követelményt a mi szent vallásunk részéről. Dehát nincs-e ez ellentétben éppen Krisztus gondolatával? A mai világot Krisztushoz szabni? Dehát egyesek úgy gondolják, mintha Krisztus éppen nem törődött volna a világgal és a földi élettel! Hiszen Ő mindig csak a túlvilág felé irányította szemünket, mindig csak arról beszélt, — **vajjon mi mondanivalója van Krisztusnak a mai földi élet számára.**

Érzem, hogy erre a kérdésre ki kell itt térnem. Vannak, akik azt gondolják, hogy Krisztus kizárólag csak a túlvilággal törődött és ehhez a földi élethez nem volt semmi szava, meg kell tehát néznünk, mi ebben a felfogásban az igazság és mi a tévedés.

a) Mindenekelőtt is elismerjük, hogy az Úr Jézus fő ismertető vonása *valóban a földöntúli élet és a mennyei Atya iránti lángoló szeretet.* Nemcsak mondta magáról, hogy «az én eledelem az, hogy annak akaratát cselekedjem, aki engem küldött» (Ján. 4, 34.), hanem valóban egész élete ezt mutatta is.

És ennek ellenére is az Úr szavai és példabeszédei lépten-nyomon arról tanuskodnak, hogy Ő nemcsak nem volt ellensége a földnek s a földi életnek, hanem az Istennek úgy élettelen, mint élő teremtményeit addig soha nem látott szeretettel ölelte magához. Az ő istenfogalmában nincs semmi a régiek világtól messze trónoló isten-gondolatából; az ő Istene mindenütt jelen van, betölt mindent: minden Istenben van. És éppen ez magyarázza meg az Úr Jézus

meleg természetszemléletét, amit talán egyetlen emberi korszak sem tud jobban honorálni, mint éppen a mai. Krisztus előtt nincs «holt» természet, példabeszédei s hasonlatai örök apológiái annak a szeretetnek, amellyel Krisztus a természet legapróbb megnyilvánulásai iránt viseltetett.

b) Persze *legnagyobb volt a szeretete az emberek iránt!*

Merné-e valaki mondani, hogy Krisztus érzéketlenül ment el a földi élet eseményei mellett? Merné-e valaki mondani, hogy neki nem volt szíve a mi szomorú vagy örvendetes sorsunk iránt? Nos, csak olvassa el az evangéliumokat; ezeknek úgyszólván minden oldala tanuskodik róla, mennyire tudott Krisztus 1. *velünk szenvedni* és 2. *velünk örvendeni!*

1. Mily közel hozza hozzánk az Úr áldott személyét az a tudat, hogy Ő tudott az élet minden fájdalmában osztozni velünk. *Krisztus tudott velünk szenvedni!*

Krisztusnak nem volt érzéke a földi gondok iránt? Hát nézzétek, mennyire szereti a gyermekeket (Máté 7, 13.), de nemcsak szereti, hanem teljesen átérzi az aggódó atya (Márk 5, 36.), az egyedülálló anya lelkének (Luk. 7, 13.) a betegek szívének hullámzó fájdalmait! Mily páratlan finomsággal bánik a bűnbánó Magdolnával és Péterrel! Hányszor írják róla az evangélisták, hogy «megszánta a tömeget» (Máté 9, 36.; 14, 14.; Luk. 7, 13. stb.).

Krisztusnak nem volt érzéke a földi problémák iránt? Nézzétek, mennyire nem fél megszegni a szombatot sem, nem fél a farizeusok megbotránkozásától sem, ha emberi nyomorúság meggyógyításáról volt szó (Márk 1, 23.; Luk. 13, 14.; Ján. 5, 9.).

Krisztusnak nem volt érzéke a földi problémák iránt? Figyeljétek, mily páratlan szeretettel szólítja meg a betegeket! «Gyermekem» — mondja a bénának (Márk 2, 5.); «leányom» — szól a beteg asszonyhoz (Márk 5, 34.). Nem volt érzéke annak a Krisztusnak, aki sírt Jeruzsálem pusztulása miatt és amikor látta a síró gyászolókat Lázár sírjánál, maga is «lelke mélyéből megindult» (Ján. 11, 33.). Valóban: Krisztus szíve tudott velünk együtt érezni, együtt aggódni, együtt szenvedni!

2. *De Krisztus szíve tudott velünk örvendezni is!* És a velünk örvendező Krisztusról talán még világosabban megtudjuk, mily irányt jelölt Ő ki e földi élet számára. «Abstine, sustine», ez volt a bölcselő császár, Márk Aurél követelménye, «tagadd meg magadat és tűrj». Az új platonikusok a testről, mint a «lélek börtönéről beszéltek». Még a kiválasz-

tott nép böjtjein is, még Keresztelő Szent János szigorú életmódján is végigömlött a földi életnek bizonyos komor, fájdalmas melancholiája.

Az Úr Jézus mindezt nem ismeri! A böjtölést Ő is gyakorolta, de nem volt alatta levert és kedvetlen, hanem ezt mondja: «Mikor pedig böjtöltök, ne legyetek búsak, mint a képmutatók . . . Te pedig, mikor böjtölsz, kend meg fejedet és orcádat mosd meg, hogy ne lássanak böjtölni az emberek, hanem a te Atyád, ki rejtekben vagyon» (Máté 6.; 16—18.). Senkinek az életről magasztosabb s komolyabb fölfogása nem volt, mint neki, és az élet apró tisztességes örömeit mégsem ítélte el. Elfogadta, ha ebédre hívták s nem törődött azzal, hogy emiatt ellenségei «falánknak és iszákosnak» kiáltották ki (Máté 11, 19.). Elment Lévi és Simon és Márta asztalához, elment a kánai menyegzőre, sőt első csodáját is azért cselekedte, hogy a menyegzős ház örömét a bor váratlan kifogyása meg ne zavarja.

Én tehát nem szívesen hallom, ha itt-ott azt állítják egyesek, hogy Krisztus követői legyenek nagyon komolyak és szigorú arcúak és kimérten kedvetlenek, mert az Úr Jézust soha sem látták mosolyogni . . . Nem! Az az Úr Jézus, aki nemcsak könnyeink közt érzett velünk, hanem örömünkben is; az az Úr Jézus, aki a mennyei Atyáról szóló «örvendetes hírt» hirdette, az nem lehetett komor, barátságtalan, hideg, megfagyott arcú. Krisztusban nyoma sem volt világfájdalomnak s életúntságnak; Krisztus nem futott az élet elől, hanem isteni szemével mélyére látott annak, isteni kezével megragadta azt és annak minden megnyilvánulását magasabbra emelte, szellemmel töltötte meg.

Jézus nem szaladt el a világ elől, de nem is szegődött rabszolgájává, hanem **Jézus legyőzte a világot,** és ez az új útirány, amelyet követői elé életcél gyanánt kitűzött, ez forrása annak a kulturális diadalnak is, amely a keresztény világnézetre épült nemzeteket immár kétezer éve győzelemre segítette.

II. Mi vár reánk, ha letérünk a krisztusi útról?

A) Ha azonban mindez így van — Testvéreim! — ha valóság az, hogy a nyugati kultúrát a kereszténység tette erőssé, akkor nem nézhetjük aggodalom nélkül az emberi

gondolkodásmódnak ma folyó laicizálását, nem nézhetjük aggodalom nélkül, *hogy a krisztusi világnézet ereje, a krisztusi hit és erkölcstan ereje* **mennyi akadállyal harcol s mennyire meggyengült napjainkban.**

Nyugatot, Európát a kereszténység tette naggyá; sorsdöntő kérdés tehát, hű marad-e Nyugat Krisztushoz? Mert tagadhatatlan az a szomorú tény, hogy az újkor kezdete óta megindult az egykor keresztény népek hűtlensége Krisztus iránt s ez a folyamat napjainkban csak fokozódik. Most nem rólatok van szó, Kedves Testvéreim, akik itt vagytok a templomban, hanem azokról az embertestvéreinkről, akik nincsenek sem itt, sem más templomban többé. Tudományos, gazdasági, kulturális s állami életünk megnyilvánulásai egyre jobban vonják ki magukat a keresztény szellem befolyása alól, s még fokozottabb mértékben a technika, ipar, kereskedelem, munka, tőke. Ma Krisztustól emancipált világba születünk, melyben tömegek válnak hűtlenekké Hozzá.

Pedig nem lehet kétséges, hogy mi vár reánk, ha Krisztustól elszakadunk. Mi vár reánk? Az, *ami vár a lélektől elszakadt testre.*

Mihelyt az egyes embert elhagyja a lélek, nincs semmi, ami összetartsa ezernyi részeit, és az többé nem ember, hanem egy csomó só, szén, foszfor, víz, vas és még vagy tízféle elem; éppígy, mihelyt a társadalomból kihal a lélek értékelése, nincs, ami magasabb egységben tartsa össze — s a szerves és rendezett emberi társadalom helyén csak egy csomó gyár, mozdony, fogház, nyomda és kórház marad.

Mi vár reánk, ha Krisztustól elszakadunk? Megvakulunk a félszemünkre. Nézzétek csak, hányan vakultak meg máris! Ezek a világnak csak anyagi oldalát látják, ez a szemük megmaradt, de nem akarnak nézni a külső történések mélyére is. Megvakultak a másik szemükre, amellyel a földön túlra is tudtak nézni. És mi lett ennek a következménye? Fájó roppanás a mai ember lelkében: csak a küzdelmet látja, s nem ismeri a győzelmet; szenvedi a harcot s nem int felé a koszorú; járja az utat, s nem látja a célt, ahová az út vezet. A régi társadalomban voltak Istentől elszakadt egyes gondolkodók. Ma?... Most maga a társadalom gondolkodása kezd Istentől elzárkózni.

Pedig hiába: a világtörténelemnek egyetlen élő s hatalmas valósága ma is csak Krisztus ereje!

És mikor lángban égő országok vörös árnyai rémítgetnek

s megborzadunk attól a zuhanástól, amit szellemi s anyagi téren a felfordulás jelentene, akkor kétszeresen kell látnunk, mi nekünk Krisztus és a krisztusi világnézet. Micsoda? A nyugodt, rendezett, emberies élet, a kultúrált élet biztosítéka.

B) A társadalmi felfordulás ellen mindenki harcot hirdet, — de vajjon jól hirdeti-e? Mert csupán érvekkel nem lehet azt legyőzni, csupán propagandával s beszédekkel nem lehet harcolni ellene. Hát hogyan? *Krisztushoz visszatérni, Krisztussal töltekezni!* Mit ér, ha a rend ellen lázítókat elítélik, de ugyanakkor szabad a vallás tételeit kigúnyolni s erkölcsi törvényeit képes színházi lapokban, mozikban, színdarabokban lábbaltaposni? Legyünk azzal tisztában — Testvéreim, — hogy a felfordulás ellenfolytatott külső harc reménytelen és képmutató küzdelem marad, ha ugyanakkor támadni engedjük, vagy saját egyéni életmódunkkal megtámadjuk a krisztusi világnézetet. Azok a keresztények, akik saját egyéni ízlésük szerint készítenek maguknak erkölcsi szabályokat «házi használatra», hogy mernek szavalni a lázítók ellen? A felfordulástól nem kellene félni, az ördögtől sem kellene félni, — de félni kell az ilyen látszat-keresztényektől!

Tobolszkban az orosz szovjet nemrégiben bezáratott egy csomó templomot s ezekből néhányat fogházzá alakított át. Ez nemcsak szomorú tény, hanem megrendítő szimbólum is: ahány templomát becsukjuk Krisztusnak, ugyanannyi fogházat építhetünk a gonosztevőnek, — nem is lesz elég annyi, még tízszerannyi sem! Mert ne felejtsük el a kultúrtörténelem egyik alaptörvényét, mely így szól: *Minden intézmény csak addig erős s addig maradhat életben, amíg tiszteli azokat az alapokat, amelyeken annak idején felépült.* S ha igaz az — amint valóban tiszta igazság is! — hogy az európai kultúrát a krisztusi hit és erkölcs tette naggyá, akkor az is igazság és biztos veszedelem, hogy az a kultúra a krisztusi világnézet hűtlen elhagyása miatt fog tönkremenni. Amint a római világkultúra tönkrement hetérák és histriók kultuszán, úgy a mienk is tönkremegy a girlök és boyok kultuszán és az erkölcsi léhaság ezernyi más megnyilvánulásán.

*

Kedves Testvéreim! 1930-ban az egész európai sajtót bejárta a hír, hogy egy világszerte ünnepelt színésznő (Maria Orska) öngyilkossá lett. Mindene megvolt, amit az

emberek az élet élvezéséhez csak szükségesnek tartanak, mégis eldobta az életét.

Mit dob el az ember magától? Ami rongy, ami értéktelen dolog, ami céltalan teher!

Tehát nyakig vájkálni az élet gyönyöreiben még nem elég cél az élethez? Úgy látszik: nem!

Tehát színház, nagy lakás, autó, prémes bunda, utazás, estélyezés még mindig nem elég cél az élethez? Úgy látszik: nem!

Krisztus óta ugyanis tudjuk, hogy az élet főtartalma az Isten akaratának teljesítése a becsületes élet, a munka, a kötelességteljesítés s az áldozat által, — a szórakozás pedig csak fűszer hozzá. Az emberiség jövőjén tehát csak az dolgozik, aki a mozik, képes folyóiratok és társasági jelszavak által megszédített emberiséget ismét rásegíti annak megértésére, hogy a nagyvilági ficsúr és nagyvilági dáma tánc- és sportteljesítményei az emberi szellemnek még nem a legfensőbb megnyilvánulásai és hogy az az embertípus, amely egy túlraffinált luxus levegőjében tenyészik, nemcsak maga roppan egyszer össze saját életének céltalansága alatt, hanem pusztító, rágó férge a társadalom fájának is. Maga is összeroppan, mert az élvezetek skáláján nincs végtelen fokozás: ott a hőmérő hamar eljut a forrponthoz, amelyen túl már az égés és elégés következik. De veszte a társadalomnak is, mert az ilyenekben az önzés egyetlen szenvedélye kiöl minden szeretetet, érdeklődést, részvétet a mások baja iránt.

Úr Jézus, te más életirányt szabtál számunkra! Te vagy «az út, igazság és az élet!» **Add, hogy hűtlenné vált népeid megint rátaláljanak Általad arra az útra, mely az igazságra s az életre vezet!** Amen.

XIV.

Mit adott nekünk Krisztus?

(IV. Életkedvet.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Egy ősrégi indiai városnak (Fathepur-Sikri) magas győzelmi kapuján nemrégiben ezt a mélyértelmű, arab nyelvű feliratot találták: «Jézus — a béke legyen vele — mondotta: A világ csak híd, menj át rajta, de lakásodat ne építsd rá.»

A Szentírásban nincs meg ez a mondat. De hiszen az Úr sok olyasmit tanított, ami — Szent János szerint (Ján. 21, 25.) — nincs felírva; nem lehetetlen tehát, hogy a messzi indiai kapu felirata valóban az Úr ajkáról származik. Maga a gondolat ugyanis teljesen megfelel a Szentírásnak (v. ö. Zsid. 13, 14.). Igen, a világ egy nagy híd, amelyen át kell mennünk. Kinek jutna eszébe megállani a hídon? Vagy még inkább kinek jutna eszébe házat építeni rá? A hídon mindenki siet előre, a másik part felé. És minél világosabban látom az irányt, minél biztosabb előttem a cél, annál több kedvvel és kitartással megyek előre.

Mit adott nekünk Krisztus? — kérdeztem immár a negyedik alkalommal. És a mai feleletem lesz: **Kedvet adott az élethez!**

Ez a felelet önként következik az előbbi beszédek megállapításaiból. Mert azzal, hogy Krisztus Urunk fölfedezte számunkra az Istent és a lelkeket és tudatunkba emelte lelkünk magasztos, örök rendeltetését, ezzel nemcsak fönséges irányt tűzött földi életünk elé, hanem *bátorságot, erőt, kedvet is adott az életküzdelemhez.*

Az élet csak híd; mialatt átmégy rajta, szemedet le ne vedd egy percre sem a túlsó partról, végső rendeltetésedről s ez a cél majd kedvet ad a küzdelemhez és erőt a szenvedéshez.

A mai beszédem alaptételét ebben a hármas gondolatban

foglalnám össze: Krisztus tanítását azért nevezzük «diadalmas világnézetnek», mert I. **célt ad az élethez,** II. **kedvet ad a küzdelemhez** és III. **erőt a szenvedéshez.**

I. Krisztus célt ad az élethez.

Krisztus Urunk előtt végső célunk felől bizonytalan vakságban tapogattak az emberiség legbölcsebbjei is. *Szokratesz* így szólt: «Hogy hogyan kell Istennek szolgálnunk? Legjobb, ha megvárjuk, míg jön valaki és megtanít rá.» Mikor pedig *Buddha* haldoklott és tanítványai végső utasítást kértek tőle, ezt mondta nekik: «Küzdjetek szüntelenül.» De mikor azok megkérdezték: «Mester, és miért kell küzdenünk?» — nem tudott rá válaszolni, csak a vállát vonta. Régebben ugyan megmondta, hogy a Nirvánáért kell küzdeni, de hogy mi az a Nirvána, azon a buddhisták mai napig vitatkoznak.

Aki ellenben Krisztust hallotta, az tudja, mit keres itt az életben. *E földi élet kötelességeinek becsületes betöltése árán* **keresi az örök életet,** — s ez az emberi élet célja.

Csak Krisztus óta tudjuk, miért járunk mi, emberek egyenes gerinccel és fölemelt fővel. Az állat négy lábon jár és fejét folyton a föld felé fordítja, mert a föld az egyetlen hazája: *de az ember egyenesen jár s arccal az égbe néz, mert ott a mi végső, igazi hazánk!*

Amíg Krisztus el nem jött, nem tudta az ember, miért él. Amióta azonban eljött, azóta fénylik előttünk az Istennel egyesülés örök boldogsága, melyet komolyan eltöltött földi élettel kell kiérdemelnünk. De épp azért, amióta Krisztus itt élt közöttünk, azóta fokozottan vagyunk felelősek, mint éljük le ezt a földi életet, azaz felelősek vagyunk életünk tartalmáért.

Amint a természeti világrend törvénye az, hogy ha egy csillag megkötné magát és lázadóvá válva elszakadna a naptól, arra megfagyás és sötétség várna, éppígy az erkölcsi világrend kérlelhetetlen logikája az, hogy amelyik lélek az életben fellázad Isten ellen s elszakad tőle, arra is megfagyás és a bűn utainak csillagtalan éjszakája vár.

Ezért nem tudja az ember az igazi boldogságot sehol másutt megtalálni, csupán csak Istenben és Isten után igazodó saját lelkében.

II. Krisztus kedvet ad a küzdelemhez.

Azzal azonban, hogy Krisztus Urunk figyelmeztetett arra, hogy a hídon meg ne álljunk, azaz figyelmeztetett a földi életnek örökkévalóságba átnyúló értékére, azzal *kötelességünkké* tette a lélek küzdelmes tökéletesítését, de mindjárt *kedvet is adott ehhez a küzdelemhez.*

A) Mikor Krisztus rámutatott a lélekre, ezzel óriási felfedezést tett az ember számára. Megmutatta, hogy nekünk **többnek kell lennünk minden teremtett lénynél,** mert van bennünk egy olyan erő, amellyel a természet minden önző vágyát, minden ösztönös erejét, a földi sors minden benyomásait, kedvezőtlen eseményét és ökölcsapásait legyőzhetjük, — nos, nem úgy, hogy azok nem fájnak többé, hanem: *hogy ezeket is Isten országa elnyerésének szolgálatába állíthatjuk.*

Krisztusig az emberi lélek mélysége ismeretlen terület volt. Ő mutatott rá arra a bennünkrejlő szent erőre, amelylyel a nyomorék, küzdelmes életet is napsugaras, világfölényes életté alakíthatjuk át.

Az emberiség erkölcsi erejéről csak Krisztus óta beszélhetünk. Az elöregedett emberi nem Krisztusban fiatalodott újjá.

B) És mikor Krisztus tudatára ébresztett annak, hogy örök életre hivatott lelkünk van, **egyúttal rámutatott mindarra a súlyos kötelességre is,** ami ebből következik

Mi következik?

Megmondják az Úr világos szavai: «A mennyek országa erőszakot szenved és az erőszakosak ragadják el azt» (Máté 11, 12.). És a másik szava az Úrnak: «Nem jöttem békét hozni, hanem kardot» (Máté 10, 34.).

Mit jelentenek e szavak?

Az ember testből és lélekből áll. Ha pusztán biológiailag nézzük az embert, tömérdek közös vonásunk van az állattal. A kultúra fölülemel a biológián; az emberiség kultúrtörténelme mi más, mint az állati vonások megnemesítése, az állat legyőzése az emberben. De Krisztus Urunk többet akar: *az ember legyőzését az emberben, az ember fölemelését Istenhez.*

És itt meg nem állhatom, hogy két példát föl ne hozzak annak bemutatására, valóban mily erőssé válik a Krisztusba kapaszkodó lélek s mint repkény a sudár tölgyfán, úgy tör magasba a Krisztusból erőt merítő gyönge ember.

Az idén ünnepli az egész művelt világ a nagy zeneszerző-nek, *Mozart*nak 175. születésnapját.

Olvasom a 22 éves *Mozart* levelét, amelyet édesanyja halála után, 1778 július 3-án, legjobb barátjának, Bullinger abbénak írt: «Isten elhívta magához, Isten magáénak akarta, ezt világosan láttam, — megnyugodtam tehát Isten akaratán. Ő adta nekem, el is vehette tőlem . . . Három nappal előbb még meggyónt, áldozott és fölvette az utolsó kenetet . . . Mást Öntől nem kérek, csak azt a baráti szolgálatot, hogy szegény atyámat gyöngéden készítse elő a szomorú hírre. Isten adjon neki erőt és bátorságot, Barátom! Én nem vagyok elkeseredve, hanem már régen megvigasztalódtam! Isten különös kegyelméből mindent erős és megnyugvó lélekkel viseltem. Amikor a betegség veszélyessé vált, két dolgot kértem Istentől: boldog halált anyámnak, erőt és kitartást magamnak, és a jó Isten meghallgatott engem és mindkét kegyelmet teljes mértékben megadta» (Das neue Reich. 1931. 365. l.).

És ha az ember kérdi, honnan volt ennek a 22 éves ifjúnak ez az imponáló lelki ereje, a magyarázat rá csupán az *őszinte, mély vallásossága*. Ez az örökös gondokkal és betegségekkel küzdő Mozart, ez a szakadatlan munkában álló Mozart időt talált arra is, hogy hétköznap is gyakran szentmisét hallgasson. És nem lehet megindulás nélkül olvasni azt a gyermeki kegyelettel teli levelét, amelyet 25 éves, megkett férfi korában, 1781 június 13-án írt apjához: « . . . Lelkem üdvössége miatt ne aggódjék, édes jó apám! Én is esendő ember vagyok ugyan, mint a többiek, de vigasztalásomra elmondhatom, hogy bár mások is oly kevéssé volnának esendők, mint én. Talán olyan dolgokat gondol felőlem, amik nincsenek is úgy. Főhibám, hogy látszólag nem mindig úgy cselekszem, mint kellene. De hogy én dicsekedtem volna, vagy böjti nap húst ettem volna, az nem igaz, . . . minden vasár- és ünnepnap szentmisét hallgatok, és ha lehet, hétköznapokon is, ezt tudja, apám».

Nehogy azonban valaki túlöregnek tartsa azt a Mozart-példát, felemlítek neki egy másikat is, egy egészen újat.

Az egyik igen finomlelkű és mélygondolkodású hallgatóm néhanapján elküldi naplóit, hogy olvassam el azokat. Hallgassátok csak meg, mily nagyszerű gondolatokat írt le az élet céljáról.

«Az élet téma, melyet az Úristen ad fel az embernek születésekor, hogy dolgozza ki hivatása szerint. Aztán az egyik

tragédiát csinál belőle, a másik vígjátékot. Némelyek jelentéktelen kis novellát, sokan bonyodalmas regényt. Egyesek szédületes tempóban pergő filmet, milliók csupán statisztikai adatot. Van, aki költeményt, és van — jaj, mily kevés! —, aki imádságot. *Én, úgy érzem, himnuszt formálok belőle,* mely az örömet hirdeti és minden szenvedésnek és nyomorúságnak, minden rútnak, rossznak és rettenetesnek dacára megingathatatlanul hisz és hisz és hisz az örökkévaló Szépben és Jóban, mellyel a hatalmas és bőkezű Isten eltörülhetetlenül ráütötte bélyegét erre a világra . . .»

Így ír az én kedves hallgatóm. Mondjátok: Krisztus Urunk előtt gondolkodhatott volna-e így az életről a világnak akár legbölcsebb embere is?

III. Krisztus erőt ad a szenvedéshez.

«Könnyű annak így írni, akinek bizonyára rózsás az élete!» — felelhetné erre egyik-másik hallgatóm, aki keservesen küzködik az élet csapásai alatt. «De próbáljon valaki így mosolyogni a szenvedések közt és próbáljon ily bátor és nyugodt maradni a halál arca előtt!»

És mert vannak, akik így beszélnek, azért rá kell még mutatnom arra is, hogy az Úr Jézus nem tért ki ezek elől a kínzó pillanatok elől sem, hanem szavával és példájával erőt adott a) *úgy a szenvedés, mint* b) *a halál órájára.*

A) Krisztus Urunk saját példájával mutatta meg a módot, **hogyan kell a szenvedést beledolgozni életünkbe** — s ezzel vált a földi élet szuverén Mesterévé. Mert hiába: szenvedni emberi sors, a szenvedés eldisputálhatatlanul hozzátartozik az emberi lét teljességéhez. És nem az fejti meg a földi életet, aki a szenvedések elől végkép elfutni akar (mert akkor ki kellene futnia a világból), hanem *aki értelmet tud adni a szenvedésnek.* És éppen abban áll Krisztus nagyszerű ereje, hogy az élet teljességét ragadta meg, a való életet hirdette, nemcsak annak csillogó felszínét, hanem sötéten örvénylő mélységeit is.

Krisztus Urunk azt mondta egy ízben, hogy akik a keresztet nagy lélekkel hordozzák, azok legbiztosabban követik Őt: «Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét és kövessen engem» (Máté 10, 28.).

E szavakkal az Úr teljesen felforgatta az emberek addigi felfogását a szenvedésről. A szenvedés nem a vaksors ökölcsapása, hanem a szeretet kifejezője. Nem a gyűlölet, hanem a szeretet szolgálatában áll. Nem a pusztulás, hanem a megszentelődés útja. Nem a kárhozat, hanem az üdvösség útja.

csapása nála, nem a kikerülhetetlen Végzet lesujtó karja, — nála a könnyekből áldás fakad és a szenvedés vonásai mögül is kibontakozik a mennyei Atyának áldott arca. S azóta keresztény ember bírja a szenvedést, mert tudja annak értelmét. Nemrégiben mondotta egy sebész-professzor (G. *Perthes*, Tübing, Naturwissenschaftl. Abh. 1. Heft. 2. Aufl., Stuttgart, 1927.) a halálról írt cikkében az alábbi érdekes szavakat: «Bánkódás s aggódás jobban kínozhatnak, mint a testi fájdalom, másrészt meg sok vallásos embert az ő erős hite jobban segíti, mint az orvos morfiuminjekciója».

Ki érti ezt meg? Csak, aki ismeri a szenvedő Krisztust! Igen, mert előttünk jár, minden szenvedő ember előtt jár a mi nagy isteni szenvedő Testvérünk, az Úr Jézus, aki azért itta ki fenékig a legkeserűbb szenvedések kelyhét, hogy ne legyen a világon egyetlen szenvedő, aki Tőle bátorító példát ne vehessen: «Hiszen Krisztus többet szenvedett nálam!»

B) De Krisztus nemcsak szenvedett, hanem *meg is halt a keresztfán* s azóta a halál reménytelenül sötét kapuja fölött is az örök élet szent vigasztalásának hajnalfénye dereng. **Krisztus határozott állást foglalt a halál kérdésében** is; nem is lehet igazi mestere az emberiségnek, akinek a halálról nem volna szava hozzánk.

Hiszen a halál egészen közönséges jelenség, mindennapi dolog; sőt nem is mindennapi, hanem minden percnyi dolog, másodpercnyi dolog . . . Naponként meghal a világon kb. 120.000 ember, vagyis óránként 5000 ember, percenként 80 ember, azaz minden másodpercben egy-egy embertestvérünk dől ki az élők sorából . . . Mint téli hóhullásban a sűrű hópelyhek, úgy hullanak az emberek a sírba szakadatlan megállás nélkül, . . . és aki él is, nem örökös aggodalomban él-e? Életünk minden perce nem a haláltól keservesen kicsikart engedmény-e kezünkben? Hát világ bölcsei, szóljatok, tanítsatok: mit mondotok a halál szörnyű uralmáról? A Krisztus-nélküli ember csak megrázkódni tud e gondolatra s ha a halált ábrázolja, szomorú Géniuszt farag, aki a füstölgő fáklyát földnek fordítja. A Krisztusban hívő ember pedig szent bizalommal mondja el a nagy portugál költőnek, *Camoensnek* szavait:

Ha már megtettem, amit tehettem,
És sötétedni kezd felettem,
Csöndesen nyugovóra térve
Leülök gyászutam szélére.

S nyugodtan várom azt az órát,
Melytől a bátrak sohse félnek,
Mikor a halál bevégződik
És elkezdődik majd az élet.

Közismert dolog, hogy Amerikában a temetkezési vállalatok a halottakat nemcsak felravatalozzák, hanem megszépítik is. Ajkukat, vonásaikat rendbehozzák, arcukat kifestik, úgyhogy némelyik ember tekintete életében sohasem volt olyan friss és eleven, mint a halála után. Nos, az egyik temetkezési vállalat árjegyzékében ilyen tarifák olvashatók: «A halott arcvonásainak kisímítása: három dollár». Ez még csak hagyján. Hanem most jön az igazi amerikanizmus: «A halott vonásainak olyan kisímítása, hogy a halállal kibékülés és megnyugvás benyomását keltse: tíz dollár».

Hát ez igazán nem sok! Ha tíz dollárért valóban meg lehetne szerezni a halállal kibékülés gondolatát!... Ha tíz dollárért biztosítani lehetne azt a megnyugtató gondolatot, amit soha senki ezen a világon meg nem szerezhet, *csak aki Krisztus eljövetelét várja a halálban* ...

És szemléltetőbben talán nem is lehetne elmondanom, mit adott nekünk Krisztus, mintha az alábbi sorokat idézem megint csak *Mozart* leveléből, melyet 1787 április 4-én írt nagybeteg apjának: « ... Minthogy életünk igazi végcélja tulajdonképpen a halál, néhány év óta oly ismeretséget kötöttem az embernek ezzel az igazi legjobb barátjával, hogy arcán nemcsak semmi ijesztő vonás nincs többé előttem, hanem ellenkezőleg, sok megnyugtató és vigasztaló; és köszönöm Istennek, hogy megadta nekem azt az örömet (úgy-e, megért engem), hogy a halált, mint boldogságunk kulcsát ismerhessem meg. Soha nem fekszem le anélkül, hogy rá ne gondolnék, hogy (bármily fiatal vagyok is) másnap talán már nem leszek, — és mégis senki, aki ismer engem, nem mondhatja rám, hogy környezetemben mogorva, vagy szomorú volnék, — és ezért a boldogságért mindennap hálát mondok Teremtőmnek és ezt szívből kívánom minden embertársam részére» (Id. Das neue Reich, 931. 36. l.).

Mondjam-e még, mit adott nekünk Krisztus? A halált el nem vette rólunk, — *de elvette annak kétségbeejtő tekintetét!* Ez a 31 éves Mozart mindennap szemébe nézett az emberi sors döbbenetes realitásának, de erős, kételkedést nem ismerő hite győztessé tette, nyugodtá, boldoggá, munkabíróvá ...

Hogyan is mondottam beszédem elején, mit adott nekünk Krisztus? *Kedvet az élethez!*

*

Kedves Testvéreim! Beszédem anyagát egy olyan képben foglalom össze, amelynek harsogó ellentétei kézzelfoghatóan hirdetik témám igazságát.

Nem messze Lyontól van egy kis francia falucska, Dardilly a neve. Az egyik itteni földmívesnek, Vianney Máténak kis fiacskája, János, a XVIII. század utolsó éveiben sokszor nézte bámuló gyermekszemekkel, amint a falun át masíroztak a közeli garnizon tüzérei, táncoló paripákkal, fényes szerszámokkal... A tüzértisztek között volt egy 27 éves barnahajú alhadnagy is.

A földmívesgyermekből aztán Isten szolgája lett, a kis Ars falunak plébánosa, akinek egész szerény, fegyelmezett s alázatos élete egyetlen lángoló fáklyája volt az Isten- és emberszeretetnek, s akinek neve — a szent arsi plébános neve — még életében tízezreket vitt a nemesebb életre s ma is áldott és szeretett az emléke. A fiatal hadnagyból pedig Bonaparte Napoleon lett, aki mérhetetlen hiúságból és féktelen szenvedélyéből barátait, feleségét, hitét föláldozta, milliók vérével öntözte Európa földjét... s ötvennégyéves korában gyomorrákban halt meg Szent Ilona szigetén. «Soha embert még ennyire nem gyűlöltek s nem féltek» — jegyzi meg róla egyik életrajzírója.

Ime, két emberi élet útja! Mindkettő a hídra volt állítva — *az egyik csak átment rajta, a másik rá akart építeni.* Mindkettő egész életét, minden tervét, vágyát feláldozta, — *az egyik önmagáért, a másik Istenért.* S aki önmagát akarta megnyerni, mindent elveszített, aki pedig csak Istent kereste, mindent megnyert.

Testvérem! Életed még a kezedben van: úgy éled le, ahogy akarod. *Van, aki csak a világnak él, van, aki Isten szerint él.* Mielőtt választanál, el ne felejtsd a tanulságot: **Aki önmagát akarta megnyerni, mindent elveszített; aki pedig Istent kereste, mindent megnyert.** Amen.

XV.

Mit adott nekünk Krisztus?

(V. Örök életet.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Afrika legdélibb pontját «Jóreménység fokának», «Cabo de buona Speranzá»=nak nevezik. Nem mindig hívták így. Régi neve volt «Cabo tormentoso», «Gyötrelmek foka». Az ott lakó nép hite szerint ugyanis egyetlen hajó sem tudott ott elmenni anélkül, hogy el ne pusztult volna. De amióta *Vasco da Gama*nak, Keletindia szerencsés fölfedezőjének sikerült baj nélkül áthajóznia a fok előtt, azóta már jó= reménységgel hajóztak utána a többiek is s a «Gyötrelmek fokát» azóta «Jóreménység foká»=nak nevezik.

Az emberi élet tengerének is volt ilyen kínzó, gyötrelmes foka, amely előtt senkisem tudott hajótörés nélkül átevezni: a halál. Üres szemekkel, révedező értetlenséggel állottunk szemben ezzel a kínzó kérdéssel mindaddig, míg el nem jött az Úr Jézus, aki maga ment át először győzelmesen a gyöt= relmek fokán s mi, akik ma utána hajózunk, már tudjuk, hogy a halál sötét kapuja mögött az örök élet világossága fogad.

Vasco da Gama győztesen elhajózott a «Gyötrelmek foka» előtt és fölfedezte a kincses=gyémántos Keletindiát; Krisztus Urunk pedig győztesen átment a halál kapuján és fölfedezte számunkra a *halál után reánk váró örök életet.*

És ez az Úrnak újabb ajándéka számunkra, és ez az én mai beszédemnek témája is.

Az előbbi vasárnapokon arról beszéltem, hogy Krisztus fölfedezte számunkra Istent és a lelket, és életirányt s élet= kedvet adott, ma pedig szólni fogok erről az újabb nagy adományáról: *Krisztus Urunk fölfedezte számunkra* **az örök életet. Nézzük csak, I. mit tanít Krisztus az örök élet= ről és II. mi következik ebből a tanításból.**

Mit tanít Krisztus az örök életről?

A) **Krisztus adta nekünk az örök élet világos tudatát.** Mióta ember él a földön, valamikép mindig sejtette ezt az örök életet, mindig hitt a földi élet folytatásában. Bármily messzire megyünk vissza is az emberiség történetében, vallási tételeik, temetkezési szokásaik és a halottak szellemeinek tisztelete egyaránt tanusítják, hogy az emberi életet nem látták végkép megsemmisítve a halál által, hanem hitték, hogy valami valamikép tovább is él a meghalt emberből.

Ebből a homályos tapogatózó sejtésből azonban világos hitet csak az Úr Jézus teremtett. Ő beszélt sokszor és félre nem érthető nyiltsággal az «örök életről» (Máté 19, 16.; 19, 29.; 25, 46.; Márk 10, 30., Ján. 3, 36.; 4, 14.; 4, 36.; 5, 24. stb.). Ő beszélt a mennyei Atyáról, aki az egyszülött Fiát küldte a világra, «hogy mindaz, aki Őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen» (Ján. 3, 16.). Ő mondotta magáról: «Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, annak örök élete vagyon» (Ján. 6, 55.). És Ő ígérte, hogy akik Őt követik, azoknak «örök életet ad» (Ján. 10, 28.).

Örök élet! Örök élet! Ah, micsoda szédületes szavak ezek! Kinek van örök élete? Csak az Istennek! Tehát örök élet annyi, mint isteni élet! (Ján. I. 3, 1—2.)

B) És amióta ezek a csodálatos krisztusi szavak elhangzottak, csak azóta tudjuk, **hová** is tart az életünk. A passaui hídon ez van felírva: «Alles ist Übergang», «minden csak átmenet». Bizony az! Csak megyünk, csak megyünk . . . De gondolkozzunk csak el, Testvéreim, ezen a rövidke kérdésen: *Hová megyünk?*

A Föld őrületes sebességgel rohan velünk éjjel-nappal — de hová? Ki tudná ezt megmondani? Valamikor azt gondolták a csillagászok, hogy a Herkules-csillag felé száguldunk; ma az a felfogásuk, hogy a tejútnak valamelyik ismeretlen pontja vonz bennünket . . . De az is lehet, hogy a tejútnak ezt az ismeretlen csillagát is egy másik ismeretlen csillag vonzza . . . Nem tudjuk. De egyet tudunk: ennek az egész beláthatatlan csillagvilágnak láthatatlan központja, aki körül minden kering s aki felé minden és mindenki tart: az örök Isten. És Krisztus Urunk óta azt is tudjuk, hogy az én lelkemnek is egyetlen vonzó pontja, egyetlen végső célja: a végtelenül szerető Isten. Amint a követ földre rántja a nehézkedés törvénye, épígy lelkemet Istenhez emeli a szeretet törvénye.

Ez a mi végső, egyetlen célunk! «Ez az ígéret, melyet Ő ígért nekünk, az örök életet» (Ján. I. 2, 25.). Ez volt Krisztus megváltó működésének célja (Róm. 5, 21.). Ezért tart ki lelkünk híven minden kísértés közt «az örök élet reménye miatt, melyet örök idők előtt megígért az Isten, ki nem hazudik» (Tit. 1, 2.). Kitart a lelkünk hűséggel, hogy «reménybeli örököseivé legyünk az örök életnek» (Tit. 3, 7.), és beírva Isten által «az élet könyvébe» (Luk. 10, 20., Titk. Jel. 3, 5.). Tudjuk, hogy «ő majd megfizet kinek-kinek a cselekedetei szerint: örök élettel azoknak, kik a jócselekedetben való kitartásukkal dicsőséget, tisztességet és halhatatlanságot keresnek» (Róm. 2, 6. 7.).

De íme, ezekkel a gondolatokkal már rátértem a második, a fontosabb kérdésre:

II. Mi következik az örök élet hitéből?

Mit adott Krisztus az örök élet hite által? Erre a kérdésre röviden úgy felelhetnék, hogy *kicserélte szemünket, kicserélte életünket és kicserélte halálunkat.*

A) **Kicserélte a szemünket.** Az örök élet hite a régi földi horizontra szűkített tekintetünket az örök távlatokhoz tágította, hogy ezentúl mindent, az élet valamennyi eseményét az «örökkévalóság fényénél», «sub specie aeternitatis» szemléljük.

a) Valaki a *Wagner- és Mozart-zene közti különbségről* írva, azt a megjegyzést tette, hogy *Wagner* zenéje a túlvilágot adja, amilyennek az innen a földi életből látszik. *Mozart* zenéje pedig e földi életet, amilyennek az a túlvilágról szemlélve feltűnik. Valóban, nincs ma semmire inkább szükségünk, mint e kínzó földi élet minden eseményét úgy nézni, ahogy azt majd egykor az örökkévalóságból fogjuk nézni, a napi élet összemorzsoló terhei közt magasabbra szárnyalni s a zajos világ mulandóságainak sötét útjain az örökkévalóság fényét kigyujtani. Csak az igazodik ki a földi élet rettenetes zűrzavarában, akinek a tiszavirág-éltű apróságok nyüzsgő áradata közt kezében van az időfölöttiségnek az a mértéke, amelyet Krisztus e szavakkal állapított meg: «Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja» (Máté 16, 26.).

Amikor Krisztus Urunk meghirdette az örök élet tanát, szemünk óriásit tágult, ítélkezésünk megváltozott s azóta *nekem örök élet kell s nem elég semmi földi dicsőség!*

b) A híres filmváros, Hollywood mellett van egy különös «szegények háza». A neve: «Vörös malom» és azokat az elszegényedett s elöregedett embereket veszik fel oda, akik valaha világhírű filmsztárok, az egész világon ünnepelt szépségek voltak, de ma már csak ráncos öreg asszonyok reszkető kezekkel, meggörnyedt öreg férfiak alig-alig mozgó lábakkal . . . és szegények, végkép szegények, mert napról-napra felélték óriási jövedelmeiket . . . és ma már senki sem tud róluk . . . róluk, akiknek nevét még nem régen öt világrészben hirdette a dicsőség.

Ó, az örök élet hite kicserélte a szememet! *Nekem örök élet kell s nem elég semmi földi dicsőség!* . . .

c) Génuában, ahol gyönyörű márványsíremlékek díszítik a temetőt, élt egy öreg gyümölcsös kofa, akinek egyetlen vágya volt, hogy halála után neki is szép síremléke legyen. Ezért takarékoskodott, gyüjtött, kuporgatott egész életén át, a végén meg is kapta a márványkövet. Mily rémes gondolat: egész életének gyümölcse egy darab kő volt!

Ó, az örök élet hite nekem kicserélte a szememet! *Nekem örök élet kell s nem elég semmi földi dicsőség!* . . .

B) Ez az örök élet hite aztán kicserélte *nemcsak szemünket*, hanem **földi életünk utait is.**

a) Az Úr Jézus ugyanis nemcsak azt a nagy örömet tanította, hogy Atyánk van az égben, hanem hozzáfűzte azt a nagy parancsot is, hogy méltó fiai legyünk a mennyei Atyának (Máté 5, 45.): «Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok is tökéletes» (Máté 5, 48.).

Ettől kezdve a mi életünk útja ez: *elfáradás és csüggedés nélkül dolgozni, hogy lelkünkön minél szebbre alakuljon az Isten képe!*

Ki mehet be az örök életbe? Akinek keresztlevele van? Nem! Hanem akinek lelkén az Isten ráismer a saját arcvonásaira.

Apelles görög festő, mikor munkához ült, büszkélkedve szokta mondani: «Én az örökkévalóság számára dolgozom». Nos, teljes joggal ezt mi mondhatjuk el, mikor hűséggel, kötelességteljesítéssel, becsületes élettel, erkölccsel, Istenért némán viselt szenvedéssel festjük lelkünkön az Isten képét.

b) Bízom ugyan az irgalmas Istenben, de azt sem felejtem el, hogy Krisztus Urunk kétféle örök életet hirdetett: *az örök boldogságot s az örök kárhozatot.* Nem felejtem el Szent Pál szavát: «A bűn zsoldja a halál, az Istennek ke-

gyelme azonban az örök élet Krisztus Jézusban, a mi Urunkban» (Róm. 7, 23.). És másik szavát: «Amit az ember vet, azt fogja aratni is. Mert aki testének vet, a testéből arat majd romlást is; aki pedig a léleknek vet, a lélekből arat majd örök életet» (Gal. 6, 8.).

És nem felejtem el Krisztus Urunknak állandó önfegyelmezésre és lelki harcra figyelmeztető szavait: «A szűk kapun menjetek be; mert tágas a kapu és széles az út, mely a pusztulásba viszen, és sokan vannak, kik azon bemennek. Mily szűk a kapu és keskeny az út, mely az életre viszen, és kevesen vannak, kik azt megtalálják» (Máté 7, 13., 14.).

El ne feledd hát, Testvérem: a földi élet előjátéka az örök életnek, de wagneri értelemben vett előjátéka. A wagneri operák előjátékában a nagy darab vezérmotívumai már mind meglelhetők, már ott felcsendül bennük az «ewige Melodie». A wagneri zenedráma úgy fejlik ki a maga teljességében, amint azt az előjátékban összesűrítve hallottuk: az örök életben is olyan motívumok csendülnek ki majd diadallal belőlünk, aminőket a földi élet előjátékában magunkban megütöttünk.

c) *Örök élet, örök élet! Kinek van ma gondja az örök életre? Ki előtt érték ma az örök élet?* Érték a jó fizetéses állás! Érték az emeletes ház és az autó! Érték a földbirtok s a takarékpénztári folyószámla! . . .

Mennyi ember előtt csak ez az érték! De néha azután megborzadnak ezek is, végigsuhan lelkükön lehellete a mély óceánnak, amely felé mindnyájan tartunk: igen, ma még karriér, ház, autó, birtok, pénz . . . de holnap már hozzák a koporsót s ássák a két méter mély kis gödröt . . . S mi lesz akkor, mit ért mindez?

Ó, a megilletődöttség áldott szent percei! Testvér, bármikor lepnek meg ezek a gondolatok, el ne fuss tőlük, el ne kergesd azokat! Talán Halottak Napján gyertyafényes sírok mellett . . . talán a tenger melletti vakációdon, amikor a csendes éjszaka néma csillagmilliói fogják meg lelkedet, amint a parton sétálsz föl-alá . . . talán haldokló feleséged ágyánál állasz s néma kínban kell belátnod, hogy itt már minden pénz és minden orvosi tudás elégtelen . . . talán álmatlanul fekszel ágyadon, nem tudsz elaludni, érzed, mint lüktet a pulzusod, s eszedbe jut, hogy egyszer majd kihagy a verése . . . csak két-három ütés hagyjon ki s akkor temetnek téged . . . Testvérem: bármikor veszed észre magad, hogy lelked elérzékenyült az örökkévalóság gondolatára, ó,

ne resteld magad, ó, el ne engedd lelki javulás nélkül ezt az áldott pillanatot!

Nagyvárosok kirakataiban s utcáin lépten-nyomon rákiabál az emberekre egy nagybetűs könyvcím vagy plakát: «*Akar Ön hosszú életű lenni?*»

— Nos, de mennyire akarok! — feleli a járókelő s kíváncsian olvassa a hirdetést. «Ha életét meg akarja hosszabbítani, egyék sok banánt . . .» «Ha életét meg akarja hosszabbítani, iratkozzék be a helyes lélekzést tanító iskolánkba . . .» «Használjon ilyen vagy olyan fenyő-fürdő tablettát . . .» «Ha életét meg akarja hosszabbítani, hordjon ilyen vagy olyan kaucsuksarkot . . .» És így, tovább. Testvéreim! Mennyire kapkod az ember minden után, ami csak egy órával is meghosszabbítja földi életét! És — íme — Krisztus nem egy órával, nem egy évvel nyujtja ki életünket, — az ő ígérete áttöri az emberi időszámítás kereteit: «Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, annak örök élete vagyon; és én föltámasztom őt az utolsó napon» (Ján. 6, 55.).

C) És így jutunk a harmadik változáshoz. Krisztus Urunk azáltal, hogy az örök életet felfedezte számunkra, *nemcsak szemünket cserélte ki, s nemcsak életünket*, hanem **kicserélte halálunkat is.**

a) Mikor a *Montgolfier testvérek* közül az első a levegőbe emelkedett, egy öreg asszony fájdalmasan kiáltott fel: «Mi mindent kitalál az ember! Még megérjük, hogy kitalálják azt is, hogy nem kell meghalni . . . És én már akkor halott leszek!» — tette hozzá szomorúan az öreg néni.

Nos hát — Testvéreim! — még azt nem találták ki, hogy nem kell meghalni, nem is fogják, — de az Úr Jézus megmutatta az utat, hogyan kell örökké élni! *Krisztus az örök élet hitével értelmet adott a halálnak.*

A halál az élet legfönségesebb igazsága. Bárhová nézünk, bármerre megyünk, mindenütt ott a halál. A föld, bárhol állunk, nagy temető alattunk. A humusz, az anyaföld a halál áldozatainak végtelen sorából lett. Abban a percben, amelyben élni kezdünk, elkezdjük a birkózást a halállal. Igazán őrület lenne élni, élni . . . és nem számolni a halállal. Fölébredni reggel s nem mondani: Talán ez az utolsó nap. Lefeküdni este s nem mondani: Talán ez az utolsó éjszaka . . .

b) «Jaj, ez rettenetes lehet! Mindig elkészülten lenni a halálra! Mindig örökös rettegés és borzongás közt élni!»

Nos, Testvéreim, itt jön az Úr Jézus nagy adománya: igenis, mindig készen lenni a halálra, de azért *sötétté, boron-*

góssá, elernyedtté éppen nem válni! Félni, — de nem a haláltól! Hanem félni az Isten megbántásától! Félni: bepiszkolni az örök életre hivatott lelket! Félni: elveszteni az örök életet!

Aki így gondolkodik, annak a halál gondolata szárnyát nem szegi. Aki így gondolkodik, az a halálban az útitársat látja; igaz, hogy sötét kapun vezet át, de a kapu mögött fény, boldogság és megnyugvás vár.

«Nem fogtok meghalni» — ezt mondta az Úr? Nem! Hanem? «Legyetek készen!» (Máté 24, 44.)

Nos, ha az ember készen van egy nagy útra, akkor nem nyugtalankodik, nem kapkod. Az aggódik s az kapkod, akinek már jelez a vonatja, de neki még az utolsó pillanatban kell rendbehozni az útipoggyászt. Aki már jóelőre elrendezett mindent, bepakkolt mindent, s megvan a jegye, az nyugodtan várja a jelet az elutazásra.

Ime, ezt hozta Krisztus! Előtte is tudtuk, hogy van túlvilág. De előtte a megholtakról azt mondottuk, hogy «elmentek bolyongani a ködös alvilágba». Ma pedig azt, hogy «megszülettek az örök élet számára». Nem sajátságos-e az, hogy a szentek halálának napját a keresztény Egyház «dies natalis»-nak, «születésnap»-nak nevezi?

c) «Dehát, ha folyton a halálra gondolok, ha arra folyton készen kell lennem, *legjobb lenne elmenni remetének*, halálfejet rakni a vizes korsóm és száraz kenyerem mellé, és folyton a világ mulandóságát forgatni fejemben! . . . *A halál gondolata megdermeszti a lüktető, lázas emberi tevékenységet!*»

Ah, nem! Éppen nem! Felütöm a Szentírást s olvasom, ki az a nő, akit a Szentírás «erős asszonynak» dícsér? És csodálatos sorokat találok benne.

Tehát a Szentírás szerint (Péld. 31. fej.) ki az erős asszony? A háziasszony, a jó édesanya, a szorgalmas feleség, aki tesz-vesz, rendben tartja a házat, viszi a háztartást, neveli a gyermekeket . . . Nos és a halál? Mosolyog, mikor jön a halál. Mert tudja, hogy szent kötelességeinek teljesítésével jogot vett magának az örök életre. A halálra mindig készen volt és ez a gondolat mégsem szegte szárnyát.

«*Szemébe mosolyogni a halálnak*», — ennyire nem tudjuk vinni. Az életösztönt is Isten ültette belénk s ez megborzad a halál gondolatára. De a hitet, az örök élet hitét Krisztustól kaptuk, *ez meg letörli a halál arcáról a kétségbeejtő, ijesztő vonásokat.*

Van itt a hallgatóim között egy igen kedves, idős hölgy, aki egyszer arra kért, hogy juttatnék neki időt a látogatásra.

Nem tudtam megtenni, nem volt időm hozzá. «De ha nagy beteg leszek, — mondotta — akkor csak eljön feladni a szentségeket?» — Ezt már meg kellett ígérnem. Erre írt egy levelet, telve oly finom lelki bájjal, hogy meg nem állhatom, hogy néhány sorát föl ne olvassam! «Óhajtanék még jó sokáig élni, hogy minél inkább előrejussak; habár az életem végét is úgy vágyom, mint valami ünnepet. Akkor, mint ígérte, majd eljön hozzám; csak arra kérem, úgy intézze, hogy még magamnál legyek: annyira vágynám szépen, öntudatosan és szívesen menni át az örökkévalóságba, amikor a jó Isten hívni fog . . .»[1]

Testvéreim! Magyarázzam-e még egy szóval tovább, mint cserélte ki az örök élet hite halálunkat, s mint engesztelte szelídre annak ijesztő arcát?

*

Mit adott Krisztus? — kérdeztem a mai beszéd elején. Örök életet! — volt rá a válasz.

Örök életet? — rémlik fel a bizonytalan kétkedés sok mai ember lelkében. Örök élet! Ó, ha az mind olyan biztos volna, amit most itt hallottunk! Hát csakugyan marad még valami belőlünk halálunk után? Nem minden, minden ott porlad belőlünk a hideg sírban?

Testvérek! Ha közületek is megkísértené valamelyiktek lelkét a kételkedés hideg lehellete, hogy «hát igazán élnek-e a mi halottaink», csak kérdezzétek meg azt a francia férfit, aki ma is él Párisban és akinek szalónjában az év minden szakában friss rózsák virulnak Lisieuxi Kis Teréz szobra előtt.[2] Ez az ember a világháborúban rettenetes lőtt sebet kapott és már haldokolt egy angol kötözőhelyen. Talán még egy mentség lett volna számára, de az sem biztos: ha sikerül kivenni a lövedéket, ami azonban olyan helyen volt a testében, hogy hozzáférni majdnem egyet jelentett a biztos halállal. Háromszor vitték az operációs asztalra s az angol törzsorvos, aki meg akarta kísérelni a reménytelen operációt, az utolsó pillanatban mind a háromszor eldobta a műtőkést. És íme, néhány nap mulva a lövedék titokzatos módon magától, minden beavatkozás nélkül más helyre vándorolt s a beteg meg volt mentve.

[1] Néhány héttel e beszédem után meg is halt, teljesen úgy, ahogy levelében kívánta.

[2] P. Lhande: Le bon Pasteur. Paris. 1928. 57. l.

— Törzsorvos úr — kérdezte később a katona —, miért hagyta abba háromszor is azt a veszedelmes operációt?

— Mert egy fiatal leányt láttam magam előtt, aki megfogta a kezemet.

— Egy fiatal leányt? Fényképről megismerné?

— Igen!

A katona előveszi Szent Teréz képét (az 1897-ben meghalt s eltemetett Szent Terézét).

— Ez volt?

— Igen, Ő!

És azóta mindig friss rózsák illatoznak ennek az embernek szalónjában, akinek földi életét megmentette a túlvilági örök életnek egy boldog birtokosa.

Úr Jézus, én hiszem, hogy halottaink élnek! Én hiszem az örök életet, az örök boldogságot! **Most hiszem, — add, hogy egykor lássam is! Lássam és bírhassam azt!** Amen.

XVI.

„Új parancsolatot adok: szeressétek egymást!"

(Ján. 13., 34.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Nemrégiben, egy napsütéses őszi délelőttön, kint jártam a budai hegyek közt.

Nem lehet leírni azt a békét és nyugalmat, amit a téli pihenésre készülő erdők ezerszínű lombsátora lehel magából, amint a bokrokra ráborul a levegőben úszó pókhálószálak fehér menyasszonyi fátyola és a hűvös hajnali harmat, mint ezüstös gyöngyfűzér, csillog a fátyolon. Minden oly csendes, oly nyugodt, oly boldog, oly szent ebben a magasságban . . . Minden boldog ezen a földön, csak az ember nem!

Állok az egyik kilátónál és alattam szemembe csillan a milliós főváros kőrengetege. Itt fenn minden nyugodt és csendes és boldog . . . De ott alant emberek százezrei verítékezik végig küzdelmes életüket, és nincs életükben semmi más, csak csupa kenyérküzdelem, csupa jaj és fájdalom, csupa élet-halálharc, csupa szeretetlenség.

Idestova már 2000 éve, hogy az Úr Jézus ajkáról elhangzottak a páratlan fönségű szavak: «Arról fogja mindenki megismerni, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretettel vagytok egymáshoz» (Ján. 13, 35.), — közel 2000 éve, hogy Krisztus Urunk ezt a parancsot intézte hozzánk, és íme — még mindig az ember az a teremtménye a földnek, amelyikében legkevesebb szeretet él a saját fajtája iránt!

Az idei hideg szeptemberben a korai fagyok miatt ezerszámra hullottak le szárnyaszegetten az elköltözni nem tudó fecskék; s az ember megszánta, összeszedte és repülőgépekkel szállította azokat a meleg déli tájakra — szép gesztus volt tőlünk; de ugyanakkor el tudjuk nézni, mint esnek össze a hidegtől és éhségtől embertestvéreink és sokan

— akik segíthetnének is — szeretet nélkül mennek el mellettük.

Szeretet, szeretet! A kereszténységnek van egy gyönyörű jelzője: «a szeretet vallása». És mikor most sorozatos beszédet tartok az Úr Jézusról, csak egész természetes, hogy külön beszédet szentelek annak a gondolatnak is: **I. Miért nevezzük a kereszténységet a szeretet vallásának! És II. Mily értéket adott nekünk Krisztus azzal, hogy vallása alapjává a szeretetet tette?**

I. Miért nevezzük a kereszténységet a szeretet vallásának?

A) Az Úr Jézus oly törvényeket hirdetett ki az emberek egymás iránti helyzetéről, viselkedéséről, törekvéseiről, egymáshoz való viszonyáról, azaz a szeretetről, amikről a **Krisztus előtti emberiségnek mégcsak sejtelme sem volt.** s amiket a mi emberies gondolkodásunk talán az ószövetségi törvények gyökeres fölforgatásának is tartana, ha az Úr előre meg nem mondotta volna, hogy «nem jött a törvényt fölbontani, hanem beteljesíteni» (Máté 5, 17.).

«Valamikor mi magunk is oktalanok, hűtelenek, tévelygők voltunk, — írja Szent Pál —, különféle vágyaknak és gyönyöröknek szolgáltunk, gonoszságban s irígységben tengődtünk, gyűlöletesek s gyűlölködők voltunk. Mikor azonban Üdvözítő Istenünk jósága s emberszeretete megjelent, megmentett minket» (Tit. 3, 3—5.).

Valóban, amint Krisztus megjelent köztünk, az addig csak merev jogot és durva erőszakot ismerő földön *kihajtott a szeretet s béke virága.*

Krisztus vallását épp azért nevezzük a szeretet vallásának, mert a jog mellé Krisztus adta annak ellensúlyát: a szeretetet; már pedig csak a kettőnek egyensúlyában virulhat emberies élet.

B) **Mit hirdet hát Krisztus a szeretetről?** Világosan hirdeti, hogy az ő híveitől tökéletesebb igazságot vár, mint atyáinktól (Máté 5, 20.). Elmúlott az az idő, mikor a szemet szemért, fogat fogért járta, — az ő törvénye e helyett ezt hirdeti: «Hallottátok, hogy mondatott: Szemet szemért és fogat fogért. Én pedig mondom nektek» ... (Máté 5, 38. s köv.). Nos, mit mond nekünk? Ezentúl senki ne ítélje meg felebarátját, nehogy maga is megítéltessék (Máté 7, 1.).

Ezentúl imánk így hangozzék: Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek. Ezentúl igazságosnak kell lenned, még a kis dolgokban is (Luk. 16, 10. s köv.). Ezentúl a házasságot szentnek kell tartanod (Máté 19, 1. s köv.). Szüleidet tisztelned kell (Márk. 7, 10. s köv.). És így tovább . . .

Az embertársak megbecsülésében, a felebarát szeretetében a Krisztus előtti emberiség legjobbjai is csak halvány negatívumokig jutottak el: rossz szándékot ne tápláljunk magunkban. De hol marad a Stoa és hol marad Buddha tanítása az Úr Jézus pozitív, cselekvő, segítő emberszeretetének nagyvonalúságától, nagylelkűségétől, pompás kivirágzásától? Szereteted legyen nagylelkű: «Ha valaki téged kényszerít ezer lépésnyire, menj el vele kétannyira» (Máté 5, 41.). Szereteted legyen önzetlen: «Szeressétek ellenségeiteket, jót tegyetek azokkal, kik titeket gyűlölnek, és imádkozzatok üldözőitekért és rágalmazóitokért . . . Mert, ha azokat szeretitek, kik titeket szeretnek, micsoda jutalmatok lészen?» (Máté 5, 44., 46.). A felebaráti szeretetet Krisztus Urunk óta nevezzük egyszerűen «szamaritánus-munkának», azóta, amióta elmondotta az Úr a felebaráti szeretet magna chartája gyanánt az irgalmas szamaritánusról szóló példabeszédet.

Így most már értjük, miért nevezzük a kereszténységet egyszerűen «*a szeretet vallásának*». Azért, mert az Úr Jézus a szeretetet választotta vallása oszlopául. Első oszlopnak az Isten szeretetét, akit szeretnünk kell «teljes szívünkből, teljes lelkünkből és teljes elménkből» (Máté 22, 37.); a másik oszlopnak meg az első mellé, amely azonban hasonlóan fontos az elsőhöz: «Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!» (Máté 22, 39.).

Krisztus Urunk szerint tehát az *emberszeretet tulajdonképpen az istenszeretetnek gyakorlati alkalmazása, apró-pénzreváltása*. Nem szeretheti Istent, aki nem szereti az ő képmását, az embert. Nem szolgálhatja Istent, aki felebarátját bántja. «Azért, ha ajándékodat az oltárra viszed és ott eszedbe jut, hogy atyádfiának van ellened valamije: hagyd ott ajándékodat az oltár előtt és eredj előbb megbékülni atyádfiával és akkor menj és ajánld föl ajándékodat» (Máté 5, 23, 24.). Viszont «amit egynek a legkisebb atyámfiai közül cselekedtetek, nekem cselekedtétek» (Máté 25, 40.).

De hiszen ez felforgatása az egész ószövetségnek! — mondhatná talán valaki. Nem! Nem felforgatása, hanem

betetőzése, beteljesítése. Mint Szent Ágoston oly mély gondolattal fejezi ezt ki egy lefordíthatatlan szójátékkal: «Consummentur, non consumantur», «beteljesednek, de el nem pusztulnak» (Enarr. in 31. 5.).

II. A szeretet értéke.

Amiket eddig elmondottam — Testvéreim, — azok bizonyára közismert dolgok voltak előttetek. Hiszen közkeletű igazság, hogy a kereszténység a szeretet vallása. A továbbiakban tehát nem is ezt az igazságot akarom még jobban kifejteni. Hogy Krisztus vallása alapjává a szeretetet választotta, ez közismert tény. De hogy mily értéket adott ezáltal az emberiségnek, hogy a *legigazibb, legmagasztosabb emberi kultúrához mily szent erőforrást nyitott meg ezáltal*, erről nem szoktak az emberek világosan gondolkodni, — erről akarnék most részletesen szólani.

A) A századok folyamán többször vetették már szemére a kereszténységnek, hogy **Alapítója ellensége az emberi haladásnak s kultúrának,** mert semmi új technikai felfedezésre az embereket rá nem vezette, gépeket nem tervezett, új gyógymódra nem tanított, művészetet nem fejlesztett . . .

Akik azonban így beszélnek, azok a kultúráról igen szűkös fogalommal bírnak. Van ugyanis gazdasági kultúra, technikai kultúra, művészeti kultúra — s az Úr Jézus minderre valóban nem tanította az embereket. Mindezeken felül azonban áll, sőt mindezeknek nélkülözhetetlen alapja az *erkölcsi kultúra*, amely nélkül nincs sem emberies élet, sem haladás, — *és az Úr Jézus ennek tanítását tartotta mindennél fontosabbnak. Hogy mit jelent a szeretet a kultúrának*, erre a kérdésre megfelelni csak akkor lehet, ha helyesen és világosan értjük, mit gondol az evangélium a «szeretet» alatt. Mert az evangélium sokkal fönségesebb és következményekkel teljesebb értelmet ad e szónak, mint általában a mindennapi szóhasználat.

a) Mi hát a szeretet az evangélium szerint?

Lelkünk s értékeink mással közlésének, kiáradásának, önzetlenségünknek forrása. A szeretet az önzés szűk köréből kiemelő erő. A szeretet a mások érdekeinek s szükségének fölkarolását sürgető hatalom. A szeretet evangéliuma tehát az univerzálizmus evangéliuma.

Ha így értjük a szeretetet, mindjárt látjuk, hogy az éppen nem merülhet ki alamizsnálkodásban. Az alamizsnálkodás is része a szeretetnek, de a szeretet más is ezen kívül! A szeretet elve a legfőbb lefegyverzése az emberi önzésnek s ezzel az egyetlen akadálya a mások kizsákmányolására s elnyomására törő barbarizmusnak.

És vajjon tudjuk=e, mit jelent ez? Mit jelent elnyomni tudni az ember legizgatóbb, legősibb ösztönös vágyát: az önzést? *Jelenti a legigazibb kultúrmunkát!* Mert a kultúra — bármily oldalról nézzük is — mindenképpen *fegyelmezést* jelent: a rohanó patak romboló erejének mederbe szorítását, a feszülő gőz robbanásának kazánbaszorítását, a cikkázó villám feszítő erejének drótbafogását, de még inkább: *az ösztönös emberi természet mélyén feszülő, robbanó, ficánkoló, vad erőknek etikai mederbe szorítását.*

Nos: aki önzetlenségre s önfegyelmezésre tanít, az a legszebb kultúrmunkát végzi! Aki pedig féktelenre engedi az önzés zsilipjeit, az a halálnak s elmúlásnak szolgál! És éppen ez a különbség a krisztusi kultúra s a világ kultúrája közt: ez utóbbi az erőseknek, az erőszakosaknak, a hatalmasoknak, a másokat letipróknak hizeleg, de titokban rágja=mállasztja őket s végül is elrothasztja; míg a krisztusi gondolat talán gondolkodóba ejti s megijeszti az egészségtől duzzadókat s az életörömöktől megittasultakat, de csak azért, hogy megmentse őket a különben föltétlenül rájuk váró rothadástól s enyészettől.

b) És ha valaki erre a fejét csóválná és továbbra is azt hangoztatná, hogy a kereszténységnek mégis csak hátránya a túlkomoly felfogása és a szeretet hangoztatása, mert a népek életéhez nem *túlvilági komolyság és békés szeretet kell, hanem földi öröm napsugara és kiméletlen erő,* — mondom, ha valaki ezen a felfogáson volna, annak érdemes volna megfontolnia a mult tanuságaiból a *görög s római birodalom sorsát.*

Volt=e kultúra oly napsugaras, derűs, elbűvölő, jókedvű, egészséges s gazdag, mint Görögországnak mindent kiélvező kultúrája? Hiszen vannak, akik ma is sóvárogva vágynák vissza «a szép érzékiség kultúráját», amint a görög kultúrát nevezik. Pedig ha visszajönne ez a mult, mily idegenül nézne körül köztünk. Köztünk, emberek közt, akik azóta már megtanultuk az élet reális komolyságát, mélységét; akik ma már tudjuk, hogy a földi emberi élet nem az átdő=zsölendő mulatság ideje, hanem kötelességeink komoly

betöltése által fönséges cél elérésének feladata. A görög mosolygott, de azt a célt — amiért tulajdonképpen élni érdemes — nem látta. Gyönyörű görög szobrok maradtak reánk, de szeme egyiknek sincs, valamennyi vak: mert vak volt az egész görög világ az ember rendeltetése kérdésében.

És volt-e birodalom, amely a letiprás és kíméletlen erő politikáját úgy érvényesítette volna, mint a régi Róma? És min ment tönkre ez a kíméletlen hatalom? A saját tehetetlenségén. Mert a semmi tekintettel nem korlátozott erőszak a szellemi rabszolgaság láncait kovácsolja a tömegekre, a féktelen életkiélés pedig pusztítóan rágó féreg a népek fáján.

c) És most nézzük ezzel szemben az *evangélium tetterejét s az evangélium örömhírét.*

Az evangélium is hirdeti a tetterőt, de azt a legfönségesebb cél szolgálatába állítja; ez a cél: *az Isten országának kultúrája.* Amily nagyszerű ez a cél, époly óriási munkát kíván annak elérése. Mialatt a kereszténységtől elszakadt világnézet az egyéniség jogainak korlátlan érvényesítését s kifejtését követeli s ennek fejében ígéri e világ meghódítását (bár ez is csak ígéret marad!), addig a kereszténység túl szűknek, túl gyorsan elmúlónak, túlsóványnak tartja ezt az életet, semhogy munkaerejét kizárólag ennek szolgálatába állítaná. Valamiféle túlvilági életben hitt ugyan a pogány ember is, de csak a kereszténység emelkedett arra a magaslatra, ahonnan ez a túlvilági élet sorsdöntően befolyásolja az e világi élet teljes eltöltését s ambícióit. És éppen ebben áll az Úr Jézus egyik legsajátosabb tanítása, hogy *a túlvilág fényénél átváltoztatta egész értékelméletünket s gondolkodásunkat.* Amit más szóval így is fejezhetnénk ki: Krisztus óta óriásit nőtt az ember értéke, de épúgy megnőtt a reánk háruló munka is nagyszerű célunk eléréséért. Krisztus végső cél gyanánt az örök Isten elérését állította elénk, s ezzel a nemes munkakedvnek, a fölfelétörekvésnek páratlan forrását nyitotta meg.

B) Jól tudom azonban — Testvéreim, — hogy arra, amit az imént mondottam, egyesek kétkedve csóválják fejüket.

Mit is mondottam az imént? Azt, hogy Krisztus végső cél gyanánt az örök élet elérését állította elénk s ezáltal a nemes munkakedvnek s fölfelétörekvésnek bőséges erősítő forrását nyitotta meg az ember számára.

— Dehát ez a cél lehet munkakedv forrása? — szólal

meg erre valaki kételkedve. **Isten elnyerése munkakedv forrása?** Én eddig úgy gondoltam, hogy a megélhetési harc, vagyonszerzés, pénz a munkakedv forrása. De nem az Isten elnyerése!» . . .

a) Mily tévedés, Testvéreim! A pénz elválasztja az embereket, Isten egybefűzi. A pénzben, vagyonban, ami nyereség az egyiknek, veszteség a másiknak. A pénz nem lehet egyformán mindenkié, de Isten lehet. A pénzből minél többet adok másnak, annál kevesebb marad magamnak, de Istenből minél többet adok másnak, azaz minél jobban megismertetem mással Istent s minél közelebb hozok mást Istenhez, annál jobban megismerem én is Istent s annál boldogítóbb közelségbe jutok én is Hozzá.

És így valósítja meg a kereszténység azt, ami lehetetlennek látszik: mindenki korlát nélkül kifejtheti munkakedvét és ambícióit anélkül, hogy ezzel bárki másnak igényeit sértené vagy bárkit is megrövidítene. És így csak a kereszténységben valósulhat meg a gyönyörű gondolat: «Leben heiszt lieben!»

Igen, *az Isten országának meghódításáért végzett munka kultúrmunka a szó legnemesebb értelmében*, mert oly célokért történik, amiknél fönségesebbet ember ki sem gondolhatna: a halhatatlan egyéniség művészi kialakításáért, az örök igazságok megszerzéséért, az Isten képének kiformálásáért az ember lelkén. Az evangélium szelleme tehát nem hogy ellenezné a kultúrmunkát, hanem azt fölemeli és megnemesíti; megnemesíti azáltal, hogy a kultúrélet minden mozzanatát és formáját, vagyont és munkát a földi élet korlátainak csalóka lapályairól az el nem muló élet feladatainak magaslatára emeli.

B) Egyébként, hogy ezt az elvi megfontoláson kívül a valóság is mennyire igazolja, arra elég egyetlen mondatban rámutatni. *Az evangélium vallása valóban forrásává vált olyan kultúrának*, amelynek magaslatait ember még soha el nem érte, a keresztény kultúrának.

Az evangéliumnak annyira más, isteni kultúrprogrammja van, hogy azóta mássá változott a földön az emberi ideál. A technika, a gép, az anyag könnyen rabszolgává teszi az embert, s a krisztusi kultúra emeli ki a rabláncokból.

Igy most már helyesen értjük az Úr szavait is, amelyek miatt támadni szokták a kereszténység kulturális erejét: «Az Úr Lelke rajtam, azért kent föl engem; elküldött engem örömhírt vinni a szegényeknek, meggyógyítani a töredel-

mes szívűeket, szabadulást hirdetni a foglyoknak, és látást a vakoknak» (Luk. 4, 18—19.).

Igen: az Úr meg akarja gyógyítani azokat, akik magukat látóknak hiszik, pedig a földi javak elvakítják őket, — meggyógyítani, hogy valóban lássanak, lássák örök hivatásukat. Meggyógyítani azokat a szegényeket, akik magukat földi kincseik közepette gazdagoknak s megelégedetteknek hiszik. Meggyógyítani azokat a fürge munkás lábakat, amelyek halálra dolgozva egészségesnek hiszik magukat, pedig sánták és bénák az örök élet világításában.

c) Ezek után pedig ki merem mondani a mai beszéd végső megállapítását is.

Mit adott Krisztus? Jóságot — *s ez a legfőbb emberi kultúrérték.*

Jóság? Ez a legfőbb kultúrérték? — kérded. Már hogy lehet ilyet mondani?! Érték a sistergő gőzkazán, érték a búgó repülőgéppropeller, érték a zakatoló Diesel-motor, — de a jóság?!

És én mégis megismétlem: *az a jóság, amit az ember Krisztustól tanult el, a legfőbb kultúrérték.* Ezt pedig onnan látom, hogy embertelen életbe kerültünk, pedig van tömérdek kazánunk, propellerünk és motorunk, — *de nincs bennünk elég jóság.* Igen, a kazán, gép és motor is hozzátartozik életünkhöz, de bizony ki tagadná, hogy ez a gép-élet csak akkor nemesedik emberies életté, ha a gépek forgó kerekei közé bőven hullatjuk a krisztusi jóság olajcseppjeit is: ha a lovamat megveregetem és cukrot adok neki, ha a cselédnek megköszönöm, mikor behozza a pohár vizet, ha a szakácsnénak elismerem, hogy jól főz, ha a hordárnak magam is segítek, amit tudok, ha a soffőrömet nem hagyom órákig a havas utcán várakozni, ha beleérzem magamat mások fájdalmába, ha résztveszek mások örömében, ha magamhoz keményebb vagyok s máshoz elnézőbb . . . mit mondjam tovább: *ha jó vagyok a Krisztustól tanult jóság szerint.*

«De a jóság gyöngeség! — mondod talán. Gyöngeség, ami nem illik nagyvonalú férfiélethez.»

Nos, *Napoleon* csak elég «nagyvonalú» életet élt! És mégis, mikor Egyiptomból haza kellett Párisba sietnie, hogy rendet csináljon, és hajóját messze Marseillestől az őt üldöző angol hadihajó ágyúlövése eltalálta és egy matróz a vízbe esett és a francia hajó kapitánya tovább akart menni, mert sokkal fontosabb érdekek forognak most kockán, mint egy ember élete, — nos, akkor Napoleon ki-

adta a parancsot: «Nem! Megállani s azt az embert megmenteni!

Ime, lehet valaki nagyszabású életmunka közt is részvételteljes és figyelmes, sőt jóság nélkül emberies élet el sem képzelhető. Jóság nélkül nem lehet igazi kultúra sem, mert a kultúra lelke a lélek kultúrája. Az ember született egoista, — egoizmusból pedig nem fakad kultúra, csak lelketlen harc a kenyérért.

*

Kedves Testvéreim! Valamelyik ékszerkereskedésbe beállított egy úr és valami apróságot kért, afféle szerencsétlenhozó zsuzsut. Az ékszerész elébe tesz egy csomó ilyen apróságot, emailgombát, ezüstpókhálót, kis aranycsillagot, kéményseprőt, gyémántos patkót. Az úr végignézi a kollekciót, aztán azt mondja:

— Egyik sem megfelelő, nekem valami más kellene.

— Micsoda, kérem?

— Egy szív. Egy kis arany szív.

— Hát bizony az nincs, kérem — mondja az ékszerész — tessék talán máshol megpróbálni.

Az úr továbbmegy, felkeres még vagy három ékszerészt, sehol sem kap szívet. Mindenütt azzal mentegetőznek, hogy szív nincs, azért nincs, mert kiment a divatból. Az illető úr végre kifakad s azt mondja:

— Hát most mit csináljak? Hol találok ebben a nagy városban egy kis szívet.

Elkeseredve indul a bolt kijárata felé, az ékszerész pedig utána szól:

— Tessék megpróbálni valamelyik régiségkereskedőnél, ott talán még akad . . .

Testvéreim! Nem ez-e a veszte a mai embernek is, hogy az «aranyszív kiment a divatból?» Hogy elavult és lomtárba került az a szeretet, kedvesség, figyelem és jóindulat, amelyet valaha az «aranyszív» megjelöléssel szoktunk kitüntetni!

Pedig aranya van bőven az embernek, csak szíve nincs hozzá! Tudjátok mennyi arany van a földön? Valami ráérő ember már ezt is kiszámította. A földkerekségén annyi arany van, hogy abból 77 km hosszú, 3 cm vastag és 6 m széles országutat lehetne önteni. Óriási érték! Ennyi arany van elszórva a világon! És mit használ? Semmit! Az emberiség mégis boldogtalan. És ha tízszer ennyi volna? Vagy ha akár az egész földgolyó aranyból állana? Boldogabb volna-e az

ember? Semmivel sem! De igenis boldogabb volna, és nyugodt, csendes, szent derű ömlene el lelkén, mint verőfényes őszi napon a hegytetők erdején, ha . . . ha nagyobb volna benne *a szeretet*, amelyet Krisztus hozott a földre, mikor ezt mondta: «Új parancsolatot adok: Szeressétek egymást» (Ján. 13, 34.).

Íme, a mai beszédem anyaga egyetlen mondatba összefoglalva: *Krisztus Urunk hozta közénk a szeretetet* és **krisztusi szeretet nélkül nincs emberies élet!** Amen.

XVII.

Krisztus és a munka.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Angliában nemrégiben nagy bányász-sztrájk folyt le és a munkások hosszú időn át tétlenül élték napjaikat.

De nem mindenütt.

Carfin skót bányatelepen a munkások azzal töltötték a sztrájk idejét, hogy templomot építettek Lisieuxi Kis Teréz tiszteletére. A templom alapját száz munkás egy nap alatt kiásta, kétszáz az anyagot szállította, a falak fölhúzásában pedig mindenki résztvett.

Az ember olvassa ezt a hírt és nem akar hinni szemének: sztrájkoló munkások, akik templomot építenek! Hát ez is lehetséges? A sztrájkhoz nem tartozik okvetlenül kocsma és lázítás? Lehet küzdenünk a tisztességesebb, emberibb, méltányosabb életért anélkül, hogy istentagadókká s Krisztus ellenségeivé válnánk?

Ime, az Úr Jézusról szóló beszédsorozatunk folyamán ma oly tárgykörhöz érkeztünk el, amelynek időszerűségét, de egyben kényes természetét is bizonyára mindnyájan jól érezzük.

Az előbbi vasárnapokon azokkal az alapvető igazságokkal foglalkoztunk, amiket Krisztus Urunktól tanult meg a világ, s amik a kereszténység lényegét alkotják: Isten, mint az emberiség mennyei Atyja, Krisztus, az Isten Fia, lélek, földi életem célja, örök élet . . . ezek a krisztusi tan alapvető tételei.

De az Úr Jézusnak ezeken kívül *szava volt a földi élet megnyilvánulásához is.* Hiszen, aki azt hirdette, hogy végső célunk elérése ennek a földi életnek becsületes eltöltésétől függ, bizonyára az ő isteni szellemével akarta átitatni földi életünk minden mozzanatát is.

Mi a különös ismertető jele az életnek? A mozgás, a tevékenység, a munka. Mióta Isten az első emberpárt megterem-

tette s a paradicsomba helyezte, «hogy művelje és őrizze meg» (Móz. I. 2, 15.), azóta szakadatlan munka az ember élete a földön. Úgy elgondolom, mit is látnánk, ha egy kora hajnalon körül tudnók repülni a földet. Gyárak szirénái kezdenek búgni, gépek zakatolni, dinamók forogni, kazánok izzani, daruk csikorogni . . . és szerte a világ minden táján millió meg millió ember áll be a munkába, hogy bizonyítsa a Szentírás gondolatát: «Az ember munkára születik, a madár meg repülésre» (Jób 5, 7.).

A munka diadalmi himnuszától zeng ma az egész föld, — mit szól hát ehhez a kereszténység? Mi a tanítása a munkáról s a munkával összefüggő kérdésekről az Úr Jézusnak? Mellette van-e vagy ellene? Helyesli-e a mi nagy munkalázunkat vagy tiltja? Ad-e hozzá buzdítást, vagy inkább aggódva nézi azt? Mit tart a krisztusi vallás a munkáról, a munkásról, a földi kultúráról, a vagyonról, a tőkéről s a magántulajdonról? Ime — Testvéreim ! — ezek az égető és időszerű kérdések várnak megbeszélésre a mai s a következő vasárnapok beszédeiben.

Hogy a kérdést lehetőleg részletesen letárgyalhassam, több beszédet fogok rászánni. Ma csak az első kérdésre szeretnék felelni: **Mit tanít Krisztus a munkáról?**

I. Tanít-e valamit Krisztus a munkáról?

Hogy mit tanít Krisztus a munkáról, erre a kérdésre pozitív feleletet csak a beszédem II. részében adhatok. Előzőleg u. i. egy téves felfogás eloszlatását kell megkísérelnem.

A) Lépten-nyomon hallja az ember azt a felfogást, mely szerint a kereszténység csak a túlvilágot szolgálja, ehhez a földhöz s a földi élet küzdelmeihez nincs semmi szava, vak és süket a munka nagyszerű ritmusa iránt. A kereszténység csak a jó halállal törődik — mondják — s nem a jó élettel. **A kultúra lázas lüktetése mitsem nyer a kereszténység által...** s ezért a mai ember életét nem tudja többé az evangélium szabályozni, mert csak szelíd megadásról van benne szó, csendes tűrésről és örökös vágyakozásról a túlvilági boldogság után. A mai ember, a tettvágytól izzó és lázas tevékenységben felemésztődő ember, más evangéliumra szorul . . .

Ime, ilyesformán hangzanak az ellenvetések. S nekünk

világosan felelni kell a kérdésre: *Van-e Krisztusnak egyáltalán szava a munkálkodó emberiséghez?* A világot hódító zakatoló gépeknek s a világ rejtelmeit kutató csendes laboratóriumoknak, a technikai és szellemi munkának tud-e az evangélium irányt szabni, erőt adni, tudja-e azt megszentelni?

Mert ha nem tud, akkor a kereszténység elveszett, akkor a kereszténység a multé. A jelen embere dolgozni akar, a jelen embere feszül a tettvágytól, a tervezgetéstől, az alkotástól, — mit kezdjen olyan vallással, mely legfőbb gondolatait nem tudja elősegíteni?

Ime, itt a probléma ! S a válasz rá nem oly egyszerű.

Nem egyszerű pedig főkép azért, mert van ebben az állításban — mint minden tévedésben lenni szokott — némi igazság is és az igazságot a tévelytől szétválasztani nem könnyű feladat.

Mi az igazság ebben a gondolkodásban?

B) Igazság az, hogy az **Úr Jézus valóban nem azért jött a földre, hogy az emberiség technikai, szociális, gazdasági orvosi, művészeti, tudományos berendezkedését előírja.** Nem ezért jött ! Ő azért jött, hogy a bűntől megváltson s az örök életre juttasson. Az tehát színigazság, hogy a krisztusi világnézet nem a földi életet tartja végső célnak, hanem az örök életet és ezért ennek elérésére akar segíteni.

Az Úr Jézus azonban azt is hirdette, hogy *az örök életet a földi élet kötelességeinek becsületes betöltésével érdemeljük ki!* Tehát ha a földi élet nem is végső cél a keresztény ember szemében, mindenesetre eszköz, nélkülözhetetlen eszköz a végső cél eléréséhez; így tehát Krisztus állást foglalt a földi élet megnyilvánulásaival szemben is s az ő megváltói munkájába azokat is belekapcsolta. Tehát bár a keresztény embernek nem végső célja a vagyon, a munka, a civilizáció s a kultúra, Krisztusnak mégis minderről megvolt a tanítása, mégpedig fölemelő s megtisztelő tanítása.

Világosan kell tehát látnunk, hogy *Krisztus nem elvi ellensége a vagyonnak, örömnek és munkának.* Szent Lukács evangéliumát pl. egész nyugodtan nevezhetnők a munkára buzdítás himnuszának is. «Dolgozzatok, mindent megfeszítve és minden áldozatot meghozva, dolgozzatok az Isten országának elnyeréséért !» — ez rövid tartalma Szent Lukács evangéliumának.

Már pedig az Isten országa minden jónak összefoglalása ! És hogy ezt elnyerhessük, meg hogy másokat is ide juttas-

sunk, annak érdekében nem kell sajnálni a legszorgosabb munkát sem ! Isten országa vagyon is meg munka is, — oly vagyon, melyhez csak munka, kemény munka árán lehet eljutni. Mondjuk ki nyiltan: *Isten országa kultúra, az igazi örök kultúra,* s aki annak meghódítására buzdít minket, a legértékesebb kultúrmunkára buzdít.

Viszont azonban az is tény, hogy az Úr nem volt ú. n. fanatikus kultúrapostol, aki az élet egyetlen célját s az emberi lét teljes tartalmát csak az örökös, soha meg nem álló termelésben s munkában látja. Igen: kell ez is, kell termelés is, kell gyár is, kell technikai fejlődés is, kell műhely is, kell búzával bevetett szántóföld is, de . . . de «nemcsak kenyérrel él az ember» (Máté 4, 3.) — halljuk az Úr figyelmeztetését —, nemcsak szénbányából, tengerhódításból, vizek szabályozásából, villamosság leigázásából él az ember !

Mindez kell, — de mindez magában nem tesz boldoggá ! Kell-e ezt éppen a mai embernek bizonyítanom? Hiszen mikor termelt az ember annyit, mint ma? Mikor kattogott annyi gép, szövőszék, mótor és turbina, mint ma? És vajjon boldog-e az ember?

Braziliában annyi kávé terem, hogy a minap 500.000 zsákkal öntöttek a tengerbe, legújabb hírek szerint pedig a mozdonyokat fűtik kávéval. Kanadában annyi búza terem, hogy állatokkal etetik fel. Másutt oly tömérdek a gyapottermés, hogy tízezrével vágják ki a gyapotfákat . . .

Ime, mily sokat dolgozik s termel az ember — és mégsem boldog !

II. Mit tanít tehát Krisztus Urunk a munkáról?

Mikor pedig erre a megállapításra eljutottunk, akkor már hozzáfoghatunk a kérdés pozitív megoldásához is: **Mit tanított hát Krisztus a munkáról?** Mert most már meg fogjuk érteni az ő nagyszerű gondolatait; meg fogjuk érteni, hogy az ő tanítása háromszoros áldást áraszt az ember munkájára. *Krisztus a munkát* A) *fölemelte,* B) *megszentelte* és C) *helyes értékosztályba sorozta.*

A) **Krisztus a munkát fölemelte** abból a megalázó felfogásból, amelyet abban az időben a munkáról vallottak.

Krisztus korában a görögöknél s rómaiaknál egyaránt megvetéssel gondolkoztak a testi munkáról. Még Görögországnak egyik legnemesebb halhatatlan bölcse, Plato, is azt

hirdette, hogy szabad polgárhoz annyira méltatlan minden ipar, hogy azt egyenesen meg kellene nekik tiltani s a rabszolgáknak hagyni.

És most jön Krisztus! Igaz, nem azért jött, hogy a munkáról vallott felfogást változtassa meg, — de mellesleg ezt is megtette. És ha ma olyan közismert mondás, hogy «a munka nem szégyen» s ha ma oly magától értetődő előttünk, hogy «aki nem dolgozik, annak nincs joga az élethez sem», mindezt a gyökeres változást az Úr Jézusnak köszönjük. Annak az Úr Jézusnak, aki mint ács fia született a földre; aki eltűrte, hogy ellenségei ezért ujjal mutogassanak rá: íme, ez az «ács fia» (Márk 6, 3.); aki egész fiatal életét az ácsműhelyben munkában töltötte; s aki első apostolait halászok közül választotta . . . Igen, Krisztus nem ezért jött, de *ezt is* megtette: személyes példaadásával annyira fölemelte a munkát alantas helyzetéből, hogy míg ő előtte a munkát a polgári emberek is megvetették, ő utána, az ő példája nyomán a középkori keresztény királyi családokban szokásba jött, hogy a királyi gyermekek mind megtanuljanak egy-egy mesterséget.

Ime a nagy változás, amit a kereszténység hozott! A Krisztus nélküli világ nagy csapást, szerencsétlenséget, fizikai rosszat lát a munkában. A kereszténység szerint azonban a munka nem Isten büntetése rajtunk, — hiszen már a bűnbeesés előtt is kellett dolgoznia az embernek, — hanem a munka az emberi természet törvénye, mégpedig megtisztelő törvénye, mert ezáltal is hasonlóvá válunk a világot teremtő s a világ fönntartásán szakadatlanul dolgozó fönséges Istenhez és a világ megváltásáért oly hihetetlenül nehéz s véres munkát elvégző Krisztus Urunkhoz.

Ha a teremtő Isten nem restelte a munkát és Krisztus Urunk nem húzódozott a munkától, akkor nincs a világon teremtett ember, akinek szégyellenie kellene azt, nincs ember a föld hátán, akinek munka nélkül joga volna az élethez! Légy gazdag vagy szegény, erős vagy gyönge, férfi vagy nő, tanult vagy tanulatlan, fiú vagy leány, gyártulajdonos vagy napszámos, ha nem dolgozol — vagy az eszeddel vagy a kezeddel — nem vagy ember! Mert emberségünk teljességéhez hozzátartozik intelligenciánknak, erőnknek s akaratunknak az az egyre szélesebb kifejtése, amit a munka testi vagy szellemi munka — jelent számunkra.

B) De ezzel már rámutatok az Úr második áldására is: **Krisztus a munkát megszentelte.**

Hogy ez a nagy változás létrejött, annak oka az, hogy Krisztus nemcsak megnemesítette a munkát, hanem **megszentelte s egyenesen istentiszteletté magasztosította!**

A munka Krisztus óta is époly verítékes, époly görnyesztő, époly keservesen nehéz, mint előtte volt, — de nem oly gyönge már az a lélek, amely a munkás testet élteti. *Krisztus óta a munka a kereszt egy részévé vált;* részévé annak a keresztnek, amelyet hordani minden embernek kötelessége, aki Krisztus nyomdokaiba akar lépni. «Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét mindennap és kövessen engem» (Luk. 9, 23.).

Nos, melyik az a kereszt, melyet minden áldott reggel talán kelletlenül, talán húzódozva, de minden embernek újra meg újra vállára kell vennie? Úgy-e, a mindennapi munka keresztje! A bányát túrni, a zsákot emelni, a kazánt fűteni, az irodát vezetni, bírói, tanári, mérnöki, papi kötelességeimet elvégezni, a konyhát ellátni, a lakást rendben tartani, a gyermekeket gondozni . . . mindez egyformán nehéz és fárasztó kereszténre s nem kereszténre egyaránt. De ha a keresztény mindezt Krisztusra emelt szemmel s az Isten akaratát teljesítő készséggel végzi, akkor az ő munkája *Krisztust követő kereszthordozássá, tehát istentiszteletté magasztosul.*

Igen, mi meg vagyunk győződve, hogy az ilyen lelkülettel végzett munkánk imádság, mert az a lázas hódító munka, amelynek tüzében a mai ember ég, jóváhagyó «magna chartá»-ját az Isten megbízást adó szavaiban bírja. Azokban a szavakban, melyeket az Úr az első emberpárhoz intézett: «Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra, s uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, az állatokon és az egész földön . . . És megáldá őket Isten és mondá: Szaporodjatok, sokasodjatok s töltsétek be a földet s hajtsátok uralmatok alá» (Móz. I. 1, 26, 28.).

Nem túlzás tehát, ha azt mondjuk, hogy az a munka, amelyet az ember az Isten megbízása alapján az isteni akarat teljesítéséért végez, hogy az ilyen munka istentisztelet!

C) És itt jön az Úr harmadik áldása a munkára: **Krisztus a munkának helyes értékelését is adta.**

A munka — hiába is tagadnók — mindig nehéz volt és mindig fáradságos osztályrésze marad is az embernek. Akárhány nyelv ugyanazt a szót használja a «munka» és a «fájdalom» vagy «szenvedés» kifejezésére. A latin «labor» nemcsak annyit jelent, hogy «munka», hanem annyit is, hogy

«szenvedés». Épígy a szláv «robota», a német Arbeit (arapeit) és így tovább . . .

Ha tehát egyrészt a munka lüktető lármájától hangos az egész föld kereksége, másrészt azonban mégis csak keserves verítékezés és fáradozás a munka, — akkor valóban áldásos ajándékot adott nekünk az Úr, mikor megtanított arra, hogyan kell a munkát helyesen értékelnünk.

A pogány régi kor megvetette a munkát, az ismét pogány mai kor isteníti s öncélllá teszi a munkát, a krisztusi világnézet pedig a két véglet közt a közepén áll: becsüli a munkát, de csak eszközt lát benne s nem az ember végső célját.

«Dehát ma, amikor a szakadatlan munka himnuszát zengi az egész föld, ma éppen ez a hiánya a kereszténységnek!» — mondja erre valaki. Pedig nem hiánya, hanem ereje s előnye. Mert éppen ezzel a felfogással védi meg az embert, hogy munkája közben igavonó állatá ne alacsonyodjék, aki eltorzult düh vonásaival cipeli terhét, hanem eszünkbe juttatja munkás életünknek az örök életbe átnyúló értékét is. Nem látjuk-e szerte a világon, hogy ahol a munkából bálványistent csinálnak, ott az ember lelketlen igavonó állattá süllyed?

III. Krisztus és a munkás.

Ha azonban — Testvéreim — mindez valóban így van, ahogy elmondottuk, akkor nem szabadulhatunk meg egy fájdalmas felkiáltástól. Ha a nemes értelemben vett emberi munka annyit köszönhet Krisztusnak, ha csak Krisztus óta tudjuk igazán megbecsülni s helyesen értékelni a munkát, **hát miért lát a munkásság egy része Krisztusban ellenséget?**

Igen, ez a mi legfájóbb sebünk, legkínzóbb problémánk: munkástestvéreink elszakadása Krisztustól, az «ács fiától».

Fölvetem a kérdést s nem tudok rá felelni. Tapasztalom a szomorú tényt s nem tudom jogosnak elismerni.

Miért szakadt el a munkások nagy tömege Krisztustól? Nem Ő adta-e ki a legelső munkásvédelmi törvényt, mikor világgá kiáltotta: «Méltó a munkás az ő bérére!» (Luk. 10, 7.). Nem az Ő vallása hirdeti-e, hogy égbekiáltó bűn a munkások bérének levonása?

«Hirdeti, hirdeti! . . . — halljuk erre a választ, *de csak a katekizmusban van ez lenyomatva s az életben nincs belőle semmi!* A bérek levonása? Hát nem tudod, milyen éhbérért

dolgoztatnak a mammon urai? És még örülnünk kell, ha annyiért is kegyesen felfogadnak . . . Mi nem Krisztus ellen vagyunk, hanem a krisztusi tételeket úgy értelmező kereszténység ellen, amely védi a kapitalizmust és szótlanul tudja nézni a mi lelketlen kizsákmányolásunkat» . . .

Testvéreim! Keserű szavak, de ki csodálkozhatik rajtuk? Aki ismeri azt az embertelen nyomort, amelyben munkástestvéreink milliói vergődnek, az nem csodálkozhatik a méltatlankodókon, még ha tudja is, mennyire nincs igazuk s mennyire tévednek.

Tévednek abban, hogy a kereszténység szó nélkül nézi a tőkével űzött lelketlen visszaéléseket. Hát nem a római pápa adta-e ki 40 évvel ezelőtt a szociális igazságtalanságok ellen a «*Rerum novarum*» (1891.) c. körlevelét? S nem a római pápa hangsúlyozta-e a szociális igazságot újra és még erősebben az idén megjelent «*Quadragesimo anno*» (1931.) c. enciklikájában?

Tévednek abban is, hogy a kereszténység a kapitalizmus túlkapásainak védője. Igen: védője a magántulajdon jogosságának, mert a magántulajdon eltörlése halálos csapás lenne az emberi munkakedvre. De nem védője, sőt bátor ostorozója a magántulajdonnal folytatott lelketlen uzsorának s visszaélésnek.

Maga az elv kell, szükséges: magántulajdon nélkül nem élhet meg kultúrált emberiség. Persze az ember mindent el tud rontani, mindennel vissza tud élni, — a magántulajdonnal is. Ez a föld soha, semmiféle berendezkedés alatt sem válik paradicsommá; mi az igazság teljességét Krisztus örök országában várjuk: «Mi pedig új egeket és új földet várunk az Ő ígérete szerint, melyekben igazság lakozik» (Pét. II. 3, 13.).

De ha teljes igazság sohasem is lesz itt a földön, azért az Egyház dolgozik, hogy legalább ilyen óriási igazságtalanság ne legyen, mint most van. Dehát mit tesz a kereszténység? A világot nem tudja megváltoztatni, de igyekszik megváltoztatni az embereket, akikből a világ áll. És ha ma oly lelketlen kinövései vannak a kapitalizmusnak, ne mondjátok: ime, csődöt mondott a kereszténység, hanem: *ime, mily kevéssé keresztények még az emberek!* De dolgozzunk azon, hogy azokká legyenek! Mert ime a kereszténység nagy gondolata: a kapitalizmust nem teheti szentté, — *de szentté akarja tenni a kapitalistákat!*

*

«Szentté tenni a kapitalistákat? Hát látott már valaha ilyen csodát a világ?»

Igen látott — Testvérem, — és ha Krisztus Urunk tanításának követése által egyre többet látna, megoldódnék a mai emberiség legvéresebb problémája.

Ezen a héten lesz ünnepe s 700. halálévfordulója egy ilyen «szent kapitalistának», *Magyarországi Szent Erzsébetnek*. Egy királyi leánynak, aki minden földi jóban duskálkodhatott volna, aki nagybirtokos volt, gazdag volt, fiatal volt, szép volt s előkelő várkastélyban lakott, — de akit a lelkében lobogó krisztusi szeretet megóvott a földi gazdagság minden veszedelmétől s a szenvedő embertestvérek örökké áldott jótevőjévé tette.

Úr Krisztus, tölts el minket, szegényeket s gazdagokat, munkásokat s munkaadókat Szent Erzsébet lelkével **s ismét nyugalomra találnak a te vívódó, küszködő, fáradt gyermekeid!** Amen.

XVIII.

Krisztus és a vagyon. (I.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Egy kis bajor falunak, Oberammergaunak népe a XVII. században dúló ragály idején fogadalmat tett, hogy ha a járvány elmúlik, lakói minden tizedik évben passiójátékot fognak előadni. 1930 nyarán is a világ minden tájáról tízezrek és tízezrek nézték végig megrendült lélekkel az Úr Jézus szenvedéstörténetének ezt a kegyeletes bemutatását. És tudjátok, melyik jelenet váltja ki a legmélyebb hatást a tanult, társadalmi problémákkal sokat foglalkozó mai emberből? Nem a keresztút, nem a keresztrefeszítés, nem Krisztus halálának pillanata . . . ó, hisz ez mind megrendítő, . . . de a publikum tanultabb része legnémább, legmeghatottabb az Utolsó vacsora lábmosási jeleneténél.

Amikor fölkel az Úr az asztaltól s az ő szónélküli, csendes, halk gesztusával, a lábmosással valósággal forradalmat csinál, felfordít minden nézetet, amit eddig az emberiség a tekintélyről, a hatalomról, a nagyságról vallott . . . Nem szól egy szót sem az Úr, nem lázít egyetlen társadalmi osztály ellen sem, nem hirdeti, hogy «a gazdagok pokolba valók», hogy «vesszen a tőkés osztály», hogy «le az urakkal», — nem, minderről nem szól egy szót sem . . . csendben, halkan csak föláll Ő, az Isten Fia, a világ hatalmas Ura s Teremtője s letérdelve az együgyű halászok elé, megmossa azok lábát.

A lábmosás megrázó tanuságának, mint villámírásnak kell végigszikráznia a viharokkal teljes mai európai égbolt sötétjén is. Mert tudjátok-e, mit akar ezzel mondani Krisztus?

Körülbelül ezt mondja: Az osztálykülönbségeket az emberek közül eltörölni nem lehet. Ahány ember, annyiféle, — nemcsak a születése, hanem annyiféle a tehetsége is. Mindig lesznek a földön tanultak s tanulatlanok, erősek s gyöngék, egészségesek s betegek, vagyonosak s szegények,

munkaadók s munkások. És én nem az osztályokat összeveszíteni jöttem, nem gyűlöletet hinteni, nem a tekintélyt lerombolni, hanem . . . hanem a föllebvalókat, az erősebbeket, a tanultabbakat, a gazdagabbakat megtölteni azzal a gondolattal, hogy *magától értetődő szolgáló szeretettel* igyekezzenek kitölteni az ürt az osztályok között.

Az emberek lábát mosó Istenfia! — mily kiáltó jel a szociális problémák megoldatlanságától forrongó mai világban! Nem technikai haladás oldja meg a szociális problémákat, sem egyedül méltányosabb társadalmi s gazdasági berendezkedés (ez is kell!); hanem a végső megoldás csak akkor biztosítható, ha az úr megmossa szolgája lábát, azaz, ha a krisztusi példaadás szimbolikáját átváltjuk mindennapi életünk, viselkedésünk, bánásmódunk, beszédtónusunk megnemesítésére.

Ez az a téma, az a kényes és életbevágóan fontos téma, amelynek tárgyalásába a mult vasárnapon kezdtünk s amelyet ma folytatni szeretnék.

A tőke és a munka, a vagyon és nyomorúság, gazdagság és szegénység feszülő ellentéteitől reszket az egész mai világ. Mit tanít Krisztus a munkáról? — erről szóltam a mult vasárnapon. *Mi az ő álláspontja a magántulajdonnal, a földi vagyonnal, a gazdagsággal és szegénységgel szemben?* — erről fogok szólni ma és a következő alkalommal. Nézzük tehát **I. Mit tanít Krisztus a vagyonról? és II. Mi következik ebből a tanításból?**

I. Mit tanít Krisztus a vagyonról?

Egy ízben már rámutattam arra a sajátságos tényre, hogy a legkülönbözőbb világnézetek igyekeznek az Úr Krisztust magukénak kisajátítani. Oly emberfölöttien nagy az ő egyénisége, hogy minden irányzat szeretné a magáénak mondani Őt. Voltak, akik Krisztust «az első kommunistának» nevezték, mert Krisztus valóban fenyegetőzve kiáltott fel: «Jaj nektek, gazdagok!» (Luk. 6, 24.). Voltak, akik a szociális Megváltót, vagy durvább fogalmazásban: «az első szocialistát» akarták Benne látni.

Nézzük tehát közelebbről, mit hirdetett Krisztus a magántulajdonról, a vagyonról, a földi kincsekről?

A) Az Úr állásfoglalása a vagyonnal szemben különösképpen benne van a *gazdag ifjú* jelenetében és a *Hegyi Beszédben.*

a) Egy ízben egy csupa-tűz lelkű, nemes törekvésű *gazdag ifjú* állott Krisztus elé és lángolt szavából a lelkesedés, mikor az Úrhoz szólott: «Jó mester! mit cselekedjem, hogy az örök életet elnyerjem?» Krisztus először ezt felelte: «Ha be akarsz menni az életre, tartsd meg a parancsokat.»

De az ifjú válaszolt: «Mindezeket megtartottam fiatalságom óta; minek hijával vagyok még?»

Most az Úr mélyen ránéz az ifjúra. Látja, hogy ez a gazdag ifjú a tökéletességnek annál magasabb fokára szomjazik, mint ahová az átlagemberek eljutnak; s most már ezt a választ adja neki: «Ha tökéletes akarsz lenni, menj, add el, amid vagyon, és oszd el a szegényeknek és kincsed leszen mennyekben, és jer, kövess engem.»

Ez azonban sok volt az ifjúnak, ennyire nem volt képes, inkább elhagyta az Urat.

S az Úr ajkáról, mialatt szomorúan néz a távozó után, kitör a panasz: «Bizony mondom nektek, hogy nehéz a gazdagnak bejutni a mennyek országába.»

A tanítványok megdöbbennek: erre nem számítottak! Hát nem a gazdagok a boldogok? Nem azok az Isten dédelgetett gyermekei, akiket elhalmoz földi javakkal?

S Krisztus vissza nem von semmit, hanem még erősebben hangsúlyozza: «Fiacskáim! vajmi nehéz a vagyonban bízóknak Isten országába jutni.» (Márk 10, 24.)

Az apostolok most már egészen megzavarodtak. Dehát, ha ez így van, ki fog megmenekülni? Hiszen ez a gazdag ifjú még a java volt a többi közül? Hát akkor nem üdvözül senki?!...

De megszólal az Úr, és szava mint kiömlött olaj a háborgó hullámokon. Az Úr megmutatja a mentő ösvényt: a gazdag is megmenekül, ha gyöngeségének tudatában Istenbe kapaszkodik, ha becsülettel igyekszik vagyonával Isten terveit betölteni, mert akkor az így nyert isteni kegyelem ellensúlya lesz az arany földrehúzó erejének. «Embereknél ez lehetetlen, de Istennél minden lehetséges.»

Így ér véget a gazdag ifjú s Krisztus közti jelenet.

b) De hogy az Úr Jézus gondolatait a vagyonnal szemben még jobban megértsük, állítsuk mellé a **Hegyi Beszéd** gondolatait is.

A Hegyi Beszéd szavai félre nem érthető nyíltsággal hirdetik Krisztus gondolatait a szegénység és önkéntes lemondás értékéről! Ime, Krisztus ilyeneket mond a Hegyi Beszédben: «Boldogok, ti szegények! mert tiétek az Isten or-

sága. Boldogok, akik most éheztek! mert ki fogtok elégítetni. Boldogok, akik most sírtok! mert nevetni fogtok. Boldogok lesztek, mikor gyűlölnek titeket az emberek, és mikor kirekesztenek és szidalmaznak, és kivetik neveteket, mint gonoszat az Emberfiáért; örüljetek azon a napon és vígadjatok, mert íme nagy a ti jutalmatok mennyekben» (Luk. 6, 20—23.).

Ezek a Hegyi Beszéd gondolatai.

B) Már most, aki felületesen olvassa az Úr Krisztus fönti nyilatkozatait, könnyen megbotránkozik rajtuk, mert elítélését látja bennük a lázas emberi földi kultúrmunkának. Aki azonban végiggondolja ezeknek mélyebb értelmét és még hozzáveszi az Úr Jézus máskor mondott nyilatkozatait is, az látja, hogy Krisztus nemcsak nem ítélte el ezzel a kultúrát, hanem, hogy Krisztusnak a vagyonról hirdetett tanításából **fakad az emberhez tulajdonképpen egyedül méltó igazi kultúra.**

a) Mert Krisztus szavai a föld és anyag felé úgyis túlzottan hajló emberi természetnek ellensúlyozói s a földi ösztönök önző köréből fölemelői az Isten s a lélek országának érdekkörébe.

Mi ugyanis a legszörnyűbb forrása a világban minden emberi gonoszságnak s szívtelenségnek? Mi választja szét a barátokat, rokonokat, testvéreket és teszi pokollá a legközelebbi összetartozók életét? *Az önzés!* És Krisztus szavai éppen ennek adják meg a halálos döfést! Mert fönti szavainak értelme nem más, mint bátor hangoztatása annak — amiről pedig beszélni elég kellemetlen, — hogy t. i. a mammonizmus letörése, a kapitalizmus túlkapásainak megdöntése csak akkor lehetséges, ha az egyedekben is meg tudjuk dönteni a kapzsiság tyrannizmusát, és hogy a milliomos is lehet a pénz zsarnokságának nem hódoló keresztény, s a legszegényebb proletár is lehet a mammon rabszolgája.

Krisztus szavai világosan mutatják, hogy senki sem köteles mindenét szétosztani, hogy mindenki gyüjthet magának vagyont, de azt is mutatják, *miért veszedelmes a nagy vagyon az ember lelkére.* Azért, mert az ilyen ember könnyen vagyonába helyezi minden reményét, bizalmát, vágyát, törekvését s elveszti bizalmát az Istenben. Mert az ilyen embernek könnyen lesz a föld az egyetlen célja s a földi élvezet lesz egyetlen vágya. Könnyen lesz a pénz az istene: amelyik lélekben pedig a pénz az isten, ott nem talál helyet az igaz Isten.

b) És ha így értjük Krisztus gondolatait, nem fogunk fejcsóválva állani az ő keményen villámló szavai előtt sem. «*Jaj nektek, gazdagok!*» (Luk. 6, 24.) — mondotta egy ízben Krisztus.

Az Úrnak e szavaival sokan visszaélnek. Visszaélnek azok, akik ezeket kommunista színezéssel magyarázzák, mintha az Úr ellene nyilatkozott volna minden magántulajdonnak.

Szó sincs róla! «Jaj nektek, gazdagok!» — hangzik az Úr dörgő szava. De az Úr egész tanítási rendszeréből világos, hogy miféle emberekre gondol.

Bizonyára mindnyájan hallottatok már a világvárosok egyik különös specialitásáról: a szeméttelep kibérléséről. A bécsi szeméttelep kutatási jogáért egy cég pl. évi 50.000 schillinget fizet a városnak s ennek fejében neki joga van a hulladékcsontot, bádogot, üvegdarabokat s egyéb tárgyakat előkotorni a napi szemétből s pénzt csinálni a szemétből. *Pénzt csinálni a szemétből*, — mily különösen hangzik! Pedig nem annak a cégnek a munkáján kell megütődni, amelyik a szeméttelepet értékesíti, — hiszen ez egész tisztességes foglalkozás. De igenis megütközni azon és megborzadni, hogy manapság hányan tudnak a szemétből pénzt csinálni, — az erkölcsi szemétből! Hányszor 50.000 schillinget kaparnak össze az erkölcsi piszkot terjesztő képekkel, filmekkel, könyvekkel, színdarabokkal! Hát az ilyeneknek szól az Úr villámló szava!

«Jaj nektek, gazdagok!» (Luk. 6, 24.). Jaj nektek, kiket megszállott a pénz ördöge és a pénz kedvéért letapostok erkölcsöt, hűséget, barátságot, hazát, hitet! Jaj nektek, kik képesek vagytok embertelen nyomorban hagyni munkásaitokat, s az ő elhúzott bérükkel dúslakodni! Jaj nektek, kik pénzen mindent megvásároltok: kéjt, gyönyört, becsületet, ártatlanságot — s összetört emberi szíveket, pocsolyává fertőzött emberi lelkeket mint kifacsart citromot szemrebbenés nélkül tudtok kidobni az utcára! Jaj nektek, ti pénzzel jóllakottak, ti pénzzel mindent megrontók, ti pénzzel bűnre csábítók! A pénz titeket nemcsak szívtelenekké tesz, hanem vakokká és süketekké is; íme, halljátok tehát a hallatlan szót, hogy még ti is belerendüljetek: «Könnyebb a tevének a tű fokán átmenni, mint a gazdagnak bemenni a mennyek országába» (Máté 19, 24.).

Íme, így kell érteni az Úr szavait; és nem úgy, hogy Ő minden vagyont elítélt és minden gazdagot a kárhozatra

szánt. Hiszen neki magának is voltak gazdag követői: Mária és Márta, Salome, Nicodemus, Arimatheai József. Egyik legkedvesebb barátja, akit halottaiból is föltámasztott, a gazdag Lázár volt. Ő nála sokszor időzött s pihent az Úr. És szívesen tért be a gazdag Zakeus házába is. Azt a gazdagot nem kárhoztatja Krisztus, aki lelke örök üdvét a pénz fölé tudja helyezni; aki irgalmas, mint a mennyei Atya irgalmas; aki mikor szegényen s elhagyatottan segít, Krisztuson segít; akinek keze tiszta, szeme részvétteljes, szíve adakozó, — az ilyet nem kárhoztatja.

II. Mi következik az Úr tanításából?

Mindebből pedig, amit eddig az Úrnak a magántulajdonról s a vagyonról hirdetett felfogásáról hallottunk, igen komoly következmények folynak. És bár az Úr tanításának teljességét csak a következő beszédemben tudom kifejteni, mégsem mulaszthatom el, hogy már a mai alkalommal is rá ne mutassak egyik-másik tanuságra.

A) Nevezetesen ki akarom emelni, hogy az Úr tanításának helyes ismeretében mily alaptalannak s méltatlannak mutatkozik egyes bölcseleti irányok és bölcselők támadása. Itt azokra a — sajnos — kitűnő tollal író filozófusokra gondolok, akik tajtékzó gyűlölettel támadtak a kereszténységre, merthogy az — szerintük — ellensége a vagyonnak, jólétnek, jókedvnek, erőnek és **csak a szegények, nyomorékok és ügyefogyottak evangéliuma** s nincs semmi biztató szava az erős, a munkakedvtől duzzadó, a kultúrmunkában verítékező emberhez.

Ha ez igaz volna, ez a kereszténység értéktelenségét és halálát jelentené a modern ember szemében. De hogy ez nincs így, arról az eddig elmondottak is meggyőzhetnek.

De mégis, ha nem így áll a dolog, ha Krisztus valóban nemcsak nem ellensége a lázas földi tevékenységnek, hanem egyenesen mindenkitől megvárja állásbeli kötelességének legpontosabb teljesítését, hát akkor mégis hogyan alakulhatott ki az a felfogás, mintha az evangélium csak a gyöngékhez, betegekhez s elesettekhez szólna, s nem illenék az erős, munkakedvelő, egészségtől duzzadó nemzedékhez! «Az evangélium a gyermekeknek s asszonyoknak való, nem a munkás, erős férfiaknak!» Honnan jött ez a veszedelmes gondolat?

a) Az evangéliumok rosszul értelmezett mondataiból. Mert az Úr valóban mondott ilyeneket: «Nincs szükségük orvosra az egészségeseknek, hanem a betegeknek; nem jöttem hívni az igazakat, hanem a bűnösöket bűnbánatra» (Luk. 5, 31.). És a saját működését így jellemezte: «A vakok látnak, a sánták járnak, a poklosok megtisztulnak, a siketek hallanak, a halottak föltámadnak és a szegényeknek az evangélium hirdettetik» (Máté 11, 5.).

Dehát egy kis elgondolkozás után lehet-e ezeket a fönti értelemben magyarázni? Semmiképpen sem!

Mert helyezzük csak magunkat az egészségesek, ifjú erővel teljesek, gazdagok, boldogok pártjára és innen kérdezzük: Hát csakugyan elvárhattuk volna, hogy Krisztus *elsősorban* mellénk álljon s *elsősorban* nekünk hirdesse evangéliumát? Nekünk, akiknek jól megy most a sorunk? Hát nekünk, akiknek mindenünk megvan a földön, nekünk több jogunk volna Krisztushoz, mint a gyengéknek, szegényeknek, betegségben vergődőknek? Úgy-e már ez a puszta gondolat is jogtalanság!

b) Hátha még hozzágondoljuk, hogy *minden erőtől duzzadó ifjút utólér egyszer a hervadás!* Hogy minden boldogból lehet még boldogtalan! Minden erősből lehet gyönge! Senki sem marad e földön erős és fiatal; és mikor bekerül a fáradtak, gyöngék, betegek, csalódottak, sírók és haldoklók csoportjába, akkor fogja látni, igazán mennyire modern, mennyire időszerű, mily áldott Krisztus evangéliuma, mely elsősorban valóban a gyöngéknek s szegényeknek hirdettetett. Mikor az évek jártával kezd kezünk közül kisiklani ez a világ, kezdenek kisiklani a világ feladatai, reményei s örömei, a keresztény emberen nem a rettenetes elmúlás reménytelen fájdalma lesz úrrá, hanem az evangélium által megígért másik világ reményteljes öröme.

Igaz, hogy ezért a másik, maradandó, örök világért csak akkor akarni dolgozni — ez már késő. Akkor már erőink elhagytak. Az Isten fiatal kartól várja munkánkat a lélek örök hazájáért. Azt várja, hogy akkor hozzunk érte áldozatot, mikor bűneinket nekünk kell még elhagynunk, nem pedig mikor minket hagynak el bűneink öreg korunkban.

c) És hogy ezt meg tudjuk tenni, azért hangoztatja az evangélium kezdettől fogva *e világ mulandóságát, hiábavalóságát, a földi kincsek haszontalanságát.* Krisztus is hirdeti, hogy erő, egészség, fiatalság, munkakedv, ambíció ... mindez érték, de csak akkor, ha ... ha általuk nem pusztán mulandó

javakat szerzünk ! Az evangélium tehát valóban a munka evangéliuma, *de oly munkáé, mely a halandó embert halhatatlanná teszi.* Aki az evangélium szerint él akkor is, amikor még fiatal, egészséges, munkabíró és tettvágytól teljes, az előtt a suhanó évek jártával egyre világosabbá válik, hogy oly munkán dolgozott, amelyen megtörik az idő mindent megrágó foga is: a lélek örök országának megszerzésén. Az evangélium sem tanít tehát világtól elfutó keserűséget, komor tétlenséget; az evangélium is akarja, hogy fiatalok, erősek, tettrekészek és munkások legyünk, — de nem elsősorban oly kincsek szerzésében, amelyek előbb-utóbb elhagynak minket, hanem olyanokéban, amelyek megmaradnak az örök életre.

B) És itt jutunk el egy másik, nagyszerű tanusághoz: Az az emberiség, *amelyik fenntartás nélkül és teljes egészében magáévá tenné az evangéliumot* s életében valóra váltaná azt, egyszersmindenkorra **megszüntetné a társadalmi osztályok közti ellentétek feszítő s romlással fenyegető surlódásait.**

a) Érdekes, hogy *már a pogányság is megsejtette a társadalmi kiegyenlítődésnek azt a szükségességét,* amelyet a lábmosó Krisztus kiáltott világgá s ha nem is többször, legalább egyszer évenként, a római Saturnáliák napján, az urak szolgálták ki rabszolgájukat.

Ami ott azonban csak egynapos kivétel volt, azt a finom gondolkodást, azt a találékony, figyelmes felebaráti szeretetet *Krisztus Urunk országának alaptételévé tette.* Aki engem kiszolgál, az iránt figyelmesnek kell lennem — nemcsak borravalóval (mert ezzel a lélekkel végzett munkát teljesen meg nem hálálhatom); aki bármiféle munkát végez értem, ha cipőmet fényesíti is, ha az utcámat söpri is, ha gyárban szövi ruhám posztóját is, ha a bánya mélyéről csákányozza meleg szobámnak a szenet . . . mindezek iránt figyelemmel, megbecsüléssel, szeretettel lenni — ó, ha ez meglenne, lenne-e még szociális veszedelem?

b) És ha a társadalmi karitatív tevékenységet vesszük, amit jogosan nevezünk a gazdasági élet csikorgó, reszkető gépezetében «szociális olaj»-nak, hát *már maga a szociális gondolat:* hogy embertársam nyomorába beleéljem magam, hogy felebarátom szolgálatában magamról megfeledkezzem, már maga ez a gondolat is *legsajátosabb gyümölcse a krisztusi vallásos lelkületnek.* Elismerjük, hogy a szociális tevékenység *mai technikája,* a fiatalkorúak védelme, egyletek, szervezetek

s jóléti intézmények az új időknek szüleménye. Hanem minden szociális tevékenységnek *legbensőbb mozgató* ereje mégis csak az a krisztusi szellem, amelynek bölcsője Betlehemben ringott, következőleg minden sikeres szociális tevékenység ekéje vallásos talajon szánt.

Legnagyobb tiszteletünk illesse az egyletek, társadalmi szervezetek minden fajtáját, amelyek a nyomorúság által fölszított osztálygyűlöletre az irgalmas szamaritánus enyhítő olaját öntik; de be kell mindenkinek ismernie, hogy aki a szenvedőnek valóban lelkéhez akar férkőzni, aki a gyengének támasza, a veszélyben forgónak védelme, az elesettnek felemelője akar lenni, annak előbb önmagának kell átizzania erős vallásos meggyőződéstől. Attól a meggyőződéstől, amelyik Szent Pált sarkalta a lankadatlan munkára: «Krisztus szeretete ösztönöz bennünket» (Kor. II. 5, 14.). Ebben áll *a szociális tevékenység vallásos elmélyítése*. Csak a vallásos gondolat láttatja meg velünk a legszegényebb és legelzüllöttebb emberben is a halhatatlan lelket; ez figyelmeztet, hogy szeszélyeink fékezésével, legközvetlenebb környezetünkkel szemben is szociálisak, elviselhetők legyünk. A vallásos gondolat védi meg a szociális tevékenységet a rája egyébként nagyon könnyen támadó veszélytől: hogy puffogó frázissá, porhintéssé, parádévá ne váljék.

*

Kedves Testvéreim! Tolstoj egyik elbeszélésében így szól egy grófkisasszony a cselédekről: «Tulajdonkép nem csodálatos-e, hogy ezek a leányok kiöntik a mi mosdótáljainkat és kiszellőztetik ágyainkat, hogy mi Chopint játszhassunk!» Bizony csodálatos! S aki ezen nem csodálkozik, aki ezt egész természetesnek veszi, aki embertársai munkáját a maga részéről a lábmosó Krisztus találékony, figyelmes szeretetével nem igyekszik viszonozni, az aztán ne csodálkozzék, ha egy nap jön a bolsevizmus és összetöri a zongorát és betüzel a Chopin-hangjegyekkel.

Tehát kereszténynek lenni nem annyi, mint tétlenül az égre bámulni? Nem annyi, mint nagy sóhajtozással várni a mennyországot? Nem annyi, mint ölbetett kézzel lesni a sült galambot?

Korántsem! Ha így volna, akkor a krisztusi hit valóban ellensége volna a kulturális haladásnak s a lázas emberi munka lüktető ritmusának.

De éppen nincs így! A jó keresztény imádkozik, gyónik,

áldozik, böjtöl és misére jár, — igen, mindezt megteszi; de emellett keményen fegyelmezi magában a szeretetlenség, türelmetlenség, lustaság, önzés indulatait, másokhoz kedves és elnéző, magához szigorú és mindezenfelül izomszakadtáig teljesíti kötelességét ott, ahová őt földi hivatása állította. Akármennyit imádkozik valaki, ha emellett szeszélyes, fegyelmezetlen, semmit elnézni s megbocsátani nem tud — bizony nem keresztény. S ha valaki mindennap áldozik is, de elhanyagolja kötelességét és kiállhatatlanul szeretetlen, — az sem keresztény!

De — Testvérek — mi akarunk keresztények lenni, ahogy azt az Úr Jézus megkívánja: emberek, akik gazdagok vagyunk vagy szegények, tanultak vagy tanulatlanok, előkelőek vagy egyszerűek, de mindezen túl, mindezen fölülemelkedve *önmagunkhoz kemények, fegyelmezettek, szigorúak, embertársainkhoz pedig megértőek, elnézőek és segítésre készek.*

S ha megoldódik valaha a szociális kérdés fenyegető problémája, csak az ilyen életű keresztény emberiség fogja azt megoldani! Amen.

XIX.

Krisztus és a vagyon. (II.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A hirhedt orosz «Istentelenek-társasága» Moszkvában kiad egy folyóiratot s annak egyik számában egy kép jelent meg ezzel a felírással: «A spanyolfal».

A középen áll egy nagy Krisztus sötét, nyugtalanító szemekkel és csillapítóan nyujtja ki kezét balfelé, ahol egy csomó nyomorult szorong: lesoványodott asszonyok, éhségtől csontvázzá aszott gyerekek, ütések alatt meggörnyedt parasztok, olajtól és széntől piszkos munkások . . . S Krisztus ezt látszik mondani ezeknek a szerencsétleneknek: «Áldjátok szenvedéseiteket; ne lázadjatok fel kizsákmányolóitok ellen; ne törekedjetek arra, hogy gyermekeiteknek kellemesebb, emberibb létet szerezzetek ! Az élet rövid s az örökkévalóságban megkapjátok béreteket. Tűrjetek ! . . .» Krisztus képe mögött pedig egy nagyhasú polgár áll (akit azonban a tömeg Krisztustól nem lát); kövér brilliánsgyűrűs ujjakkal, puffadt arccal és kapzsi tekintettel áll ott, kezében kötél, mely egy védtelen proletár nyakán hurkolódik. De a tömeg mindezt nem látja, mert Krisztus elrejti a jelenetet a nyomorultak elől. És az egész rettenetes kép alatt ez a felírás: «A spanyolfal».

Krisztus a spanyolfal !

Testvéreim ! Ilyen vérlázító illusztráció láttára nem elegendő felháborodni és tiltakozni. Nem ! Jobb alázatosan elmélkedni és lelkiismeretvizsgálatot tartani — és ezt akarnám megtenni a mai beszédemben.

Mit tanít az Úr Jézus a vagyonról, a gazdagságról és szegénységről, a földi javakról? Vajjon van-e igazság abban a káromkodó képben, mely Krisztust a tőke lelketlen túlkapásainak spanyolfalául állítja a munkások elé? És ha ezeknek a lázítóknak nincs igazuk, hát akkor azoknak van-e, akik szemrebbenés nélkül nézik millió meg millió munkás ember-

telen sorsát s azt hiszik, hogy lehet javakban dúskálkodva kereszténységről beszélni, mialatt penészes odukban senyvednek s pusztulnak embertestvéreink . . . Hát kinek van igaza, a bolsevizmusnak=e, vagy a mammonizmusnak? Ki mellé áll Krisztus: a mellé=e, aki lelketlen kapzsisággal mindent össze akar harácsolni magának, vagy a mellé, aki brutális forradalommal mindent el akar venni a másiktól? Erről a kérdésről beszéltem a mult vasárnapon is. De már akkor említettem, hogy a mai alkalommal ismét erről fogok szólani és a multkor elmondott gondolataimat újra meg újra megismételni; hiszen a kérdés annyira életbevágó, annyira sorsdöntően fontos a mai társadalomra, hogy nem lehet arról eleget beszélni.

Oly döbbenetes a nyomorúság, hogy már azon sem ütközhetünk meg, ha a nyomorgók táborából igazságtalan panaszok is fakadnak.

Szegények ajkáról egyre többször hallani a keserű vádat: «Az Egyház is csak a gazdagok pártján van ! Mit törődik az a szegény emberekkel? Mert ha törődnék, nem nézné szótlanul a mi nyomorúságunkat . . .»

Alig van ma a keresztény szószék számára fontosabb és kényesebb kérdés ennél. Vizsgáljuk meg tehát ma tovább azt a kérdést, amelyet a mult vasárnapi beszédemben felvetettem: **I. Mit tart az Úr Jézus a vagyonról, II. mit tart róla a kereszténység. és III. mit tart a kereszténység a mai gazdasági világrendről.**

I. Mit tart Krisztus a vagyonról?

Nézzük tehát, mit tart Krisztus a vagyonról. Igaz=e az — amit egyes irányzatok állítanak —, hogy Krisztus elítélte a vagyont és pokolba küldte a gazdagokat?

A) Hogy erre felelhessünk, előbb világosan látnunk kell, **mi a vagyon. mi a gazdagság és ki a gazdag ember ?**

Amire a megélhetésért szükségünk van, az még nem vagyon, hanem szükséges élet=eszköz. A vagyon ott kezdődik, ahol a kincset valaki már magáért a kincsért — mint végső célért — gyüjti, amire tehát a tisztességes megélhetéshez nincs szüksége.

Ha valamit keresek, de azt ki is kell adnom a megélhetésre, az még nem vagyon. Vagyonos embernek tehát csak

azt nevezhetjük, aki gondtalanul meg tud élni anélkül, hogy munkájával jutna a megélhetési eszközökhöz.

És a megélhetés alatt sem értjük csak a legminimálisabb élelmet és ruhát, hanem mindazt, amit az «emberies» élet fogalma magában rejt. Már pedig nem azzal vagyok «ember», hogy táplálkozom, hanem azzal, hogy szellemi működésem és szellemi igényeim is vannak.

B) Ezek után kérdezzük már most, mit tart Krisztus a vagyonról.

Erre a kérdésre a mult alkalommal a gazdag evangéliumi ifjú történetéből és a Hegyi Beszéd szavaiból kerestük a feleletet. Ma Krisztus Urunknak a **szívtelen dúsgazdagról s a nyomorult Lázárról mondott példabeszédével kezdem a választ.** (Luk. 16, 19—31.)

Hogy időt nyerjek, magát a példabeszédet nem mondom el, hiszen úgyis ismerjük a szívtelen gazdagnak történetét, aki még csak morzsát sem juttatott a nyomorult Lázárnak s aki halála után ezért elkárhozott.

a) Jól figyeljük meg, Testvéreim: a gazdag elkárhozott *nem azért, mert gazdag volt*, hanem *mert szívtelen volt!* Azt, hogy a gazdagság bűn, hogy a magántulajdon jogtalanság és rablás, azt az Úr sem ebben a példabeszédben, sem egyetlen más alkalommal nem tanította. Sőt szegény halász-apostolai mellett voltak gazdag követői is: Márta és Mária, Lázár, Arimatheai József, Nikodémus, Simon farizeus stb. S ha Krisztus minden gazdagságot elítélt volna, egész biztos, hogy nem fogadta volna el gazdag követőinek ebédrehívását.

b) Viszont azonban az is tagadhatatlan, hogy ha Krisztus nem is ítélte el a vagyonos embert, mégis úgy ebben a példabeszédében, mint sok más alkalommal erősen rámutatott a *vagyon veszedelmeire is*, mint ezt a mult beszédemben már részletesen kifejtettem, így pl. mikor így szólt: «Mily nehezen jutnak Isten országába, kiknek vagyonuk van». (Luk. 18, 24.). «Bizony mondom nektek, hogy nehéz a gazdagnak bejutni a mennyek országába» (Máté 19, 23.).

És főként van Krisztus Urunknak egy villámló felkiáltása, amelyet igen könnyű félremagyarázni s amelyet sokszor félre is magyaráztak már és van egy másik kijelentése, amelyet megint sokan félreértenek.

«*Jaj nektek, gazdagok!*» (Luk. 6, 24.) — mondotta egy ízben; és «*boldogok, ti szegények*» (Luk. 6, 20.) — mondotta egy másik helyen. Hát az első ijesztő, kényelmetlen fenyegetés, a másik pedig szinte hihetetlen állítás.

De hát vajjon valóban mindenkit el akar-e ítélni az Úr, akinek csak vagyona van és boldognak hirdet-e minden szegényt? Ez egyrészt érthetetlen szigorúság lenne, másrészt meg az emberi haladásnak s nyugodt társadalmi életnek lehetetlenné tétele. Mert ki dolgoznék, ki áldozná fel nyugalmát a munkáért, ha amit keres, nem maradhat az övé? Ki takarékoskodnék, ha amit megspórolt, arra nem számíthat öreg napjaiban? Mi lenne a társadalomból a magántulajdon elve nélkül?

Dehát erről szó sincs ! Szó sincs arról, mintha Krisztus a magántulajdon ellen foglalt volna itt állást ! «Jaj nektek, gazdagok !» — mondotta. De kit értett Ő itt «gazdagok» alatt? Azokat, akik a vagyonukban életük tartalmát, életük célját is látják; akik azt hiszik, hogy földi kincsük már minden lelki igényüket is kielégíti; akik betelnek s eltelnek a pénzzel s az nekik egyetlen eszményük, egyetlen céljuk, istenük. És kik a «szegények», akiket Krisztus boldognak nevez? Azok, akiknek lelkét a földi kincsek ki nem töltik, akik a földi élvezetekkel és jóléttel szemben megőrzik fölényes szabadságukat és vágyódnak az után és dolgoznak azért, hogy életüket igazi értékes tartalommal töltsék ki: akik lelkük mély vágyával éhezik és szomjúhozzák az igazságot.

Mikor tehát Krisztus «gazdagokról» beszél és «szegényekről», «jóllakottakról» és «éhesekről», «kielégítettekről» s «elégedetlenekről», nemcsak a föld kincseire és a földi munkára gondol, hanem elsősorban azokra az örök kincsekre, amelyek megszerzéséért folytatott munka a földi életnek is egyedül méltó tartalma. Aki ezt tudja, az nem fogja szemére vetni az evangéliumnak, hogy tehetetlen, gyámoltalan fatalizmust hirdet és hogy az Úr Jézus keményen hangzó «jaj»-ai megfagyasztják az ember munkakedvét.

C) Ha azonban még tovább vizsgáljuk az Úr Jézus felfogását a földi vagyonról, rájövünk, hogy ebben a kérdésben még egy óriási különbség van Krisztus és a világ felfogása között. A gazdagok előtt a világ hajlong, hízeleg, hódol és térdre esik, viszont Krisztus szerint Isten előtt a **gazdagság egyáltalában semmi előjogokat nem ad,** *sőt inkább teherétel és nagyobb veszedelem forrása.* Mert a nagy vagyon úgy odatapadhat a birtokosa lelkéhez, mint a vad inda az őserdő fáihoz s mint a fagyöngy az éltető nedvet kiszívja a törzsből s elszárítja azt, úgy ölheti ki a nagy vagyon is a léleknek minden magasra törő ambícióját. És mikor az ilyen dúsgazdag végiglegelteti szemét kincsein, elhagyja ajkát a gőgös

megelégedettség szava: «Én lelkem ! van sok javad, sok esztendőre eltéve; nyugodjál, egyél, igyál, élvezd az életet». (Luk. 12, 19.) Az ilyen gazdagoknak szólott az Úr «jaj»-kiáltása s az ilyenekről mondotta, hogy nehéz nekik bejutniok a mennyek országába.

De viszont ebből az is következik-e, hogy a szegények pedig minden további nélkül a mennyországba jutnak? Valaki talán igen-nel felelne, hiszen az Úr azt mondotta, hogy «boldogok a szegények». Nos, nem egészen ezt mondta. Hanem: «Boldogok a lélekben szegények», ami persze nem azt jelenti, hogy boldogok az ügyefogyottak és tudatlanok, hanem boldogok azok — akár van vagyonuk, akár nincs —, *akik szívüket nem tapasztják a földi vagyonhoz*, akiknek nem minden szemrebbenésük, vágyuk, törekvésük csak a pénz és a pénz, akik — vezessen itt a földön zarándoklásuk síma vagy göröngyös utakon — szemüket le nem veszik örök céljukról.

A gazdag nem előzi meg Isten előtt a szegényt — ez megnyugtató. Dehát ebből meg az következik-e, hogy a szegényeknek sincsen semmi előnyük a gazdagok fölött? Van ! Hogy úgy mondjam, helyzetenergia-előnyük van, ami abban áll, hogy nincsenek kitéve a gazdagság lelket fojtó veszélyeinek. És ily értelemben mondja az Úr: «Boldogok ti szegények, mert tiétek az Isten országa». (Luk. 6, 20.)

Ha tehát most adjuk fel a kérdést, hogy vajjon minden gazdagot elítél-e Krisztus, válaszunk most már nem lesz nehéz. Krisztus nem a magántulajdon jogossága ellen beszélt, nem ítéli el a jövőre gondoló takarékosságot és tisztességes vagyongyüjtést, nem ítél el minden gazdagot, csak . . . csak azt, akinek *holt keze van*.

Melyik gazdagnak van holt keze? Annak, aki körül mozdulatlanul terpeszkednek a kincsek, de gazdájuk nem tud velük mit kezdeni. Annak a gazdagnak van holt keze, aki vagyonával csak földi célokat, földi értékeket szerez, amiket pedig a halál elragad tőle. Holt az a kéz, amely csak a halál és sír számára dolgozik. Krisztus valóban szót emel az *ilyen vagyon* ellen s az *ilyen élet* ellen. Mert Ő minden földi kincsünkből örök értéket akar kihozni s minden földi munkánkba örökkévalóságba nyitó magvakat elszórni.

Mit követel tehát Krisztus a vagyontól? Ne tapadjon lelkünk a pénzhez, ne az legyen az istenünk, ne bízzuk el magunkat, ne legyünk gőgösek és felfuvalkodottak — ez az egyik. A másik pedig: hogy tegyünk vele annyi jót, amennyit csak tehetünk.

II. Mit tart a kereszténység a vagyonról?

Itt azonban meg kell felelnem az újabb kérdésre: vajjon a kereszténység mindig hű maradt-e Krisztusnak ehhez a tanításához? S a válasz a legteljesebb fokban igenlő.

A) Pedig hihetetlen harcba került ennek megtartása az **emberi önzéssel, kapzsisággal és szívtelenséggel szemben!** Az ember mindig önző és kapzsi volt és az ma is, — de emiatt nem szabad szemrehányást tennünk a kereszténységnek; annak a kereszténységnek, amelyik 2000 éve igyekszik legalább annyit lefaragni ebből az önzésből, amennyit csak lehet. A vagyonelosztás mai aránytalansága s a vagyonosok egyrészének lelketlensége égbekiáltóan messze esik a krisztusi gondolattól, de ezért nem lehet felelőssé tenni azt a kereszténységet, amelyik mindig bátor szóval mutatott rá ezekre a fájdalmas sebekre.

Hogy a szegényeken minden tehetősebbnek adománnyal segíteni kell, ezt az irgalmas szamaritánus példabeszédét elmondó Krisztus Urunktól tanultuk. De nem is az alamizsnálkodás a keresztény gondolat lényege; ez csak a végső segítő eszköz. A lényege a munka ! Aki nem dolgozik, az ne is egyék, — ez igaz; a lusta vesszen éhen; *viszont azonban addig nem beszélhetünk Krisztus országáról a földön, amíg van ember, aki becsülettel akar dolgozni, de nem jut munkához és éhen kell halnia!*

B) Ne mondjátok, hogy ez lázítás, hogy ez túlkemény beszéd ! Hogy ez túlerős beszéd? Nem ! A kereszténység mindig így beszélt: **mindig mert így beszélni.**

a) Hallgassátok csak mit ír Szent Pál az efezusi püspöknek, Timótheusnak. «*E világ gazdagjainak pedig hagyd meg*» (Tim. I. 6, 17.) . . . hangzanak az apostol szavai. Hát ez erős beszéd ! «*Hagyd meg a gazdagoknak*». Mintha bizony azok hozzá volnának szokva, hogy engedelmeskedjenek ! Mindenki ő előttük hajlong, pénzük előtt megnyílik az élvezet, hatalom és kitüntetés minden ajtaja, — de te, Isten szolgája, parancsolj nekik !

És mit parancsolj? «*Hogy ne legyenek fennhéjázók, ne bizakodjanak a bizonytalan gazdagságban.*» Bizony, ez sem könnyű parancs, legalább is nem volt akkor könnyű, amikor a pénz és vagyon oly erősen állott az emberek kezében, hogy nemzedékek nyugodt sorsát tudták az elődök biztosítani. Ma? Ma már mintha könnyebb lenne el nem bizakodnia a gazdagnak is. Mert ma napról-napra szemünk láttára telje-

sednek be az apostol szavai: «*Ne bizakodjanak a bizonytalan gazdagságban.*» Ma? Jön egy bankösszeomlás, jön egy börze-katasztrófa, jön egy valutaromlás, jön egy villám a derült égből — s aki tegnap dúsgazdag volt, ma mehet koldulni.

Nemrégiben több amerikai milliomos utazott az egyik óceánjáró hajón és kitűnően szórakoztak, játszottak, táncoltak, amint ez ilyen luxusgőzösön szokott történni. És rádiót hallgattak. Egyszer csak a rádió új hírt közölt: «Óriási krach a new-yorki tőzsdén !» Az előbb még vígan mulatozó emberek elsápadnak, eláll a szívverésük, vége minden jókedvnek . . . Mikor a hajóra léptek, milliomosok voltak s most elveszett minden vagyonuk . . . «*E világ gazdagjainak hagyd meg, hogy ne bizakodjanak a bizonytalan gazdagságban . . .*»

De tovább is szól az apostol parancsa: «. . . *Hogy legyenek jótékonyak, a jócselekedetekben gazdagok, szívesen adakozzanak*». Mert mi teszi az embert leginkább hasonlóvá az adakozó s irgalmas Istenhez? Mi más, mint ha ő is követi Isten bőkezűségét.

Ime, ugyancsak keményen beszél az apostol ! Dehát ezért kommunista volt Szent Pál? Korántsem ! Ő nem a magántulajdont ítéli el, sőt nem is a vagyont s a gazdagságot, hanem a kapzsi, lelketlen vagyon-harácsolást, a lelketlen «gazdaggálenniakarást» (Tim. I. 6, 9.) s a vagyon lelketlen használatát.

b) Hű maradt-e a kereszténység Krisztus tanításához? Halljátok csak, hogy *Aranyszájú Szent János* mily érdekes, de egyben mily kemény szavakat intézett másfélezer évvel ezelőtt a gazdagokhoz. Szavakat, melyeket talán senki jobban meg nem ért, mint a mai emberiség.

Ezt mondja a szívtelen gazdagnak: «Te jóllakásig eszel s Krisztus annyit sem evett, amennyire szüksége volt. Változatos süteményeket eszel, neki száraz kenyere sem volt. Tharos-i bort iszol s neki, a szomjazónak, nem adsz egy pohár hideg vizet sem. Lágy, tarka szőnyegekkel betakart ágyon nyugszol s Ő tönkremegy a hidegtől . . . És ezt nem azokról mondom, akik erkölcstelen nőket hívnak meg asztalukhoz (ilyenekhez nem beszélek, mint a kutyákhoz sem szoktam beszélni); sem azokról az igazságtalanul meggazdagodottakról nem mondom, akik idegeneknek (t. i. hízelgőknek) gyomrát töltik meg, mert ezekhez nincs semmi közöm, mint nincs a sertésekhez és a farkasokhoz; hanem azokhoz beszélek, akik a saját vagyonukat élvezik, de abból másoknak nem juttatnak s atyai örökségüket egyedül maguk

használják el. Ezek sem mentesek a bűntől ! . . . Megrettensz e szavak miatt? Nos, rettenj meg tetteid miatt !» (In Math. 48. hom. 78, 79.)

c) Hű maradt-e az Egyház Krisztus tanításához? Hát csak olvassátok el azt a bátorhangú körlevelet, amelyet *a magyar püspöki kar 1931 okt. 14-én adott ki erről a kérdésről* s amelyben ilyen mondatok olvashatók:

«Isten *a világ javait az egész emberiségnek használatul és nem imádatul adta* s az emberi nem egész biztosan vesztét szolgálja és hanyatlásnak indul, ha Istent megcsalni megkísérli s ahelyett hogy Neki szolgálna s minden teremtett jót az ő szándéka szerint használna, Isten teremtményeiből bálványokat farag s Isten helyett azokban keresi boldogságát. Bálványokat faragnak ma is a népek az aranyból s a földi vagyont úgy imádják, annak egész életüket annyira alárendelik, mint hogyha csak ez volna életük végső célja. Ezért éri a népeket a büntetés, hogy nem Isten akaratának teljesítésében keresvén földi boldogságukat, a hamis káprázatok szolgálatában megzavarodnak, szívük bálványát egymástól irígylik, tehát testvérként meglenni nem is képesek, sőt még egymás nyelvét sem értik, annál kevésbbé ügyes-bajos dolguk értelmét.

A jó Isten a föld javait különbség nélkül mindenkinek szánta. Ő nem teremtett gazdagot és szegényt, hanem csak embereket, akik számára különbség nélkül vonatkozik adománylevele, melyet az ember teremtése után e szavakban foglalt össze: «Töltsétek be a földet s hajtsátok azt birodalmatok alá és uralkodjatok rajta». (Gen. 1, 28.) A mennyei Atya ezen törvényes rendelete szerint a *föld javaihoz s a megélhetés eszközeihez mindenkinek joga van* s az ő szent végzése ellen vét az, aki önző lélekkel kizárja embertársát a Gondviselés által neki juttatott adományok élvezetéből. Egyedüli korlátja az ember boldogulásának az ő érdemessége, amint Szent Pál apostol mondja: «Aki nem dolgozik, ne is egyék.» (Tesz. II. 3, 8—10.) De aki dolgozni akar, aki élte napjait nem kívánja tétlen tunyaságban eltölteni, hanem Isten rendelését, mely az emberiség törvényéül azt állította föl, hogy orcája verejtékével egye kenyerét, megvalósítani kívánja, azt ettől a jogtól és kötelességtől tökéletlen gazdasági berendezkedéssel és az egyéni önzést Isten akarata helyébe állító helytelen intézkedésekkel megfosztani nem szabad. S ha azt látjuk, hogy ma az emberek ezrei és milliói hiába nyujtják ki kezüket a mindennapi kenyér után, mert megvalósul rajtuk

a próféta keserves szava, hogy «kenyeret kérnek és nincs ki szegne nekik» (Jer. Sir. 4, 4.), akkor rá kell eszmélni a gazdagoknak kötelességükre, hogy *munkát és kenyeret adni isteni törvény*, ha pedig megfogyatkozott az Isten félelme által diktált emberséges érzés a tehetősek lelkében, akkor a közhatalom feladata oly intézkedéseket tenni és oly törvényeket hozni, amelyek folyományaként a dolgozni akarók munkához s az éhezők kenyérhez jussanak» . . .

Mily igaz, mily bölcs és mily bátor szavak !

C) Hát most kérdezzük: Mit tart a kereszténység a földi vagyonról. **Dúsgazdag híveket akar-e vagy szegény lázárokat?**

Sem egyiket, sem másikat. Mert mindkét állapotban nagy veszélyeket lát a lélek üdvére.

A dúsgazdagban, akinek mindene megvan, könnyen kialakul a felfogás, hogy neki nincs szüksége semmire, Istenre sem. Könnyen úgy is él az ilyen, mint aki egyedül és csupán csak a földnek él.

Ezért mondja az Úr a magvetőről szóló példabeszédében, hogy a magot, az Isten hívó szavát ily esetben az élet «gazdagsága s gyönyörűségei» (Luk. 4, 14.) fojtják el.

Viszont azonban épígy veszélyes a lélek üdvére a nagy nyomorúság is. Az anyagi nyomorúság a legszörnyűbb kerítő a bűnre. Éhségtől gyötrődő gyomor szenvedése mellett nem lehet imádkozni! Piszokban gyötrődő testben nehéz tiszta lélekkel megmaradni! Nem lehet *keresztény* életet élnie annak, akinek még *emberies* életet sem enged élni a nyomorúság. Ahhoz, hogy valaki keresztény lehessen, előbb embernek kell lennie; aki tehát a szörnyű nyomorúságtól még ember sem tud lenni, hogy várjuk, hogy több legyen, keresztény legyen?

Hát ha nem ideálunk sem a kapzsi mammonizmus, sem a rongyos proletarizmus, hát akkor mi?

Az, amit már az ószövetségi szentíró kifejez, mikor az Úrhoz e szavakkal fohászkodik: «Koldússzegénységet és gazdagságot ne adj nekem, csak annyit adj, amennyi a megélhetésemhez szükséges». (Péld. 30, 8.) És az, amit Szent Pál kifejez e szavakkal: «Nem hoztunk semmit sem magunkkal e világra, s kétségtelen, hogy el sem vihetünk semmit; ha tehát van eledelünk s ruházatunk, elégedjünk meg vele. Mert akik gazdagok akarnak lenni, kísértésbe esnek, az ördög kelepcéjébe, sok haszontalan és káros kívánságba, melyek pusztulásba s romlásba döntik az embert.» (Tim. I. 6, 7—9.)

És itt jutunk el a mai beszéd harmadik kérdéséhez:

III. Mit tart a kereszténység a mai gazdasági világrendről.

A) A mammonizmus és a bolsevizmus életre-halálra menő harcában őrlődik a világ s bármelyikhez állana az ember, belepusztulna. **Gyógyulást csak az a Krisztus hozhat,** aki elmondta emlékezetes példabeszédét a dúsgazdagról és a nyomorult Lázárról, akinek tanítása szerint tehát gazdagok mindig lesznek a világon és szegények is, de jaj azoknak a gazdagoknak, akik szívtelenül fukarok és igazságtalanok voltak!

Az Úr Jézus csak az örök kárhozatról beszél, amely a pénzben lelketlenül dúskálódókra vár, mert hiszen ez a tulajdonképpeni végső büntetésük; de a mai világrengés *már a földi büntetés rémét is fölfesti az arcukra;* hiszen kellene-e ma a bolsevizmus mindent elsöprő, bűnöst és ártatlant egyaránt végiggázoló véráradattól reszketnünk, ha lett volna elég ereje az emberiségnek érvényre juttatni az evangéliumban lefektetett szociális gondolatokat?

B) Mert azt nemcsak nem tagadjuk, hanem nyiltan kiáltjuk bele a világba, hogy a **gazdagság és szegénység mai elosztása éppen nem felel meg a kereszténység mindenkor vallott felfogásának.**

Ó, nem igaz a moszkvai káromkodó kép, hogy Krisztus a spanyolfal, amely mögé elbújhat a kizsákmányoló lelketlenség!

Nem lehet krisztusi ideál az a gazdasági és társadalmi rend, amelynek csúcsa a jólét verőfényében ragyog, mint az egyiptomi piramisok csúcsa a kelő nap sugarainak fényében, amelynek talapzatát azonban milliók könnye, verítéke és vére áztatja! A magántulajdon jogosságát és szükségét a krisztusi világnézet elismeri, de ugyancsak az Úr Jézus szavai óvnak az elfajult kapitalizmus szörnyű veszedelmétől is. «Senki két úrnak nem szolgálhat . . . Nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak» (Máté 6, 24.).

Ki szolgál a mammonnak? Mi az a mammonizmus, amit Krisztus Urunk szavai szerint szörnyű veszedelemnek kell tartanunk? Az a lelketlen törekvés, mely mindig, mindenütt csak a pénzt és a hasznot nézi, mely mindig mindenből csak pénzt akar facsarni, s mely előtt semmi nem szent, sem erkölcs, sem becsület, részvét, könny, nyomor, igazságosság, jog, közjó, emberi méltóság . . . semmi a világon: csak a pénz, a pénz! Ó, igen: ezen már nyoma sincs a kereszténységnek!

Nem! Azt, hogy a párisi (Asnieres) kutyatemetőben oly síremléke van némelyik ebnek, hogy annak árából húsz szegény család megélhetne, — ezt már nem lehet megegyeztetni a krisztusi gondolattal. S amikor Párisban és környékén száz- meg százezer ember fagyoskodik és éhezik, akkor némelyik kutyának sírja fagyos téli napokon is oly virágözönben úszik, hogy annak árából ötven fagyoskodó ember jóllakhatna, — nem, ezt már nem lehet a krisztusi szeretettel megegyeztetni! «Ó, Sappho, hűséges és nemes barátnő — olvassuk az egyik kutya sírkövén, — ha az én lelkemet nem a te lelked kíséri az ismeretlen helyekre, akkor nem kell nekem a mennyország!» Attól tartok, hogy ilyen embernek nem is nagyon kell félnie a mennyországtól.

*

Testvéreim! Kemény igazságokat kellett ma elmondanom, de ezek nem az én szavaim voltak. Ezeket hirdette Szent Pál, ezeket Aranyszájú Szent János, ezeket a magyar püspöki kar, ezeket XIII. Leo és ezeket XI. Pius pápa. És hogy összefoglaljam az egész mai beszéd gondolatkörét, elég rámutatnom két jelenetre, amelyek minden szónál ékesszólóbban hirdetik, *milyen megoldás vár erre a kínzó problémára Krisztus nélkül és milyen vár Krisztussal.*

Krisztus nélkül?

Hát nézzétek a nagyvilág dúsgazdagjainak esztelen dőzsölését! Ma, amikor lesoványodott gyermekekkel és hideg-től didergő embertestvérekkel van tele a világ, ma itt a földön köztünk élnek olyan emberek is, akik — mint nemrégiben olvastam egy sanfranciscoi hírben — az egyik hotelban olyan ebédet rendeltek, amelynek ára fejenként 1000 dollárba, közel 6000 pengőbe került. Amikor egész Európában, de Amerikában is a munkanélküliek milliói kínlódnak éhes gyomorral, akkor ezeknek az embereknek volt lelkiismeretük végigenni egy menűt, amelynek első fogása egy kaviár- s libamájkártyalapokból fölépített kártyavár volt, amelynek várárkában a legdrágább whisky folydogált, az utolsó fogás pedig a világ legválogatottabb édességeiből felépített svájci falu s a falu kútjából pezsgőpatak tört elő . . . Ime, a szociális nyomorúság megoldása Krisztus nélkül!

És Krisztussal?

A napokban ünnepeltük a felebaráti szeretet nagy szentjének, *Magyarországi Szent Erzsébetnek* 700. halálévfordulóját. Neki is volt annyi vagyona, hogy tellett volna ezer-

dolláros ebédekre. Neki is volt olyan grófi kastélya, hogy jól elzárt ablakai mögül gondtalanul nézhette volna a világ folyását, mint azok az amerikai milliomosok. De tudjátok miben különbözött tőlük? Abban, hogy Krisztusé volt és halálosan komolyan vette Krisztus tanításait. Ezért nem evett ezerdolláros ebédeket, csakhogy minél több jusson szegényeinek. De még ez sem volt neki elég. Szent Erzsébet a wartburgi várfok magaslatáról önként leszállott a szenvedés, nélkülözés és megaláztatás mély völgyébe, hogy onnan az Isten= és emberszeretet szédítő magasságaiba emelkedjék, és ezáltal oldotta meg korának szociális kérdését a krisztusi szeretet és igazságosság csendes, szótlan győzelmével.

Úr Jézus, most recseg=ropog körülöttünk a föld a meg= oldatlan társadalmi problémák szörnyű viaskodásában. **Fogd meg a mi erőtlen, beteg kezünket és vezesd ki ezt a forrongó világot a te tanításod követésének békés, boldogító birodalmába!** Amen.

XX.

Krisztus követése. (I.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A szentpétervári művészeti akadémia múzeumában egy híres orosz festőnek, Nesterow-nad csodás szép képe állott valaha «A szent Oroszország» aláírással. Az egész falat beborította ez a monumentális alkotás. Tipikus orosz dombvidéket ábrázolt a kép, csörgedező patakokkal, messziségbe vesző utakkal, az utak mentén rezgőnyárfákkal; itt is, ott is egy-egy parasztkunyhó, egy-egy kápolna, egy-egy templomtorony . . . és az egész képen emberek tömege.

A kép előterében egy templom látható tágranyitott ajtóval, az ajtó előtt pedig fehér köntösben Krisztus áll és tekintete átfogja az egész mérhetetlen orosz tájat, és a sok-sok embert, aki mind feléje igyekszik. Egy csoport már eljutott Hozzá és Előtte térdel; mások még csak karjukat nyujtják feléje, de már arcukon ragyog annak a földöntúli boldogságnak fénye, amit az Úr ad az ő követőinek . . . Valami olyan lenyűgöző báj ömlik el ezen a képen, hogy órák hosszat szótlan kegyelettel állottak előtte a múzeum látogatói.

Hogyan mondtam az előbb, Kedves Testvéreim! «Az emberek arcán ragyog az a lenyűgöző túlvilági boldogság, amit az Úr ad az ő követőinek.» De hiszen Ő nem ezt ígérte! Követőinek nem boldogságot ígért! Ő «keresztet» ígért! «Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét mindennap és kövessen engem» (Luk. 9, 23.) — ezt mondotta az Úr. És én mégis megismétlem és újra állítom, hogy az Úr nehéz követése boldogsággal jár, sőt hogy **Krisztus követése az ember legnagyobb és egyetlen igazi boldogsága!** Mit jelent ez Krisztus követése, miért kell és hogyan kell Krisztust követnünk és mint leszünk valóban boldogokká, ha Krisztust követjük, — íme ezek a kérdések foglalkoztatnak majd minket a következő három beszédünkben.

Vizsgáljuk meg ma mindenekelőtt ezt a kérdést:

I. Miért kell Krisztust követnünk?

A) Ha nézzük azt az áldozatos harcot, amit az **emberiség a világ meghódításáért s a kultúra terjesztéséért folytat,** arra az érdekes megfigyelésre jutunk, hogy a látszólag meddő és értéktelen áldozatok és próbálkozások mögött is az emberi lélek mélyebb vágyai nyilvánulnak meg.

Miért indult el pl. Nobile északsarki repülésre, mely annyi emberáldozatba került? Miért akar az ember Páristól Tokióig leszállás nélkül repülni? Miért nem elég magas New-Yorknak az eddigi 58 emeletes háza, miért kell most már 70 és 80 emeletes ház? Miért szerkesztünk napról-napra erősebb mótorokat, s egyre bámulatosabb gépeket? Miért akarunk egyre magasabbra repülni a levegő fölé és mélyebbre merülni a tenger alá? Miért? Miért ez az örökös nyugtalanság: egyre csak többet, magasabbat, gyorsabbat, nagyobbat? Igaz, azért is, mert erre hajszol a kenyérküzdelem, a megélhetési harc, az érvényesülés . . .

De nem *csak* ezért!

A végső magyarázat erre *a mi Istentől jövő és Isten felé törő emberi lelkünk nyugtalansága.* Amit Szent Pál e szavakkal fejezett ki: «Míg a testben élünk, távol járunk az Úrtól» (Kor. II. 5, 6.). Vagy amit a nagy holland kakaógyáros-családnak, a Verkade-családnak a protestantizmusból közénk visszatért tagja így fejez ki könyve címében: «Die Unruhe zu Gott», «Az istentkereső nyugtalanság». Ez tördeleti velünk az anyagi természet kalitkájának vasdrótjait, hiszen mi emberek úgy vagyunk itt a földön, mint a madár a kalitkájában. Úgy-e megfigyeltétek már, hogy a madarak, ha már szabadulni nem tudnak, legszívesebben a kalitka legfelsőbb rúdján üldögélnek: hiszen nem erre a fogoly-életre születtek! Mi emberek is úgy vagyunk itt a földön, mint a hajótöröttek, akiket vihar sodort ki a hullámzó tengerre, de szemünk folyton a távol messzeségbe mélyed, ahová tulajdonképpen valók vagyunk.

B) És ime, most áll elénk Krisztus és követőinek ígéri, hogy **letöri róluk az anyag szűk vaspántjait.** Krisztus követése a legerősebb mótor! Krisztus követése a legszédületesebb magasság! Krisztus követése a legmerészebb mélység!

Mert Krisztusnak nem olyan tanítványok kellenek ám, akik szavait megcsodálják és nem olyan hallgatók kellenek, akik Őt lelkesen megtapsolják. *Krisztusnak követők kellenek, akik mennek utána, mennek a Krisztus-követésnek azon a*

keresztútján, amely göröngyös, köves, nehéz és véres, de amelynek végén az Istenére talált lélek nyugalmának boldogító harmóniája vár!

Krisztus életének, születésének, szenvedéseinek s halálának éppen az a legmélyebb értelme s legfőbb jelentősége, hogy általa új emberré válhatunk, teljesen kicserélődhetünk. Halljuk csak Szent Pál szavait: «Mindaz, aki Krisztusban van, új teremtmény: a régiek elmúltak, ime minden újjá lett. Minden pedig az Istentől van, ki megengesztelődött irántunk Krisztus által» (Kor. II. 5, 17. 18.).

Krisztus által új életre születtünk!

S miben áll ez az új élet? Krisztussal a legbensőbb közösségben élni, «Krisztussal egybenőni» (Róm. 6, 5.), «Krisztusban élni» (Kol. 2, 6.), «az Úrban megmaradni» (Phil. 16, 12.). — vagyis más szóval: «*Krisztust követni*». «Mert én Krisztussal együtt keresztre szegeztettem; élek pedig már nem én, hanem Krisztus él bennem» (Gal. 2, 20.).

Az Úr Jézusnak egyik legjellegzetesebb mondása önmagáról: «Én vagyok a jó Pásztor. A jó Pásztor életét adja a juhokért» (Ján. 10, 11.).

A kereszténységet oly mélyen ragadta meg ez a hasonlat, hogy tömérdek képben és szoborban meg is jelenítették, sőt az Úrról fönnmaradt legrégibb szobrunk is Krisztust mint «Jó Pásztor»-t ábrázolja. Bizonyára mindnyájan láttatok ilyen vigasztaló képet: Krisztus a sok-sok bárányt terelgeti, de az egyik belekeveredett egy szúrós csipkebokor közé, az Úr gyengéd szeretettel hajlik le utána s karjaiba emeli a pihegő báránykát.

Mily vigasztaló számunkra ez a kép! Hány bűneit síratő lélek imádkozta már előtte: Uram, én vagyok az a tövis közt vérző hűtlen gyermeked. Ó, emelj vissza magadhoz, hogy lehessek még egyszer ismét a te fehérlelkű, hűséges bárányod és ismét követhesselek Téged!

C) És nincs igazuk azoknak, akik aggodalmaskodnak, mintha Krisztus követése elterelné lelkünket Istentől.

Isten és a lelkem, — ez a kereszténység két sarkpontja. Lelkemnek Istenből kell élnie már itt a földön, hogy aztán Istent megtalálhassa az örök életben. Isten és a lelkem! Senki a kettő közé falnak ne álljon!

Dehát nem fal-e, nem akadály-e lelkem s Isten közt Krisztus? — veti fel valaki az aggodalmas kérdést. Nem akadály-e, hogy mi keresztények legtöbbször az Úr Jézusra gondolunk, mikor Istenről beszélünk.

Ó, korántsem! Már csak azért sem, mert hiszen tudjuk, hogy Krisztus valóban Isten, a második isteni személy és hogy ha legtöbbször Hozzá fordulunk, ez csak azért van, mert Ő a megtestesült Isten, Ő az érzékelhető, látható, köztünk megjelent Isten. De meg hogy Krisztus látható, földi alakja ne legyen akadály a lélek s Isten közt, végtelen finomsággal még erről is gondoskodik a szent katolikus vallás, mikor nem áll meg Krisztusnál, hanem általa imádkozik a mennyei Atyához s imái végére hozzáteszi: «Per Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum . . .», «A mi Urunk Jézus Krisztus a te fiad által, ki veled és a Szentlélekkel egyetemben él és uralkodik mindörökön örökké . . .»

Ó, nincs azon semmi megütközni való, hogy mi, mikor Istent keressük s Isten felé tartunk, Krisztust követjük s Őrá bízzuk magunkat!

Mert Krisztus mindenben megelőzött minket s mindenben előttünk járt. Történelmileg pontosan kimutatható időben élt Valaki ezen a földön, akinek egész földi élete csak egyetlen imádság, csak a mennyei Atya szent akaratának betöltése volt. Valaki, aki ettől a szent akarattól soha életében egyetlen pillanatra, egyetlen lépésre el nem tért. Valaki, aki még halála pillanatában sem imádkozott magáért, s nem magának kért bocsánatot, hanem másoknak. Valaki, akinek az Isten-szeretet mellett egész élete az emberszeretetnek, a szelídségnek, elnézésnek, figyelmes s segítő szeretetnek lángoló fáklyája volt . . . és ez a Valaki így szólt az emberekhez: «Jöjjetek hozzám mindnyájan» (Máté 11, 28.), de «ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét mindennap s kövessen engem» (Luk. 9, 23.). Íme: ezért követjük Krisztust! Íme: ezért *kell* Krisztust követnünk!

És itt vetődik fel a másik kérdés: Krisztust követnünk kell, de vajjon miben áll Krisztus követése, *hogyan kell Krisztust követnünk?*

II. Hogyan kell Krisztust követnünk?

Egy ízben Nagy Sándornak jelentették, hogy egyik katonája nagyon gyáván viselkedett az ellenség előtt.

— Mi a neved? — kérdi a remegő katonától a fővezér.

— Sándor — feleli a katona.

— Sándor? — szól reá a császár. Tudod, hogy ez az én nevem is? Hát vagy a nevedet változtasd meg vagy viselkedésedet!

Testvéreim! Hányunknak tehetne szemrehányást az Úr Jézus is: Mit? Te kereszténynek vallod magadat és mégis így élsz? Vagy a nevedet változtasd meg vagy az életedet!

A kereszténység ugyanis nem szó, hanem élet, Krisztus követése tehát nem anyakönyvi bejegyeztetés, *hanem a lelki érésért és tökéletesedésért vívott harc!*

A) Számoljunk le ezzel a ténnyel: **aki az Úr nyomdokain akar járni, annak nem lesz könnyű az útja!** Mert Krisztust követni annyi, mint állandóan harcban lenni a bűnre hajló emberi természet alantas vágyaival. Krisztust követni annyi, mint örökösen résen lenni a test, a világ s a gonosz lélek kísértéseivel szemben. Krisztust követni annyi, mint szemünket Róla soha le nem venni s ebből a Krisztus-nézésből meríteni erőt a szakadatlan résenállás-hoz. Vagyis Krisztust követni annyi, mint szóról-szóra teljesíteni az Úr komoly figyelmeztetését. «Ébren legyetek s imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek. A lélek ugyan kész, de a test gyönge» (Máté 26, 41.). Ezt mondta egy ízben az Úr. Máskor meg: «A mennyek országa erőszakot szenved és az erőszakosak ragadják el azt.» Ismét máskor ezt: «Senki, aki kezét az ekére tévén hátra tekint, nem alkalmas az Isten országára» (Luk. 9, 62.).

Míly egyszerű gondolat ez az utóbbi és mily mély tanítás rejlik benne! A földműves szántja a földet. Szeme folyton előre néz, hogy az eke egyenes vonalat tartson be s rendben legyen a szántás. Ha folyton hátrafelé nézeget, cikk-cakkos lesz a szántás: az ilyen ember nem való munkára. De az Úr szántóföldjének is csak az lehet értékes munkása, akinek szeme és keze, értelme és akarata folyton a lelkéért folytatott munkán van. Félmunkával, előre- és hátratekintgetéssel, hol Istent, hol a bűnt szolgálva — nem jut senki előre.

B) De mondott az Úr Jézus az ő követéséről még szigorúbb tételeket is! Azt tanította, hogy **örök célunk elérésére nem sok semmi áldozat!** Bármi álljon ennek útjába, meg kell tőle válnom. «Ha jobb szemed megbotránkoztat téged, vágd ki azt és vesd el magadtól; mert jobb neked, hogy egy vesszen el tagjaid közül, mintsem egész tested a gehennára jusson» (Máté 5, 29, 30.). Hogyan? Szabad a szemünket kiszúrnunk? Szabad a kezünket levágnunk? Nem. Az Úr nem így értette. Hanem: ha egy barátodat, szórakozáso-

dat, olvasmányodat, foglalkozásodat, ismeretségedet, üzletedet stb. annyira szereted is, mint a szemed világát s ha annyira egybeforrott is veled, mint a kezed a testeddel, de ha ez bűnre visz, ha akadálya az örök élet elérésének, hagyd el azt. És ha ezáltal nagy anyagi veszteség érne is, és ha a bűnös viszony felbontására, mint metsző késre jajgatna is érzelmi világod, — mindegy! Mert «mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja?» (Máté 16, 26.)

Íme, ebben áll Krisztus Urunk szerint az ő követése!

És hogy a kereszténység ezt mennyire megértette, és vallotta, hogy az örök élet elnyeréséért nem sok semmi áldozat, erre *Szent Pál* igen szemléltető hasonlatot használ, amit főkép a mai ember, a mai fiatal, sportoló nemzedék ért meg könnyen. Egy ízben a sportbajnokról beszél az apostol, aki kitartó, hosszú tréninggel és sok-sok önmegtagadással készül a nagy versenyre, csakhogy győztes lehessen! Ezt írja a korinthusi levélben: «Nem tudjátok-e, hogy akik a versenypályán futnak, mindnyájan futnak ugyan, de egy nyeri el a jutalmat? Úgy fussatok, hogy elnyerjétek! Mindaz pedig, aki résztvesz a versenyben, mindentől tartózkodik; azok, hogy hervatag koszorút nyerjenek, mi pedig hervadhatatlant. Én bizony futok, nemcsak úgy bizonytalanra.» (Kor. I. 9, 24—26.)

A keresztény ember élete tehát — Szent Pál szerint — egy nagy versenyfutás. És ha a pályán versenyzők nem sajnálják a tréning idejére előírt áldozatokat s a verseny alatt a legvégső erőfeszítést sem, pedig csak egy viheti el a díjat s ez a díj is csak hervadó koszorú, — vajjon visszariadhatnék-e én a Krisztus-követés göröngyös útjáról, ahol mindenki első díjat nyerhet, még pedig örökké tartót, soha el nem hervadót?

III. Krisztus követése világtagadás?

A) De éppen Szent Pálnak az imént elmondott szavaival kapcsolatban ki kell térnem egy közkeletű téves felfogás eloszlatására. Sokszor hallja az ember, **mintha Krisztus követése, azaz a komoly keresztény élet komorrá, mogorvává, kedvetlenné tenné az ember életét.** «A kereszténységnek az élethez nincs egy jó szava sem! A kereszténység sötétté teszi az ember nézését, savanyúvá a kedélyét. A ke-

reszténység az élet tagadása.» — Már most fölvetem a kérdést: Mi igazság van ebben?

a) Mindenekelőtt valamit el kell ismernünk. A kereszténységnek valóban nincs egyetlen biztató szava sem az olyan élethez, amely az ember minden törekvését s ambicióját *pusztán erre a földre korlátozza*. Ez már igaz! Ezt az életet a kereszténység nem akarja elősegíteni. Mert tudjátok-e, mily rémes dolgok következnének abból a tételből, hogy «hajrá, egyél és igyál és mulatozzál, mert ez az élet célja?» Tudjátok, mi következnék ebből? Az, hogy a legtöbb ember az élete célját el nem éri. Minden más teremtett lény eléri rendeltetését, csak éppen az ember nem. Mert soha semmiféle társadalmi berendezkedés mellett, sem kapitalizmussal, sem kommunizmussal, sem az északi sarkon, sem az egyenlítő mellett soha az emberek élete evésből, ivásból és mulatásból nem fog állni.

Az *ilyen* életfelfogás persze hogy nem kap biztatást a kereszténységtől!

b) De annál inkább elősegíti a kereszténység a másik életfelfogást, az emberhez egyedül méltó életértékelést. Nem tagadja Krisztus, hogy az ember testből is áll, tehát kenyérből is él; de ugyancsak Ő mondja: «Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, mely az Isten szájából származik» (Máté 4, 4.). Azaz amennyire fölötte áll lelkünk értéke a testünkének, annyival fontosabb az élet értékelésében a *szellem, a lélek diadalát tartani szem előtt!*

Az élet célja odaemelkedni, ahol az ember részesévé válik az Isten életének. Ide pedig azzal emelkedem, ha akaratomat Isten akaratához szabom s akkor megvalósul Krisztus szava: «Az Isten országa bennetek vagyon» (Luk. 17, 21.).

«*Ugyan miért is él az ember?*» — halljuk ma gyakran a keserű kifakadást. Ime, mindenki szeretné ezt tudni! És ki felel rá megnyugtatóan? Csak a kereszténység. «Az Isten országa nem étel és nem ital, hanem igazság, béke és öröm a Szentlélekben. Aki ebben szolgál Krisztusnak, kedves az Isten előtt» (Róm. 14, 17, 18.).

B) Krisztus nem azt mondta, hogy a kereszténynek a világgal nem szabad törődnie, sőt — esetleg — meghódítani az egész világot; hanem csak úgy nem szabad a világot meghódítani, hogy lelkével ráfizessen. Azt tehát elismerjük, hogy a Krisztus felé vezető utak göröngyös utak, de mindjárt hozzá is tesszük: **Krisztus követése mégsem futás a világtól.**

a) A Krisztus-követés göröngyös utai! Igaz, Krisztus már meghalt értünk és lefizette helyettünk a váltságdíjat, de hogy Krisztus érdemeiben én is részesüljek, hogy Krisztus vére engem is megmosson, ehhez az én jóakaratú közreműködésemre is szükség van. Ha hiányzik Krisztus — hiába volna az én erőfeszítésem. De ha meg az én közreműködésem hiányzik — akkor meg számomra hiába élt és halt meg Krisztus! Ha nincs forrás, szomjan halok. De bármily bőven buzog is a forrás, ha nem hajlok fölébe s nem merítek belőle, megint csak szomjan halok.

Igy értem hát a Krisztus-követés erőfeszítését is. Az ember maradt Krisztus után is ember; bennünk, megváltott keresztényekben is megmaradtak régi vágyaink: megmaradt éhségünk, szomjúságunk, önfenntartási s fajfenntartási ösztönünk, megmaradt temperamentumunk, tudásvágyunk, megmaradt ösztönös vágyaink vad követelőzése. Dehát akkor miben áll a megváltás? Abban, hogy mindezek megmaradtak ugyan bennünk, de *már nem vagyunk ezeknek tehetetlen rabszolgái*, hanem ha akarjuk — ha akarjuk! — Krisztus segítségével úrrá lehetünk mindezek fölött.

Ezért az uraságért folytatott küzdelmet nevezzük Krisztus követésének s ennek végén vár bennünket «a számunkra készített koszorú» (Tim. II. 4, 8.).

Aki ily szemmel vizsgálja a keresztény önmegtagadás s önfegyelmezés gondolatát, aki Jób könyvével együtt vallja, hogy «katonáskodás az ember élete a földön» (Jób 7, 1.), az nem fogja szemére hányni a kereszténységnek, hogy ellensége a földi életnek, az embernek, az emberi testnek. Nem! Krisztus követése valóban önfegyelmezésbe, önuralomba s önmegtagadásba kerül ugyan, de ez oly fegyelmezés, amely nem letipor, hanem fölemel, amint az emberi kultúra szigorúan fegyelmezi s gátak közé szorítja a rohanó patakot, kazánba a feszülő gőzt s drótba az elektromosságot, — mindezt nem azért, hogy megsemmisítse, hanem azért, hogy hasznavehetőbbé tegye.

b) Igen: a kereszténység megköveteli, hogy legyünk résen a testünkkel szemben s ne adjunk meg neki mindent, amit a vak ösztön megkívántat vele. *De azért a testben nem ellenséget lát*, hanem azt látja, amit *Assisi Szent Ferenc* látott, mikor a testet a maga érdekes kifejezési módján «szamár testvérnek» nevezte. Tehát «testvér» s nem ellenség, de mégis csak «szamár», amit kordában kell tartani.

Ime, mily érthetetlen erő a Krisztus követésében! Dús-

gazdag emberek élnek itt a földön; élnek a pénznek, az élvezetnek, a hatalomnak . . . élnek mindennek, csak Krisztusnak nem; halálos ágyukat aggódó lelkek reszketik körül s temetésükre ezrek felvonulnak, — de pár év mulva nem tud róluk senki semmit. Viszont hétszáz évvel ezelőtt meghalt egy 24 éves asszony, Magyarországi Szent Erzsébet, akinek halálos ágyánál a legenda szerint csak egy kiütéssel elborított fiú állott, akit Erzsébet oly sokáig gondozott — de íme, emléke ma is felénk ragyog, 700 év távlatának messzeségéből is!

«Azért mondom tehát és kérve-kérlek titeket az Úrban, hogy ne éljetek most már úgy, ahogy a pogányok élnek, kik hiúságokon jártatják az eszüket. Sötétség borult az értelmükre, az istenes élettől elidegenedtek» (Ef. 4, 17, 18.). «Kérlek titeket, éljetek méltó módon ahhoz a hivatáshoz, melyet nyertetek» (Ef. 4, 1.). «Vagy nem tudjátok-e, hogy tagjaitok a Szentlélek temploma, ki bennetek vagyon, kit az Istenből vettetek és nem vagytok a magatokéi? Mert nagy volt a ti vételáratok! Dicsőítsétek meg és hordozzátok az Istent testetekben» (Kor. I. 6, 19, 20.).

Ime, a Krisztus követésének legszebb gondolata: *Dicsőítsük és hordozzuk Istent életünkben!*

*

Kedves Testvéreim! Mikor az Egyiptomból kiszabadult zsidó nép útban volt a pusztában atyáinak igéret-földje felé s az edomiták földjének határára érkezett, Mózes követeket küldött az edomita királyhoz és szabad átmenetelt kért népe számára. Ezt üzente a királynak: «Kérünk, hadd vonulhassunk át földeden. Nem megyünk át sem szántón, sem szőlőn, kútjaidból nem iszunk vizet, csakis az országúton megyünk s nem térünk le sem jobbra, sem balra, míg át nem vonulunk területeden» (Móz. IV. 20, 17.).

Ime, mily tanulságos jelképe annak, hogyan kell mindnyájunknak átvándorolnunk az élet pusztaságán mennyei Atyánknak igéretföldje, örök országa felé! Csak nem inni a fertőzött forrásokból! Csak nem enni a csalogató mérges bogyókból! Csak le nem térni se jobbra, se balra az országútról, amelyet Krisztus kijelölt számunkra! «*Mily szűk a kapu és keskeny az út, mely az életre viszen, és kevesen vannak, kik azt megtalálják!*» (Máté 7, 13.) — kiáltott fel egyszer az Úr.

Úr Jézus! Segíts mindnyájunkat a keskeny úton járni, a szűk kapun átmenni és ezáltal Hozzád eljutni! Amen.

XXI.

Krisztus követése. (II.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Néhány héttel ezelőtt, 1931 október 12-én este Rio de Janeiro lakói felejthetetlen eseménynek voltak részesei. A város fölött 900 méteres hegy emelkedik a magasba, a Corcovado; ennek a hegynek tetején két évi munkával egy óriási méretű Krisztus-szobrot állítottak fel s ennek megszentelési ünnepélye folyt le azon az estén, mégpedig szinte hihetetlen technikai eljárással.

Püspökök, kormányférfiak, diplomaták s óriási tömeg, kb. 200.000 ember állott a hegyen a szobor körül és mikor elérkezett az ünnepség kezdetének pontosan megállapított ideje, ugyanakkor Rómában, tehát 8000 km-re a szobortól, Marconi, a zseniális föltaláló, megfordított egy egyszerű elektromos kapcsolót s ugyanabban a pillanatban a százezernyi tömeg meglepődött moraja közt vakító reflektorfényben kezdett úszni a hatalmas Krisztus-szobor és a sötét éjben fölsugárzó, karját kitáró Krisztus mintha újra elmondotta volna emlékezetes szavait: «Én pedig ha felemeltetem a földről, mindeneket magamhoz vonzok» (Ján. 12, 32.). Országok, óceánok, hegyek, völgyek beláthatatlan térségei fölött egy pillanat alatt végigsiklott a rövidhullámú olasz állomás elektromos energiája és működésbe hozva a braziliai elektromos művek telepét, fényözönbe borította Krisztus szobrát.

Az ember megilletődve gondolkozik el a technikának ezen a legújabb teljesítményén, s önkéntelenül is eszébe jut a párhuzam: *Ime, nem így sugárzik-e elénk Krisztus Urunk szent oltára is 2000 év szédületes távlatán keresztül?* Amit Marconi végrehajtott, kétségkívül nagy technikai teljesítmény volt: 8000 km távolságból reflektorfényt árasztani Krisztus szobrára! De mi ez Krisztus Urunk áldott erejéhez képest, aki ma is, 2000 évnek óriási messzeségén keresztül is s a föld-

kerekség minden tapotnyi helyén is önmagából árasztja a világító, erősítő és követésére buzdító energiákat! «Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik elfáradtatok és meg vagytok terhelve és én felüdítlek titeket» (Máté 11, 28.) — hangzik immár közel 2000 év óta a krisztusi szó és milliárd meg milliárd megbékélt, megnyugodott, megenyhült emberi lélek tanuskodik annak igazságáról.

Ime, a mult vasárnap elkezdett témánk folytatása: *Krisztus követése!* És mivel a multkori beszédben már megvizsgáltuk a kérdést, hogy miért kell Krisztust követnünk, ma már az egész beszédidőt a *Krisztus-követés módjának keresésére fordíthatjuk.* És mindazt, amit ma elmondandó vagyok, ebben az egy mondatban, a mondatnak hármas gondolatában foglalnám össze: **Krisztus követése I. nemcsak szóban nyilvánul meg. II. nem is csak a szívben, III. hanem inkább és elsősorban életünkben.**

I. Krisztus követése nem szóban nyilvánul meg.

A) Az Úr Jézus tanításából lépten-nyomon kicsendül a figyelmeztetés, hogy **az ő igazi követése korántsem merülhet ki külsőségekben.** Jól tudjuk, hogy az Úr mily szigorúan ítélte el azokat, akik külsőleg betartják ugyan a vallás szabályait, de életmódjuk s egész benső lelki világuk rácáfol külső vallásosságukra. A régi farizeusokra mondta ugyan, de bizonyára ép így elmondaná a maiakra is: «Minden cselekedetüket pedig azért teszik, hogy lássák őket az emberek» (Máté 23, 5.), «Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok! mert megtisztítjátok a pohár és tál külsejét, belül pedig tele vagytok ragadománnyal és szennyel (Máté 23, 25.), «Jaj nektek . . ., mert hasonlók vagytok a fehérre meszelt sírokhoz, melyek kívülről ékeseknek látszanak az emberek előtt, belül pedig tele vannak holtak csontjaival és minden undoksággal» (Máté 23, 27.).

Mily világosan mutatják e kemény szavak az Úr felfogását: nem szabad megállnunk csupán a parancsok külsőséges betöltésénél!

B) Mily figyelmeztetés ez sok mai ember számára! Lehet, hogy minden külsőséget megtesznek, amit szent vallásunk előír lelkünk érdekében . . ., de a farizeusok is mindent megtettek, sőt az előírtnál többet is tettek és mindez

nem vált üdvükre, **mert belül nem azok voltak, akiknek kívülről látszottak és mert belül hiányzott az igazi istenszeretet.** Már pedig megint az Úr szava: «Mondom nektek, hogyha nem fogja fölülmúlni a ti igazságtok az írástudókét és farizeusokét, be nem mentek a mennyek országába» (Máté 5, 20.).

Tehát még nem követi Krisztust, aki elvégzi imáit, gyónásait, áldozásait, misét hallgat s böjtöl — ez mind kell, de magában még nem elég; hanem Krisztus igazi követéséhez az egész ember benső átalakulása is kell, hogy ezek a külső megnyilvánulások a bennünk lobogó benső hitnek és szeretetnek legyenek természetszerű megnyilatkozásai.

Igy szól az Úr: «Mit tegyek neked, Ephraim? Mit tegyek neked, Juda? Buzgóságtok csak mint a reggeli felhő, csak mint a hajnali harmat, amely tovatűnik! . . . Világos, mint a fény az én követelésem: Irgalmasságot akarok s nem áldozatot» (Oseas 6, 4—6.).

Testvéreim! Ebből a szempontból mennyi jogos szemrehányást tehetne ma is az Úr! Szemrehányást azoknak, akik buzgón térdelnek a templomokban, de odahaza szeszélyesek és kiállhatatlanok. Szemrehányást azoknak, akik a szentgyónásban gyakran kérnek bocsánatot bűneikre, de ők oly nehezen akarnak adni bocsánatot másoknak. Akik az áldozásban gyakran veszik nyelvükre az Úr szent testét, de ugyanezzel a nyelvükkel tudják embertársaikat szúrni, vágni, leszólni, elítélni . . .

«Nem mindaz, aki mondja nekem: Uram, Uram! megyen be mennyek országába; hanem aki Atyám akaratát cselekszi, ki mennyekben vagyon, az megyen be mennyek országába» (Máté 7, 21.).

Vagyis Krisztus követése nemcsak a szóban nyilvánul meg!

II. Krisztus követése nemcsak a szívben nyilvánul meg.

De Krisztus követése nem is elsősorban a szívben s érzelmekben nyilvánul meg.

A) Igen, **vannak elragadtatott pillanatai is a vallásos léleknek.** amely pillanatokban szinte előre megízleli az örök élet édességét. Átélheti a lelkén végigrezgő meleg ihlettség perceit, amelyekben — mint a három apostol

egykor a Tábor hegyén — szinte megnyílva látja az eget s dicsőségének fényében imádja az Urat.

De meg ne tévedjünk! A vallásos életnek ezek a meleg, boldog, csupa illattal áradó virágai a Krisztus-követés utain nem nyílnak okvetlenül s nem tartoznak hozzá okvetlenül vallási életünk helyességének ismertető jeleihez. A tábor-hegyi órák boldog pillanataira is az Úr csak három apostolát hívta meg, a többi kilencet nem részesítette benne. És a többi kilencnek mégis ép úgy ki kellett tartania, mint ama háromnak! Ha tehát a mi imádságos és önfegyelmezett életünk utain sem csillanna fel lelkünkben a benső vigasz-talás táborhegyi fénye, hanem talán hónapokon s éveken át a lelki szárazság sötét éjszakáján kellene is magunkat átvágnunk, — hát mindegy, átvágjuk magunkat! Igen, szabad küzködő lelkünknek azért is imádkoznia, hogy az Úr emeljen fel olyan magaslatokra, ahol az istenközelségnek szinte érezhető melegségében csendessé simul és békét szív magába háborgó lelkünk, — de ha az Úr úgy találja jobb-nak, hogy alázatosságunkat, türelmünket és hűségünket a lelki harcban tegye próbára, akkor meg jusson eszünkbe Krisztus szava: «Ne véljétek, hogy békét jöttem hozni a földre: nem jöttem békét hozni, hanem kardot» (Máté 10, 34.).

B) És ha az előbb komoly szemrehányó szavakat kellett elmondanom a külső látszatban kimerülő vallásosság ellen, hadd mondjak itt néhány vigasztaló szót a valóban vallásos **és mégis lelki szárazsággal küzdő testvérek részére.** Mert vannak, akik fájdalmasan panaszkodnak, hogy Krisztushoz évek óta igyekeznek komoly lelki munkával közelebb jutni, de mintha távolabb estek volna Tőle! Most több a nyug-talanságuk, most több a lelki aggodalmuk, most több a bűnük . . .

Pedig nem több!

Testvéreim! Régi, elhanyagolt lelketek szalónjában pók-hálókat és sárdarabokat sem vettetek észre a sarkokban, míg mai egyre finomuló erkölcsi meglátástokat már a zon-gorát belepő, alig látható finom porréteg is bántja.

Az valóban lehet, hogy lelketek útja néha éveken ke-resztül is száraz Szahara sivatagján visz át, ahol minden fárasztó és nem ízlik semmi . . . de úgy-e, most már tudjá-tok, hogy Krisztus követése nem az érzelmekben, nem a szívben nyilvánul meg.

És ha a táborhegyi elragadtatás víziói és vigasztaló meleg

percei hiányzanak is, amint hiányzottak a kilenc apostolnál, hűségünknek akkor sem szabad csökkennie. Mert nem a meleg érzelmi ellágyulás a jele Krisztus követésének, hanem a kitartás, hűség, alázat, igazságosság, elnézés . . . egyszóval *az el nem csüggedő kereszthordozás*. Most az út Szaharában visz, most az út keresztút, de nézd a végét, tekintsd a keresztút végén fénylő dicső húsvéti hajnalt! Ez tesz valóban Krisztus követőjévé, mint az apostol is írja: «Éppen azért nem csüggedünk el . . . Ez a mi jelenlegi, pillanatnyi és könnyű szenvedésünk ugyanis a mennyei dicsőségnek fölötte nagy, örök mértékét szerzi meg nekünk» (Kor. II. 4, 16—17.).

Mert hiszen még akik a táborhegyi vigasztalást kapták, még azoknak sem volt szabad ott «hajlékot építeniök», bármint szerette volna is Szent Péter állandóan biztosítani magának ezeket a boldog perceket. Nem! Az Úr Jézus rájuk szól: Keljetek fel és menjünk. Menjünk? Hová? Megmondta már napokkal előbb: Jeruzsálembe! És mi lesz ott Jeruzsálemben? Krisztus véres szenvedése és halála. Ah, hát ez a Krisztus követése! Tábor hegye — még azoknak is, akik részesülnek benne, — pár percig tart, de aztán jön Jeruzsálem, jön az élet, a köves út, a szenvedés! A vasárnapi szentmise fönséges szertartása alatt lelkünk átringatja magát a mennyei boldogság áldott hangulatába, — de aztán . . . aztán kimegyünk a templomból és jön az élet, a hétköznap, a tömérdek gond, kísértés és küzdelem: és *most* hűnek maradni, *most* kitartani! Ez a Krisztus követése: a vasárnapból megtalálni az utat a hétköznapba, a templom csendjéből az utca lármájába, az oltár békéjétől az élet harcába, Tábortól Jeruzsálembe! Hogy mikor a vasárnapi mise végén elbocsát minket a pap: «Ite, missa est!» «menjetek, vége a misének!», hogy akkor egész hétre kitartó erőt, hűséget és kereszthordozási kedvet gyüjtve magunkba, menjünk neki az új hét küzdelmeinek.

Ime, itt már benne vagyok a felelet harmadik részében: Krisztus követése nem szóban nyilvánul meg, nem is szívben, érzelemben, hanem — az *életünkben!*

III. Krisztus követése életünkkel!

Krisztus igaz követése tehát nem csak szóban nyilvánul meg, nem is elsősorban szívben s ellágyuló érzelmekben, hanem főként és elsősorban életünkben: *Krisztus felé törő*

és az ő parancsait a legnagyobb áldozatok árán is megtartó életünkben. Mert hogy Krisztusnak igaz követője vagy-e, az azon fordul meg, hogy *A)* magad mily közel vagy Krisztushoz, *B)* meg aztán, hogy másokat hogyan igyekszel odasegíteni Krisztus boldogító közelségébe?

A) **Hogy magad mily közel vagy Krisztuskoz,** annak két ismertető jele van: *a)* hogyan küzdöd a lelki élet harcát és *b)* hogyan állod a földi élet szenvedéseit.

a) Krisztus követése erő a harcunkban. Olyan a megkeresztelt lélek, mint a koratavaszi rét: néma, sejtelmesen csendes, telve pompás virágok magjával, gyökerével — de az éltető napsugárra szorul, hogy mindez az érték életre fakadjon belőle.

Az én keresztelt lelkem is telve az isteni élet lehetőségeivel, de a virágbaboruláshoz a Krisztus-követés éltető melegére szorul. Ez a virágbaborulás, ez a lelki érés, *ez a Krisztus-arckialakítás azonban csak harc árán sikerül.* Krisztust követni tehát annyi, mint örökös harcban állni — mivel? Saját ösztönös vágyaim túlköveteléseivel, a rossz példát adó s a rosszra szakadatlanul csábító világ ezernyi kísértésével és az élet minden megnyilvánulását, egyéni, családi, társadalmi és hivatalbeli életem minden mozzanatát átitatni Krisztus gondolataival. Ime, a Krisztus-követésnek nehéz, göröngyös, de királyi útja!

Régen vértanui halállal kellett megvallani Krisztust, ma vértanui élettel kell, — s nem merném eldönteni, melyik a nehezebb. Pedig mielőttünk ez utóbbi feladat áll.

Mondjak néhány példát olyanokról, akik megértették Krisztus követését? Megértette *Depaul Szent Vince*, aki minden cselekedete előtt ezt kérdezte magától: «Mit tenne most helyemben Krisztus?» Én is adjam fel magamnak gyakran ezt a kérdést és ha Krisztus most ezt nem tenné meg, ebbe a társaságba el nem menne, ezt a mozit meg nem nézné, ezt a könyvet el nem olvasná, ezt a gyanus szórakozást el nem tűrné, akkor én sem tehetem, hiszen «Krisztus követője vagyok!» Igen, aki így él, az megértette Krisztus követését.

Krisztus követését megértette *Windhorst*, a német katolikus párt vezetője, akihez, mikor még főtanácsos volt Hannoverben, elment egy asszony és kérte házasságának felbontását, mert férjével tovább már nem bírja ki, minden este holtrészegen érkezik haza és rémséges lármát csap ilyenkor. Windhorst kérdezte: És ön, jó asszony, mit csinál ilyenkor?

— Természetesen én sem maradok csendes!

— No, akkor úgy látszik, asszonyom, önöknél hiányzik egy házibútor.

— Miféle?

— Egy imazsámoly. Szerezzen magának egy imazsámolyt és ha férje részegen érkezik haza és lármázik, beszéljen inkább a jó Istennel, mint a férjével.

Igen, aki így él, az megértette Krisztus követését.

Mondjak még egy újabb példát? A multkoriban érdekes autó állott az egyik pesti utcán, egyik kitünő nevű sebész-professzorunké. Nem volt az autón semmi különös dolog, csak éppen egy érdekes felírás. Az autó elején, ahová mások mindenféle babonás figurákat szoktak helyezni, hogy védje meg őket a szerencsétlenségtől, itt egy kis plakett állott az alábbi szöveggel: «Katolikusok vagyunk. Szerencsétlenség esetén kérünk papot hívni.»

Igen, Krisztus követését megértik azok, akik Krisztus gondolata szerint küzdenek, Krisztus törvényei szerint élnek és Krisztus erejével megerősítve akarnak meghalni.

b) De Krisztus követése nemcsak erő a küzdelemben, hanem *vígasztalás a szenvedésben is.* Mily bátorítás fakad, mily világosság derül lelkünkben a szenvedés perceinek sötétjében is, ha ráemeljük szemünket az értünk szenvedő Krisztusra!

Van egy jelenete az Úr szenvedésének, amit az évszázadok folyamán festők s szobrászok egyforma előszeretettel ábrázoltak száz meg száz változatban: «*Krisztus az Olajfák hegyén.*» Vért verítékezve térdel a Getszemani-kert éjjeli csendjében a halál előtt álló Krisztus. Messze a kertajtón már özönlik be a Júdástól vezetett katonacsapat... de az Úr mindebből nem lát semmit: szenvedő szeme csak az angyalt nézi, amint nyujtja neki a vígasztalás kelyhét.

Miért szerették a festők annyira ezt a pillanatot? Talán ösztönösen megérezték azt a páratlan vigasztaló erőt, ami kiárad belőle a szenvedő emberre! Reád zúdulnak az élet csapásai, keserűség, félreértés, emberi gonoszság, de... ne ezt nézzed, Testvérem, ne azt, kik okozták ezt neked... Szemed csak a vígasztaló angyalra nézzen s kérdezzed: *Uram, mit akarsz tőlem ezzel a csapással?* Megrágalmaztak? Ne szórj tajtékot a rágalmazóra, hanem kérdezd: *Uram, mire akarsz ezzel tanítani?* Nem arra-e, hogy ezentúl én is jobban vigyázzak a másokról oly könnyen kimondott pletykázó szavaimra, hiszen most érzem, mennyire

égethet a könnyelmű szó! Elveszett a vagyonom? *Uram, mire akarsz ezzel tanítani?* Nem volt-e eddig életem egyetlen célja, vágya, törekvése, munkája a pénzkuporgatás? Nem akartad-e most szememet az örökkévalók felé is emelni? Jót tettél s hálátlanságot arattál? És most elment a kedved, és vissza akarsz vonulni? Nem! Hanem kérdezd: *Uram, mire akarsz ezzel tanítani?* Nem kerestem-e jótetteimért túlságosan az emberi hálát s elismerést? De most megtanítottál, hogy Érted tegyek jót s Nálad keressem a jutalmat... Ime, Krisztus követése mily vígasztalás a szenvedésben! És ha sok kérdésünk még így is felelet nélkül maradna — mert fog maradni, — hát akkor elmondjuk alázatos lélekből a vért verítékező Krisztussal: «Atyám, nem amint én akarom, hanem amint Te!» (Máté 26, 39.).

B) De Krisztus követése még itt sem merül ki. Nem merül ki abban, ha magad igyekszel közelébe jutni. Hanem: igyekszel-e **másokat is odasegíteni Krisztus boldogító közelségébe?**

Mert ha én igazán keresztény vagyok, azaz ember, akit átvillanyoz a krisztusi élet boldogító tudata, akkor nem érem be azzal, hogy én magam bírom ezt a boldogító kincset, hanem igyekszem — az Úr parancsa szerint — «fény lenni» (Máté 5, 14.), mely a világnak világít: «város lenni», mely a hegyre épült s az embereknek mutatja az útirányt. Minél melegebben átélem az örömet, hogy mit jelent Krisztusének lenni, annál erősebben lobog bennem ez a szent tűz, mely Krisztusnak igyekszik megnyerni másokat is, embertársaimat is, családomat, gyermekeimet, férjemet... megnyerni ezt az egész megnyomorodott, megfagyott, éhenhalni készülő mai világot... megnyerni nem tolakodó prédikálásokkal, nem örökös korholásokkal, hanem a saját mosolygós, vidám, harmónikus életemnek mindennél jobban vonzó példaadásával.

Hát — Testvérem! — akarsz-e ennek a Krisztusnak igazi követője lenni? Akarsz-e jó keresztény lenni?

Akarok, akarok... csak mondd meg, mit tegyek!

Nézd, Testvérem: jó keresztény vagy, ha... ha *fény vagy*, még oly halaványy fénysugár is, amely másnak világít az Isten felé vezető úton;... ha *melegség vagy*, még oly csendesen égő tűzhely is, amelynél erőre kapnak az élet száműzöttei; ... ha *patak vagy*, még oly csendesen folydogáló csermely is, amelynek vizénél enyhülést talál a vándor;... ha *szelídség vagy*, kinek szavára békülő kezet fog-

nak régi haragosok; . . . ha *sudár fa* vagy, amelybe testvérek erősen kapaszkodnak a kísértés viharaiban; . . . ha *búzaszem vagy*, amelyet elvetsz mások lelkébe, hogy az örök élet gondolatai érlelődjenek; . . . ha *fáklya* vagy, mely lobogva ég el Istennek s a napi életnek szolgálatában; . . . ha *tengerszem vagy*, melynek kristályos vize helyén Istent hordozod. *Ha mindez vagy, akkor a te lelkeden is kétezer év messzeségén át is fényárba gyullad Krisztus képe, akkor Krisztus követője vagy, — jó keresztény vagy!*

*

Kedves Testvéreim! Krisztus követéséről beszéltem, Krisztusnak sokszor nehéz, de királyi útjáról.

Egy-egy prédikáció után hallja az ember a megjegyzéseket: Hát szép . . . szép, . . . de a mai világban már nem lehet megtartani! «Hogy az esküvői oltárig mindenkinek tisztán kell élnie, mert Krisztus követeli» . . . szép, szép, de nem lehet megtartani! «Hogy a házasságban is csak Isten tervei szerint szabad élni», «hogy sikkasztani és csalni nem szabad», «hogy szelídnek, békességesnek és elnézőnek kell lennie» . . . szép, szép . . . de nem lehet megtartani. Krisztust követni nem lehet.

Ó, ne mondjátok, hogy nem lehet! *Mondjátok, hogy nehéz!* Igen: a krisztusi erkölcsök szerint élni nehéz, de . . . *de egyedül érdemes!*

Hacsak . . .

Hacsak mi is nem akarunk úgy járni, mint azok a szép fehér galambok jártak az egyik magyar írónőnknek meséjében . . .

Úgy volt a dolog, hogy az a sok szép fehér galamb, amelyik egy gazdaságban élt, egyszercsak elhatározta, hogy megalapítja az EMGESz-t, vagyis az Első Magyar Galamb-Szövetséget. A vezérszervező mindjárt az első gyűlésen fel is állott és így szónokolt: «Mélyen Tisztelt Galambtársaim! Szövetségünk megalakulásával új korszak hajnala virrad föl számunkra. Elég volt az eddigi szelíd galambéletből, dúcba-vonulásból, búzaszem-csipegetésből. Mi sem vagyunk ala-csonyabbrendű népek, mint a baromfiudvar többi népe. És ha azok mehetnek a szemétdombra, mi miért ne mehetnénk? És ha a malacoknak szabad a pocsolyában fürödniök, miért nem szabad nekünk? Miért emlegetik már mióta a világ megvan, hogy galambtisztaság, galambtisztaság? . . . Mi, fölvilágosodott galambok tudjuk, hogy ez a galamb-

tisztaság csak a sötét középkorból maradt káros előítélet, amely megfoszt minket tömérdek élvezettől. Mától kezdve azonban nem törődünk a középkori elmaradottsággal, ha nem igenis megyünk! . . . Megyünk szemet keresni a szemétdombra! És megyünk fürödni a pocsolyába!» . . .

Egyhangú helyeslés turbékolása követte a tüzes beszédet és mindnyájan megindultak a vezér után — a pocsolya felé . . .

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Hogy az esztelen galambok hogyan kerültek ki belőle, azt talán nem mondom el . . .

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

De ha volna esztelen ember, aki csábító jelszavaktól megszédítve ezeket a galambokat követné, annak jusson eszébe a mai beszéd tanusága: **Krisztust követni nehéz... Nehéz ... de egyedül érdemes!** Amen.

XXII.

Krisztus követése. (III.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Egy világhírű német pedagógus (Foerster) bájos történetet mond el egy kitűnően menő ügyvédi iroda vezetőjéről.

Az irodavezető egyszer egy karácsonyi levelezőlapot kapott főnökétől Firenzéből. A lap Krisztus születését ábrázolta valamelyik régi művésztől. A kép jobboldalán pásztorok térdelnek s ájtatosan figyelnek az angyal örvendetes hírére, baloldalt a szent család látható csupa sugárzó fényben, köröskörül meg a házak erkélyei s oszlopai telve angyalokkal, csupa-csupa örvendező angyalokkal. Annyi báj és melegség áradt el a képen, hogy az irodafőnök gondolkodóba esett: A kereszténységet ő nem így képzelte el! Önsanyargatás . . . lemondás . . . örökös szomorúság, ezt tartotta kereszténységnek!

Fogta hát a szép lapot s odaállította az íróasztalára az előjegyzési naptár és a levélmérleg közé. Napközben annyiszor nézett rá, hogy este, lefekvés után szinte világosan állott előtte a kép . . . Mintha ma volna karácsony estéje . . . a levegőben csupa illat, melegség, báj . . . minden telve nevető angyallal . . . És akkor felötlött fejében a gondolat: Krisztus születése mégis csak mást is jelent ennek a keserű, sáros földnek, mint ahogy eddig gondoltam! Meg az én saját életemnek is! Mi volt eddig az én hajszolt, fáradt életem? Olyan volt, mint a naptár az íróasztalomon; mindennap leszakítok róla egy lapot, a kalendárium egyre soványodik s a végén aztán a papírkosárba kerül. Jaj, mily vesszedelmesen hasonlít ehhez az én egész eddig eltöltött életem is! De az éneklő angyalok most fülembe kiáltották: Igen, önmegtagadás, önuralom, de nem azért, hogy ezzel lefokozzad emberi mivoltodat, hanem hogy *Krisztussal élve több, értékesebb emberré válhassál.*

És a holtrahajszolt, fáradt ember lelkében most született

meg igazán Krisztus. S másnap az írógépek époly lármásan zörögtek a bűróban, mint azelőtt, a felek époly tömegesen jöttek, az akták époly halomra emelkedtek, — de már Krisztus élt lelkében, s íme: idegei csendesebben tűrtek, kiadott rendelkezései szeretetteljesebbek voltak, sőt volt ideje megkérdezni a kifutófiút, hogy beteg anyja meggyógyult-e már? Tele lett a poros, barátságtalan bűró mosolygó angyalokkal . . .

Kedves Testvéreim! Eddig szól ez a kis történet, — és két okom is van arra, hogy ezt választottam a mai beszédem bevezetője gyanánt. Néhány nap mulva valóban karácsony van és éppen ezekben a napokban viszi szét a pósta ezerszámra a karácsonyi lapokon a sok mosolygó angyalt. De aztán meg annak a témának a tanusága is, amelyről már két vasárnapja beszéltem s amelyről ma még ismét szólni akarok, benne van ebben a kis epizódban. Mily szánandó elhagyatottságban fagyoskodik az az ember, akinek Krisztus még ma sem született meg, — és mily éltető betlehemi fényözönben éli le életét az, aki fenntartás nélkül áll be Krisztus követői közé! A karácsony előtti napok szent hangulatához tehát egészen megfelelő lesz, ha a mai beszédünkben I. keressük az okát, **miért nem értik meg és nem követik sokan ma sem Krisztust,** pedig II. **mily öröm és boldogság fakad Krisztus követéséből,** ha tudjuk, III. hogy **hogyan kell Krisztust követnünk.**

I. Miért nem értik meg Krisztust?

A mai emberek közül sokan azért nem értik meg a betlehemi kisded gondolatait, mert ha megértenék, saját elítéltetésüket kellene meglátniok.

A) A betlehemi Kisded, az alázatos Kisded elítéli **sokaknak gőgjét, féktelen nagyravágyását.**

Ez volt az ember legelső bűne: a nagyravágyás!

«*Lesztek, mint az Isten!*» — suttogta a paradicsomban a csábító az első emberpárnak. S azóta hány léleknek vált bukásává ez a nagyravágyás: «Isten helyét én akarom elfoglalni!» No, talán nem ilyen nyilt elméleti okoskodással, hanem életével. Magam írom elő az erkölcsi törvényeket, s mit törődöm azzal, megengedi-e Isten ezt vagy azt?

«*Lesztek, mint az Isten!*» A tudás lesz az istenetek, mindent csak tudni fogtok, — és hinni semmit!

Minél többet tudni! No, hiszen csak ez kellett az embernek! Elhittük! Kaptunk rajta! És mennyit, mily keservesen csalódtunk! Ne ütközzetek meg, ha kimondom, hiszen igaz: Minél többet tud az ember, annál veszedelmesebb gonosztevő válik belőle, ha... ha tudása mellé ellensúlyul ugyanannyi erkölcsi jóságot is nem állítunk.

Elég a tudás a boldogsághoz? Hát mondjátok, ki a világon a legnagyobb gonosztevő? Úgy-e, a sátán, aki valaha Lucifer néven a világon a legtöbbet tudó, legokosabb teremtmény volt: az angyalok vezére!

Elég a tudás a boldogsághoz? Nézzétek meg a hírhedt gonosztevőket, — azok mind eszes, ügyes, sokat tudó emberek!

Elég a tudás a boldogsághoz? Nézzétek meg az újságokat: mennyi hajmeresztő gonosztett csak egy nap alatt is! Pedig soha még ennyi iskola, ennyi nyomda, ennyi könyvtár, ennyi laboratórium nem öntötte a tudást az emberekbe, mint ma!

Elég a tudás a boldogsághoz? Mennyit tudnak a népek a chemiából, a fizikából, a technikából, — s ha nincs hozzá megfelelő erkölcsi jóság, minden tudásukat szédületes tömegmészárlásra használják fel a háborúkban ...

Ime, sok ember azért nem akarja megérteni s követni Krisztust, mert az alázatos betlehemi Kisded elítéli az ő nagyzását, önzését, gőgjét, önteltségét.

B) De nem értik meg s követik Krisztust azért sem, mert ez a bethlehemi Kisded elítéli sokaknak **felületes, léha, külső látszat után futó életét is.** Minél szegényebb, sivárabb valakinek a lelke, a belseje, annál inkább veti rá magát a külső világ hajszolására s az elveszett belső paradicsomot a külső paradicsommal akarná pótolni. Pedig ér-e valamit minden ékszer, selyem, bársony, autó, fény és pompa annak, akinek lelkén bűnök rágódnak s akinek lelkét a nyugtalanság tüze emészti? A szegény betlehemi Kisded ezt hirdeti a világnak: Isten előtt nem a drágakő számít, sem az autó, sem a ruha, sem előkelő születés, hanem: a lélek, egyedül a lélek. Nem az, *hogy* **mid** *van, hanem hogy* **mi** *vagy!*

Mily tragédia, hogy a betlehemi szent éjszakának ezt a csodálatos tanítását még ma sem akarja az ember megérteni! Megérteni, hogy Krisztus követése nem egyéni ellágyulás, nem rózsaszínű felhőkön úszkálás, hanem az igazi Krisztuskövetés ráveti sugarait a mindennapi, egyéni, társadalmi és

gyakorlati élet minden megnyilvánulására. Megérteni, hogy minél messzebbre szakad az emberi élet, a jogi és társadalmi élet Krisztus törvényeitől, annál kevesebb tekintélyük marad az emberi törvényeknek s annál kevesebb szilárdságuk az emberi intézményeknek. Megérteni, hogy csak akkor lehet «békesség a földön a jóakaratú embereknek», ha előbb megadjuk a «dicsőséget a magasságban az Istennek».

Ma mindent szanálni akarunk: a bankokat szanáljuk, a mezőgazdaságot szanáljuk, a kereskedelmet szanáljuk, — csak a legfontosabb szanálásról feledkeznénk meg : *a beteg emberi léleknek Istenhez visszavezetéséről?!* Hiszen mindig igazak maradnak *Lenau* szavai: «Ohne Gott der Weg ist schaurig», «Isten nélkül borzalmas az út». Miért maradnak igazak e szavak! Mert Isten nélkül a társadalmi és a gazdasági rend csak levegőben lógó, alap nélküli építmény és mert az ember a maga szűkös, egocentrikus világában soha nyugalmat s békét nem talál. Hogy a világmindenség pólusa az Isten, akibe egyedül lehet vetni a világ tengelyét, erre tanít minket Krisztus. A világ nem elég önmagának, mint ez a technikai haladástól megszédített ember gondolja, s az embernek nem elég a világ önmagában.

Mert az embert görögül úgy hívják, hogy ἄνθρωπος, ami annyit jelent: fölfelé néző! Igy érthető, hogy nem tud boldoggá lenni az, aki csak itt a földön keresi végső boldogságát, míg a krisztusi hit, mely fölfelé emeli tekintetünket, boldoggá tesz már e földön is!

Hogyan tesz boldoggá?

II. Mily boldoggá tesz Krisztus követése!

«Ime, az ajtó előtt állok és zörgetek» (Titk. Jel. 3, 20.), mondja az Úr a Titkos Jelenések könyvében. Egy művész meg is festette e szavakat. A képen az ajtó előtt Krisztus áll és kezét kopogtatásra emeli. A festő fia végignézi a képet és azt mondja:

— Apukám, a képen hiba van!

— Miért? — kérdi az atya.

— Mert az ajtón nincs kilincs és a bácsi nem tud bemenni — volt a válasz.

— Fiacskám — válaszolta az atya, — ami itt hibának tetszik, az a valóságnak teljesen megfelel. Az a bácsi az Úristen. Az ajtó az emberi szívbe nyílik. Rajta a kulcs belül-

ről van. Hogy az Úr oda bemehessen, az ajtót belülről kell kinyitni.

Igen, Testvéreim, belülről kell Krisztusnak ajtót nyitni. S aki ezt megteszi és Krisztust lelke legmélyébe beengedi, a karácsonyi éjszaka világossága s boldogító szeretete fakad fel annak lelkében.

Miért jött az Úr Jézus?

Hogy megmutassa az emberhez méltó életet és B) hogy erőt adjon ennek a csodás magaslatnak eléréséhez.

A) Krisztus azért jött, hogy megmutassa **az emberhez méltó életet.**

«*Emberhez méltó élet!*» Mily ismerős kifejezés ez! Hol is olvastuk mi már ezt? «Emberhez méltó élet . . .» Hát persze! Azokon a kiabáló plakátokon, amelyekkel választások előtt a jelöltek a polgárok szavazatát akarják biztosítani. «Munkások, szegények, éhezők! Akartok emberhez méltó életet? Nem akarjátok tovább tűrni, hogy a nagytőke uralkodjék fölöttetek? Csak X. Y.-ra szavazzatok!»

Testvérek! Hogy az éhezők ki akarnak a nyomorból emelkedni, hogy tisztességes megélhetés, kenyér s lakás után vágynak, hát ez egészen természetes. Dehát ennyi-e az «emberhez méltó élet?» S vajjon azok a gazdagok, akiket irígyelnek, valóban «emberhez méltó életet» élnek-e?

Ó, ehhez sokkal több kell, mint lakás, kenyér s fűtés! Kell az is, de kell ezenkívül még más is!

a) Az «emberhez méltó élet» elsősorban jelent oly életet, melynek *tudjuk a célját.* Lehet-e emberhez méltóan élnie annak, aki fejét földre horgasztva robotolja az életet, egyik napot a másik után, egyik keserves évet a másik után, — de nem tudja, hogy mindez miért s mi vár reá az élet után?

b) Aztán az «emberhez méltó élet» azt jelenti, hogy *jobbik énünket juttatjuk magunkban uralomra;* hogy kemény kézzel fogjuk a mindenkiben lappangó sötét erőket, fékezzük a szenvedélyeket; hogy kedvesek, elnézőek, megbocsátók legyünk; hogy rosszal ne fizessünk; hogy a felgomolygó harag lázára a higgadtság hideg borogatását rakjuk... Igen, ez az emberhez méltó élet, s Krisztus ezt mutatta meg nekünk.

c) Továbbá az «emberhez méltó élet» jelenti, hogy a *sorscsapások alatt keserűen össze ne törjünk,* ne állati rezignációval tűrjük a bajt, hanem minden megpróbáltatásból lépcsőt faragjunk, amelyen egy fokkal magasabbra hágunk az önuralom, önfegyelmezés, az «emberibb» élet felé.

Ki nem látja, hogy ez az igazi emberhez méltó élet? Ki nem látja, hogy aki *ezt* adja az emberiségnek, többet ad neki, mint a világ valamennyi találmánya valaha is adhat! Mert a technika abban segít, hogy legyőzzük a nagy természet erőit, de vár reánk egy még nagyobb feladat: legyőzni saját természetünk rendezetlenségét, s ezáltal valóban emberré lenni. A mindennapi élet tömérdek küzdelme és kísértése közben emberi méltóságunkat kicsikarni, a földi életküzdelem végső célját soha el nem felejteni, az emberi természet gonosz hajlamain úrrá lenni, — erre tanított Krisztus, tehát egyedül Ő tanított meg az «emberhez méltó életre». Ezért mondhatjuk el Krisztus Urunk óta, hogy sok szegény, egyszerű ember emberibb életet él a kunyhóban, mint akárhány gazdag a jólét házaiban.

B) De az Úr Jézus nemcsak megcsillogtatta előttünk a valóban emberhez méltó élet nagyszerű magaslatait, hanem erőt is adott azok eléréséhez. Éppen ez a lényege Krisztus követésének. Lényege a soha nem lankadó kapaszkodás az ösztönös testi élet lapályaiból az anyagon győzedelmeskedő lélek éltető magaslatai felé.

Ha egész modern hasonlattal akarnék élni, azt mondanám, hogy *Krisztus követése szakadatlan hegymászás, még pedig magas-turisztika*. Ezt az érdekes hasonlatot használja a Rituale, az Egyháznak liturgikus könyve, amelyben együtt találjuk az élet tömérdek megnyilvánulási formájára szóló megszentelő imádságokat, áldásokat. Ez a Rituale folyton bővül, amint egyre új meg új eszközök és életformák megáldásának szüksége merül fel. Van benne külön áldási ima az automobilok részére, telegráf, hajók, gépek, mozdonyok, repülőgépek részére. Néhány héttel ezelőtt egy új áldásformával bővült ez a könyv: «Ima a hegymászók megáldására!» Ebben az imában fordul elő az az érdekes hasonlat, amelyet az előbb mondottam. Így szól az áldás:

Kérünk, Uram, áldd meg ezeket a köteleket, botokat, csákányokat és a többi itt lévő szerszámot, hogy akik azokat használják, a meredekek és hegyszakadékok közt, a jég, hó és viharok közt, minden bajtól és veszedelemtől mentesek maradjanak, a csúcsra szerencsésen eljussanak és övéikhez sértetlenül visszatérhessenek a mi Urunk, Jézus Krisztus által. Amen.

Könyörögjünk! Szent Bernát közbenjárására, akit az Alpesek lakói s utasai számára védőszentül adtál, óvd meg, Urunk a te szolgáidat és engedd meg nekik, hogy míg ezeket a csúcsokat megmászszák, arra a hegyre, amely Krisztus, eljuthassanak.

Krisztus, mint hegy! Életünk kemény, fáradságos túrájának végső csúcsa! Mily nagyszerű gondolat! Mily találó kifejezés a Krisztus-követésére!

Nézzük tehát, hogyan kell nekilátnunk ennek a hegymászásnak, hogyan fogunk a hegyre, mely Krisztus, eljutni?

III. Hogyan kell Krisztust követnünk?

Azt tartották a görögök, hogy aki *Phidias* Zeus-szobrát csak egyszer is látta, az nem lehet többé egészen boldogtalan. Hát ez csak monda; de szent igazság, hogy aki Krisztust egyszer jól megismerte s szépségét láthatta, nem felejtheti el őt többé soha.

Hogyan kell Krisztust követnünk?

A) **Szeressed Krisztust!** Szeresd az Urat, ezt a «szép Jézust!» Sokat legyen eszedben! Beszélgess el Vele! Kérj Tőle tanácsot! Sokszor add fel magadnak a kérdést: Mit tenne most Jézus ebben s ebben a helyzetben? Ez Krisztus igazi követése. Lehet, hogy *Szent Ágostonnal* kell majd elmondanunk, ki bűnös élet után tért meg: «Ó, miért hogy ily későn szerettelek meg téged?» Mindegy! Legalább most rajta! Hogy ne kelljen majd utolsó percünkben így mondanunk: «Ó, miért hogy *elkésve* akartalak Téged szeretni?!»

Egy német költőnél olvashatjuk az alábbi sorokat, poétikus kifejezését az emberi lélek magasztosságának:

«Ja, ich weisz, woher ich stamme:
Ungesättigt, gleich der Flamme
Glühe und verzehr' ich mich.
Licht wird alles, was ich fasse,
Kohle alles, was ich lasse:
Flamme bin ich sicherlich.»

Igen, láng vagyok, tüzes láng az én lelkem, egy kipattant szikra az istenség végtelen tűztengeréből. Ha szikra vagyok, hát égnem kell! Ha láng vagyok, hát lobognom kell! Égni szent, tiszta tűzzel! Lobogni magasba, az ég felé, az örök haza felé, Isten felé! «Tüzet jöttem bocsátani a földre; és mit akarok mást, mint hogy már felgyúladjon?» (Luk. 12, 49.)

Ó, Úr Jézus, Te látod, hogy még füstös az én lángom — tisztítsd meg azt! Uram, látod, hogy alig pislog — szítsad lángra azt!

Dehát mikor szeretjük Krisztust? Ha mondjuk? Nem! Hanem: ha nyomdokaiba lépünk.

B) **Lépj Krisztus nyomdokaiba!** Krisztus emberré lett,

hogy megváltson és hogy a helyes életre példát mutasson. Krisztus tanított is, fönséges emberi életszabályokat is adott; de tudta, mily gyönge az emberi akarat és mennyire fogunk panaszkodni, hogy nehezek az ő törvényei. Nos hát, saját maga akart előttünk járni az erények útján. Nem úgy tett, mint a farizeusok, kik nehéz törvényeket írtak elő másoknak, de maguk a kis újjukkal sem mozdították azokat. Ó, nem! Krisztus maga hivatkozik saját példájára: «Ti engem mesternek és úrnak híttok, és jól mondjátok, mert az vagyok» (Ján. 13, 13.). «Vegyétek magatokra az én igámat, és tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatosszívű; és nyugalmat találtok lelketeknek. Mert az én igám édes, és az én terhem könnyű» (Máté 11, 29, 30.).

Ime, mint ember: *példát ad*, mint Isten: *erőt ad!* Nemcsak vonz, hanem erősít is. Aki egyszer megszerette Krisztust, érzi, mint *kell* utána mennie. Zakeus felmászik a fára, csak Krisztust láthassa! Máté elhagyja a bankasztalt, csak Krisztust láthassa! Péter beleveti magát a tengerbe, csak Krisztust láthassa! Aki egyszer ránézett erre a betlehemi Kisdedre, az nem tudja többé felejteni. Ó, bár így volna! Bár soha, sehol, semmi körülmények közt ne tudnám felejteni Krisztust!

C) **Lépj Krisztus nyomdokába főleg a kereszthordozásban!**

Senki sem lehet Krisztus tanítványa, aki nem viseli nagy lélekkel a keresztet!

Hogyan lehet viselni a keresztet? *Kempis* így ír: Mindenütt kereszt áll, csak reád vár, hogy odanyújtsad válladat. Bárhová mégy, a kereszt elől el nem bújhatsz. Mert bárhová mégy, magadat is elviszed, s bárhová mégy, türelemmel kell lenned magadhoz. Minden utadon álljon előtted a keresztrefeszített Krisztus. Minden kérdésre Tőle kérj feleletet. Minden fájdalmadat sebes kezébe tedd le: Uram, követni akarlak!

Fáradt vagy? Krisztus is az volt. Szomorú vagy? Krisztus is az volt. Annyi jót teszel s nem szeretnek? Krisztusnak sem ment másképp. Mennyi félreértésben, mennyi szenvedésben volt része! Hát te zúgolódhatsz-e akkor? Nem akarnál hasonlóvá lenni Uradhoz? Nem akarod elimádkozni *Szent Ágostonnal:* «Könyörgöm, Uram, Jézus, hogy számomra minden keserű legyen, csupán te légy számomra édes. Mert Te vagy az a felfoghatatlan édesség, melytől minden megédesedik.»

Nézd Testvérem,: szenvedés úgyis van a világon! A hitetlen is szenved, de fogát csikorgatva; a hivő is szenved — de felnéz a keresztfára.

Új-Guineának gyönyörű kikötője van: pompás hegylánc és nagyszerű vidék övezi . . . de a hajóskapitány mindebből nem lát semmit, mert a tenger tele van sziklákkal, s neki folyton egy nagy fehérre meszelt parti keresztre kell néznie: oda kell irányítania a hajót, különben elpusztul! Értitek-e a nagy tanuságot? *Mindig Krisztusra nézni, hogy az élet veszélyes szírtjei közt bizton hajózzunk és egykor nyugodtan köthessünk ki örök hazánknak minden fáradságra jutalmat ígérő partjain.*

Ime, ebben áll Krisztus követése!

*

Kedves Testvéreim! Néhány nap s itt a karácsony. Kis leányok s kis fiúk, testvérek, kik talán egész évben sokat veszekedtek, most esténként odahozzák kis zsámolyukat a kályha tüze mellé, s oly békés szeretettel néznek az utcán szállingó hópelyhekre: «Te, négy nap mulva jön ám a Jézuska!»

Aztán ráhajolnak egy papirra és nagy, ökölbe fogott ceruzával írnak-írnak. Anyuka megkérdi: «Mit írsz, kis fiam?»

«Levelet a Jézuskának, hogy mit hozzon karácsonyra!» — feleli a gyermek.

Mondd csak, Testvérem, úgy-e, te is írtál levelet egykor? Nem akarsz most is írni?

No, ne nevess! Ne nevess, hogy te már «felnőtt vagy»! Figyelj csak; így írjad a leveledet:

«Édes Jézusom! Én már nem vagyok gyermek, de azért engedd, hogy mindig a *te* gyermeked maradhassak. Nézd, tudod, mit kérek én tőled karácsonyra? Hogy jól játsszam le a szerepet, amelyet nekem a földön adtál! Hogy higyjek Benned rendíthetetlen hittel! Nézd, bűnös vagyok, de legyek megint a te tisztaszívű gyermeked! Legyek egy csöpp Belőled, jóság mérhetetlen tengeréből! Legyek egy szikra Belőled, a világot meggyújtó tüzes szeretetből! Legyek visszhang a te visszhangodra, ó, emberré vált isteni Ige! Legyek követőd, Neked, isteni Mesternek! *Legyek gyermeked Neked, jóságos Istenemnek, hogy aztán áldozatos, kitartó, hűséges életemnek fárasztó, de biztató hegyi túrája után* a **hegyre, mely Te vagy, Uram, győzelmesen eljuthassak!** Amen.

XXIII.

Éjféli köszöntés Krisztushoz.[1]

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Ezen az áldott, szent éjszakán, amelynek csendjében angyalok mennyei éneke zeng, ezen a titokzatos éjszakán embernek nem illik beszélnie. Beszélni nem lehet most, csak imádkozni.

Hát jöjjetek, Testvérek, mindnyájan, akik itt vagytok előttem a templomban, avagy akik szerte a világon most hallgattok engem, jöjjetek, térdeljünk le gondolatban a betlehemi jászoly elé. Mily megrendítő csak elgondolni is, hogy ezer meg tízezer embertestvérünk szíve lágyul melegre ezen a hideg éjszakán, amint hangom ebből a templomból szétszáll a csendes, néma ürben és imára hívja a magyar mezők és erdők, hegyek és völgyek, városok és falvak minden virrasztóját.

Testvérek, halljátok szavamat?

Imádkozzunk!

Testvérek, ott a Nagy Magyar Alföld árván álló tanyai házaiban, hófödte puszták csendes kis szobáiban, falun, városon, erdőn, mezőn, hegyen, mind . . . mind magyar testvérek, kik most várakoztok az éjben, halljátok szavamat? *Imádkozzunk!* Magyar testvéreim, kik bárhol e világon most ébren vagytok, a Hargita-oldalában, a Lomnic alján, a Vág partján, a Bácska pusztáin, valamelyik világjáró hajó fedélzetén . . . akárhol vagytok ezen a világon, magyar testvérek, mindnyájatoknak szólok. Halljátok szavamat? *Imádkozzunk!*

Beszélni nem lehet embernek, mikor az angyalok énekelnek. Hagyjuk őket vígan glóriázni, mi azonban némuljunk el áldott ámulattal, csak a szívünk dobogjon, a mi hálás emberi szívünk. Beszélni nem lehet most, csak köszönni és kérni.

[1] Az egyetemi templomban 1931. december 24-én, az éjféli szentmisén mondott szentbeszéd.

I. **Köszönünk Neked kis Jézus mindent.**

a) Köszönjük ezt az áldott éjszakát, amelynek ragyogó csillaga először sugárzott fényt a mi sötétben botorkáló szomorú járásunkra. Mert amit az Istenről, magunkról s életünkről tudunk, arra ennek az éjszakának fénye tanított. Ki az Isten, a világot végtelen hatalommal teremtő s az embert atyai szívével szerető Isten, ezt Tőled tudjuk, kis Jézus és Neked köszönjük. Mi az ember s mi az ő Isten szent Szívéből kipattant halhatatlan lelke, azt Tőled tudjuk, kis Jézus és Neked köszönjük. Honnan jöttünk erre a földre és hová tart onnan a sír után az életünk, azt Tőled tudjuk, kis Jézus és Neked köszönjük.

b) De köszönjük nem is annyira azt, amit Tőled hallottunk, hanem azt, amit Tőled *kaptunk;* nem annyira azt, amire tanítottál, hanem amit *értünk áldoztál!*

Mit érhet a mi lelkünk, a mi annyiszor elhanyagolt, annyi sárral bepiszkolt, bűnös pusztulásnak, halálnak oly könnyelműen kitett lelkünk mit érhet, ha Te, az Isten Fia nem resteltél érte a fagyos decemberi éj didergő istállójába leszállani? Köszönjük Neked, Krisztus, hogy közénk jöttél és köszönjük, amit értünk tettél.

Köszönjük a te földi életed 33 évének minden pillanatát. Köszönjük a te köztünk járásodat-kelésedet, fáradságodat. Köszönjük minden csepp verítéked, amit értünk hullattál. Az arculcsapásokat, amiket helyettünk tűrtél; a kigúnyoltatást, a leköpdösést, a töviskoronát, szent sebeid véres rózsáit, keresztutadat és kínos halálodat, amivel megváltottál . . . Kicsi kis Jézus, nézd, ezen az áldott szent éjszakán mindezt-mindezt megköszönjük Neked!

II. De nem volnánk emberek, szenvedő, küzködő emberek, ha nem mindjárt **kérnénk is Tőled valamit.**

Ne haragudjál, kis Jézus, hogy koldusszegény panaszunk még ezen az áldott éjszakán is fölsikít Hozzád és békéért eseng Feléd a hányatott emberiség megkínzott lelke.

a) Uram, mi hisszük, amit Izaiás próféta jövendölt Rólad, hogy a te országodban békességben lakik egymás mellett a farkas és a bárány, a párduc és a gödölye (Iz. 11, 6.) és hogy ott a «kardokat ekékké olvasztják és a lándzsákat kaszákká» (Iz. 2, 4.). Igen, hisszük, hogy ez az áldott békesség virulna a földön, ha az emberek készséggel magukra vennék a te igádat, amely gyönyörűséges s a te terhedet, mely könnyű. De nézz körül betlehemi Kisded, nézz körül 2000 évvel a te születésed után és szánj meg minket! Ó, mily

sokan vannak, akik még nem is hallottak rólad! S azok közt is, akik híveidnek neveztetnek és keresztényeknek hívják magukat, még azok közt is mily sokan vannak, akiknek fegyelmezetlen, szívtelen, léha és erkölcstelen élete rácsúfol keresztény nevükre... És íme, látjuk, mi az eredménye, látjuk és nyögünk alatta!

b) Kis Jézus! Te azt mondtad, hogy «arról fogja mindenki megismerni, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretettel vagytok egymáshoz» (Ján. 13, 35.), és ma mégis feneketlen gyűlölet pokoli máglyája lobog egyének és népek szívében és nem tudjuk, mikor cikkázik ki az ágyúk torkából egy új háború rémülete a népek között, vagy mikor robban ki vérözönnel pusztító testvérharc a társadalmi osztályok között. Mennyi köztünk a szívtelenség, a részvétlenség, a megbocsátani nem tudás, a veszekedés, harag és háború!

c) Kis Jézus! Te azt mondtad, hogy «Békességet hagyok nektek, az én békességemet adom nektek; nem miként a világ adja, adom én nektek.» (Ján. 14, 27.) Ezt mondottad egykor, de hová lett közülünk a béke, ki él ma nyugodt, csendes, boldog életet? Nincs békénk önmagunkkal, mert nem teremtettünk rendet szeszélyes csapongásaink s bűnre vágyó ösztöneink irdatlan őserdejében s nincs békénk másokkal, míg magunkban békére nem leltünk.

A betlehemi éjszakában két énekkar énekelt: a tiszta angyalok az égben s a jóakaratú pásztorok a földön. A tiszta szívek és jóakaratú lelkek énekéből csendült ki a dicsőség az Istennek s a békesség az embernek. Most azonban kevés köztünk a tiszta szív és kevés a jóakaratú lélek és ezért nincs «dicsőség az Istennek»; és mert nem adjuk meg a dicsőséget az Istennek, nem kapjuk meg a «békességet az embernek».

Mert még mindig csak a nevünk keresztény, de életünk nem az, azért vonaglunk tragikus halálküzdelem kínjai között, azért kíséri sikertelenség minden kapkodásunkat s azért reked zsákutcába minden reménnyel kezdett új utunk.

Kis Jézus, kérünk hát téged, *hogy minél többen s minél jobban a tieid lehessünk!* Kérünk Téged, hogy az emberiségre szakadt csillagtalan éjnek borzongó hidegében ismét sugározztasd fel ma a te karácsonyi fényedet és a glóriázó angyalok ajkáról hallja meg minden ember, hallja meg, értse meg és valósítsa meg életében szent üzenetedet: «Ne féljetek, mert íme nagy örömet hirdetek nektek, mely leszen minden népnek, mert ma született nektek az Üdvözítő» (Luk. 2, 11.).

Testvérek, mind akik most hallottatok engem bárhol

szerte a világon ezen az angyaldaltól hangos éjszakán, térdeljetek le csöndesen szobátok hallgató nesztelenségében és imárakulcsolt kézzel, megrendült lélekkel, alázatos szívvel mondjátok utánam:

Ó, kis Jézus, szeress minket! Ó, kis Jézus, segíts minket! **Ó, áldott betlehemi Jézus soha, soha el ne hagyj minket!** Amen.[1]

[1] A beszédet — mint a beérkezett levelek és hírek mutatják — valóban tízezrek hallgatták végig megrendült lélekkel. Sok idősebb ember, aki nem várta meg ébren az éjfélt, csak felkeltette magát a a rádiós közvetítésre, nem tudott fekvemaradni, hanem föltérdelt ágyában és térdelve hallgatta végig a beszédet. Levél jött a Bácskából, a Lomnic aljáról stb., hogy elszakított magyar testvéreink is velünk együtt hallgatták a kis Jézus éjféli köszöntését. A legmegrázóbb, valósággal drámai jelenet azonban (valósággal Goethe «Faust»-ja húsvéti jelenetének megismétlődése) egy fővárosi lakásban játszódott le, ahol egy jobb napokat látott, de most végső nyomorral küzdő előkelő hölgy éppen azon az éjjelen akarta magától eldobni az életet. A mérget már bekeverte ivópoharába s már-már a gázcsapot is ki akarta nyitni, amikor megszólalt a rádióban az egyetemi templom híveinek ajkáról a «Mennyből az angyal» s utána a kis Jézus éjféli köszöntése. A vergődő lélekbe az utolsó pillanatban visszatért a hit és remény és ma már Istenével kibékülve járja tovább az élet nehéz keresztútját.

XXIV.

Krisztus, az élet mestere.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A világhírű írónő, *Lagerlöf Selma* mély jelentőségű Krisztus-legendát mond el «Veronika kendője» címmel.

Tiberius császár rémes betegségben fekszik Capri szigetén: leprát kapott, senki rajta nem tud segíteni. Hűséges régi dajkája, Faustina ekkor megkísérli a végsőt: Palesztinába utazik, hogy az Úr Jézust fölkeresse.

Éppen akkor ér oda, amikor Krisztus utolsó útján a Golgotára viszi keresztjét. Mély részvéttel nyujtja fínom kendőjét az Úr felé . . . a kendőn ott maradnak az Úr véres arcának vonásai, s ezt a kendőt viszi haza haldokló urának. És mikor a nagybeteg császár meglátja a vérrel s könnyel borított krisztusi arcot és rajta azokat a szent szemeket, amelyek mintha élnének s tűzben égnének . . . hosszan, szomjasan nézi a kendőt és fájdalmasan megszólal: «Ember ez?» . . . . Faustina, miért hagytad meghalni ezt az embert? Ő meggyógyított volna engemet» . . . Aztán a beteg császár letéteti magát a földre, letérdel a véres Krisztus-kép előtt s beszélni kezd: «Te vagy az ember! Te vagy, aminőt látni sohasem reméltem». Itt rámutat saját eltorzult arcára és szétroncsolt kezeire, s folytatja: «Én és más mindenki, vadállatok és szörnyetegek vagyunk, de te vagy az ember . . . Könyörülj rajtam! A te puszta tekinteted meggyógyított volna engem» . . . Igy zokogott a szenvedő nagybeteg, s íme, a következő pillanatban gyógyultan emelkedett fel . . .

Eddig tart Lagerlöf legendája.

«Te vagy az az ember!» Krisztus, egyedül Te tudsz még rajtunk, összeroncsolt kezű s eltorzult arcú, beteglelkű emberiségen segíteni! Beteg az életünk, de Te vagy az élet Mestere, s ha utánad mennénk, bizton meggyógyulnánk! *Krisztus, Te vagy az élet Mestere!* Taníts meg hát minket

a mai szentbeszédben arra, I. **mily könnyű és boldog lenne az élet Veled, és II. mily nehéz és kibirhatatlan az élet Nélküled!**

I. Az élet Krisztussal.

A) Mikor Krisztusról, mint az élet Mesteréről beszélünk, mindenekelőtt is világosan látnunk kell — Kedves Testvéreim! — hogy Krisztus csak azoknak válhatik az élet Mesterévé, **akik valóban keresztények.**

a) És — sajnos — itt olyan tényre is rá kell mutatnom, amelynek hallatára meglepődik az ember: *Még azok közt is, akik Krisztusról «keresztényeknek» nevezik magukat, sokan élnek Krisztus nélkül.*

Hogy lehetséges ez? Úgy, hogy a kereszténység nem külső forma, hanem életet átgyúró belső erő. Megmondta ezt az Úr Jézus, mikor Nikodemushoz így szólt: «Bizony, bizony mondom neked, ha valaki újra nem születik vérből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába» (Ján. 3, 5.). Megmondta Szent Pál, mikor «új teremtmény»ről (Kor. II. 5, 17.) beszélt. Megmondta Szent Péter, hogy «részeseivé legyetek az isteni természetnek» (Pét. II. 1, 4.).

Ezzel szemben azonban mit látunk sok keresztény életében? Azt, hogy számára a kereszténység nem a szívből az egész testbe szétlökődő vérkeringés s nála a vallás és az élet nem fonódik egybe, mint kellene, hanem a kettő egymásról mit sem tudva, egymás mellett tengődik. Az ilyen ember jár ugyan templomba, imádkozik is, misét is hallgat, a pénteket is megtartja, — ámde aztán? ... aztán családi életében, szórakozásaiban, terveiben, munkájában, elveiben semmit sem különbözik a nem keresztényektől. «Más a vallás és más az üzlet!» — hallja az ember az ilyenek ajkáról. És ilyenkor eszébe jut az a római légionárius, aki Hermes istenhez imádkozott, hogy segítse őt meg a lopásban, hogy aztán a lopott holmiból áldozatot adhasson Zeusnak. Testvéreim! A legelső szónál, a legelső találkozásnál, a legelső gesztusunknál meg kellene látszódnia: keresztények vagyunk-e vagy sem!

Ez volna az előzetes megállapításom.

b) De ki kell emelnem még egy másik igazságot is. Mikor azt mondjuk, hogy Krisztus az élet Mestere, korántsem akarjuk ezzel azt állítani, hogy aki Krisztusnak hű követője,

annak minden vágya teljesedik ezen a világon. Vannak, akik így gondolják Krisztus követését, és ha Krisztus minden gondolatukat, vágyukat, kérésüket nem teljesíti, hamarosan hátat is fordítanak Neki, mert — mint mondják — «a vallás nem segít semmit».

Nos, hát ezeknek világosan meg kell mondanunk, hogy Krisztus nem kár- és balesetelleni biztosító vállalatot alapított, s követőinek nem ígért mentességet a bajoktól. Meg kell mondanunk, amit Szent Pál megmondott a rómaiaknak: «Az Isten országa nem étel, és nem ital, hanem igazság, béke és öröm a Szentlélekben» (Róm. 14, 17.).

B) Dehát akkor mi jogon mondhatjuk mégis, hogy az élet Krisztussal könnyű és boldog? *Mi által válik Krisztus az élet Mesterévé?*

a) Azáltal, hogy *belső szabadságot, önbizalmat, lelki erőt s nyugalmat ad követőinek.* Amint a hajós eligazodik a tengeren, ha az égre tekint, épúgy igazít el minket az élet tengerén az, hogy Krisztusra tekintünk. Az a szent meggyőződésünk, hogy kegyes Atyánk van nekünk az égben, akinek tudta nélkül egy hajszálunk le nem hull; az a tudatunk, hogy minden, Isten akaratából végzett munkánk s minden, Isten nevében viselt szenvedésünk egykor mint gyöngyszem fog ragyogni örök életünk győzelmi koronáján; az a szent hitünk, hogy bármily jelentéktelen földi hivatás lelkiismeretes betöltése után álljunk is Isten elébe, életünk útja az ő szerető Szívének boldogító országába torkollik — mindez csodálatos nyugalmat, mosolygós lelkületet, bátorságot s erőt ad életünknek. És minthogy mindezt Krisztustól tudjuk, azért nevezzük Őt «az élet Mesterének».

b) «*Katasztrófális időket élünk*», — hallja az ember lépten-nyomon a kétségbeesett emberek panaszait. És ha ez igaz is, mégsem olyan egészen rendkívüli az ezen a földön. A föld — hiába — nem kényelmes paradicsom nyárspolgári sörözéshez, hanem a «siralom völgye», az örök életért folytatott tréning és harc helye. És aki ismeri a történelmet, tudja, hogy ezen a földön mindig több volt a harc, mint a béke, és hogy nemcsak a mai ember panaszkodhatik, hogy katasztrófális időket él, hanem épp ily joggal panaszkodhatnak azok az elődeink, akik a római birodalom összeomlásakor éltek, vagy a népvándorláskor, vagy a tatárjáráskor, vagy a reformáció és ellenreformáció küzdelmeiben, vagy a francia forradalomkor stb. Testvéreim! Krisztus követői tehát nem panaszkodnak és főleg

nem törnek össze, hanem inkább észreveszik, hogy *az isteni Gondviselés terveiben azért van bent a harc és küzdelem is, nehogy az ember a hosszú béke kényelmében filiszterré nyálkásodjék és gőgösre fújja föl magát, vagy pedig menthetetlenül odaragadjon az érzéki élet múlandó örömeihez.* Mert az örök jólétben, békében és pihenésben ez várna reánk! Ellenben a harcban ismét megtanulunk különbséget tenni az arany és a talmi közt, a lélek igazi örök értékei és a földi mulandóság füstfelhői közt. Békében felhalmozzuk a sok bálványt s csak a nyomorúság tüze égeti rommá azokat. Nem ilyen bálványok alkonya-e mai katasztrófális korunk is? Ki fogja ezt győzelemmel végigélni? Csak az Úr Krisztus igaz követője!

— Hogyan élhet meg magas kort az ember? — kérdezték nemrégiben egy 86 éves férfitől.

S a válasz ez volt:

— Amint öregszel, csak a felét edd annak, amennyit azelőtt ettél, de aludjál kétszer annyit, vízből igyál háromszor annyit és nevess négyszer annyit.

Nos, igen: nevess négyszer annyit! Ha az olyan könnyen menne! De ki tud igazán szívből nevetni a nehéz életküzdelmek között? Vagy ki tud akár csak nyugodtan mosolyogni is, mikor már fölemelt kaszával áll vele szemben a halál? Ki tud? Csak az, aki egész életében Krisztust, a Mestert akarta követni!

Nem látjuk-e hát be, mily kár és mily veszteség reánk, mai emberekre, hogy egyeseket az életiramnak hajszolt tempója, másokat meg az élet élvezeteinek útvesztői oly messzire elsodornak Krisztustól, az élet Mesterétől!

C) Pedig — és ez a mi újabb megállapításunk — **Krisztus elől nem tud szabadulni senki, mindenki keresi Krisztust!**

a) *Keresik az ő hívei,* az utána szomjas lelkek, akik áldozatos szeretettel, önfegyelmezéssel és önmegtagadással híven lépkednek az ő követésének bizony sokszor göröngyös s verítékes utain.

De keresitek ti is, korunk kételkedő, tapogatózó lelkei, kik megpróbáltatok már minden emberi bölcseséget, végigkóstoltatok már minden filozófiát s világnézetet s még mindig nyugtalan, kielégítetlen lélekkel hajszoljátok az egyetlen, igazi, megnyugvást adó fényt, keresitek azt, aki elmondta magáról: «Én vagyok az út, az igazság s az élet».

Keresitek ti is, ti léha élvezetek áldozatai, kiket legyő-

zött a föld, a vér, az arany, az ösztönös élet, keresitek, mikor az áthenyélt nappalok s átdorbézolt éjszakák után is felsír bennetek a ki nem elégített mélységek fájdalmas nosztalgiája.

Keresitek ti is, ti élet megpróbáltjai, agyonfáradtjai, összetörtjei, keresitek azt, aki elmondta magáról: «Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik elfáradtatok és meg vagytok terhelve, és én felüdítelek titeket». (Máté 11, 28.)

Ó, — Testvéreim, — csak volna ideje a mai embernek egy kissé magára is gondolni, egy kissé önmagával is elbeszélgetni, egy kissé bepillantani az életben nyüzsgő megoldatlan problémák tömegébe, — bizony, megtalálná Krisztust!

b) Megtalálná, amint megtalálta a sokáig bolyongó *Szent Ágoston*. Tudjátok, hogy jelzi ő megtérésében az első lépést? «Akkor fordítottam tekintetemet első ízben saját bensőmre.» És hogy jutott el ehhez a lépéshez? Előbb saját magán, testén-lelkén meg kellett tapasztalnia, mit tesz az: embernek lenni; igazság, nyugalom s felelet után vágyó embernek lenni; szenvedélyek, harag s nyugtalanság hullámain ide-oda dobált embernek lenni és a pogány filozófia vérszegény kosztján tengődve harcolni ezt az emberi sorsot. Előbb szemébe kellett merednie a Krisztust nem ismerő világ kiáltó ürességének, hogy aztán értékelni tudja a Krisztus szeméből áradó fény erejét.

És olvassátok csak el *Strindberg* életének utolsó perceit, amidőn magához hívatta leányát és e szavakkal búcsúzott tőle: «Édes Margitom! Az élettel végeztem, a mérleg kész». Majd kezébe vette a mindig mellette lévő bibliát, szívére szorította és rámutatva, tisztán érthető szavakkal így szólt: «Ez az egyetlen, ami igaz». Ezek voltak a haldokló író utolsó szavai: «Ez az egyetlen, ami igaz». Ki nem hallja kicsendülni belőlük Szent Pál apostol örökszép szavait: «Más alapot senki sem vethet azon kívül, amely vettetett, mely Jézus Krisztus» (Kor. I. 3, 11.). És ki nem hallja belőle kicsendülni az Úr szavait: «Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővessző. Aki énbennem marad és én őbenne, az bő termést hoz; mert nálam nélkül semmit sem tehettek. Ha valaki énbennem nem marad, kivetik azt, mint a szőlővesszőt, és elszárad; és összeszedik, és tűzre vetik, és elég». (Ján. 15, 5—6.)

Valóban, aki ennek a gondolatnak fényénél nézi a történelmet, annak lehetetlen észre nem vennie, hogy a népek

országútján mennyi letört s levágott szőlővessző korhad: emberek s intézmények, világnézetek s vállalkozások, amelyek talán bátor kezdeményezések s nagy lépések is voltak, de téves utakon. «Grandes passus extra viam» — mint Szent Ágoston mondja.

És Szent Ágostonnak ez a megállapítása már rá is tereli figyelmünket mai témánk második részére: *Mily nehéz és kibírhatatlan az élet Krisztus nélkül!*

II. Az élet Krisztus nélkül.

Van Berlinben egy igen érdekes szórakozóhely (nem tudok neki más nevet adni): a *Planetarium*.

Miféle hely ez?

Itt a csillagos eget mutogatják. A nap lassan lenyugszik, eltűnik a függöny mögött s a beálló sötétségben a nézők feje fölött egyszerre csak fölvillan az egész csillagos ég. A Göncölszekér . . . A Fiastyúk . . . Az Orion . . . Íme, az meg ott a sarkcsillag! . . . Amott meg feljön a hold és nyugodt méltósággal végigsétál az égen! Aztán feltűnnek a bolygók s végigszaladják elliptikus pályájukat . . . A nézők ajkán nem szűnik meg a csodálkozás a lenyügöző látvány hatása alatt . . . Az ember szinte közel érzi a mindenható Isten lehelletét.

Aztán vége az előadásnak. Az embertömeg kitódul az utcára, a világváros zajos utcájára, de abban a pillanatban el is tűnik lelkükből az Isten gondolata. Ó, Uram, milyen messzire szakadtál tőlünk, mai emberektől! Vagyis inkább: mily messzire szakadtunk mi Tetőled! A csillagok milliárdjai ismernek téged s hódolnak Előtted; de ez a nagy embervilág, ez a mai eltévedt élet, hol hódol Neked? Templomaink tornyán még ott a kereszt, egyik-másik iskolateremben még ott a feszület, még családaink szentélyében is itt-ott . . . De aztán-aztán! Hol látjuk, Uram, a te nyomodat? Ki gondol Reád az utca lármájában? Ki törődik parancsaiddal az élet forgatagában?

A) Vajjon túloz-e, aki azt állítja, hogy **a mai ember megpróbált Krisztus nélkül élni s berendezkedni!** «A vallás olyan avult fogalom, amire ma már nincs szükségem» — gondolta magában, s aszerint is cselekedett. Gazdagság és technika — ez a fontos, s nem vallás és etika. Minek imádkoznám, hogy «mindennapi kenyerünket add meg ne-

künk ma», mikor óriáshajók hozzák át a tengeren Kanada búzáját s góliátsíneken mozdonykolosszusok röpítik felénk a mindennapi kenyeret. A munka a termelő tényező s nem az imádság!...

Ma aztán már rájöttünk, hogy munka imádság nélkül — vetés aratás nélkül! Termel a mai ember tömérdek anyagi árut, sokkal többet, mint bármikor azelőtt, — de a sok árutól mégsem lett boldogabbá. A világ folyásának abban az idegbomlasztó bizonytalanságában, amellyel fekszünk le most minden este s ébredünk minden hajnalon, ebben a halálos bizonytalanságban már *rájöttünk arra, hogy Isten, Krisztus, hit és vallás oly valóságok, amelyekkel még a gazdasági életben is számolni kell!* A merőben anyagi haladás csak elválaszt, csak feszültséget teremt, csak az osztálysurlódást növeli és ezért Krisztus nélkül a társadalom útja a káosz, az anarchia, a revolució felé sodródik. Ma már rájöttünk arra, hogy akinek nincs Krisztusa, mit ér neki, ha mása mindene megvan! Rájöttünk arra, mily szóról-szóra teljesedik az ilyen emberiségen a Szentírás szava: «Azt mondod: gazdag vagyok és igen sok kincsem van, és semmire sem szorulok; és nem tudod, hogy te vagy a nyomorult, és szánalmas, és szegény, és vak, és meztelen» (Titk. Jel. 3, 17.).

Ma rájöttünk arra, mily igazak a költő szavai:

Jut-e még eszetekbe néha,
Mi az az Isten ostora?
Mért kellett jönni vízözönnek,
S hogy mért pusztult el Sodoma?...
Erős Spártára, bölcs Athénra,
Rómára nem gondoltatok?
Egy népvándorlás jöhet újra!...
Ó, tartsatok bűnbánatot!

Kérkedtek azzal, hogy e század
Mily bölcs, erős, mindenható.
Nem leli kedvét délibábban
S abban, ami szép, de nem való.
Ledöntött minden régi bálványt,
De a szív semmit sem kapott.
Nem boldog s nem jó az ember!...
Ó, tartsatok bűnbánatot!

(Reviczky.)

Nem boldog s nem jó az ember, mert — Krisztus nélkül akart azzá lenni!

B) Bármerre utazik az ember, a vonat ablakán kitekintve végnélküli drótszálakat lát futni magas vasoszlopokon, *elektromos centrálék magasfeszültségű áramának vezetékeit.*

Az ilyen nagy centrálából kiinduló és száz meg száz kis faluba vagy városba, lakásba, műhelybe és gyárba be-beágazó vezetékeken világosság, melegség, mozgás érkezik messzi vidékekre. De ha útközben csak egy helyen is elszakad a vezeték, sötétség, hideg és néma mozdulatlanság terpeszkedik szét az egész országrész fölött.

Az emberi léleknek ily világosító, melengető, éltető s **munkakedvet sugárzó centráléja az Úr Jézus Krisztus szent személye.** A vallásos élet láthatatlan szálain százmilliók szíve nyeri tőle a hit fényét, a lelki élet melegét s a kegyelem mozgató erejét . . . de, jaj, sok mai lélekben elszakadt a vezeték! Van, aki maga szakította el, van, akiben mesterségesen szakították el olyanok, akik felforgatni akarják a világot. Hiszen, úgy-e, közismert dolog, hogy forradalmak kitörésekor a felforgatók mindenekelőtt is a vezetékeket vágják el! Századok óta vagdossák gonosz kezek azokat a vezetékeket, amelyek az ember lelkét az egész világot éltető centráléhoz, Istenhez fűzik, és akkor még csodálkozunk, hogy sötét éjszaka bizonytalansága borul ma reánk és fagyos, jeges talajon bizonytalanul topogva szinte már reménytelenül keressük a kivezető utakat?

Nem megdöbbentő-e, amit egy nemrég megtartott amerikai orvoskongresszuson a modern civilizáció, a pihenést nem engedő gépkultúra és a lelki betegségek összefüggéséről mondott az egyik leghíresebb amerikai orvos, *dr. Charles H. Mayo?* Ime szóról-szóra a szavai: «Az Egyesült-Államok kórházaiban ma minden második ágyat a lelki betegek, elmebajosok, idióták, gyöngeelméjűek és senilisek foglalják el. Ok: a mi nyugtalan életünk. Észt és erőt ez tesz tönkre. A modern hajszolt tempó sok emberben fölkelti a vágyat, hogy végre-valahára nyugalmat leljen akármilyen eszközök árán is» (Id. «Schönere Zukunft» 1931 nov. 24-i sz.).

Ime, mennyire igazak ma is azok a fönséges sorok, amelyeket *Genuai Szent Katalin* írt egy ízben: «Akarod, hogy röviden megmondjam, mi az Isten? Nem talál az békére, aki elszakadt Tőle». Micsoda mély gondolat, milyen szent meglátás! Nyugtalan vagy, békétlen vagy? Az vagy, mert nincs Istened!

De most meg is fordítom a dolgot! Viszont, ha van Istenünk, akkor rendíthetetlen szent béke ömlik el lelkünkben! *És ezért könnyű és boldog az élet Krisztussal! És ezért nehéz és kibírhatatlan Krisztus nélkül!*

*

Kedves Testvéreim! Bizonyára nem sokan ismerik közületek az olasz nyelvű svájci *Tessin* kantonnak azt a tiszteletreméltó ősrégi törvényét, amely szerint ott minden hivatalos okmányt ezekkel a szavakkal kell kezdeni: «Nel nome del Signore» («Az Úr nevében»). Nemrégiben ott is akadtak emberek, akiknek szemében szálka volt ez a százados szép szokás és ezek javaslatot adtak be a kantoni tanácshoz, hogy helyezzék a szokást hatályon kívül. A tanács 1931 nov. 1-re, Mindenszentek napjára tűzte ki a népszavazást afölött, hogy akarja-e a nép a hivatalos iratokat továbbra is Isten nevével kezdeni, ami más szóval annyit jelent, hogy akarja-e a valláshoz való ragaszkodását ezzel a kedves külső jellel továbbra is megvallani. És tudjátok, hogyan oszlott meg a leadott 24.000 szavazat? 7.000-en szavaztak ellene, de 17.000-en továbbra is meg akarták őrizni és meg is őrizték atyáik szép szokását s azóta is továbbra is így kezdődnek okmányaik: «Nel nome del Signore», «Az Úr nevében».

Testvéreim! A reménytelenségek abban a fogyasztó korszakában, amely már-már erőt kezd venni a mai emberiségen; egy korban, melyben pesszimista filozófusok «Nyugat pusztulásának» fatális gondolatával akarnak megbarátkoztatni minket, Krisztus hívei most is bizakodóan emelik fejüket magasba «az Úr nevében». Mi is látjuk ugyan a bomlás jeleit, minket is megdöbbent az erkölcsi süllyedés ijesztő foka, de ez a képnek csak egyik fele. A másik felén pedig észreveszszük a biztató jeleket is. Látjuk azokat a felnőtteket, akik valaha Krisztus nélkül bolyongtak s most visszataláltak az élet Mesteréhez, — látjuk s örülünk nekik! Látjuk ifjúságunkat, amelynek sorai közt egyre növekszik a krisztusi tiszta élet és hitvallói bátorság lelkes csapata, — látjuk és örülünk nekik! Tömött templomainkban látjuk, mint menekül egyre több ember az istennélküliség jégvermeiből az istenközelségmelengető napfényére.

Az élet nekünk is nehéz, *de Krisztus «az élet Mestere»* és mi megbirkózunk az élettel «az Úr nevében», mert állandóan fülünkbe csengenek a Zsoltáros szavai:

> Hogyha az Úr nem építi a házat:
> Hasztalan fárad, ki építi azt.
> Hogyha az Úr nem őrzi meg a várost:
> Aki azt őrzi, hasztalan virraszt. (126. zsolt.)

Úgy-e, Testvéreim, ahányan csak vagyunk, lelkünkből mindmegannyi Veronika-kendőt akarunk szőni, amelybe kitörülhetetlenül beleírjuk az Úr Jézusnak, az élet Mesterének áldott szent arcát! Ámen.

XXV.

Krisztus nélkül?

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A mai alkalommal folytatom a mult vasárnapi beszédben elkezdett témámat. Folytatom Mózes I. könyvének 11. fejezetével, amelyben a bábeli torony építéséről van szó, mikor is az emberek úgy szóltak egymáshoz: «Jertek, vessünk téglát és égessük ki tűzben . . . Építsünk magunknak várost és tornyot, melynek teteje az eget érje, hogy híressé tegyük nevünket» (Móz. I. 11, 3. 4.).

Testvéreim! Ki nem venné észre, hogy ezek az évezredes büszke szavak mily ijesztően hasonlítanak sok mai ember beszédéhez! Ma is mily sokan verik büszkén mellüket afölött, hogy korunk néhány évtized alatt annyi technikai találmánynyal gazdagította az emberiséget, amennyit nem hoztak létre a régebbi évezredek együttvéve sem! És ez igaz is. De az is igaz, hogy mégsincs nyugtunk, mégsincs boldog, emberies életünk!

És vajjon miért? Mit is olvasunk a Szentírásban? Miért nem készült el az az egetverő, büszke bábeli torony? Azért, mert Isten megzavarta a vele szemben gőgösen dacoló emberek nyelvét, úgyhogy azok többé nem értették meg egymást.

Vajjon nem ez-e a mi bajunk is, *hogy az emberek, népek, fajok, országok nem értik meg egymást!?* Az Istentől elfordult bábeliek a nyelvzavar miatt nem értették meg egymást: a Krisztustól elszakadt mai emberek pedig a fékezetlen önzés miatt, a mértéktelen érdekhajhászat miatt, a gyűlölködő osztályharc miatt nem értik meg egymást. Van technikánk, van iparunk, van kereskedelmünk, és az ezek ellenére is reánkszakadt bábeli zűrzavar mutatja, hogy a nyugodt, emberies élethez mindezeken kívül még más valami is kell, és szerencsétlenné válik az ember, ha a lélek elsőszülöttségi jogát eladja az anyagi javak tál-lencséjéért.

Hiányzik köztünk a lelkek egészsége s a lelkek szanálása.

Erre önmagunktól képtelenek is vagyunk. Münchhausen báró ugyan a mesében saját magát saját copfjánál fogva föl tudta a földről emelni, — de ez csak a mesében történt meg. Pedig amíg ez a lelki szanálás meg nem lesz, addig pusztán gazdasági intézkedésekkel a gazdasági válságok süppedékes talajáról ki nem emelkedhetünk.

A bábeli torony sorsa, mint kiáltó példa ég szemünk előtt — és annak tanuságát szeretném a mai beszédemben kifejteni, mintegy folytatása gyanánt a multkori beszédemnek: I. **Mi is Krisztus nélkül akartunk építeni, pedig** II. **Krisztus nélkül nincs nyugodt, emberhez méltó élet.**

II. Krisztus nélkül akartunk építeni.

A) Egy ízben a farizeusok oly támadóan léptek fel az Úr Jézussal szemben, hogy Krisztus ezekkel a fenyegető szavakkal felelt nekik: **«Én elmegyek és keresni fogtok engem, és meghaltok bűnötökben!»** (Ján. 8, 21.)

Megdöbbentő fenyegetés az Úr ajkáról! Mindent megkíséreltem értetek, — de ti megátalkodottak maradtatok. Tanítottalak titeket, — és ti elcsavartátok szavaimat, félremagyaráztátok, kigúnyoltátok azokat, s bedugtátok fületeket. Megtehetném, hogy villámot küldjek rátok, hogy a földet megnyissam alattatok, . . . nem teszem. Nem teszek mást, mint csendben elmegyek közületek, — *de ti belehaltok ebbe az elhagyatottságba!*

Nem szóról-szóra teljesednek-e a mai világon az Úr szavai? Teljesednek azon *az emberen*, aki hátat fordít Krisztusnak s az ő erkölcsi törvényeinek, de akiben előbb-utóbb felsír a magárahagyatott lélek Krisztus utáni vágya; de teljesednek azon *az emberiségen* is, amelyik Krisztus nélkül akarta berendezni életét, de amelyiknek most látnia kell, mily fejvesztett kapkodás zsákutcájába rekednek minden utai!

B) **Az újkori emberi társadalmat századok óta Krisztus nélkül építgettük,** míg aztán ma már látni kezdjük, hogy a tudás és technika egyoldalú hajhászása által zsákutcába került az emberiség, amelyből oly nehéz a kiutat megtalálni. Úgy jártunk, mint Goethe «Zauberlehrling»-je, aki könnyelműen felidézte a szellemeket, de visszaparancsolni már nem tudta azokat.

A technika egyre újabb, egyre gyorsabb, egyre erősebb gépeket állított össze s adott az ember kezébe. A chémia és

fizika egyre hatalmasabb természetű erőket igáz le s adja azokat az ember kezébe. De hát ki az az ember, akinek kezébe egyre szörnyűbb erejű gépek, mótorok s felfedezések kerülnek? Ki az az ember? Állati ösztönök fékezetlensége által ide-oda hányatott valaki, — hacsak Krisztus meg nem fékezi.

Hát nem eszeveszett eljárás-e az, ha egyre veszedelmesebb erőket adunk valakinek kezébe, de elmulasztjuk, hogy ezt a valakit ugyanakkor lelkileg is ép ily mértékben erősítsük? Ha valaki egy autóba erősebb mótort épít, nem legelemibb követelmény-e, hogy ugyanakkor jobb s erősebb fékrendszert is állítson bele? De mi csak egyre erősítjük az ember kezében a mótort, dinamót, a lóerőt, a propellercsavart — és elfeledjük ugyanakkor *az ember lelkében erősíteni az istenfélelmet, a felelősség érzetét, a becsületességet, a lelkiismeretes kötelességteljesítést s az Isten szeretetét!*

Csak nézzünk szét magunk körül, mi megy végbe a mai világban, s nem nagyon kell keresni a világos bizonyítékokat arra, hogy minden csak jelszó, minden csak illuzió, minden ködfátyol, minden kártyavár, — amíg az egyes ember maga nem igyekszik jobb, nemesebb, tisztességesebb, keresztényibb lenni. Nem látjuk-e, hogy minden elpusztul: civilizáció, kultúra, vagyon s emberi élet, amíg az emberben lappangó önző érdekek, hatalom- és élvezetvágy meg nem találja ellensúlyát a lélek kultúrájában, Krisztusban. Nem látjuk-e, hogy politikánk, gazdaságunk, tudásunk, technikánk mind végzetes chaosban vész el, amíg minden egyes ember arra nem törekszik, hogy a maga helyén, ott, ahová életfeladata állította, emberebb emberré legyen, áldozatosabbá, türelmesebbé, lemondóbbá, önzetlenebbé, — krisztusibbá! Mai nagy elesettségünkből, akárcsak az összeomlott bábeli torony romjaiból, felénk kiált a végső tanuság, hogy igazi haladás nem lehet a szív jóságának bővülése nélkül, igazi kultúra nem lehet a lélek kultúrája nélkül, azaz: *emberies élet nem lehet Krisztus nélkül!*

Pedig mi még annyira-amennyire keresztények vagyunk! Mi még benne vagyunk, benne élünk egy keresztény múlt 2000 éves napsütésében; de hogy mi nekünk Krisztus, azt csak az a nép tudja átérezni, amelyiktől vallását zsarnokok elrabolják. Mily rémes éjszaka is lehet: születni, szenvedni s meghalni anélkül, hogy Krisztus állana bölcsőnk, betegágyunk s koporsónk mellett! Mily rémes lehet *Krisztus nélkül élni!*

II. Krisztus nélkül elpusztulunk!

Érzem azonban — Testvéreim! — hogy mindezt nem elég csak állítani, — ezt be is kell bizonyítani. Fölvetem tehát a kérdést: Valóban így van-e? *Valóban elpusztul-e a világ Krisztus nélkül?* És a feleletem rá ez: Igen, elpusztul, mert *A) a világ Krisztus nélkül világ erkölcs nélkül, B) világ rend nélkül,* és *C) világ nyugalom nélkül.*

A) **A világ Krisztus nélkül — világ erkölcs nélkül.** Az erkölcs nélküli élet szabadossága csak eleinte csalogató, csak kezdetben szédít meg, akkor is csak az alantas természetűeket. Csak ezek hiszik, hogy terhet dobtak le magukról, mikor eldobták a tízparancsolat kőtábláit. De mily hamar észre kell venniök, hogy bennünket kötő és utainkat szabályozó törvények nélkül értéktelenné üresedik az élet. Kiüresedik, mert hamis útra téved.

Emberiesen élni u. i. annyit tesz, mint feladatot betölteni. Annál üresebbé válik tehát az élet, minél kevesebb feladat áll előtte. «Nincs messze az idő — írja egy spanyol bölcselő (José Ortega y Gasset —, amikor az egész földkerekségéről, mint megszámlálhatatlan ebek üvöltése, kiáltás száll majd a csillagok felé s erőt követel, amely parancsoljon, napi munkát és kötelességet kiszabjon».

Úgy látszik — Testvéreim! — mintha ez az idő már el is jött volna.

Ki nem érzi, hogy a világ tengelye kizökkent a sarkából! Ki nem érzi, hogy a mai emberiség, mióta elvesztette kapcsolatát az Istennel, úttalanul, céltalanul, hazátlanul bolyong! Istenre vágyó lelke mindenben keresi az «istenpótlékot» s ezért veti rá magát egy halálra epedt ember szomjúságával a tudományra, a pénzre, élvezetre, művészetre, cigarettára, pezsgőre, tangóra, kabaréra, morphiumra, kokainra . . . mindenre, mint esztelen éjjeli lepkék a csalóka fényre . . .

És a vége?

A vége az, hogy szenzációk és pikantériák vízözöne után is, örökös week-end és jazzband harsonája után is, alkohol, kávé, parfüm és arcfesték kevert, bódító gőze közt is fölsír szerte a világon a kielégítetlen, kiéhezett emberi lélek békét s örömet sóvárgó fájdalma.

Mondjak rá példát, mi lesz az erkölcsből Krisztus nélkül? Egy német orvosnő nemrégiben beszélgetéseket tett közzé, amik az orvosi rendelőben folytak le, — és az ember-

ben megfagy a vér, mikor olvassa ezeket a hidegvérű gonoszsággal orvos elé terjesztett kéréseket. (V. ö. «Kölnische Volkszeitung» 1931. máj. 23.-i sz.) Jön az egyik páciens és mondja: «Kérem, doktor úr, a legjobb lesz, ha apának egy injekciót adunk; már hetven éve panaszkodik, minek kínozza magát tovább?» Jön a másik: «Jobb volna, ha a mama most már meghalna; nagyon gyönge; nem várhatunk tovább, az ágyra is szükségünk van». Jön a harmadik: «És hogy ennek az embernek nincs bátorsága a gázcsap alá menni! Egészséges már úgysem lesz, és az asszony egyedül könnyebben átküzdené magát» ... És így tovább! Mind valóban megtörtént esetek!

Hát csak nézzétek, Testvéreim, mi lesz abból a társadalomból, ahol nem jut többé hely Krisztusnak! Először a szülők vonakodnak a gyermekeket elszenvedni, mint ezt már most is rémesen tapasztaljuk; de aztán majd a gyermekek fognak vonakodni öreg szülőiket elszenvedni, mint ezt, úgy látszik, hamarosan tapasztalni fogjuk. Eddig a szülők gondolták, hogy könnyebb gyermekek nélkül az életet átküzdeni, most majd a gyermekek gondolják, hogy könnyebb lesz az életük, ha az öreg szülők nem foglalják el többé az ágyat!

Mondjak egy másik példát, mi lesz az erkölcsből Krisztus nélkül?

Krisztus nélkül minden kötél szakad! Egy régi költő még ezt mondta: «A szerelem spárga, mely összefűzi a szíveket; a házasság kötél, mely összeköti a kezeket. A spárgát mégcsak szét lehet szakítani, de a kötelet nem!»

Igen, ez volt régen, de mi van ma? Mint szakadnak a házastársi kötelékek! Még nem is olyan régen a társaságból kinézték, aki előbbi házastársa életében mással élt; ma már unalmas az a hölgy, aki három éve él ugyanannál a férjnél! A mai léha világban már kereseti forrás a legszentebb kötelékek szaggatása is. Hallgassátok csak meg, hogy nemrégiben minden berlini fiatal házaspárhoz milyen hirdetés érkezett egy vállalattól: «Mire van Önnek szüksége? Mindent szállítunk! Házassági válóokokat, egyszerűektől a legkomplikáltabbakig, nem sikerült békülési kísérleteket, félreértett közeledéseket. Ha válni akar, forduljon hozzánk. Munkánk gyors, pontos, olcsó és megbízható. Részletfizetésre is!» (Aláírás.)

Testvérek! *Világ Krisztus nélkül — világ erkölcs nélkül!*

B) De tovább is van: **Világ Krisztus nélkül — világ rend nélkül!**

Valami fájdalmas tragédia kíséri az emberiség utait: mikor jól megy a dolgunk, nem férünk a bőrünkben, mikor meg csapás ér, összeesünk, mint a zsák. Mikor hosszú évtizedek békéjében csendesen fejlődhetik az emberiség, mikor a tisztességes munka megleli a maga keresetét, mikor tudósok s művészek nyugodtan dolgozhatnak, mikor építhetnénk, alkothatnánk, tervezhetnénk s emelkedhetnénk, ilyenkor az önelégültség s a felfuvalkodottság gőze borítja el agyvelőnket és újra meg újra megpróbálja az ember a tragikus vállalkozást: Elég vagyok magamnak! Nem szorulok Megváltóra, nem szorulok Krisztusra!

Csak nemrégiben éltünk át ismét egy ilyen szerencsétlen korszakot — és ma éppen emiatt nyögünk. Mikor kutatott még annyi tudós a világon, mint ma? Mikor írtak annyi könyvet, mikor hallott az ember annyi tanítást, mikor tett a természet birodalmában ennyi felfedezést? És mégis: mily bábeli zavar minden kérdésben! Van telefonunk, amely a népek vezetőit oly közel hozza egymáshoz, mint még soha; van vasútunk, repülőgépünk, rádiónk, ami mind arra való volna, hogy közelebb hozzon minket egymáshoz, — és soha ilyen távol még nem voltunk egymástól! Soha ennyi megbeszélést s konferenciát népek vezetői még nem tartottak, de mindegyiken egyre ijesztőbb az ellentét, a megosztottság s a tanácstalanság. Soha ily óriási arányú termelés még nem folyt a földön, a munkához szükséges nyersanyag soha nem állott ily tömegben fölraktározva, egyes országokban a gabonaraktárak még soha ennyire tömve nem voltak, és mégis — mindenütt nagy a munkanélküliség és nagy az inség!

Hát nem látjuk — Testvéreim! — hogy mikor Krisztustól elszakadunk, az emberies együttélés természeti törvényeitől, az emberi magasbafejlődés előföltételeitől szakadunk el!

Vaknak kell lennie, aki a legújabb emberi történelem mindennapos összeomlásaiból sem jutna arra a belátásra, hogy azért inog minden s omlik össze, mert gyönge alapokra építettünk. Ismerjük be: csalódtunk, mikor azt hittük, hogy pusztán az emberre, az ú. n. «emberies jogokra» fölépíthetjük az életet. Az ember erre a feladatra túlgyöngének bizonyult s elégteleneknek bizonyultak azok az «emberi jogok» is, amelyek nem az «Isten jogaiból» sarjadtak ki s amelyeket nem Krisztus nemesített meg. De mikor így elöntött bennünket a kitörő állati önzés s a «mindenki harca

mindenki ellen», legalább lássuk be végre a régi krisztusi figyelmeztetés szent igazságát: «Aki nincs velem, ellenem van, s aki nem gyüjt velem, az szétszór» (Luk. 11, 23.). Lássuk be, hogy *a világ Krisztus nélkül* — a *világ rend nélkül!*

C) És végül: **A világ Krisztus nélkül — világ nyugalom nélkül!**

Az 1926-ban tartott chicagói eucharisztikus kongresszusra a világ egyik legnagyobb hajóján, a 46.000 tonnás Olympicen utaztam ki Amerikába. Nem kell sokat beszélnem arról a hallatlan fényűzésről, amit egy ilyen óriási óceánjáró hajón kifejtenek. Az utasok száma kb. 3000 lehet, a személyzeté 800 körül jár. Nincs az a legmodernebb világvárosi hotel, amely kényelemben fölülmúlja az ilyen hajót. Szalón, dohányzó, társalgó, könyvtár, tornaterem, uszoda, mindennap megjelenő újság . . . páratlan kényelem a hatemeletes hajóban s a világjáró utasok gondtalan szórakozása egész nap . . . Egyszer azonban megmutatták a gépházat is . . . azokat a szörnyű gépkolosszusokat, amelyek szakadatlan éjjeli-nappali lármás zakatolása röpíti a hajót óránként 40 km.-rel Amerika felé. És láttam lent, mélyen a víz felszíne alatt, a hajó mélyén félmeztelenre vetkőzött gépészeket a pokoli hőségben csapzott arccal . . . és láttam az ebédlőben annyira elegáns stewardok embertelenül zsúfolt hálófülkéit . . . és elémbemeredt a mai technikailag agyonfejlesztett életnek minden megoldatlan problémája . . .

Mit lehet itt tenni, Testvérek? Mit lehet itt tenni? Eltörülni, megszüntetni a világon minden luxust? Dehát ha nincs az a sok világjáró utas, akkor nincs munkalehetőség sem, nincs kereset sem! Viszont ha meg megtartjuk a mai civilizáció színvonalát, az rettenetes áldozatokba kerül: vérbe, verítékbe, embertestvérek kínos áldozataiba! Mit lehet itt tenni? Ki oldja meg a gazdagok és szegények sajgó problémáját? Ki ad itt választ? Ki teremt itt nyugalmat a háborgó lelkekbe? *Ki menti meg a civilizációt, de úgy, hogy az embert mégsem áldozza fel érte?* Egyáltalában van-e megoldás korunk legégetőbb problémájára, a szociális kérdésre? Mert ahogy most van a dolog, nincs rendjén, nincs helyesen megoldva, — ezt érezzük. De nem megoldás a magántulajdon eltörlése sem, mert ezzel megszűnik a lázas emberi tevékenykedés fő ösztönzője s megdermednek az emberi munkás kezek; nem megoldás a bolsevizmus, mert a felszabadított vad ösztönök ezredekkel vetik vissza az emberi kultúrát . . . Hát van-e megoldás?

Van — de csak Krisztusnál! Annál a Krisztusnál, aki mindnyájunknak megparancsolta, hogy szeressük egymást, segítsük egymást. De nemcsak ezt, hanem azt is, hogy legyünk igazságosak egymáshoz! Annál a Krisztusnál, aki először hirdette, hogy mindnyájan testvérek vagyunk: munkaadó és munkás, nagy és kicsiny, erős és gyenge, tanult és tanulatlan. Annál a Krisztusnál, akinek apostola így írt: «Hordozzátok egymásnak terhét, s így teljesíteni fogjátok Krisztusnak törvényét». (Gal. 6, 2.)

Mert valljuk be, akárhogy is okoskodunk, akárhogy is magyarázkodunk, a kérdésben mindig marad egy égető pont: *Miért, miért?* Miért van ez így, hogy vannak gazdagok és vannak szegények? Vannak, akiknek csupa jólét a sorsuk s vannak, kiknek minden éjjel könnyes a párnájuk? Miért? . . . És erre semmi filozófia, semmi világnézet nem tud kielégítő választ adni, csak a krisztusi világnézet, csak Krisztus országa.

Krisztus országa olyan ország, amely a gazdagot figyelmezteti az igazságosságra és az érdemszerző adakozásra, a szegénynek meg erőt ad az érdemszerző kereszthordozásra.

Krisztus országa olyan ország, amelyben a családi élet szent s a gyermeket «Isten áldásá»=nak nevezik.

Krisztus országa olyan ország, amelyben igazságos bérét megkapja minden munkás és büntetését elnyeri minden gonosztevő.

Krisztus országa olyan ország, amelyben mindenkinek tiszta a keze, tiszta a szíve, tiszták vágyai, tiszták cselekedetei.

Krisztus országa olyan ország, amelyben fölemelt fővel bátran jár a becsület s penészes pincék sötétjében szégyenkezik a bűn.

Krisztus országa olyan ország, amelyben . . . de minek mondjam tovább?! Hol vagyunk mi ettől, hol vagyunk ettől? — hangzik a panasz. Ó, igen, messze vagyunk! De — Testvéreim! — ne sopánkodjunk, hogy messze vagyunk tőle, hanem *dolgozzunk* azon, hogy minél inkább elterjedjen köztünk Krisztus szelleme, és *imádkozzunk* azért, hogy jöjjön el közénk, szegény, vergődő, agonizáló emberek közé az Isten országa és legyen meg az ő szent akarata, miképen mennyben, azonképen itt a földön is.

Mert amíg el nem jön ez az ország, addig nem lesz békénk. Krisztust egyszer megfeszítették s azóta is folyton újra meg újra megfeszítik, — s *mégis az egész emberi élet*

utána kiált, mert nincs egyetlen életproblémánk, amelyet nélküle kielégítően meg lehetne oldani!

*

Kedves Testvéreim! Az olasz kormány napjainkban hatalmas arányú ásatásokat végez Róma területén, hogy az idők által eltemetett régi emlékekből minél többet hozzon ismét napfényre. Az ásatások folyamán nemrégiben a nagy autóút és vasútvonal alatt egy ősrégi pogány templomra akadtak, a pythagoreusok templomára, akik a társadalom teljes erkölcsi megújhodását tűzték ki tevékenységük céljául.

Kit nem ragadna meg ennek a leletnek mély szimbóluma: *templom a nagy forgalmi országút alatt!*

Mily kétségbeesett zűrzavarban kapkod a mai emberiség a kivezető út után, pedig csak egy baja van: nem ás lefelé, a lelke mélyén törmelékkel elfödött szentély felé! Elfelejtettük, hogy «az országút terhét templomnak kell hordoznia»; hogy a földi problémákra csak a földöntúli hit veti a megoldás fényét; és hogy előbb lelkünk mélyén kell ismét csendben felállítani az Isten-hit szentélyét s csak akkor vívhatjuk meg győztesen a harcot az önzés, kapzsiság s lelketlenség lefelé húzó sötét erőivel. Viszont, ha az életküzdelem törmelékekkel fedi be lelkünkben azt a szentélyt, amelyből egy más, nemesebb, magasabb világba tartozandóságunk himnuszai csendülnének felénk, akkor ne csodálkozzunk, hogy kialszanak égboltunkon a kultúrát, civilizációt, emberies életet irányító csillagok is.

Hiszen mennyi mindenféle jelszó rakétázott már fel a mai emberiség előtt! Jelszavak, amelyek javulást, nyugalmat, jólétet, békét, jó megélhetést ígértek, — s a végén mindegyik, mint nagyot pukkanó tüzijáték robbant szét s utána még nagyobb lett a sötétség.

Ma már aztán mindenen túl vagyunk. Tudjuk, hogy sivár életünk ürességén nem segít más semmi, csak az abszolut örök Igazság.

Nekünk Isten kell, aki szól hozzánk s akihez mi szólhatunk!

Isten kell, aki dolgozott s szenvedett értünk, s akiért dolgozva s szenvedve el tudjuk viselni az életet!

Isten kell, akihez bajunkban menekülhetünk, s aki előtt jó sorsunkban hálára alázkodhatunk!

Isten kell, aki parancsot ad s akinek engedelmeskedhetünk!

Mit mondjam tovább? **Nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus kell!**

Halljátok meg csillagbetűző vének,
kövér szemöldű, rangos mágusok!
Ez éjszakán mi együgyűk, szegények,
kiknek gyönyört, váltságot nem susog
tudástok bő patakja, ime kérünk,
s legyen tinéktek illő tisztelet:
ne álljatok az Ég elé s elébünk,
engedjétek hozzánk a Kisdedet!

Ó, hiszen jönne Ő már nagyrepesve,
az aranyarcú, sugáros szemű.
Hiszen oly rég tart már a Világ-Este,
úgy ránkférne a hajnali derű,
s hiába e Föld minden doktorlója,
mikor szívében maga is beteg,
mikor a vakot vaksi meg nem ója . . .
Engedjétek hozzánk a Kisdedet!

Ha annyi volt már — és meddő — a próba,
miért ne tennénk egyet még Vele?
Ha nem állítnók a világajtóba
fénylő álomnak, mit a tél szele
kiolt reggelre, de meginvitálnók
főhelyre minden házba, s mindenek
csókkal illetnék, mely nem lenne álcsók . . .
Engedjétek hozzánk a Kisdedet!

Bocsássátok fel trónra, törvényhelyre,
pénzváltó padra. Műhely és a bolt
s a hivatal is urává emelje
és a barázda. S ami préda volt
és kín és könnyek dermedett tanúja:
ám lássa, hogy a Jézus mit tehet,
és az új világot boldogan tanulja.
Engedjétek hozzánk a Kisdedet!

Halljátok meg, csillagbetűző vének,
kövér szemöldű, rangos mágusok.
Ez éjszakán mi együgyűk, szegények
szárnyat hallunk, mely az égen suhog,
angyali dalt, mely édesebb a méznél,
és látást látunk, mely nem hiteget.
Nélküle nem hajnallik meg az éjfél:
Engedjétek hozzánk a Kisdedet!

(Lendvai István.)

Amen.

XXVI.

Csődött mondott-e a kereszténység?

Krisztusban Kedves Testvéreim!

IX. (Szent) Lajos francia királyról jegyezte föl a történelem, hogy a «Lajos, Franciaország királya» cím helyett előszeretettel nevezte magát «Poissy-i Lajos»-nak; u. i. ebben a városban keresztelték őt meg s ezzel az elnevezéssel is hirdetni akarta a király, mennyire büszke ő a keresztségre.

Kereszténynek lenni! — van-e arról nekünk, kik már annak születtünk, ily öntudatos, örvendező tudomásunk? Vagy ha van, van-e joga arra a mai embernek, hogy örüljön a kereszténységnek? A karácsonyi angyal valaha így beszélt: «Ne féljetek; mert íme nagy örömet hirdetek nektek, mely lészen az egész népnek, minthogy ma született nektek az Üdvözítő». (Luk. 2, 10. 11.) De valóban öröm-e, érték-e még ma is Krisztus az emberiség számára? Vajjon Szent Pál elmondhatná-e még ma is Krisztusról: «Jézus Krisztus ugyanaz tegnap és ma és mindörökké». (Zsid. 13, 8.) Avagy azoknak van igazuk, akik szemünkbe vágják: Ma már a kereszténységnek bealkonyult, ma már a kereszténység csődöt mondott.

Ezzel a kérdéssel határozottan szembe kell néznünk.

Mert hogy a mai emberi életnek valami lényeges szervi hibája van, hogy valami körülöttünk valóban csődöt mondott, — az kétségtelen. Hogy ennek a mai recsegő-ropogó társadalmi rendnek épületéből kiesett egy fontos alapkő, hogy ennek a mai kínlódó, utat kereső, nyomorgó, lázongó emberiségnek életéből hiányzik egy lényeges, fontos valami, az világos tény. De mi hiányzik s mi mondott csődöt, — vetem fel a kérdést a mai beszédemben. A kereszténység mondott-e csődöt, vagy a kereszténység nélkül berendezkedni akaró emberiség? Az-e a bajunk, hogy keresztények vagyunk, vagy az-e, hogy éppen nem vagyunk azok? És

mindjárt a beszédem elején kimondom a tételt: *Éppen azért vagyunk betegek, mert nem vagyunk keresztények.*

Vajjon hogyan lehet bebizonyítani ezt az állítást? I. Mindenekelőtt azzal, ha megvizsgáljuk, **mennyire nem krisztusi ez a mai világ,** akkor aztán nem fogunk csodálkozni az eredményen, hogy II. **Krisztus nélkül semmire sem tudunk menni.**

I. Mennyire nem krisztusi a mai világ!

Világ Krisztussal — vagy világ Krisztus nélkül! Világ Istennel — vagy világ Isten nélkül! Ez a mai kor legmélyebb, legégetőbb problémája.

És hogy erre felelni tudjunk, két fájdalmas tény előtt nem szabad szemet húnynunk.

A) Először is nem szabad szemet húnynunk az előtt a szomorú tény előtt, hogy még azok közt is, akik keresztényeknek születtek, akik így vannak anyakönyvezve, akik keresztény hitüket nyiltan soha el nem hagyták, hogy még ezek közt is **mennyi a hitében megfogyott, a hitével nem törődő s főleg a hitének előírásai szerint nem élő ember!**

a) A keresztények száma nagy, de — fájdalom — ki tudja, sokan *mennyit érnek közülük Isten előtt!*

Ha kínai vagy afrikai pogány utas érkezik a kereszténynek nevezett Európa akármelyik világvárosába, és szétnéz ottan, vajjon megérzi-e a kereszténységnek mindent átható s átalakító leheletét? Vajjon az egész nyilvános életünkön, annak megnyilvánulásain, színházak s mozik műsorán, képes folyóiratokban, a strandfürdőkben, a bankokban s hivatalokban, gyárakban s kórházakban ... visszatükröződik-e a keresztény világnézet fénye? Ahogy a házasságról gondolkozunk, ahogy az üzletkötés és a szórakozások tisztességéről gondolkozunk, ahogy az egész életről gondolkozunk, — vajjon keresztény gondolkodás-e mindez?

Sokan vagyunk idehaza is keresztények! De hová tűnnek ezek, amikor a keresztény lapok előfizetőinek sorában, a keresztény karitász munkásainak sorában, a keresztény pártokra szavazók sorában, a keresztény megnyilvánulások szereplői sorában hiába keressük őket?

b) És vajjon mi az oka ennek a fájdalmas hithidegségnek? Az, hogy ezek az emberek *nem tudnak helyes képet alkotni maguknak Krisztus Urunkról!* Sokan, akik ma hide-

gen állanak vele szemben, az Úr Krisztus lelkes követőivé lennének, *mihelyt Őt jobban megismernék.*

Az a veszte sok ember hitének, hogy nem ismeri Krisztus *tanítását*, a kereszténységet, hanem csak Krisztus *tanítványait*, a keresztényeket. Ezek azonban — sajnos — hol kevésbbé, hol erősebben bizony elmaradnak Krisztus mögött. Dehát ezek gyarlósága miatt csak ne hidegülj el Krisztustól s a krisztusi igazságoktól! Ne állj azok közé, akikről Shakespeare mondja, hogy jobban becsülik az aranyozott port, mint az aranyat, ha az kissé poros. Testvérem, ne ütődjél hát meg a kereszténye**k**en, azok gyarlóságain, azok hibáin, — emberek ők is! Legalább is ne ütődjél úgy meg, hogy összetörjön hited magában Krisztusban!

Jön az egyik, — érzelmesebb lelkű — s panaszkodik: «Nálatok minden csak szabály, dogma, észmunka». Ezek azok, akik soha nem néztek még a Krisztus szívének mélyén lángoló érzelmek óceánjába.

Jön a másik — észember — és panaszkodik: «Nálatok minden csupa ellágyulás, extázis, érzelmesség». Ezek azok, akik nem ismerik hitrendszerünk rendíthetetlen logikával emelt épületét.

Jön a harmadik: «Nem lehetek keresztény, hiszen akkor a szigorú örök Bíró gondolata miatt, az elkárhozás veszélye miatt nem lesz egy nyugodt percem sem!» Ezek azok, akik nem ismerik, hogy Krisztus nemcsak szigorú Bíró, hanem a «bűnösök barátja» is, aki azért jött, hogy «megkeresse, ami elveszett».

Jön a negyedik: «Nem lehetek keresztény, mert hát azok a keresztények, kiket itt látok a világban tevékenykedni, akik legnagyobb hanggal szavalnak, ugyancsak nem mutatják életükben, mi a kereszténység!» Dehát — Testvérem! — nem hallottad-e ezerszer is hangoztatni, hogy ez valóban nem kereszténység? Nem hallottad-e ezerszer is a felszólítást: Életeddel is kövessed az Urat s ne csak szóval valld meg benne hitedet! Mit érne Istennek dícséretet adni nyelvvel, ha rácáfolna szavunkra a szívünk?

Ime, az első szomorú valóság: még akik kereszténye**k**nek vallják is magukat, még azok is sokszor messze esnek a krisztusi ideáloktól.

B) De jön ehhez egy másik, még fájdalmasabb, még megrázóbb jelenség: a hitükben közönyösek mellett ma már vannak **Isten ellen nyiltan lázadók is.** Most nem hazánkra gondolok, ahol — hál' Istennek — az Isten elleni lázítást

még a világi törvények sem tűrik. De gondolok Európa más országaira, ahol akadály nélkül garázdálkodhatik a rendezett emberies élet alapjait kikezdő istentagadó propaganda.

a) Persze itt elsőnek a *rettenetes orosz vérözön* jut eszünkbe, ahol a szovjet-uralom kezdetétől 1930-ig 31 püspököt, 1560 plébánost és 7000 szerzetest és apácát végeztek ki ítélet nélkül; ahol csak az egyik istentagadó újságnak, a «Besbosnik»-nak minden száma 400.000 példányban jelenik meg; ahol moszkvai iskolásgyermekeknek a tanítóik azt a feladatot adták, hogy járják be a templomokat, figyeljék meg, kik imádkoznak ott s jelentsék fel azokat... és külön jutalomban részesültek azok, akik saját szüleiket följelentették; ahol moziban, kabarében, képekben, könyvekben, gúny-körmeneteken minden meg van engedve Isten és a vallás ellen (Schönere Zukunft 1931. évf. nov. 1-i sz. 106. s köv. l.)...

Először ezek a rémségek jutnak eszünkbe.

b) De ne higyjük, hogy a sátán harca megáll az orosz határok mögött! *Alig van ország Európában*, ahol csendesebb vagy vakmerőbb hangon nem folyna *a nyílt harc Isten ellen* és szinte szemünket dörzsöljük, mert elhinni is alig vagyunk képesek, mikor olvassuk az adatot, hogy csak gyermekek és fiatalok részére Európában 59 olyan folyóirat jelenik meg, amelyik nyiltan vallásellenes propagandát folytat. Testvérek, akik előtt szent az Isten neve, nem rendül bele a lelketek ennek hallatára? Ez az istentagadás már nem a régi féltudósok könyvbölcselkedése többé, nem Voltaire-stílusú udvari filozófusok nagyképűsége többé, nem Nietzsche-lelkű meghasonlottak elkeseredett küzdelme többé, — ez ma már az emberies életet elsöpréssel fenyegető politikai tömegmozgalom!

De mikor egyrészt napról-napra olvassuk a Krisztus-üldözés rémes adatait, másrészt pedig napról-napra látjuk, hogy a kereszténynek nevezett emberek élete is sokszor mily szöges ellentétben áll Krisztus tanításával, akkor már meg tudunk felelni erre a kérdésre: Vajjon csődöt mondott-e a kereszténység?

Nem! Nem a kereszténység mondott csődöt, hanem pusztulás szélére jutott az az emberiség, amely kereszténység nélkül akart élni! Mert amint a zsidókból, amióta megölték Krisztust, úttalan utakon bolygó Ahasvérus lett: épp így az emberiség is, amelyik megöli magában Krisztust, örökké bolygó, reménytelenül hányódó Ahasvérussá lesz a gondolat és akarat birodalmában az élet nagy útvesztői közt.

II. Krisztus nélkül nem megyünk semmire!

Tudjátok, ki fejezte ki a legutóbbi napokban klasszikus rövidséggel azt a gondolatot, hogy Krisztus nélkül nem megyünk semmire? 1931 nov. 11-én egy angol szónok. Ezt a napot, a fegyverszünet évfordulóját egész Angliában a hősi halottak iránti bensőséges kegyelettel ünnepelték meg. London és a nagyobb városok utcáin a hadirokkantak javára flandriai pipacsot árultak; a pályaudvarok és templomok előtt kis korhadt fakeresztekkel és mohatakaróval katonasírokat rögtönöztek s a járókelők ezekre helyezték a pipacsokat. Amikor pedig a parlament órája a Big Ben, elütötte a tizenegyet, egy mozsár dördült el és erre a jelre a főváros és egész Anglia két percnyi mozdulatlanságba merevedett. Megálltak az autók, megálltak a gépek és London forgalmának dübörgését síri csend váltotta föl, amelynek aztán egy újabb mozsárlövés vetett véget.

Egész Angliában békegyűléseket tartottak, és ezek egyikén hangzottak el az alábbi szavak: «*Ha a világ 1219-ben Krisztus tanait követte volna, ma mindenki boldog és gazdag lehetne*».

Érdemes elgondolkodni e szavak fölött. Elgondolkodni fölöttük és kibővíteni azokat. Mert hiszen nemcsak 1919-re, hanem mindig és mindenkorra érvényes igazság rejlik bennük: Ha Krisztust követtük volna, boldogok volnánk; de mert nem követtük, azért vagyunk boldogtalanok.

A) A kereszténység **a béke, öröm és boldog megnyugvás** *vallása, — és most nincs béke sehol ezen a földön.* De azért nincs, mert nem vagyunk eléggé keresztények. Tehát nem a kereszténység mondott csődöt!

a) Krisztus a «békesség fejedelme», akinek születésekor az angyalok éneke békét hirdetett a jóakaratú embereknek, aki igérte, hogy «békességet hagyok nektek, az én békességemet adom nektek; nem miként a világ adja, adom én nektek» (Ján. 14, 27.), s akinek legkedvesebb köszöntése volt apostolaihoz: «Pax vobis!», «a béke legyen veletek!»

Akkor volnánk valóban keresztények — s akkor meg is látnók, mennyire más lenne körülöttünk a világ — ha megvalósítanók *Szent Pálnak* örökszép szavait: «A szeretet legyen tettetés nélkül; utáljátok a rosszat, ragaszkodjatok a jóhoz. Ami a testvéri szeretetet illeti, legyetek egy-

más iránt gyengédek, a tisztelet dolgában egymást megelőzők, az igyekezetben nem restek, lélekben buzgók: az Úr az, akinek szolgáltok! Legyetek örvendezők a reménységben, béketűrők a nyomorúságban, állhatatosak az imádságban ... Örvendjetek az örvendezőkkel és sírjatok a sírókkal ... Amennyiben rajtatok áll, lehetőleg éljetek békében minden emberrel ... Mindenki vesse alá magát a felettes hatóságoknak. Nincs ugyanis hatalom, csak az Istentől; amik pedig vannak, azokat az Isten rendelte ... Ne tartozzatok senkinek se semmivel, csak azzal, hogy egymást szeressétek, mert aki embertársait szereti, betöltötte a törvényt ... Járjunk tisztességesen; nem tobzódásban és részegeskedésben, nem bujálkodásban és kicsapongásban, nem civódásban és versengésben, hanem öltsétek magatokra az Úr Jézus Krisztust». (A rómaiakhoz írt levél 12. és 13. fej.-ből)

Hol vagyunk mi ettől?

De akkor ne mondjuk, hogy a kereszténység mondott csődöt!

b) A szabadság mindig kedves eszménye volt az embernek, amelynek megvalósításáért a történelem folyamán annyi vért ontott, hogy alig van eszme, amely ennél több vérbe került volna. De értéke csak annak a szabadságnak van és emberhez csak az a szabadság méltó, mely a természetünkbe írt törvények, valamint a kinyilatkoztatott törvények tiszteletében és megtartásában gyökérzik. Enélkül sem egyéni, sem társadalmi szabadság el nem képzelhető.

Nos hát, csoda-e, ha a világ mai féktelen szabadsága nyomában egyéni és társadalmi pusztulás jár? Ha a hajó nem a kormánynak fogad szót, akkor a hullámoknak engedelmeskedik. De így el is pusztul!

A pannonhalmi apátságban egy rajz abroncsapattant hordót mutat, amint belőle az értékes bor szertefolyik, és alatta ez az írás olvasható: «*Libertate periit*», «a szabadságtól pusztult el». Szól ez egyénnek, családnak, országnak és társadalomnak egyaránt: Krisztus nélkül szétfolyik, szétbomlik, szétrobban az egész társadalom.

Remaud francia szenátor hónapos lakást bérelt az egyik párisi szállodában és 150 frankot fizetett ki előre. A szállodás megkérdezte tőle, adjon-e nyugtát.

— Nem szükséges — felelte a szenátor. — Elég, ha Isten látta.

— Hát Ön hisz Istenben? — kérdi a szállodás.

— Természetesen. És Ön is, nemde?
— Nem, Uram, én nem.
— Úgy? Akkor mégis csak kérek nyugtát.

És igaza volt! Mert Krisztus nélkül, Istenbe vetett hit nélkül nincs szilárd erkölcsi megbízhatóság, következőleg nincs emberies élet sem.

Erre rájött *Strindberg* is, aki a modern erkölcsi zűrzavar barbárságát saját magán végigtapasztalta és végül is be kellett ismernie: Úgy jártam, mint az a hajós, aki nekivág a tengernek, hogy új földet fedezzen fel és valahányszor azt hittem, hogy ismeretlen szigetet találtam, az közelebbről megnézve mindig a mi régi bibliánk volt.

B) **Mit tud még Krisztus mondani a mai embernek?** — vetik fel sokan a kérdést. Semmit! — hangzik itt is, ott is a felelet. A mai emberhez csak a gép tud még beszélni, csak a vasút, az autó, a tengeralattjáró, — de Krisztus?

a) Pedig mennyire nincs így! *Pedig mennyire vágyódik a mai ember minden technikán túl még többre!*

Néhány évvel ezelőtt megjelent egy olasz író könyve. Az író neve: *Papini*. Maga évtizedeken át a legelkeseredettebb istentagadás és Krisztusgúnyolás útjain kereste az élet harmóniáját. És mikor minden próbálkozás után is kiáltó üresség tátongott lelkében, tizenöt hónapra pusztai magányba vonult, ott meglelte az addig tagadott Krisztust s Krisztussal lelke harmóniáját. És itt megírta könyvét, a «Storia di Christo»-t.

És íme, mit látunk? Nincs az a szenzációs regény, amelyet a világpiacon annyira kapkodtak volna, mint a Krisztushoz tért író könyvét. A rettenetes nyomorúságban vergődő emberiségnek mintegy ösztönös kirobbanása volt ez a gesztus, amellyel — mint haldokló a szalmaszál után — Krisztus felé kapott, mint az egyetlen, utolsó, végső segítség felé. Mert tudjátok, mint szabályozza az ember életét a Krisztusból eredő s Krisztus felé tartó vallásos élet áramlata? Úgy mint a Golfáramlat szabályozza azoknak a partoknak hőmérsékletét, amelyek mellett elfolyik. Akiknek lelkét nem járja át s nem szabályozza a krisztusi élet, az vagy elég a fékezetlen érzékiség élvezetkohójában, vagy halottra dermed a merő észokoskodások sarkvidékein.

b) Úgy-e, Testvéreim, az okos háziasszony, ha vásárolni megy, igyekszik mindig a legjobb márkájú, a leghíresebb védjegyű árukat venni. Nos hát, mi már látjuk, hogy a *világnézeti kérdések egyetlen megbízható márkája:*

Krisztus szent keresztje! Kell élelem is és kell pénz is az élethez, de sem a teli gyomor, sem a teli zseb nem megoldása a lét problémájának.

Szent Lukács evangéliuma leírja, hogy az apostolok egy éjszaka halászni mentek, az Úr Jézus azonban nem volt velük. És hiába vették elő minden ügyességüket is, hiába vetették ki újra meg újra a hálót, munkájuknak nem volt semmi sikere. Hajnaltájban megjelenik az Úr s mondja Péternek, hogy evezzenek ki halfogásra. «Mester! — feleli Péter, — egész éjszaka fáradozván, semmit sem fogtunk; de a te szavadra kivetem a hálót.» (Luk. 5, 4.) És óriási tömeg halat fogtak . . .

Testvéreim! Nem érezzük-e, mily reménytelenül sötét éjszakában dolgozik a mai emberiség is? Mint feszül az izmunk, mint hull a verítékünk, mint bőgnek a gyárszirénák, mint suhannak a repülégépek, mint búgnak a dynamók — és mégis, mégis . . . hol a sikere munkánknak? «Uram, egész éjjel dolgoztunk, de — Nélküled; és Nélküled nem mentünk semmire sem!»

Krisztus nélkül akartuk boldoggá tenni szívünket, mert nem ismertük, mily csodálatos dolog is az emberi szív! Mily kicsiny és mily óriási a vágya! Ha odadobod egy kis kutya elé, jól nem lakik tőle; de ha elébedobod az egész világot, neki az sem elegendő. Ma már látjuk, hogy nem nyugszik meg az ember szíve sehol Krisztuson kívül.

Itt áll hát előttem ez a Krisztus, mint hófödte magas hegycsúcs, és emel, hívogat, erősít! Általa leszek emberré. S amíg ember él a földön, mindig rá fog szorulni Krisztusra, mert mindig kell erős kar, mely mélységekből felemelje, kell irgalmas szív, mely bűneit letörölje.

*

Ez az én erős, élő s éltető hitem az Úr Jézus Krisztusban! Nincs ebben semmi anyámasszonyos érzelgősség, nincs szétfolyó, ködös szentimentalizmus, nincs világtól félő s világtól futó bátortalanság, hanem van világgyúró erő, bűnt legyőző áldozatkészség és az élethez kedvet adó lendület. Mert valahányszor tudatos melegséggel kimondom a bátorító hitvallásomat: «Hiszek Jézus Krisztusban», együtt dobog, lüktet e mondatban a természetfölötti világnak mindama beláthatatlan kincse, amit e szavak jeleznek: Isten Fia, Megváltó, Jó Pásztor, Szent Szűz, Betlehem, Názáret, Tábor, Golgota, karácsony, nagypéntek, húsvéti hajnal . . .

Ime, az én hitem nem jövő=menő érzelem, nem is szertefolyó hangulat, nem valami szubjektív elábrándozás s úszkálás rózsaszínű felhőkön — ó, nem! Hanem az én hitem a történelmileg meghitelesített Istenember, a köz=tünk valóban élt, szenvedett, meghalt, de föltámadt Krisz=tus, aki előtt térdreborulva imádkozhatom:

Uram, szomjas voltam s pocsolyák vizéből akartam szomjamat enyhíteni, de most már Hozzád jövök, akiből az örök élet vizei fakadnak!

Uram, fáradt voltam, s útszéli posvány fölé hajoltam enyhülésért, de most már Hozzád hozom megtikkadt lel=kemet.

Uram, virág után epekedve beléndek, maszlag meg sza=mártövis cifra pompája után kapkodtam; de most már tudom, hogy Te vagy az egyetlen Szépség és örök Boldogság.

Megváltó Krisztusunk, menj hát végig köztünk, a te vakoskodó s szomjtól elepedő mai gyermekeid közt, hogy mind=mind szemedbe nézhessünk s kezedből ihassunk, mert *aki csak egyszer is belenézett a te áldott szemedbe, ijesztő éjszaka lesz annak a csábító világ minden villany=fénye ... és poshadozó pocsolya pállott vize lesz a világ minden bűnös élvezete annak, aki csak egyszer is ihatott a te szent Szíved eleven forrásából!* Amen.

«...SZÜLETÉK SZŰZ MÁRIÁTÓL...»

XXVII.

Mi jogon tiszteljük Szűz Máriát?

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Emerson, az amerikaiak neves bölcselője érdekes kis apróságot mond el egy autóbuszon tett utazásáról.

Egy meleg nyári napon fáradtan, kedvetlenül szállott fel az autóbuszra s unalmasan nézett elébe a félóráig tartó útnak. Ép ily álmosan és gondolat nélkül ült a rohanó kocsiban a többi utas is . . . mikor egyszercsak az egyik állomáson egy fiatal asszony szállott be a kocsiba aranyoshajú, kékszemű kis fiacskájával s alig ültek le az egyik sarokban, azonnal megváltozott az utasok hangulata. Az ártatlan lelkű gyermek minden kérdéséből, mosolyából, kacagásából mintha az elveszett paradicsom levegője áradt volna az élet robotja alatt elsavanyodott emberek felé s az édesanya annyi bájjal és szeretettel tartotta ficánkoló gyermekét és annyi melegséggel beszélt hozzá, hogy az egész kocsi közönségének rajtuk maradt a szeme, és valami ismeretlen melegség lágyította meg elfásult szívüket.

Kedves Testvéreim! Az az autóbusz, amelyet a csillagászok «Föld»-nek neveznek, óriási sebességgel rohant már évezredek óta millió meg millió küzködő, elfáradt, elfásult emberutasával, kik azt sem tudták, hová tart a kocsijuk . . . amikor aztán egyszer csak, 1932. évvel ezelőtt egy fiatal édesanya szállott be szőkehajú, mosolygó kis gyermekkel a karján s alighogy letelepedett a kocsi sarkában, a betlehemi barlangban, az utasok lelkét addig soha nem érzett melegség lepte meg s fásult lelküket addig ismeretlen báj és kedvesség frissítette új erőre. És azóta Anya és Fia állandóan együttutaznak velünk és kimondhatatlan fínom báj és biztató erő árad belőlük a mindennapi élet küzdelmeiben laposra fásult emberi lelkek felé.

A Fiáról már sokat beszéltem, de nem szóltam még édesanyjáról!

Pedig nem lehet Krisztus Urunkról beszélni, hogy rá ne terelődjék a szó az ő Szűz Anyjára is. Nem lehet Krisztus Urunk tanítását, a kereszténységet úgy ismertetni, hogy közben megfeledkezzünk Szűz Máriáról is szólani. «A kereszténységnek a Szent Szűz kölcsönöz bájt, varázst, illatot. A betlehemi barlangnak ő a mécsese, a szent éjnek legszebb csillaga, az ő fohásza a legédesebb «glória». Názáret nem lenne Jézus otthona, ha nincs az otthonnak édesanyja s arkangyala; a Golgota nem volna oly csodálatosan megrendítő, ha Jézus a kereszt mellé nem ülteti a gyöngyvirágot, melyet elsőnek hint meg vérével, s ezt a rózsát, mely odatapad s felfut a keresztfán s kínos érzésében kivirágzik. A Szent Szűz eszközli ki az első csodát, ő járja az első keresztutat, ő zárja szívébe egymaga a kiszenvedett Krisztusba s művébe lefektetett hitet, ő csókolja meg elsőnek az örök üdvösség vágyával, megnyugvásával Jézus sebeit; ő tartja egymaga az első föltámadás vigiliáját. Ő várta 33 év előtt egymaga az Igét a Gyümölcsoltó Boldogasszonynap éjjelén; ő fogadta egymaga Betlehem karácsonyában; ő várta Őt egymaga a föltámadás hajnalán« (Prohászka).

«*Született Szűz Máriától*» — imádkozzuk a Hiszekegyünkben. A Credo csak ezt a három egyszerű, rövid szót tartalmazza: «Született Szűz Máriától». Rövidke mondat, de oly mély tartalom, hogy az a kilenc beszéd, amelyet Szűz Máriáról fogok most mondani, alig lesz elég mindannak feltárására, amit e mondat magában foglal.

Az első feladat, amely mindenekelőtt reánk vár, *a mi Máriatiszteletünk jogosságának, helyességének, dogmatikus alapjainak megvizsgálása.*

A Mária-tiszteletnek az a pompás termékenységgel hajtó fája, amely templomainkban, énekeinkben, képeinkben, szobrainkban, ünnepeinkben, búcsújáróhelyeinken ezernyi-ezer színes virágban illatozik, vajjon mily gyökerekből táplálkozik? *Mi jogon tiszteljük Szűz Máriát?* — vetem fel a kérdést a mai beszédemben. És a válaszunk rá kettős lesz. I. Tiszteljük, mert **Isten anyja volt**, és II. tiszteljük, mert **a Szentírásból tanultuk tiszteletét.**

I. Isten anyja.

Mint áldást osztó óriási fa terjeszti ágait az egész katolikus világ fölé a Mária-tisztelet, és ennek a hatalmas fának végső gyökere, ahonnan minden erejét szívja, ez a rövidke

mondat: «Hiszek Jézus Krisztusban, . . . ki fogantaték Szentlélektől, születék Szűz Máriától». Mindaz a meleg, bájos, poétikus tisztelet, amellyel a katolikus lélek Mária előtt hódol, ebből a hitünkből meríti forrását.

Ime néhány mondatban összefoglalva, amit Máriáról hiszünk: Szűz Mária Krisztus anyja, tehát Isten anyja, Isten szülője. Anya, de emellett mindvégig érintetlen szűz, akinek csak egyetlen gyermeke volt, az Úr Jézus, de ez is a Szentlélek külön teremtő tevékenysége által — a többi embertől eltérő módon — fogantatott. Szűz Máriát éppen istenanyai méltósága miatt Isten megóvta az áteredő bűntől is, úgyhogy Máriának soha semmiféle bűne nem volt.

A) Ime, röviden a mi hitünk Máriáról! Igyekezzünk ma megvizsgálni az első tételünket: **Mária az Isten anyja volt.**

Érdekes az a mód, ahogyan egy ókori szónok feladatát megoldotta. Macedóniai Fülöpről kellett emlékbeszédet tartania, de a szónok nem beszélt Fülöp uralkodói s hadvezéri képességeiről, hanem meghatott hangon így szólott: Elég, ha csak annyit mondok rólad, Fülöp, hogy atyja voltál Nagy Sándornak!

Mi is sokat beszélhetnénk Szűz Máriáról, az ő lelke szépségéről, erényeiről, áldozatos istenszeretetéről, . . . de legjobban akkor magasztaljuk, ha így szólunk: Elég, hogy ha csak annyit mondok rólad, Szűz Anyánk, hogy anyja voltál az Úr Jézusnak!

Feltűnő dolog, hogy a Szentírás mily keveset beszél Szűz Máriáról. Az eseményekben alig szerepel néhányszor Mária. Viszont az a néhány mondat, amelyben szó van róla, éppen elegendő a mi Mária-tiszteletünk jogosságának bizonyítására. Mert ez a pár mondat olyasmiket állít Máriáról, amiknél nagyobb dicsőítéseket senki sem mondhatott volna róla.

Olvassuk csak el figyelmesen ezt a néhány sort. Szent Máté ezt írja: «Jákob fia pedig volt József, *férje Máriának, kitől született Jézus, kit Krisztusnak hívnak*» (Máté 1, 16.). Szent János pedig hozzáteszi (1, 14.): «És az Ige testté lőn», azaz aki Máriától földi testét kapta, az az Isten örök Fia volt, tehát *Mária az Isten anyja!*

Mily egyszerű szavak, amiket a Szentírás róla mond s mégis mily következménnyel teljesek! «De qua natus est Jesus», «*akitől született Jézus*» — ennyi az egész. Ez az asszony olyan nagy, olyan kegyelemmel teljes, oly csodálatos, oly szent, hogy Isten anyjává lehetett! Ő is ember volt ugyan,

mint a többi emberek; de annyira az Isten gondolatai szerint való ember, hogy méltónak találta az Isten az ő közreműködését a világ legfönségesebb eseményéhez, az Ige megtestesüléséhez.

B) **Isten Anyjának lenni! Kimondhatatlan, végtelen méltóság!** Aki előtt a tiszta angyalok porig alázkodnak, akinek látásától a szeráfok és kerubok szárnyuk mögé rejtik arcukat, azt az Istent fogadni méhébe, hordozni, e világon gondozni, ápolni, nevelni! Aki teremtette a világmindenséget, a napot és a holdat, a csillagokat és mindent, ami csak van, most azt gyermekének nevezni, anyai csókjával elhalmozni, forró lelke szeretetével keblére szoríthatni! Akihez mindenki csak leborulva tekint fel és alázatos szívvel imádkozik, akinek parancsa előtt meghajlanak az ég és föld erői, annak most parancsolni és azt gyermekének nevezhetni! Kimondhatatlan nagy ez az istenanyai méltóság! «Nincs senki sem hasonló Máriához! — kiált fel elragadtatással Szent Anzelm —, Istenen kívül senki sem nagyobb Máriánál!»

Hogy ez a kifejezés «Mária Isten anyja» mily szédületes megtiszteltetést jelent, csak akkor értjük meg, ha megfontoljuk, hogy a világ valamennyi tudósa, királya, papja és angyala nem adott nekünk annyit, amennyit Mária adott, mikor Krisztust, az Isten Fiát adta!

Asszony által jött az első bűn a világra, asszonytól született a bűn, de tőle az orvossága is. Kiválasztott nő, makula nélkül való anya volt a Boldogságos Szűz. Mert mint a hófehér galamb jött a bűnös földre: eredeti bűn nélkül. Úgy élt itt a földön, mint virágba feslő ékes liliom: tisztán, mocsok nélkül. Olyan maradt az Úr Jézus születése után is, mint amilyen volt: szűz, mint a frissen hulló hó.

Milyen félénken, mily óvatossággal kérdi az angyaltól: Hogy lehet az, hogy nekem fiam születik, hiszen én szűzességemet Istennek ajánlottam, én arról le nem mondok! «Ne félj, Mária, kegyelmet találtál Istennél. A Magasságbelinek ereje megárnyékoz téged. Azért a szent is, ki tőled születik, Isten fiának hivatik». Vagyis ne féltsd a te szűzességedet, mert a mindenható Isten erejével leszel anyává, nem szűzességed árán, hanem szűz tisztaságod teljességével.

Az angyali üdvözlés napját találóan nevezte el a magyar nyelv «Gyümölcsoltó Boldogasszony»-nak. Mert itt tényleg oltás történt. Beoltotta magát az oltóág, az Isten Fia a Szent Szűzbe és általa az emberiségbe. Beoltotta, hogy az emberi-

ség fájának ezredes gyökeréből ezentúl ne férges, bűnös hajtások sarjadjanak, ne mérges nadragulya és fanyar vadalmák, hanem egészséges, ép gyümölcsök, Istennek tetsző szavak és cselekedetek.

Micsoda tavaszi, életfakasztó nap volt ez!

A Szent Szűz elmerült az Isten végtelenségében és rengett rajta, mint kinyílt vízirózsa a tó tükrén. A Boldogságos Szűz meg volt nyugtatva. És abban a pillanatban, mikor kimondta a nagy szót: Legyen nekem a te igéd szerint, — abban a pillanatban, amikor szent alázatossággal lehajtotta szűzi fejét, az Úr Jézus megkezdte a Szent Szűz szíve alatt földi életét. Mily végtelen titka a megfoghatatlan isteni szeretetnek! Hogyan ereszkedik alá mennyből az Úr, hogyan karolja át ezt az alázatos Szűzet, és öleli magához és elborítja szeretetével, mint végtelen óceán a kicsiny sajkát! Égi Szűz virág, áldjon a világ, téged, ó, Szűz Mária!

C) És Mária páratlanul töltötte be az elvállalt méltóságot. Ő valóban édes Anya volt, szerető, gondozó, életét áldozó anya. Mikor még a kis Jézus meg sem született, ő már alázatos lelkének minden mélységével küldötte Hozzá imáit. Mikor az emberek ridegsége kitaszította őket Betlehemből a hideg karácsonyi istállóba, ennek a Szent Szűznek forró csókja és ölelése melengették a didergő kis Jézust. Mikor Heródes kegyetlensége Egyiptom sivatagjába űzte őket, ez a szűzi kebel volt a kis Jézus egyedüli biztos nyughelye. Mikor fejlődni kezdett otthon az Üdvözítő, ez a tiszta szempár őrködött fölötte éjjel és nappal. És mikor — mikor a Golgotán haldoklott a Megváltó és megtörő szeme mindenütt köröskörül csak ellenségekre esett, az ő Anyja, az istenanya akkor is ott állott hűségesen a kereszt alatt a fájdalom tőrével szívében.

Az ilyen anya, a Szűzanya valóban méltó arra a dícséretre, amiben a századok folyamán része volt. Azokra a könyvtárnyi kötetekre, amiket az ő tiszteletére az emberek összeírtak. Azokra a templomokra, amiket tiszteletére építettek. Azokra az ünnepekre, amiket az Egyház tiszteletére elrendelt. Arra a számtalan szebbnél-szebb gyönyörű szoborra és képre, amikkel a művészek legjobbjai mutatták be őszinte hódolatukat a századok folyamán a Boldogságos Szűznek . . .

Ime, első válaszunk a fölvetett kérdésre: Tiszteljük Szűz Máriát, mert őt a mennyei Atya tisztelte legelőször azzal, hogy egyszülött Szent Fia anyjának választotta.

II. A Szentírás Mária-tisztelete.

De — Kedves Testvéreim! — mikor Szűz Máriát minden tiszteletünkkel elhalmozzuk, hogy akkor nem járunk helytelen utakon, erre nézve még külön is megnyugtatnak bennünket a Szentírás lapjai. A Mária-tiszteletet mi tulajdonképen a Szentírásból tanultuk!

A Szentírásból? Vajjon mely lapjairól?

A) **Először is a paradicsomi ígéretből.** «Ellenségeskedést vetek közéd és az asszony közé, — hangzik az Úr büntető szava a csábító gonoszlélek fölött — ivadékod és ivadéka közé: Az széttiporja fejedet, te pedig sarka után leselkedel» (Móz. I. 3, 15.). Hogyne tisztelnők azt a hatalmas asszonyt, a Boldogságos Szüzet, akinek kígyószéttipró erejét, mint biztató első fénysugarat, maga az Úristen csillogtatta meg a bűnbeesett emberiség vigasztalására!

B) És az Úr ígérete beteljesedett. «Elküldé az Isten Gabriel angyalt Galilea városába, melynek neve Názáret, egy szűzhöz, ki egy férfiúnak vala eljegyezve, kinek neve József, Dávid házából, a szűz neve meg Mária. És bemenvén hozzája az angyal, mondá: Üdvözlégy, malaszttal teljes, az Úr vagyon teveled, áldott vagy te az asszonyok között» (Luk. 1, 26—28.).

A megrettent Szűz előtt ott térdel Gabriel arkangyal, és felhangzik ajkáról, először hangzik fel ajkáról a köszöntés: *Üdvözlégy, malaszttal teljes, az Úr van teveled.* Elhangzik a köszöntés az angyal ajkáról és felkapja ezt egy gyors szellő lenge szárnyaira, és szétviszi a világnak mind a négy tájára, hogy ne legyen annak egyetlen zuga sem, ahová el nem jutna az angyali szózat: **Üdvözlégy Mária!** Először csak egy-két kiválasztott ember ismeri Mária méltóságát; csak Szent Erzsébet, Szent József, az apostolok, az első hívők kicsiny csapata. Hanem a futó szellő nyomán tovább, egyre tovább terjed az üdvözlet. Népek kelnek, nemzetek jönnek, beállanak Krisztus Egyházába, a kereszténységbe és felhangzik ajkukon, északon és délen, keleten és nyugaton, éjjel és nappal, vízen és szárazon, harcban és békében, templomban és családban, hegyen és völgyön felhangzik, most már állandóan hangzik Gabriel arkangyal üdvözlő szózata: Üdvözlégy Mária, malaszttal teljes, az Úr van teveled!...

Mily egyszerű szavak, és pár sorban is mily fönséges tartalom! Mi vagy te, Mária, önmagaddal szemben? «Malaszttal teljes!» Mi vagy az Úrral szemben? «Az Úr van teveled!»

És mi vagy te velünk, többi emberekkel szemben? «Áldott vagy te az asszonyok között!»

Hát mondjátok, Testvéreim, jogtalanul cselekszünk-e, amikor tiszteljük ezt a csodás Anyát? Szemünkre vetik, hogy mit akarunk mi a Mária-tisztelettel, hiszen ő is oly közönséges ember volt, mint mi! De az angyal nem így tudja! Ő azt mondja: «Áldott vagy te az asszonyok között!» És mi egy szóval sem tiszteljük jobban, mint ahogy őt az Isten megtisztelte, aki arkangyalt küldött az ő köszöntésére!

C) Szűz Mária e jelenet után nemsokára elment rokonát, **Szent Erzsébetet meglátogatni.** És Erzsébet Szűz Mária szavát hallva — mint a Szentírás mondja — «betelék Szentlélekkel» és lelkendezve kiáltott fel: «Áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse! . . . Boldog vagy, ki hittél, mert be fog teljesedni, amiket mondott neked az Úr» (Luk. 1, 42. 45.). Hát jogtalanul tiszteljük-e mi Szűz Máriát, ha Erzsébet, «a Szentlélekkel betelve», ily lelkendezve dícsérte őt?

D) És lehet-e szemünkrevetni, hogy mi túlmagasra emeltük Máriát magunk fölé, vagy hogy mi túlmélyen hajlunk meg előtte, mikor a tizenkét éves Jézusról és szüleiről ezt írja Lukács evangélista: «Akkor hazatért velük, és Názáretbe méne, és **engedelmes vala nekik.**» (Luk. 2, 51.). Ki volt engedelmes? Az Isten Fia! Kinek? Az embernek, Máriának! Hát akkor jogtalanul tiszteljük-e mi Máriát, és jogtalanul emeljük-e magunk fölé és minden teremtett lény fölé azt, akit az Úr Jézus engedelmességgel tisztelt s aki előtt szótfogadva hajlott meg?

E) De hogy Szűz Máriát tisztelni nemcsak jogunk, hanem kötelességünk is, azt mindennél világosabban mutatja a **haldokló Krisztus végrendelete.**

Nagypénteken van a világtörténelem legnagyobb napja. Krisztus a kereszten szenved s ott áll mellette anyja is, mert ahol szenvedett Krisztus, mindenütt ott volt vele Mária is. Ő vezette be a világba, ott akart lenni halálánál is.

Nem lehet megrendülés nélkül olvasni Szent János evangéliumát, amidőn megszólal a keresztről az Úr: «Asszony, íme a te fiad. Azután mondá a tanítványnak: Ime a te anyád! És azon órától magához vevé őt a tanítvány» (Ján. 19, 26. 27.).

Ime, az Úr végrendelete! Anyám, légy anyja, védelmezője, pártfogója az embereknek, kikért véremet s életemet adtam: Ime, a te fiad. Fiú, íme a te anyád! Nem a te király-

nőd, nem a te uralkodód, nem az én anyám — nem! Hanem a *te* anyád!

Hát ha azt kérdezik, mi jogon tiszteljük mi Szűz Máriát, hol rendelte Krisztus, hogy tiszteljük őt, ez a mi feleletünk: *Itt* rendelte! Amikor így szólt Szent Jánoshoz és őbenne mindnyájunkhoz: Ime, a te anyád!

Ettől a perctől kezdve lett Mária a mi mennyei anyánk. És ettől a perctől kezdve meg nem szűnik ajkunkon az ének:

Ó, Szűz Anyánk, feléd sietnek
Évának árva gyermeki;
Jól tudva: hathatós imádat
Az Isten meg nem vetheti.
Ó, nagyhatalmú Istenanya,
A bűnösöknek légy oltalma!
Reményünk s életünk te vagy,
Ó, Szűz Anyánk, ó, el ne hagyj!

Ime, a mi Mária-tiszteletünk dogmatikus alapja!

*

Kedves Testvéreim! Mária istenanyai hatalmát nem vesztette el a mennyekben sem, sőt fokozott mértékben gyakorolja azt. Úgy-e, aki Isten anyja, az valamiképen hatalommal bír az Isten fölött. Hatalommal úgy, hogy imáját örömmel hallgatja meg a fölséges Isten. És Mária imádkozik is, szüntelenül könyörög érettünk, érettünk mindnyájunkért, mert mi mindnyájan Krisztus testvérei, tehát az ő fiai is vagyunk. És mert minket mindnyájunkat az ő gondjaiba és oltalmába ajánlott a kereszten függő szent Fia. Micsoda öröm, boldogság az a tudat, hogy van nekünk a mennyben egy jó Anyánk, hatalmas Pártfogónk, aki mindig kész ügyünket magáévá tenni, és könyörgésünket Szent Fia elé terjeszteni!

Az Anyaszentegyház kezdettől fogva mindig tapasztalta is ennek a jó Anyának a pártfogását. Nem volt idő kétezredes életében, amelyben a Boldogságos Szűz közbenjárása nem jött volna segítségére. De érezzük az ő segítő esedezését ma is mindnyájan, kik az ő oltalma alá futunk, hogy könyörgésünket hallgassa meg szükségünk idején ez a mindenkor dicsőséges és áldott Szűz. A mi Asszonyunk, mi Szószólónk, mi Közbenjárónk. Mert századokon keresztül nem lehetett hallani, hogy bárkit is, aki az ő közbenjárását kérte, meghallgatlanul elutasított volna.

Fűzzük hát — Testvéreim! — mély tisztelettel hála-

szavunkat az angyal szavához: Üdvözlégy Mária! Üdvözlégy te Atyaistennek szeretett leánya! Üdvözlégy Megváltónk édesanyja! Üdvözlégy Szentlélek temploma! Üdvözlégy, te keruboknál szentebb, te szeráfoknál fönségesebb! Üdvözlégy Mária, te napnál ragyogóbb, holdnál szelídebb, csillagoknál fényesebb! Üdvözlégy angyaloknak nagyságos Asszonya, üdvözlégy paradicsomnak megnyílt kapuja, üdvözlégy tengernek fénylő csillaga! Üdvözlégy Mária, te patriarchák reménye, próféták vágyakozása, apostolok királynéja, vértanuk erőssége! Üdvözlégy Mária, keresztény anyáknak legszebb példája! Üdvözlégy mindnyájunk kegyes szószólója! Üdvözlégy te Istenanya, malaszttal teljes, az Úr van teveled. Veled az Úr, ki már előtted is volt, és aki téged teremtett és akit te szültél. Hála neki az Atyával és a vigasztaló Szentlélekkel. Kérünk, fordítsd reánk irgalmas szemedet és Jézust, a te méhednek áldott gyümölcsét nekünk ez élet után mutasd meg, ó kegyes, ó irgalmas, ó édes Szűz Mária! — Amen.

XXVIII.

Aggályok a Mária-tisztelettel szemben.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Nemrégiben a prédikációm után egy hölgy keresett, hogy beszélni szeretne velem.

— Nem vagyok katolikus — mondotta —, de már tíz éve járok ide a templomba és tíz éve hallgatom a szentbeszédeit. Most aztán nem bírom tovább: katolikussá kell lennem! Otthon a szüleimnél nagy ellenkezéssel fog találkozni e lépésem, mindenki ellenem lesz, talán még állásomat is elvesztem miatta, de hiába, nem halogathatom tovább, meg kell tennem!...

— És mondja csak, kérem, mi hozza közénk? — kérdeztem tőle. — Mi az, ami leginkább megfogta a lelkét a mi szent katolikus vallásunkban?

— Több dolog is — felelte. Először az Oltáriszentség. Aki gondolkodva olvassa a Szentírásban Krisztus világos szavait: «Ez az én testem», annak nem elég azt hinnie, hogy e körül a kenyér körül, vagy alatta, vagy fölötte van Krisztus. Az addig meg nem nyugodhatik, míg meg nem találja azt a vallást, ahol Krisztus testét adják neki. Nekem az eleven Krisztus kell az Oltáriszentségben! Aztán idehoz a gyónás; mert érzem, hogy a lelkem mennyire rászorul arra, hogy őszintén kibeszélhessem magam s Isten erejével feloldozást nyerjek.

— És mi hozza még? — kérdeztem tovább.

— Még valami: a Mária-tisztelet. Mikor Krisztus a keresztfán ezt mondotta János apostolnak: «Ime, a te anyád», érzem, hogy akkor nekünk is mindnyájunknak anyát adott, akit nekünk, embereknek tisztelnünk kell, szeretnünk kell!...

Kedves Testvéreim! Mi, akik Isten különös kegyelméből beleszülettünk a katolikus vallásba, akik — hogy úgy mondjam — első szempillantásunktól kezdve katolikus levegőt szívunk magunkba, mi talán soha még nem is ébredtünk tuda-

tára annak az igazságnak, amit ez a Krisztust kereső testvérünk kifejezett: mennyi fölmérhetetlen szépség, mennyi kibányászhatatlan lelki kincs rejlik a mi szent katolikus hitünkben!

Az Oltáriszentségről s a szentgyónásról most nem beszélek, — nem tartoznak a most tárgyalt beszédsorozatomhoz. De igenis szeretnék beszélni a Mária-tiszteletről, arról a rejtett kincsről, amelynek értékét a katolikusok közül sem mindnyájan ismerik; amelynek csillogása és fénye pedig biztos eligazítónk a Krisztus felé vezető utunkon.

Nem erőltetett mesterkéltséggel nyúltam a mult vasárnapi beszédemben ez után a téma után. A Hiszekegy tárgyalása közben egész természetszerűleg kellett eljutnunk ide. Hiszen, ha Krisztusról beszélünk, nem feledkezhetünk meg édesanyjáról sem, amint ha a Hiszekegyben elmondtuk, hogy «hiszek Jézus Krisztusban, Isten Fiában», mindjárt utána ezt valljuk: «ki fogantaték Szentlélektől, születék Szűz Máriától».

A mi szent vallásunknak mindig is külön ismertetőjele volt az Isten Anyjának buzgó tisztelete. Mi mindig büszke örömmel és hálás szívvel hódoltunk a Boldogságos Szűz előtt, pedig egyesek félremagyarázták ezt a tiszteletünket, nem értették meg s aggályoskodtak vele szemben. És ha a mult vasárnapi beszédemben rámutattam azokra a dogmatikus alapokra, amelyeken fölépült a mi Mária-tiszteletünk, a mai alkalommal azokat az aggályokat szeretném megvizsgálni, amelyek a Mária-kultusszal szemben itt is, ott is felmerülnek és elhangzanak. Mi jól tudjuk, hogy a mi szent katolikus hitünknek nincs semmi takargatni valója; nézzünk tehát a legteljesebb nyiltsággal szemébe azoknak a kifogásoknak és nehézségeknek, amelyek a Szűz Mária-tisztelettel kapcsolatban fölmerülhetnek.

I. «Ki fogantaték Szentlélektől»...

Az első nehézség mindjárt a Hiszekegy szavai körül támadhat: «... ki fogantaték Szentlélektől, születék Szűz Máriától».

A) Szűz Mária! Boldogságos *Szűz! Szűz* és mégis anya! Igy szoktunk beszélni Máriáról, de íme, mindjárt itt is az első ellenvetés, az első nehézség: **az Isten Anyjának érintetlen szűzessége.**

Tagadhatatlan dolog — Testvéreim! — hogy az Úr Jézus születése körül ez egy olyan tétel, amelyen esetleg még jóakaratú emberek is fönnakadhatnak. Hitünk szerint u. i. Krisztus nem úgy született, mint más emberek. *Neki nem volt földi apja, az ő fogantatása a Szentlélek ereje által történt*, vagyis Szent József és Szűz Mária — bár házastársak voltak — de házaséletet nem éltek. Csupán csak egyetlen gyermekük volt: az Úr Jézus, de Ő sem volt Szent József gyermeke, hanem csak Szűz Máriáé.

Kétségtelen tény, hogy ehhez hasonló esetet az emberiség története nem mutat fel, hogy ez nem az általános emberi törvények szerint történt, — de a Szentírás oly világosan, oly határozottan, oly ellentmondást nem tűrően állítja ezt, hogy hitünk tételeiből törülni nem lehet, s aki ezt nem hinné, az keresztény többé nem lehetne.

Mikor Mária azt hallja az angyaltól, hogy neki fia fog születni, zavarodottan kérdi: «Miképpen leszen az, mikor férfit nem ismerek?» (Luk. 1, 34.) Az angyal pedig világosan feleli: «A Szentlélek száll tereád, és a Magasságbelinek ereje megárnyékoz téged; azért a Szent is, mi tőled születik, Isten Fiának fog hivatni». (Luk. 1, 35.) Ezt írja Szent Lukács evangelista. Szent Máténál meg ezt olvassuk: «Mikor el volt jegyezve az ő anyja, Mária, Józsefnek, mielőtt egybekeltek volna, úgy találták, hogy méhében fogant a Szentlélektől». (Máté 1, 18.) És mikor emiatt Szent József megijed, az angyal így nyugtatja meg: «József, Dávid fia, ne félj magadhoz venni feleségedet, Máriát, mert ami őbenne fogantatott, a Szentlélektől vagyon». (Máté 1, 20.)

Lehetne-e ennél világosabban beszélni? Ezekre a szentírási helyekre gondolunk, amikor a Hiszekegyben Krisztusról azt mondjuk, hogy «fogantaték Szentlélektől, születék Szűz Máriától». Ezzel azt valljuk, hogy Krisztus egész másképp született a földre, mint ennek a földnek többi lakói! Neki apja a földön nem volt; Ő nem volt alávetve a születés általános módjának, törvényének; édesanyjától kapta ugyan testét, de nem oly módon, mint a többi emberek, mert az ő anyja, Mária, szűz és érintetlen volt születése előtt és az maradt születése után is... Igaz: ezt megérteni emberi eszünkkel nem bírjuk, ezt hinnünk kell, — de kell! És aki nem hiszi, nem lehet keresztény!

B) De — Kedves Testvéreim! — szeretnék ezzel a hittételünkkel kapcsolatban rámutatni egy olyan körül-

ményre is, amelyik ezt a mi titokzatos hitünket megkönnyíti és megerősíti! Megkönnyíti annyira, hogy ha Mária szűzi anyaságát meg nem is értjük, — mert hiszen megérteni ezt nem fogjuk soha — mégis így kiáltunk fel: **Valóban az Isten fiának így kellett közénk érkeznie!**

Bizonyára sokan ismernek közületek derék, becsületes szülőket, akiknek egyik-másik gyermeke azonban messze kiüt a családból. Buzgó, vallásos, tisztességes szülők, akiknek léha, tékozló, züllött gyermekei vannak! Ki érti meg ezt a titkot? Ki más, mint aki ismeri az átöröklésről szóló legújabb biológiai megállapításokat, amelyek szerint, mikor a szülők új gyermeknek adnak életet, az új kis emberpalánta létének első pillanatától kezdve bele van oltva az emberiség fájának évezredes törzsébe és nagyapák, dédapák, sőt egész messze fölnyúló ősök hajlamait, jó vagy rossz indulatait kapja meg szomorú, titokzatos örökség gyanánt. Senki, aki erre a földre születik, senki többé nem az az eredeti, tiszta, ideális ember, amilyennek az első ember kikerült a Teremtő kezéből; hanem mindnyájan érthetetlen és fájdalmas keveréke vagyunk régi őseink utainak, hajlamainak, vágyainak, félrelépéseinek s bűneinek. Ez így van, ez szomorú tény!

De most kérdem, Testvéreim: Nem kellett-e hát a földre készülő Megváltónak születésében egész más utat választania? Más utat, amely függetleníti őt az emberiség korhadt, beteg törzsétől! Oly utat, amely elüt a többi ember születésétől és az egész tiszta, ideális, a közvetlen Isten kezéből jövő «új Ádám»-ot adja a földnek, mint egykor az első Ádám is közvetlenül Istentől jött!

Valóban! Hogy Krisztus úgy született, ahogyan szent vallásunk tanítja, apa nélkül, a Szentlélekisten ereje által beárnyékolt anyától, — ennek elfogadásához valóban mély hitre van szükségünk. De a magam részéről úgy érzem, hogy ezt elfogadni még mindig könnyebb, mintha azt kellene elhinnem, hogy az Isten Fia egészen azon a megszokott úton jött volna közénk, amelyen a közönséges emberek gyermekei érkeznek a földre.

Már pedig ha szent hitünknek ezt a fönséges tanítását megértjük, akkor valóban jogosan beszélünk *Szűz* Anyáról és Boldogságos *Szűzről*, és Máriában valóban mély alázattal tisztelhetjük egyszerre a *szűzet és az anyát.*

II. Krisztus «testvérei».

De ha ez így van — Testvéreim! — akkor kell, hogy mindnyájunk szívébe nyilaljon az a méltatlan támadás, amely az idők folyamán Szűz Máriát éppen ebben a pontban érte és amely *az ő szeplőtelen szűzességét akarta kétségbevonni.*

Említettem beszédem elején, hogy nincs a mi hitünknek semmi takargatni valója, nincs okunk megijedni semmiféle vádtól; szemébe akarok hát nézni annak a fájdalmas pletykának is, amit Szűz Mária elvakult ellenségei hol itt, hol ott szórnak az emberek lelkébe, amiről közületek talán többen még nem is hallottak, de amit szóvá kell itt tennem, hogy ha egyszer talán hallani fogjátok, tudjatok rá megfelelni.

Kikre gondolok itt, Kedves Testvéreim? Azokra a kegyetlen emberekre, akik Mária iránti elvakultságukban leplezetlen kárörömmel sziszegik a társaságokban a fülünkbe, hogy mit beszéltek ti folyton *Szűz* Máriáról, mikor pedig *Máriának Jézuson kívül még több gyermeke is volt*, tehát jogtalanul nevezitek őt *Szűz* Máriának. Fájdalmas hallani, mily kéjelegve, mily diadalmas fölénnyel szokták ezt társaságokban híveink szemébe vágni — még pedig a Szentírásra hivatkozva! — s a mieink ilyenkor zavarba jönnek és nem tudnak mit felelni és pirulva elnémulnak.

A) Dehát igaz az — kérdi valaki közületek —, igaz az, hogy a **Szentírásban csakugyan szó van «az Úr testvéreiről»**? Igen, van! És hogy mennyire nincs semmi takargatni valónk, íme, halljátok, össze is írtam azokat a helyeket, amelyek erről szólnak. Egy ízben az Urat tanítása közben nagy tömeg vette körül. És Szent Márk ezt írja: «És eljövének az ő anyja és atyjafiai, és kinn állván, hozzája küldének, hivatván őt». (Márk 3, 31.) Tehát: Krisztus anyja és atyjafiai! Máskor Máténál ezt olvassuk: «Nemde, ez az ács fia? — kérdik egy ízben az ő bölcs tanítása után. Nemde, anyja Máriának neveztetik? És atyjafiai Jakab és József, Simon és Judás? És nővérei nemde mind nálunk vannak?» (Máté 13, 55, 56.) Tehát megint: Krisztus atyjafiai, sőt nővérei! Szent János szerint Krisztus Urunk Kafarnaumba ment és vele «anyja, atyjafiai és tanítványai». (Ján. 2, 12.) Ugyancsak Szent János szerint «még atyjafiai sem hittek ő benne». (Ján. 7, 5.) Az Apostolok Cselekedetei is beszél Máriáról, Jézus anyjáról és az ő atyjafiairól. (Ap. Csel. 1, 14.)

Ime, Testvéreim, felsoroltam a Szentírás főbb helyeit, ahol Krisztus testvéreiről esik szó.

B) Dehát valóban úgy kell-e, úgy lehet-e ezeket a helyeket érteni, hogy itt Szent József és Mária fiairól, Krisztus vérszerinti, **édes testvéreiről, Mária további gyermekeiről van szó?**

Szó sincs róla!

Aki a Szentírásra hivatkozik, annak illik ismerni is azt! És az olvassa el Szent Lukács 24, 10. helyét, ahol az asszonyok az apostoloknak hírül viszik Krisztus föltámadását s hasonlítsa össze ezt János 19, 25-tel. Lukács ezt mondja: «Mária, Jakab anyja»; János ezt mondja: A kereszt alatt állott «az ő anyja, és anyjának nővére, Mária, Kleophas felesége». Tehát Szűz Máriának volt egy rokona, szintén *Mária, aki férjnél volt Kleophashoz*, s akinek fia volt a fiatalabb Jakab. Már pedig Márk (6, 3.) ezt is Krisztus «testvérének» nevezi, holott világos, hogy unokatestvére volt. A keleti nyelvhasználat u. i. «testvér»-nek nevezte és nevezi ma is az egy családhoz tartozó távolabbi rokonokat is.[1] Sőt a magyar faluban is nem egészen közönséges dolog-e, hogy így szól egyik legény a másikhoz, aki pedig nem is rokona: «Hová mégy, testvér?»

Meg hányszor hallja az ember:

— Itt volt a kis öcsém.

— Hogyan? Az a 10 éves fiú a te öcséd! Te 40 éves vagy!

— No ja! Hát az unokaöcsém!

Dehát talán csak úgy ráfogjuk a Szentírásra ezt a gondolkodásmódot? Nem. A Szentírás Lóthot is egyszer Ábrahám «testvérének» nevezi, más helyen meg pontosan megírja, hogy Lóth Ábrahám testvérének a fia volt, azaz unoka-

[1] A beszédem után egy orvoshallgatóm írta levelében: «Mint jó katolikus és mint orvos is jól ismerem a Szentírást. A helyszínén, a Szentföldön, bibliával a kezemben néztem meg a helyeket. Ismerem a mentalitásukat. A «testvér» szóra akarnék egy kitűnő bizonyítékot szolgáltatni. Az arab-török nyelvben ez a szó: «*kardhasim*» «*testvérem*»-et jelent. Pl. minket magyarokat, avagy engem mint magyart — ha tudták rólam, vagy rólunk, hogy magyarok vagyunk, hogy «rokonok» vagyunk, — az az intelligens, vagy a magyar rokonságról felvilágosított egyszerű török is rögtön igen barátságos formában «kardhasim, kardhasim» kiáltással üdvözölt, vagy szorongatta a kezünket. Ott a Szentföldön és Arábiában a «testvérem» (kardhasim) rokont, vagy szeretett embert jelent. A magyarra is innen — Turánból — ragadhatott rá a «hogy vagy, hová mégy testvér» kifejezés.

testvére. Ugyancsak olvassuk Jákobról, hogy Lábánnak «testvére» volt, pedig tudjuk, hogy testvérének a fia volt. Az Énekek Éneke (4, 9.) még a feleséget vagy menyasszonyt is «testvérnek» nevezi.

«Dehát — folytatják tovább az ellenvetéseket — a Szentírás több helye Krisztust Mária elsőszülöttjének nevezi! (Máté 1, 25; Luk. 2, 7.) Tehát mégis csak volt neki több gyermeke is?»

Korántsem! Mert aki a Szentírás nyelvhasználatát ismeri, az megint azt is tudja, hogy az írás elsőszülöttnek nevezi az első gyermeket akkor is, ha második gyermek nem is követte őt; sőt Szent Pál Krisztust az Atya elsőszülöttjének (Zsid. 1, 6.) is nevezi!

De egyébként is, ha az Úr Jézusnak valóban voltak édestestvérei, azaz Máriának fiai, ki érti akkor azt a fönséges jelenetet, mikor a *haldokló Krisztus édesanyját Szent János apostol gondjaira bízza?* Ha Máriának több fia volt, kellett-e akkor őt idegenre bízni?

Nem! Szűz Máriának csak egy gyermeke volt; egyetlen egy: a mi Urunk, Jézus Krisztus! És ezért az egyetlen Fiáért tiszteljük Máriát. Minden hódolatunk, örömünk s tiszteletünk, mellyel a katolikus lélek évezredek óta adózik Máriának, ebből az egy tényből fakad: ő adta nekünk Krisztust!

És mi nem félünk attól, ami miatt egyesek szintén aggályoskodnak, mintha ez a mi Mária-tiszteletünk elterelné lelkünket az Úr Krisztusról, és mintha a Szűz Mária tisztelete fal, akadály volna köztünk és az Isten között. Nemhogy nem akadályunk, hanem egyenesen elősegítőnk. «Per Mariam ad Jesum», — vallottuk mindig; «Mária által Jézushoz».

III. Krisztus és Mária.

Nézzük tehát közelebbről ezt a szintén többször fölmerülő aggodalmat is. *Akadály-e a Mária-tisztelet a mi Krisztus felé tartó utunkon?*

A) Egy esetben valóban akadály volna. Ha igaz volna az az ismételten felhangzó rágalom, amit sohasem lehet a mi részünkről eléggé sokszor megcáfolni: **mintha mi imádnók Szűz Máriát.** Néha minden meggyőző erőnk csődöt mond az ilyen meggyökeresedett téves gondolkodással szemben és hiába bizonykodunk, a vége: mégis csak

imádjátok Máriát. Pedig — Testvéreim! — úgy-e mily világosan tanuljuk a katekizmusból, hogy nem imádjuk Máriát, csak tiszteljük.

«De hiszen annyi imátok van Máriához! — vetik ellen. Annyi búcsújáróhely, annyi litánia, annyi kegykép!» . . .

Ámde, aki elolvassa ezeket a szövegeket s litániákat s elmegy ezekre a kegyhelyekre, mindjárt látja, hogy sehol sem imádjuk Máriát, hanem csak könyörgünk hozzá.

Itt van mindjárt a mi kedves szövegünk, az «Üdvözlégy Mária». Mindenki hallhatja: «Asszonyunk, Szűz Mária, Istennek szent anyja, *imádkozzál érettünk*» . . . Tehát nem téged imádunk, hanem kérünk, hogy te imádkozzál értünk.

Aztán: «Imádkozzál érettünk, Istennek Szent Anyja, hogy méltók lehessünk Krisztus ígéreteire». Tehát *te imádkozzál* értünk!

Aztán a Mária-litániában folyton így mondjuk: Könyörögj érettünk, könyörögj érettünk! Figyeljük csak meg, hogy a mi szent vallásunk mily éles különbséget tesz az Isten imádása és Mária tisztelete között! Hogyan is kezdődik a lorettói litánia? «Mennybeli Atyaisten! — irgalmazz minekünk». Igen, ez imádása Istennek. «Megváltó Fiúisten! — irgalmazz minekünk». Igen, ez imádás! «Szentlélek Úristen! — irgalmazz minekünk». Igen, ez az imádás szava! De aztán jön: «Szentséges Szűz Mária!» És mit mondunk? «Irgalmazz minekünk?» Nem! Hanem? «Könyörögj érettünk!» És így tovább, végig: «Könyörögj érettünk!» A litánia végén aztán megint Istenhez fordulunk s a «könyörögj érettünk» megint megváltozik: «Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit, — kegyelmezz nekünk». Ime, mily világosan különböztet a mi szent vallásunk Isten imádása és Mária tisztelete között!

B) De ezek után — úgy-e — talán fölösleges is fölvetnem a másik kérdést, hogy okos dolog-e a Mária-tisztelet minálunk, hogy **nem akadálya-e, nem áll-e útjában a Krisztus tiszteletének!**

Lehetne-e erre a kifogásra jobb feleletet adni, mint a Máriát üdvözlő arkangyal szavaira hivatkozni? «Hogy meritek ti az Üdvözlégyet imádkozni?» — vetik szemünkre. De hát ha az Isten egy embert angyala által üdvözöltet, akkor már csak nem lehet istentelen dolog, ha az emberek is ugyanilyen szavakkal köszöntik ezt az embert! És ha a Szentlélek sugallatával készült Szentírásban egy jövendölés van, amely szerint Máriát boldognak fogja hirdetni minden

nemzedék (Luk. 1, 48.), hát helytelenül tesznek-e akkor azok, akik ennek a jövendölésnek beteljesedésén dolgoznak és Szűz Máriát boldognak hirdetik?

A Mária-tisztelet elhomályosítaná Isten tiszteletét és háttérbe szorítaná azt? Hát van olyan remekmű a földön, amelynek pompás szépsége elhomályosítja a művész iránti csodálatunkat? Hiszen a mester mindig nagyobb marad művénél és mi mindnyájan tudjuk, hogy ami szépség, báj és erény Máriában volt, azt mind mesterének, a végtelen Istennek köszönheti.

Krisztust és anyját vérrokonság és lelki rokonság fűzte egybe, és most Krisztus vallásának szabad lenne ezt a benső viszonyt meglazítania és széttépnie?

«Mi csak Krisztust keressük!» — mondják. Mi is Őt keressük! Dehát tehetünk mi arról, hogy akárhol keressük Krisztust, mindenütt ott találjuk mellette Máriát is! A jászol mellett ott van, a háromkirályok előtt ott van, az egyiptomi futásban ott van, a názáreti házban, a kereszt alatt, Krisztus temetésénél ott van! Jézus és Mária összetartoznak: aki Krisztust megtalálja, megtalálja Máriát is, akik pedig megszűnnek Máriát tisztelni, azok a történelem tanusága szerint előbb-utóbb abbahagyják a térdhajtást Krisztus előtt is.

A történelem tanusága szerint a nagy emberek anyját mindig tisztelettel emlegették az emberek, — hát akkor kell-e még magyaráznom, mi címen tiszteljük mi az Isten-ember anyját, Máriát? Ki ne hallott volna a Grachusok anyjáról? És Szent Monikáról, Szent Ágoston hőslelkű anyjáról? És Szent Ilonáról, Nagy Konstantin császár anyjáról? De mondjunk más példákat is... Mária Teréziáról? És Lujza porosz királynőről? És Viktória angol királynőről? Ezek nevét szabad tisztelettel emlegetnünk, — csak éppen az Úr Jézus anyjától kellene ezt megtagadnunk?

A Mária-tisztelet megfosztja Krisztust a tisztelettől? Ah! Hát hol van a fiú a világon, aki nem akarja anyját tisztelve látni? Hol van fiú, aki sértést látna abban, ha anyját megtiszteljük? Sőt fordítva: *én nem érezném magamat jól olyan házban, ahonnan az anyámat kiutasították!*

*

Kedves Testvéreim! A magyar koronázási szertartásban van egy érdekes és igen tanulságos ceremónia. Mikor a hercegprímás az ősrégi Mátyás-templomban a királyt megkoro-

názza, s fejére teszi Szent István koronáját, ugyanakkor egy pillanatra a királyné vállát is megérinti a szent koronával. Ezen nemcsak senki meg nem ütközik, nemcsak senki nem találja úgy, hogy ezzel csökkent a király tekintélye, hanem éppen fordítva így gondoljuk: Mily nagy lehet a királyi tekintély, hogy még arra is fényözön hull, aki maga nem király, csak közel áll hozzá. Hát most sem értjük még, hogy Mária helye mily természetesen van az Úr Jézus mellett? Mária nem Isten, nem Krisztus, — csak közel áll hozzá, hiszen édesanyja, — de ebből a közelségből sugárzik reá a mi nagy tiszteletünk.

És ha valaki még ezek után is azt hajtogatja, hogy a Mária-tisztelet elterel bennünket Krisztus imádásától, azt csak arra kérném, álljon meg egyszer figyelő szemmel Firenzében a világ egyik legszebb Mária-képe, Ráfael páratlan festménye, a Madonna della Sedia előtt. Csak nézze ennek a Szűznek átszellemült arcát, amint lesüti szemét, de látszik, hogy nem a gyermek külsejére néz, hanem egészen elmélyed az isteni Kisded titokzatosságának szemléletében! Ennek a képnek Máriaarca egyike a legfönségesebb szépségeknek, amiket valaha emberi művészet létrehozott. És mégis . . . mialatt Máriát nézzük, egyszer csak azon vesszük észre magunkat, hogy a Szent Szűznek csodálatos vízióba elmerülő tekintete lelkünket észrevétlenül is a vízió tárgyához, a titokzatos isteni Kisdedhez vitte közelebb.

Ha tehát még egyszer fölvetem a kérdést, hogy vajjon a Mária-tisztelet útjában áll-e Krisztus tiszteletének, a válasz csak ez lehet rá: Sőt ellenkezőleg! Ahányszor Máriát tisztteljük, mindannyiszor Krisztust tiszteljük; hiszen Mária előtt csak azért hajlunk meg, mert Krisztus, az Istenfia, az ő Fia is volt. Mi szeretjük s tiszteljük Szűz Máriát, hódolunk előtte s dícsérjük őt, és mégis, ki nem tudná, hogy egész vallásosságunk alapköve, központja és végső célja, alfája és omegája az ő Szent Fia, Krisztus! Igen, — Testvéreim! — *aki Máriát nézi, annak szeme Krisztuson akad meg, aki Mária felé indul, az Krisztushoz jut el, s aki Máriát keresi, Krisztust találja meg!* Máriát nem imádjuk, csak Istent imádjuk; hanem arra kérjük, igenis kérjük továbbra is alázatos, meleg, gyermeki szeretettel, hogy ő imádkozzék értünk. «*Asszonyunk, Szűz Mária, Istennek szent anyja, imádkozzál érettünk, bűnösökért, most, és halálunk óráján*». Amen.

XXIX.

Mária és hitünk.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Názáret mellett, a kis falucska mellett, ahol az Úr Jézus és Szűz Mária oly sok évet töltöttek el, van egy kút; a falu lakói «Ain Marjam»=nak, «Mária kútjá»=nak nevezik s azt tartja a néphagyomány, hogy Szűz Mária odajárt vízért. Az egész vidéknek ma is ez a legjobb vizű kútja, idejár az egész környék népe; fejükön viszik a művészies formájú agyagkorsót s abban a vizet haza.

«Ain Marjam», «Mária kútja!» Találó kifejezés a mi Mária=tiszteletünkre is! A názáreti asszonyok a Mária=kút=jából nyert víztől testileg felüdülnek s erőt nyernek min=dennapi munkájukhoz, mi pedig szerte a föld kerekségén a Mária=tisztelet bőven fakadó kútjából merítünk lelki fel=üdülést, lelkesülést, költészetet, idealizmust, megleljük az örök ember vágyódásának kielégítését a szép, a tiszta, az eszményi iránt. A názáreti asszonyok fejükön oly ügyesen hordják az értékes agyagedényt, úgy viszik az úton, hogy el nem ejtik s épségben érnek haza drága kincsükkel, az üdítő vízzel; mi is agyagedényben, testünkben hordozzuk, drága kincsünket, halhatatlan, örök lelkünket: úgy kell átvinnünk azt az élet utain, hogy csorba ne essék rajta, hogy be nem piszkolva, meg nem sértve, össze nem törve tudjuk hazavinni a mennyei hazába.

Mint segít minket ebben az igazi «Ain Marjam», a mi szent vallásunknak Mária=tisztelete, arról fogok szólni a most következő beszédekben. *A Boldogságos Szűz tisztelete mint segíti s erősíti hitünket* — ezt a kérdést szeretném a mai beszédemben vizsgálni; a következő két beszédet pedig annak kifejtésére szánni, hogy a *Mária=kultusz mint segít és erősít minket az erkölcsi élet küzdelmeiben.*

Mária és a hitünk! — ez a téma foglalkoztat tehát min=ket a mai alkalommal. Mit kap hitünk a Mária=tisztelettől?

— vetem fel a kérdést. S a választ ebben a négy szóban adom meg: **I. erőt, II. elevenséget, III. egységet, IV. szépséget.**

Nézzük csak közelebbről mind a négy gondolatot.

I. A Mária-tisztelet hitünket erőssé teszi.

Érdekes vonása a Szentírásnak, hogy nem szeret terjengősen beszélni, nagy dolgokat röviden ad elő, sőt rendszerint ott a legrövidebb, ahol a legnagyobb igazságokat hirdeti. Arról is, hogy mily vonatkozásban áll Szűz Mária a mi hitünkhöz, hogy mit tanulhatunk tőle a mi hitéletünkre vonatkozólag, a Szentírás csak két rövidke mondatban beszél.

Két egészen egyszerű, látszólag semmitmondó, valójában azonban rendkívül mély megjegyzést találunk a Boldogságos Szűzről Szent Lukács evangéliumának második fejezetében. Az evangelista leírja, hogy a pásztorok a betlehemi istállóból visszatérve mindenfelé ujságolták a karácsonyi eseményeket. «És mind, akik hallották, csodálkozának azokon, miket a pásztorok beszéltek nekik. *Mária pedig megjegyzi vala mindeme dolgokat, szívében forgatván*» (Luk. 2, 18. 19.). Majd ugyanennek a fejezetnek végén, ahol azt olvassuk, hogy a 12 éves Jézus hazatért a templomból, ezt jegyzi meg az evangelista: «Akkor hazatért velük, és Názáretbe méne, és engedelmes vala nekik. *Anyja meg szívében tartja vala mindez igéket*» (Luk. 2, 51.).

Tehát kétszer is megemlíti az evangelista, hogy a Boldogságos Szűz nemcsak testileg viselte gondját a kis Jézusnak, hanem lelkében is teljesen érni akart a testté lett isteni Ige szolgálatára. Minden szót, minden eseményt, minden benyomást gondosan gyüjtött s féltve őrzött magában. Minden csodás eseményt, az angyal köszöntését, a karácsonyi éjszakát, a pásztorok s királyok szavait, Simeon és Anna látnoki beszédét, a kis Jézus első gügyögését, minden tekintetét, minden kézimunkáját . . . mindezt újra meg újra végiggondolta, átelmélkedte s lelke kincsei közt féltő gonddal őrizte.

Itt van tehát az első nagy tanuság részünkre: **mily áldozatos gonddal őrizte Mária az ő erős hitét.**

Mert ne gondoljuk — Testvéreim! — hogy a hit nem követelt tőle is — mint tőlünk mindnyájunktól — áldozatot, fáradságot, erőfeszítést! Ne mondjuk, hogy könnyű volt Máriának hinnie, mikor ott élt Jézus mellett! Ó, neki is

voltak felhős napjai, mint nekünk szoktak lenni! És ha olykor mi is tétován állunk meg életünk egy-egy eseménye vagy hitünk egyik-másik tétele előtt és nem értjük azokat, jusson eszünkbe, hogy ugyanezt megírja Máriáról és Józsefről is az evangelista: «De ők nem érték a beszédet, melyet nekik mondott» (Luk. 2, 50.).

Ime, Máriának is áldozatba került a hit megtartása, s még az ő napsugaras szeme sem volt képes áthatolni minden fátyolon, ami hitünk szent titkait födi. Mária azonban buzgó lélekkel elfogadta, amit megértett isteni Fia titkaiból, de époly alázatos szívvel fogadta azt is, amit meg nem értett. És mialatt figyelő ésszel és elmélkedő lélekkel leste Szent Fiának minden szavát, tettét, megnyilatkozását és mindezt a hit boldog, harmonikus egységébe szőtte egybe saját lelkében, egyben a legbiztosabb utat mutatta nekünk is a hit megőrzésének és erősítésének számára.

II. A Mária-tisztelet hitünket elevenné teszi.

A) De Mária nem mint valami élettelen és életet nem adó kincset őrizte szívében hitét, hanem *e hite szerint alakította egész életét is.* **Az ő hitének elevensége** a másik nagy tanuság a mi számunkra! Az Isten országa — mondja egy helyen az Úr — «hasonló a kovászhoz, melyet vévén az asszony, belevegyíte a három véka lisztbe, mígnem az egész megkele». (Luk. 13, 21.) Ime, az Úr figyelmeztetése, hogy hitünkkel erjesszük át egész életünket! Szűz Máriáról nemcsak azt írja az evangélium, hogy megjegyezte az Úr Jézus életének eseményeit és az Úr szavait, hanem azt is, hogy «szívében forgatta» (Luk. 2, 19.) azokat, vagyis imája és munkája közt, pihenése és dolga közt állandóan erre gondolt s életét ehhez szabta. Amint Mária adott testet a földre szállott Isten Fiának, épúgy Mária élete volt legtökéletesebb megtestesítése az Isten Fia tanításainak, vallásának is.

Soha ezen a földön még nem élt ember és nem is fog élni, aki örömében s fájdalmában, vágyaiban s terveiben, erényeiben s áldozataiban oly diadalmas hűséggel mutatta volna be a kereszténység egész szellemét, mint a Boldogságos Szűz.

Erről maga az Úr Jézus tett tanuságot.

Egy ízben ugyanis az Úr követői közül egy asszony, látván Jézus csodás tetteit és hallván isteni beszédeit, elragadtatva így kiáltott fel: «Boldog a méh, mely téged hordozott,

és az emlők, melyeket szoptál» (Luk. 11, 27.). És az Úr így felelt az asszonynak: »Sőt inkább boldogok, kik az Isten igéjét hallgatják, és megőrzik azt» (Luk. 11, 28.). Jézus nem mond ellent az asszonynak, sőt kiterjeszti szavainak értelmét. Nem azt mondja, hogy nincs okotok anyámat dícsérni, hanem inkább azt, hogy valóban kettős okotok is van, hogy őt dícsérjétek. Először azért, mert anyasága által vérrokonommá lett, de másodszor még inkább azért, mert hite által hitrokonommá lett, és szívében megtartotta az igéket (Luk. 2, 19, 51.) jobban, mint bárki tanítványaim közül.

Az elsőben nem követhetjük Máriát, a másodikban annál inkább. Mi jól tudjuk, hogy aki Szűz Máriát követni akarja, aki hozzá méltó és hasonló akar lenni, annak legbiztosabb útja a meleg, odaadó, eleven hit Krisztus iránt. Hit, amely nem csupán szó, amely nem csupán érzelem, hanem hit, amely *főkép és elsősorban élet s életünket átalakító isteni erő.*

Hiszen figyeljük csak meg, mit mond a kánai menyegzőn Szűz Mária a szolgáknak! Az Úr Jézusra figyeljetek s «amit nektek mond, cselekedjétek» (Ján. 2, 5.). Íme: Máriát tiszteljük ugyan, de nem állunk meg nála, ő tovább küld Krisztushoz.

B) De hogy a mi Mária-tiszteletünk minden megnyilvánulása valóban hitünket eleveníti és végső fokon az Isten tiszteletére irányul s az Isten előtti hódolat hatja azt át, arra újabb érv, beszédes tanuság annak a fönséges éneknek minden sora, amely **«Magnificat»** néven csendül naponként ezer meg ezer templomban s amelyet először Szűz Máriának istenszeretettől megittasult lelke énekelt el Szent Erzsébet előtt.

Szent Erzsébet csodálkozva kiáltott fel a látogatására sietö Mária láttára: «Áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse! De hogyan jutok én ahhoz, hogy az én Uramnak anyja jön hozzám? . . . És boldog vagy te, ki hittél, mert be fog teljesedni, amiket mondott neked az Úr» (Luk. 1, 42—46.).

És ekkor tört ki Mária lelkéből az az örökszép ének, a Magnificat, amely minden dícséretet és megtiszteltetést magáról elterel s tovább ad Istennek. «Magnificat anima mea Dominum» — csendül fel Mária ajkán az ének. «Magasztalja az én lelkem az Urat, és örvendez az én szívem megváltó Istenem felett. Mert ránézett szolgálója kicsinységére», — ami jó, szép erény van bennem, az mind az Úr kezéből nyert alamizsna. «Irgalma nemzedékről-nemzedékre

azokon van, akik őt félik. Hatalmas dolgokat művelt karja erejével, szétszórta a szívük terveiben kevélykedőket. Hatalmasokat levetett a trónról és kicsinyeket felemelt. Éhezőket betöltött jókkal és üresen bocsátott el gazdagokat.» Lehetne-e a világ fölött őrködő isteni mindenhatóságot szebben dícsérni? Lehetne-e a mi Istenbevetett hitünket jobban erősíteni?

Egyszer egy súlyos beteg ember esett össze az utcán. Kórházba vitték s gyóntató pap is jött hozzá. De a szegény ember az élet kemény és kegyetlen országútján rég elvesztette ifjúkori hitét s akármint igyekezett a pap beszélni vele, keserűen utasította el minden szavát. Mikor azonban a pap minden eszközből kifogyva a beteg édesanyjára terelte a szót, akkor meglágyult még ez a kőkemény szív is és föléledt benne gyermekkorának eltemetett hite.

Testvéreim! Az élet keserves országútján hány mai embernek gyöngült meg hite, hány vesztette el teljesen azt! Beszéljünk hát nekik sokat a mennyei Szűz Anyáról, hogy általa visszatérjenek atyáik eleven hitéhez. «Boldog a méh, mely téged hordozott!» — kiáltsuk ismét Krisztus felé. És figyeljük a választ, mely ajkáról jönni fog: «Sőt inkább boldogok, kik az Isten igéjét hallgatják, és megőrzik azt». (Luk. 11, 28.)

III. A Mária-tisztelet hitünket egységessé teszi.

A) Van azonban a Mária-tiszteletnek még további csodálatos ereje és áldása is: **védi a mi krisztusi hitünk sértetlenségét.**

Vannak, akik a történelmet nem ismerik, és ezért épp az ellenkezőjét állítják. «A Mária-tisztelet nem egészen ős-keresztény dolog. Hiszen csak 431-ben, az efezusi zsinaton mondták ki, hogy ő «istenanya», és csak nemrégiben, csak 1854-ben mondták ki, hogy ő szeplőtelenül fogantatott» . . .

Hát — Kedves Testvéreim! — mi igaz ezekből? Annyi igaz, hogy az Egyház valóban 431-ben mondta ki az istenanyaságot és 1854-ben a Szeplőtelen Fogantatást *dogma gyanánt, — hinni azonban kezdettől fogva mindig hitte!* Dogma gyanánt ugyanis csak akkor mond ki valamit az Egyház, ha azt a hittételét támadják vagy annak igazságát kétségbevonják.

Mit tanít a Szeplőtelen Fogantatás hite? Azt, hogy Szűz Máriának sohasem volt áteredő bűne. Dehát Murillo már közel 300 évvel a dogma kimondása előtt 30 gyönyörű képet festett a Szeplőtelen Szűzről! És a trienti zsinat már több mint 300 évvel a dogma első kimondása előtt hirdette Mária Szeplőtelen Fogantatását! És Szent Efrém közel másfél évezreddel ezelőtt hirdette!

Hát akkor mi történt 1854-ben? Csak az, ami nem sokkal később a világhírű angol koronaékszerrel, a Kohinoor-gyémánttal. Ezt a csodás, nagy gyémántot már a Krisztus előtti évezredekben is ismerték Indiában, de csak mióta a mult század végefelé Viktória angol királynő újraköszörültette, csak azóta tündöklik teljes pompájában. Hát ha szabad így mondanom: a Szeplőtelen Fogantatás hitének kétezeréves gyémántját az 1854-iki dogmatikus kihirdetés nem létrehozta, csak — újraköszörülte.

B) A Mária-tisztelet tehát nemhogy hitünket veszélyeztetné, hanem ellenkezőleg **védi s erősíti annak tisztaságát s egységét.** Hogyan őrzi ezt az egységet a Mária-kultusz? Néhány szó elég annak megmagyarázására.

Ki tisztelheti Máriát? Úgy-e, csak az, aki hisz Szent Fiában! Hitünk alaposzlopa az Úr Jézus istensége. Abból, hogy Krisztus a közénk szállott Isten, ebből következik a keresztény vallás egész hit- és erkölcsrendszere. Aki Máriát tiszteli, az így beszél: Máriát tisztelem, mert az ő Fia volt Jézus Krisztus, aki az Isten egyszülött Fia, aki azért jött a földre, hogy kínszenvedése által a kárhozattól megváltson minket, aki meghalt értünk, majd föltámadt és fölment a mennyekbe . . . szóval, *amikor Máriát tiszteljük, egyben egész keresztény hitünket is megvalljuk.* A Mária-tisztelet tehát aranykeret, amelyben azonban a gyémánt az Úr Jézus istensége. És ha egy értékes gyémántnak nemcsak nem árt, ha szép keretbe foglalják, hanem a foglalat csak még jobban kiemeli a drágakő értékét, épígy a Mária-tisztelet is nemhogy ártana Krisztus-imádásunknak, hanem inkább melegebb s öntudatosabb keretbe foglalja azt. Nálunk a Mária-tisztelet nem főkérdés ugyan, de nem is oly mellékes dolog, hogy anélkül is megállna katolikus hitünk. *Nálunk a fődolog Krisztus istensége, de ebből aztán okvetlenül következik az Isten Anyjának tisztelete.* Ha Krisztust imádom, tisztelnem kell anyját is; s ha tisztelem az istenanyát, bensőségesebben tudom imádni isteni Fiát is.

Egyébként *a történelem is túlon-túl igazolja,* hogy Krisz-

tus istenségének tagadói nem azok közül kerültek ki, akik Máriát tisztelték, hanem ellenkezőleg azok közül, akik először csak a Szűz Anyától vonták meg tiszteletüket, de innen feltartózhatatlanul sodródtak a Krisztus-tagadás jégmezőire.

Az Egyház kétévezredes története azt mutatja, hogy ahol a hitélet fája egészséges talajban virult, azt a fát mindig dúsan borították a Mária-tisztelet szebbnél-szebb virágai s gyümölcsei, viszont meg ha valahol a Mária-tisztelet ellanyhult vagy egészen elszáradt, az mindig annak jele volt, hogy maga a keresztény hit elevensége hagyott alá. Vannak keresztények, akik nem tisztelik Máriát, mert — mint mondják — a Mária-tisztelet elvonja a lelket Krisztustól, ők csak Krisztust tisztelik. És mégis mit látunk, Testvéreim? Azt a sajátságos tényt, hogy ahol megszűntek Máriát tisztelni, ott alábbhagyott Krisztus tisztelete is, sőt megrendültek az egész keresztény hit alapjai. Mi tiszteljük Máriát és imádjuk Szent Fiát. Ahol pedig megszűntek Máriát tisztelni, hogy — mint mondták — annál több lelki energia jusson Krisztus tisztelésére, ott ma már azon vitatkoznak, hogy Krisztus Isten volt-e vagy ember s vajjon a fölavatandó új lelkésztől meg kell-e kívánni, hogy teljesen elfogadja a Hiszekegyet.

Ily megfontolás után különös érdekességet nyer az a történeti tény is, hogy a XVI. század fájdalmas vallási szakadása éppen azokat az országokat nem tudta hatalmába keríteni, amelyekben a Boldogságos Szűz tisztelete, a Madonna-kultusz különösen fejlett volt és virágzott.

C) És ha ezen a tényen elgondolkodunk, érdekes fény vetődik *a Mária-kultuszra, mint a hitegység megőrzésének elősegítőjére.*

A család összetartó központja az édesanya. Amíg ő él, még a rég felnőtt és új családot alapított gyermekek is összetartanak s együtt éreznek. De ha meghalt az anya, szétesik a család.

A Boldogságos Szűz is egybetartója volt Krisztus mennybemenetele után az első keresztény gyülekezetnek. Az Apostolok Cselekedetei meg is említi: «Mindnyájan állhatatosak valának egy szívvel-lélekkel az imádságban az asszonyokkal, valamint Máriával, Jézusnak anyjával» (Ap. Csel. 1, 14.).

De a Mária-tisztelet később is hitünk egységének áldásos biztosítója maradt. Tudjuk, hogy az Úr Jézusnak volt egy egydarabból készített, varratlan köntöse (Ján. 19, 23.), amelyet az akkori idők szokása szerint bizonyára maga Szűz Mária szőtt. Nos hát így szövi a Mária-tisztelet is közel

két évezrede már a mi krisztusi hitünknek menyegzői köntösét, — hitet, amelyen nincs varrás, hitet, amelyen nincs folt, nincs toldás, hitet, amelyen nincs szakadás, hitet, amely ma is ugyanaz, amint azt Krisztustól kaptuk!

Be kell tehát látnunk, hogy az a kereszténység, amelyben Szűz Máriát kellőképpen nem tisztelik, csonka-kereszténység. Mert mi a kereszténység? Krisztus és az ő műve. Már pedig Krisztushoz hozzátartozik nemcsak az, hogy Ő az örök mennyei Atyának örök Igéje, hanem az is, hogy Ő a földön élt Máriának földre született fia is.

Szent Egyházunk tehát nagyon is jól tudta, miért küzdött oly sokat Mária méltóságának védelméért. Miért küzdött pl. az efezusi zsinaton oly elkeseredetten Mária istenanyai méltóságáért. Nem Mária címeiről volt ott szó, hanem Krisztus isteni méltóságáról. Mi jól tudjuk, hogy Szűz Mária, ha istenanya volt is, maradt továbbra is ember, «az Úrnak szolgáló leánya», de olyan ember, akinek «az Úr megtekintette alázatosságát, hogy attól kezdve boldognak hirdesse őt minden nemzedék».

IV. A Mária-tisztelet széppé teszi hitünket.

Ezek után már csak egész röviden említem meg a Mária-tisztelet negyedik áldását: A Mária-kultusz *valami csodásan kedves bájt, melegséget, poézist, bensőséget is kölcsönöz a mi hitünknek.*

Külön ki akarom emelni — Testvéreim !— hogy nem ezek a vonások teszik előttünk hitünket a legértékesebbé. Mi elfogadjuk s követjük hitünket nem azért, mert az szép és kedves, hanem mert helyes és igaz! Hogy a mi szent katolikus vallásunk az igaz vallás, ennek bizonyságát észbeli érvek megdönthetetlen rendszeréből merítjük: a mi hitünk «észszerű istentisztelet» (Róm. 12, 1.).

De ha ez így is van és ha valljuk is, hogy hitünk első és fő alapja az igazság, nem felejtjük el azt sem, hogy az embernek nemcsak igazságot kereső feje van, hanem szépet szerető szíve is, s ezért észbeli hitérveink mellé jogosan hívjuk segítségül istentiszteletünk bensőséges, érzelmes, meleg, poétikus és misztikus vonásait is. Ki nem érezte volna még azt a lelket eltöltő benső melegséget, amely a csendben, némán égő örökmécses fényéből, a lobogó oltárgyertyákból, a zúgó orgonából, az esti harangszó szavából felénk árad!

És hogy templomaink annyira kedvesek és vonzóak, hogy szertartásaink oly megindítóak és tanuságosak, hogy nálunk oly melegen s otthonosan érzik magukat sokszor a nem katolikusok is, ebben tetemes szerepe van a Mária-tiszteletnek.

Csak nézzétek akármelyik templomi képen a Szűz Anyát s karján a kis Jézust, — hát lehetne-e érthetőbben és kedvesebben bemutatni akár tudatlan kis gyermeknek, akár felnőtt tudós férfiúnak a világ Megváltóját? Nézzétek meg a fájdalmas Anya képét, amint ölében tartja Fiának kihült holttestét, — hát lehetne megrázóbban érzékeltetni a megváltás drámáját? Nézzétek azt a kis falusi leánykát, amint egy Üdvözlégy csendes elmondása közt lehelyezi vadvirágos kis csokrát az erdő szélén álló Mária-kép alá, — hát lehetne ennél tisztább, kedvesebb poézist találni a földön? És ha hallanók az «Üdvözlégy Máriák»-nak azt az ezernyi hangszínezetét, eget ostromló bizalmát, reszkető aggodalmát, kéztördelő könyörgését, amint a nap minden órájában s az órák minden percében ég felé szállnak azok a viharban vergődő matrózok, anyjuk betegágyánál imádkozó gyermekek, rohamra készülő katonák, jámbor búcsúsok és kísértéssel küzdő emberek millióinak ajkáról, — akkor látnók csak igazán, mennyi melegséget, bájt és bensőséget jelent vallásos életünk számára a Mária-tisztelet.

Megértjük tehát, hogy mikor *Dante* világhírű «Isteni Színjátéká»-nak harmadik részében, «A paradicsom»-ban, annak utolsó, 33. énekében legszebb dalába kezd, ezekkel az örökszép szavakkal fordul a Boldogságos Szűz felé:

«Ó szűz Anyánk, leánya ten Fiadnak,
teremtményeknél nagyobb és szerényebb,
ős célja az örök határozatnak:

természetünket a te tiszta lényed
megnemesíté, úgy, hogy a Teremtő
teremtménnyé lett benned, s szent erényed

méhedben felgyújtá a tisztelendő
szerelmet, melynek örök melegéből
a Béke s Virága volt kelendő.

Te déli láng a Szerctet egébül
vagy itt nekünk; és lenn az embereknek
élő forrás, melytől reményünk épül.

Úrnő, minden kegyek tőled erednek!
Aki nélküled vágyik szent malasztra,
szárny nélkül vágyik szállni az eretnek.

S nemcsak könyörgő lel nálad vígaszra:
jóságod gyakran azt a szenvedőnek
kérés előtt megadja, nem halasztva.

Jóság és nagyság benned egybenőnek
és irgalmasság, s ami csak erénye
lehet teremtett lénynek, földi nőnek.»

*

Kedves Testvéreim! Kr. u. 428-ban a konstantinápolyi püspököt Nestoriusnak hívták. Nagy, szent elődök után, egy Nazianzi Szent Gergely és egy Aranyszájú Szent János után jutott kezébe a hívek vezetése.

Egyszer azonban kitört belőle az addig jól leplezett eretneklélek és a templomban összegyűlt hívek nagy megbotránkozására ilyesmit kezdett prédikálni: «Ezentúl ne mondjuk azt, hogy Mária Isten anyja, nehogy az legyen a látszata, mintha ezt a szüzet istennővé akarnók tenni és hogy ne legyünk hasonlókká a pogányokhoz, akik anyákat adtak isteneiknek» (Nestor. serm. V. ap. Mercat. p. 30.).

Megrázó hatásuk lett ezeknek a színlelő szavaknak! A nép hangos tiltakozásban tört ki, papjaikkal együtt otthagyták a templomot és a tömeg botránkozva zúgott, hullámzott fel-alá az utcákon. A Máriát ért sérelemnek hamarosan híre ment és beleremegett az egész keresztény világ. Afrika, Ázsia, Európa püspökei emelik fel tiltakozó szavukat; Celestinus pápa zsinatra hívja össze Olaszország püspökeit és ezen kizárják Nestoriust az Egyházból. Ezután 431-ben egyetemes zsinatot hívnak egybe Efezusba — tavaly volt a zsinatnak 1500 éves fordulója — és annak híres bazilikájában, amely már akkor a Boldogságos Szűz tiszteletére volt szentelve, jönnek össze a pápai követ elnöklete alatt a világ minden tájáról a püspökök, hogy ítéletet mondjanak a konstantinápolyi püspök fölött, aki hozzá mert nyúlni Mária méltóságához.

Késő éjszakába nyúlt be a tanácskozás s az egész nép ott várta az eredményt a bazilika ajtaja előtt. Mikor aztán híre ment, hogy győzött Mária, egyetlen örömujjongásban tört ki az egész tömeg és fáklyás diadalmenetben kísérte haza lakásukra a püspököket . . . .

Nestorius már régen meghalt, de ma is vannak még kegyetlen kezek, amelyek szeretnék Mária homlokáról letördelni az istenanyai méltóság dicsfényét. Azért hát csendüljön föl mai beszédünk végén a mi ajkunkról is az az 1500 éves lángoló dicséret, amit az efezusi zsinaton Nestorius leg-

nagyobb ellenfele, a zsinat legfőbb szereplője, Szent Cyrillus, alexandriai patriarcha ott püspöktársai nevében a Szűz Anyáról mondott:

«Üdvözlégy, Anya és Szűz, az istenség eleven és halhatatlan temploma, világ kincse és fénye, szűzek ékessége, igaz hit támasza, minden egyház szilárd alapja! Te, aki Istent szültél és tiszta szíved alatt hordoztad, akit hely befogadni nem képes. Te, aki által a Szentháromságot dícsérik és imádják s aki által az egész világon tisztelik a szent keresztet. Te, aki által a bukott ember ismét visszajut a mennyei örökség jogaiba . . . Ki tud téged méltóképp dícsérni, ki fölötte vagy minden dícséretnek? Ó, szűzi termékenység! Ó, megfoghatatlan csoda! . . . Minden bölcseségünk, minden örömünk abban legyen, hogy az örökké Szűz Máriát dícsérve, a háromszemélyű Istent féljük és tiszteljük, mert övé a dicsőség mindörökön örökké.» — Amen.

XXX.

Mária és a nők.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Észak-Itália gyönyörű tavából, a Lago Maggioreből, mint kis földi paradicsom emelkedik ki az «Isola Bella», a «Szép Sziget». Valóban megérdemli nevét! Mikor tavasszal még hó és jég borítja a környező hegyeket és rajtuk még mozdulatlan a halott természet, az Isola Bellán már teljes szépségben virulnak a citrom- és narancsfák s illatoznak a virágok.

Testvéreim! Az erkölcsi tél jegével elborított emberiség közepén is így emelkedik magasba a Szeplőtelen Szűzanya, «mint liliom a tövisek közt» (Én. Én. 2, 2.), mint az egyetlen igazi «Szép Sziget», az emberiség háborgó tavának áldott «Isola Bellá»-ja, amelyről a tiszta hitnek éltető ereje és tiszta erkölcsöknek virágillata árad felénk.

Hogy mit jelent hitünk számára a Mária-tisztelet, mint biztosítja annak erejét, elevenségét, egységét és szépségét, erről szó volt a mult vasárnapi beszédemben. Ma és a jövő vasárnap azokra az erőkre akarok rámutatni, amelyek erkölcsi életünk számára forrásoznak a Mária-kultuszból. *Mit nyertek a nők Szűz Máriában?* — ez lesz a mi kérdésünk; és: *mit nyertek az anyák?* — ez a jövő vasárnapi.

Mai kérdésünkre úgy szeretném a választ megadni, hogy megvizsgálom ezt a hármas gondolatot: I. **Mi volt a nő Mária előtt?** II. **Mivé lehetne Mária által?** III. **Mivé lesz Mária nélkül?**

I. Mi volt a nő Szűz Mária előtt?

A) Csak az tudja értékelni mit jelent a Mária-tisztelet a nő számára, aki ismeri **azt a megalázó felfogást,** melyet a Krisztus előtti kor vallott a nőről és ismeri azt a lealázó helyzetet, amelyben a nők a kereszténység előtt éltek.

Mi volt a nő a kereszténység előtt? A férfiak rabszolgája. És hogy mit jelent a Szűzanya tisztelete a sötétség hatalmaival küzdő s a mindnyájunkban lappangó bestiával harcoló emberiség számára, ezt csak akkor tudjuk értékelni, ha magunk elé állítjuk annak a kornak erkölcsi süllyedését, amelyben először sugárzott föl az ember előtt a bűnök fölött győzedelmes Szűz Anya képe. Krisztus koráról tudjuk, hogy akkor az erkölcstelen élet hullámai az eget verdesték, hogy egy császár leánya beállott az utcai züllött leányok közé és hogy Heródes egy izgató érzéki tánc jutalmául Keresztelő Szent János fejét adta.

Szűz Mária előtt beteg volt a női nem, *beteg anélkül, hogy tudta volna!* Mert lehet valaki beteg, csúnya és szeplős anélkül, hogy ezt tudná, ha nincs mellette egy egészséges, szép és szeplőtelen lény, akihez mérni és hasonlítani tudná a maga nyavalyáit. Máriában azonban fölragyogott előttünk egy eszményi kép, amely figyelmeztet mindenkit, hogy beteg vagy, csúnya és szeplős, amíg nem igyekszel hasonlóvá lenni ehhez az egészen egészséges, ehhez a páratlanul szép, ehhez a szeplőtelen Szűz Anyához.

B) **A kereszténység Szűz Máriában fölmagasztalta a nőt** s oly piedesztálra emelte, aminőről sem előtte, sem azóta a nő nem is álmodhatott. És amint a Mária-tisztelet terjedt, ép úgy terjedt ez az egészen más felfogás is a nőről. Aki kereszténnyé lett és Máriát tisztelte, az megilletődött tisztelettel tekintett ezentúl az ő neméhez tartozó minden nőre is. Mert a Mária-tisztelet míg egyrészt a nőkben emelte az önbecsülést és a saját nemük valóban értékes vonásainak értékelését, másrészt a férfiakban is egész sajátságos, valami bájosan finom, hamvas, új tiszteletformát keltett a nőkkel szemben, a keresztény lovagias gondolkodásnak azt a szépségét, amelyet még nem ismertek a Krisztus előtti legműveltebb népek sem, s amelyet már — sajnos — megint alig ismer a Krisztustól eltávolodott mai nemzedék.

Testvéreim, leányok, asszonyok! Gondolkoztatok ti már valaha, mennyit köszöntök ti ennek az áldott Szűznek, az Istenanyának! Hogy amióta az angyal ajkáról elszállott az első Ave Mária, azóta minden nő homlokát láthatatlan korona koszorúzza! És hogy amikor elhangzott az első Ave Mária, abban a percben roppant szét a női rabszolgaság bilincse! Hiszen ki merné megalázni az Isten anyjának nővéreit?

Csöppet sem túloz tehát *Dante*, amikor a Paradicsom 23.

énekében Máriát a Krisztus napjától bimbózott rózsának nevezi és így énekli:

«Mért hogy szemeddel arcomon fonódsz csak?
miért nem nézed a sok szép virágot,
amelyek Krisztus napjától bimbóznak?

Itt van a rózsa, melyben amaz áldott
ige testté lőn; s liljomok, amelyek
illata vitte jóra a világot!
— — — — — — — — — — — — —
S mint gyermek nyujtja karját, hogy repessen
a mama felé, kinek szívta mellét:
kifelé áradt lelkükkel tüzesen

repestek a fények, hogy fölemeljék
lángjukat Máriához: így mutatta
mindannyi hozzá-vonzó nagy szerelmét.»

Nézzük tehát most már közelebbről a másik kérdést:

II. Mivé lehet a nő Szűz Mária által?

A) Barangoljuk keresztül-kasul az irodalom s történelem birodalmát, vizsgáljuk végig a legtiszteletreméltóbb női életeket, van-e egyetlen egy is, akinek alakjából **az erő, biztatás, életkedv, bátorítás, vigasztalás oly szakadatlan Golf-árama áradna, mint a Boldogságos Szűz eszményi alakjából?** Ha naiv kis szolgáló leánykák néznek reá, ott áll előttük az «Úr szolgáló leánya»; ha királynők emelik rá szemüket, reájuk tekint a «mennynek királyné asszonya»; ha szenvedő lelkek keresnek vigaszt, «a hétfájdalmú Szűz» vigasztalja őket; és ha bűnnel küzködő lelkek emelik hozzá karjukat, megragadja azt a «Szeplőtelen Szűz».

a) Amit Vénusz rontott az emberiségen, más nem tudta helyrehozni, csak Mária. Amióta a Mária-képek ott díszelegnek minden valamire való keresztény család szentélyében, annak legbensejében, azóta tudja az emberiség tisztelni *a házasság előtt a teljes érintetlen szűzességet*, a házasságban pedig az Isten fönséges gondolatát: *a szülői méltóságot*, s az Isten fönséges ajándékát: *a gyermeket*.

Ahány Mária-kép van a világon, mindmegannyi erősítés s buzdítás a legnagyobb erkölcsi eszmények felé. És itt elsősorban ne arra gondoljunk, hogy világhírű hadvezérek rózsafüzért viseltek kardjuk markolatán és hogy hősi magyar

elődeink Mária=zászlóval rohantak a török ellen. Nem ez a legfőbb! A törökökön aratott győzelmeknél százszorta többre kell tartanunk azoknak a nem látható lelki győzelmeknek milliárdjait, amiket Mária segítségével annyian arattak az ember ős ellenségei, a bűnbe húzó ösztönök fölött.

b) Mert *a tiszta Szűz Máriát méltóképpen csak tiszta lélekkel lehet tisztelni és az Istenanyának nyomaiban méltóképpen csak istenes élettel lehet járni!*

Nagyszerűen fejezi ki ezt a gondolatot egy régi legenda. Az egyik spanyol kolostor oltárán sajátságos Mária=szobor áll: mind a két keze le van törve. Valaha ép volt a szobor, s háborus viharokban csonkították meg; és míg az ép szobor előtt sok=sok imameghallgatás történt, most, a csonka szobornál nem történnek többé csodák, nincs többé keze a Madonnának, hogy Isten előtt az emberekért könyörögve emelje azt fel.

De azt mondja a legenda, hogy ha akadna olyan ember, aki a szobor elé térdelve így imádkoznék: «Szűz Anyám, itt vannak az én kezeim, ezek oly tiszták, oly szelídek, olyan szeplőtelenek, hogy föl merem ajánlani a te kezeid helyett. . .» ha akadna olyan ember, aki így merne imádkozni, akkor a szent helyen újra történnének csodák.

Testvéreim, nem érzitek ki a legenda mély szimbolumát? Bűnét szerető lélek s bűnös kéz hiába tiszteli Máriát! Előbb le kell mosnunk a bánat könnyeivel minden szennyet, ami hozzánk tapad, s csak aztán szabad fölnéznünk Máriának örökké tiszta, bűnt nem ismerő arcára!

Igen, mert Szűz Mária egész alakja egy szakadatlan apotheozisa az anyag fölött győzedelmeskedő szellemnek, — és ki nem látná be, mily szüksége van erre az anyagba belemerült és abban fuldokló mai emberiségnek? Egész szókincsünk s beszédmódunk a földhöz alakult már, csak gazdasági ideológiákban tudjuk magunkat kifejezni s egész gondolkodásunk, tervezgetésünk s munkánk birodalmából hiányzik valami, amit nehéz konkrét szavakkal meghatározni: hiányzik a magasságok felé néző lélek, az anyag határain túltekintő szem, a földi lehetőségekkel be nem érő szárnyalás.

B) És amikor a Mária=tisztelet erkölcserősítő hatásairól beszélünk, csak egész természetes, hogy önként fordulnak gondolataink a **Virgo Immaculatanak, a Szeplőtelen Szűz Anyának** *lelki tisztaságot erősítő s védő alakja felé.*

a) Mindnyájan ismeritek a Rókus=kórház előtt álló szép

Mária-szobrot, rajta a felírással: «Tota pulchra es, Maria»... «Egészen szép vagy, Mária, és eredeti bűn nincs benned!»

Eredeti bűn nincs benned! — ezt jelenti az «immaculata», a szeplőtelen fogantatás hite. De ezt a kifejezést: «Szeplőtelen Szűz», valamiképpen még másra is ért ük. Értjük Máriának teljesen tiszta életére, értjük erkölcsi, *lelki tisztaságára*. És ha valaha kellett, hát most kell az emberek elé állítani a *lelki tisztaság fönséges és fölemelő ideálját*, most, amikor ebben a kérdésben fejetetején áll a világ erkölcsi felfogása.

A kereszténységnek van ebben a kérdésben egy gyönyörű jelszava: «*Tisztán az oltárig, híven a sírig*»; föltétlenül tiszta, önmegtartóztató élet a menyegzős oltárig, és házassági hűség a sírig.

Ez az ideál — de, jaj, meg lehet-e ezt még ma is tartani? Ma, a mai rettenetes erkölcsi dekadenciában?

Azt mondja erre valaki: «Régen sem voltak jobbak az emberek!»

Igen, régen is voltak rosszak és voltak jók; és nem mondom (mert túlzás volna), hogy azokban az ú. n. «régi jó időkben» mindenki jó volt. De tudjátok, mi a mult és a jelen közt az óriási különbség? Akkor a bűnt *bűnnek* tartották, amivel sötét oduba kell szégyenkezve bujni. Ma? Ma az emberek kimagyarázzák az erkölcsi bukást, mentegetik, sőt hencegnek, kérkednek vele! Ma a bűn előjön rejtekhelyéből, s arcátlanul végzi kerítő munkáját! Igen, a régiek közt is voltak bűnösök, de akkor legalább azokat így is nevezték! De mi van ma? Mi megy végbe körülöttünk ma? Még csak nevét sem akarom megemlíteni annak a rettenetes bűnnek, amely mint kaszáló halál vágja rendre a rémes sorokat ifjúságunk és felnőtteink lelkében — és már meg sem ütközünk rajta! Nevét sem akarom említeni annak a borzalmas erkölcsi epidémiának, amelynek pusztító mérgét leheli a mai ember felé mozi, plakát, színház, kirakat, orfeum, kabaré, képek, könyvek, hogy átkos lehelete vért rontson, velőt emésszen, gerincet roppantson, arcot sápaszszon, piros színt fagyasszon, vallást, erkölcsöt, lendületet, hazát, jövőt tegyen tönkre.

Ki tud itt segíteni, Testvéreim! Ki tud az árnak nekifeszülni? Ki tud kezet nyujtani a fuldoklónak? Ki más, mint az örökké szeplőtelen Szent Szűz, a Virgo Immaculata! Nézzetek csak egy Murillo: Madonna-képet; ezt a — szinte úgy mondanám — színekkel való imádkozást! Nézzétek, mily szép rajta a szeplőtelenül fogantatott Szűz! Körülötte

angyalok lebegnek s csodálják szépségét. De a Szűz nem néz reánk, nem néz az angyalokra sem, hanem föl, föl, ahonnan minden fény árad, mely őt körülömli. Abban a megközelíthetetlen fényözönben Isten, az örök tisztaság lakozik, s Mária ennek az örök tisztaságnak legtökéletesebb földi megvalósítója. S mialatt e képet nézzük, a mi szemünk is emelkedik Máriáról fel, fel, a «világosság Atyjához», a tisztaság örök forrásához.

b) És csak most értjük meg igazán, *mit hirdet nekünk a napsugárba öltözött s 12 csillaggal koszorúzott Szeplőtelen Szűz Anya. Hirdeti az igazi nagyság útját!* Nem azt, amit a világ hirdet. Mert annak is van külön evangéliuma és külön Credója. Annak evangéliuma így szól: Legyetek, mint az Isten, mindentudók és mindenhatók s helyezzétek trónotokat az ég fölé! A Credója pedig így szól: Hiszek, de csakis önmagamban!

De ime, most fölhangzik az Immaculata evangéliuma és Credója: Ember, hát nagy akarsz lenni? Hiszen ez egész természetes, hiszen minden emberben dolgozik ez az ősi vágy! Csak az a kérdés: Beéred-e a látszattal, vagy a valóságra szomjazol-e? Lázadással akarsz-e naggyá lenni, vagy engedelmességgel? Gőggel-e, vagy kegyelemmel? Ember akarsz-e lenni, vagy keresztény is? Ember az, akinek testében lélek lakik; keresztény pedig az, akinek lelkében Isten lakik. Az a test, amelyben nem lakik lélek, nem élő ember, hanem bomlásnak indult holttest; s az a lélek, amelyben nem lakik Isten, nem élő keresztény, nem isteni lélek.

Már pedig az Isten Fia — mondja Szent Ágoston — azért lett emberré, hogy az ember istenivé legyen. És ez a kereszténység legmélyebb értéke és erre tanít az Immaculata képe, mikor a sárból-porból és tragikus hajlamokból álló embert isteni magasságok felé biztatja. «Mindazoknak, kik befogadták (Krisztust), hatalmat ada, hogy Isten gyermekeivé legyenek, azoknak, kik hisznek az ő nevében» (Ján. 1, 12.). És ha a kereszténység az egész földet paradicsommá változtatná, ha megszüntetne minden bajt, szenvedést, nyomort és halált, mindemellett is csak csengő érc és pengő cimbalom maradna, ha ezt az egy, csodás, szent változást nem tudná előidézni, hogy az esendő, halandó, bukdácsoló embereket Istenhez emeli, «részeseivé teszi az isteni természetnek» (Pét. II. 1, 4.).

És hogy ennek valóságát elhihessük, hogy ennek lehetőségéről meggyőződhessünk, csak rá kell tekintenünk az

Immaculata képére, aki maga is csupán véges földi teremtmény volt, aki *azonban teljesen az Istenből élt, az Istenben élt és az Istenért élt.* Nézzétek, mint hullámzik lelkében a természetfölötti élet óceánja! Nézzétek, mily győzhetetlenné acélozta lelkét az Istenbe kapcsolódás ereje! Nézzétek, mily fényárba borítja arcát az Istenközelség melegsége! Üdvözlégy, malaszttal teljes! Üdvözlégy, Istennel teljes! Üdvözlégy, kinek koronája a csillagok, kinek ruhája a nap és kinek lábai alatt fekszik a hold!

Nem érzitek, Testvérek, hogy ezt a bűnös, vergődő és halódó világot azok az emberek fogják megmenteni és Isten büntető haragját azok terelik el róla, akik ennek az Immaculatának gyermekei. Annak a Boldogságos Szűznek, aki malaszttal teljes, aki tisztasággal teljes, aki szentséggel teljes, aki Istennel teljes.

A VI. sz.-ból érdekes orosz Mária-kép maradt reánk: Mária sugártengerben áll rajta, a keble közepén pedig, a szíve helyén Jézus látható, mint a nap, mint egy sugárzó ostya. Mily nagyszerű szimbólum! Mintha Máriának nem is lett volna emberi szíve, hanem szíve helyét Jézus foglalta el, ő élt ott s így Mária eleven monstrancia, élő tabernákulum volt. Kívül Mária — belül Jézus! Kívül ember — belül Jézus! Kívül napszámos, inas, kis diák, munkás, bíró, tanár, mérnök, varrónő, háziasszony, — belül Jézus! *Ez az Immaculata-kép végső tanusága!*

És valóban, ki tudná megszámolni az ifjak és felnőttek, kicsinyek és nagyok millióit és százmillióit, akiket a tomboló kísértések közt is sértetlenül megőrzött a Mária-tisztelet, a tiszta Szűz eszményi képe!

III. Mivé lesz a nő Szűz Mária nélkül?

De ha ez így van, akkor senki előtt sem lehet kétséges, hogy mit felelünk a beszédem elején fölvetett harmadik kérdésre. Nem lehet kétséges, hogy a Mária-tisztelet hanyatlásával mily erkölcsi erőforrások indulnának száradásnak s a Mária-tisztelet vesztével mivé lenne megint a nő.

A Mária-tisztelet u. i. nemcsak poézis, nemcsak lelki felüdülés, hanem **egyenesen nélkülözhetetlen erőforrás is.**

Minél megdöbbentőbben kezd hasonlítani korunk erkölcsi féktelensége az ókori pogányság erkölcstelenségéhez, annál fájdalmasabban, annál vágyakozóbban, annál biza-

kodóbban kell tekintenünk Szűz Anyánkra, amint az alantas ösztönök hullámzó árja közt érintetlen magasságban állva hív, bátorít, bíztat és segít a tisztább, az egészségesebb, a boldogabb élet felé. Mert tudjátok, mi a legnagyobb hiánya a mai világnak? Az, hogy hiányzanak közülünk a Mária=típusú nők; *hiányzanak közülünk azok a nők, akiket az angyal üdvözölhetne!* Mikor jönnek szembe veletek az utcán hölgyek, akiknek festett arcáról lerí a feslett élet; nők, akikről azt sem tudjátok, fiúk=e vagy leányok; nők, akik a legszélsőségesebb divat merészségeivel és minden korlátot széttörő szabados viselkedésükkel hirdetik lelkük tartalmatlanságát, hát nem villan=e fel ilyenkor agyatokban: *Ime, hová tart a női nem a Boldogságos Szűz nélkül!*

Melyik komoly ember ajkát nem hagyta még el a kiáltás: Rettenetes időket élünk! Nincs becsület, nincs erkölcs, nincs tisztesség! A nőről, az erkölcsi tisztaságról, az anyáról, a gyermekről micsoda förtelmes vélemények terjednek könyvekben, cikkekben, színdarabokban, társaságokban! Tánclokálok ... szépségversenyek ... ruhátlanságok ... strandok ... pajtás=házasságok ... próbaházasság ... weekend házasság ... mindenütt a rothadás s halál lehelete! ...

Ki segít itt? Ki tud még itt segíteni?

Bizony, minél jobban megismeri az ember az életet s annak tátongó erkölcsi szakadékait, annál jobban megérzi, mennyire rászorul Szűz Mária erkölcsi magaslatainak vonzó erejére.

Egy idősebb munkás ezt mondta egyszer: «A mi környékünkön az egyetlen tisztességes asszony a Szűz Mária». Hát az ilyen mondatból nem az emberiség temetésének «Circumdederunt»=ja zokog=e föl?

«*Tisztességes asszony!*» *Hát képzelhető emberies élet tisztességes asszonyok nélkül?* Abban a társadalomban, amelyben a nő elveszti tisztességét, s elveszti szemérmetes tartózkodását s nemesebb énjének becsülését, ott a férfiúból is kihal a nő becsülése s ezzel győz a fékezetlen állatiasság.

«*Tisztességes asszony!*» A tisztességes asszonnyal áll vagy bukik az emberi élet! Ha a férfinak tetszik a nő, az természet, natura; ha azonban tetszik a Máriás=nő, a Máriás=lelkű nő, az már a természetnél több: az már kultúra. Ez a kultúra védi a naturát is; s ahol ez a kultúra veszendőbe megy, ahol a nő elveszti a finom, szemérmetes gondolkodást önmagával szemben, s a férfi elveszti az ideális föltekintést a nővel szemben, annak a társadalomnak már ássák a sírját. Ilyen

megásott sírt talált a kereszténység az ókorban. S hogy a sír széléről életre erősítette az emberiséget, csak azzal érte el, hogy a Szűzanya ideáljával sikerült gondolkodásukat magasba emelni.

Nem áldott öröm=e, hogy van Mária=kultuszunk? Hogy vannak még nők — hála Istennek: bőven! — akik nemcsak nyakukban hordják a Mária=érmet, hanem igyekeznek követni is Mária tiszta lelkének szárnyalását. Hogy vannak még asszonyok — hála Istennek: bőven! —, akik a kis Jézus szeméből ott Mária karján kiérzik, hogy családnak nem szabad lennie gyermek nélkül.

Hát volna=e még most is valaki, aki nem értené meg, mily áldás az emberi kultúrára az érintetlen női magasztosságnak Mária=tiszteletben kivirágzó kultusza! «Kultúra» annyit jelent, mint «vad erők lefékezése». Ám ha ennyit jelent, akkor bátran állíthatjuk, hogy a nagy természet fékezetlen erőit lefogó technikai találmányok mind együttesen sem jelentenek annyi értéket az igazi emberi kultúrának, mint amennyit jelent a «Virgo Immaculata» tisztelete a saját ösztöneinek irdatlan őserdejében útat kereső emberiség számára.

*

Kedves Testvéreim! A Mária=tisztelet erkölcsi áldásairól beszéltem, és a jövő vasárnap még mindig erről fogok beszélni, mert a Szűzanya kultuszából kiáradó fölemelő erőre talán soha jobban rá nem szorult az emberiség, mint napjainkban.

Minél erősebben támad az erkölcsi nihilizmus szelleme, emeljük tekintetünket annál vágyakozóbb bizalommal a malaszttal teljes Szűz Mária felé; és minél szorongatottabbnak érezzük magunkat a világ romlottsága közt, küldjük Feléje kérő imánkat annál melegebb könyörgéssel!

Boldogságos Szűz Anyánk, könyörögj érettünk! Azt mondjuk, hogy keresztény országban élünk, — de ó, Szűz Anyánk, meg ne vess minket azokért a léha plakátokért, képekért, könyvekért, filmekért, színdarabokért, amik szerte mindenfelé reánk vigyorognak s fröcskölik a sarat mindnyájunk lelkére!

Ott áll szobrod a Rákóczi=úton a Rókus=kórház előtt s rajta a fölírás: «Egészen szép vagy, ó Mária!» — de körülötted, végig az utcán, meg a többi sok utcán valósággal erővel fogják fiainkat a bűnnek, a piszoknak, az elzüllésnek!

Ó, Immaculata, meg ne utálj minket, hogy mindezt szó nélkül tűrjük!

Ó, Immaculata, meg ne hallgasd azokat a sikamlós vicceket, tréfákat, társalgásokat, amiket ma diadalmasan le lehet adni a legjobb társaságokban is, — meg ne hallgasd, mert megutálsz minket!

Ó, Immaculata, ne nézd, hogy a körútakon 15—16 éves kamaszok, fiúk és leányok mit visznek végbe, — ne nézd, mert megutálsz minket!

Ó, Immaculata, erősíts minket, hogy nemes daccal tudjunk szembeszállani minden piszkos beszéddel, tréfával, szóval, hogy bátrak legyenek ne csak — mint eddig — az erkölcs lemosolygói, hanem a lelki tisztaság hűséges hívei is; bátrak és szót merjenek emelni!

Ó, Immaculata, segíts meg, hogy legyenek fiaink, kiknek szeme mögül a tiszta lélek lángolása izzik! Segíts meg, hogy legyenek leányaink, akik becsülik a magaslatot, hová te állítottad őket! Segíts meg, hogy mi, a te hűséges gyermekeid, mint magasba emelkedő «Isola Bella», «Szép Sziget» árasszuk magunkból a fertőnek körülöttünk tomboló vad orkánjai között is az erkölcsi tisztaság túlvilági szépségeit! . . .

Ó, szeplő nélkül fogantatott Boldogságos Szűz Mária, könyörögj érettünk, kik Hozzád menekszünk! Ámen.

XXXI.

Mária és az anyák.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Krisztus előtt 491-ben egy napon megdöbbentő hír kezdett terjedni Róma lakói között, s amerre ment a hír, a vér megfagyott az emberek erében! A hír arról beszélt, hogy Róma városának legbüszkébb patriciusa, Coriolanus, akit a nép száműzetéssel sujtott, vak bosszújában átment a rómaiak esküdt ellenségei, a volszkok közé és most mindent feldúlva, mindent felégetve, lihegő bosszúval közeledik élükön Róma ellen.

A hír valónak bizonyult . . . Coriolanus már ott állott az ellenség élén Róma kapui előtt. A megrémült város legelőkelőbb patriciusai álltak össze küldöttségbe, hogy vérigsértett egykori társukat megengeszteljék. De hasztalan: a táborba be sem engedték őket. Erre kivonult egy második küldöttség, a római papság: ez is eredménytelenül.

Végre is a megrémült lakosság Coriolanus öreg édesanyját kérte meg, menne ki fiához s engesztelje meg őt. És — Testvéreim! — amit nem bírt elérni sem a patriciusok ékesszólása, sem a papság könyörgése, azt elérte Veturia, Coriolanus édesanyja, akinek megrázó könyörgésére az áruló fiú magábaszállott és visszavezette az ellenséget Róma falai alól . . .

A pogány fiú vak gyűlöletét szelídre engesztelte egy törékeny asszonynak erőtlen hangja, mert ez a hang — az édesanya hangja volt! És ha meghatott szívvel olvassuk lépten-nyomon, sőt magunk is tapasztaljuk, hogy az isteni Gondviselés akaratából a halkszavú édesanyák hangja mily áldott erőt sugárzott ki mindig és sugároz ki ma is szerte a világba, akkor senki se csodálkozzék rajtunk, keresztény katolikusokon, hogy büszke öntudattal s meleg gyöngédséggel tekintünk Máriára, az Isten anyjára, mint mindnyájunk édesanyjára attól a perctől kezdve, amelyben a

keresztfán haldokló szent Fia neki adott minket s nekünk adta őt!

Testvéreim! Akik végighallgattátok utóbbi négy beszédemet, amely Szűz Máriáról szólt, s hallani fogjátok róla a még hátralevő öt beszédet, ti fogjátok érteni, mit jelent a mi hitünknek a Mária-kultusz, és mit jelent erkölcsi életünknek a mi küzdő, szomorú, reménykedő, el-eleső lelkünknek az a szent tudat, hogy az érzéki ösztönökkel viselt minden harcunkban mellettünk áll a Mater Immaculata, a Szeplőtelen Szűz Anya, minden fájdalmunkat enyhíti a Mater Dolorosa, a Fájdalmas Anya, és minden reményünket élteti a Mater Gloriosa, a Dicsőséges Anya!

Ma ismét újabb oldaláról fogjuk vizsgálni a Mária kultuszt: Nézzük Szűz Máriát, mint édesanyát! Két csoportba foglalnám össze mai gondolataimat: **I. Mit ad mindnyájunknak Mária anyai méltósága, de II. mit ad különösen az anyáknak.**

I. Mit ad Mária anyai méltósága mindnyájunknak?

A) Aki végiggondolja *azt* **a szerepet, ami az édesanyáknak jut az emberiség történetében,** az nemcsak hogy meg nem ütődik a Szűz Anya szerepén, amelyet ő szent vallásunkban játszik, hanem inkább egész természetesnek, jogosnak, szépnek és szükségesnek fogja azt tartani.

a) Mily nehéz annak a családnak sorsa, ahol meghalt az édesanya! Az apa megkeresheti a kenyeret a gyermekeknek, de nincs anya, aki meleg szívvel s kegyeletes érzékkel vezesse a gyermekek nevelését. Anyára sokkal tovább van szükségük a gyermekeknek, mint apára.

De ez az elemi szükségérzet mutatkozik nemcsak a családi, hanem a vallási életközösség terén is s az Úr Jézus erről akart gondoskodni, mikor Máriában közös mennyei anyát adott híveinek. Közé és közénk mintegy összekötő kapocs gyanánt azért állította a Szűz Anyát, hogy mint az egyes családokban az édesanya, úgy az ő nagy, titokzatos családjában, az ő Egyházában Mária anyai szíve és anyai szeretete legyen összekötő kapocs.

Szűz Mária hivatása tehát nem merült ki abban, hogy az Igének testet adott. A kereszten végrendelkező Krisztus akarata szerint az ő örökös, gondviselésszerű küldetése, az

ő anyai hivatása tovább is tart . . . tart, amíg csak keresztények lesznek a földön. És mint az édesanya neveli, védi, tanítja kis gyermekét, úgy nevel, véd és tanít minket is Mária. Mikor a kis Jézust simogatja, tudjuk, minket simogat; mikor a kis Jézust védi, tudjuk, minket véd. Ez nem jámbor elgondolás, ez szent örökség. Örökségünk Krisztustól, akit a keresztfa elszakított Mária anyai keze alól, de aki maga helyett minket hagyott ott, mikor Szent Jánosra tekintve így szólt Máriához: «Ime, a te fiad.» Jánoshoz pedig és benne mindnyájunkhoz: «Fiú, íme a te anyád!»

Ó, kellett nekünk valaki, aki ember, mint mi, húsból-vérből való, mint mi, — de aki mégis több, magasabb, jobb, tisztább, szentebb, mint mi: a Szent Szűz kellett! Egy ember, akinek lelke nem naptól kiégett sziklás hegyoldal, mint a mienk, hanem dús virágos kert; aki nem sötét odú, hanem ragyogó csillagfény; aki nem lápos mocsár, hanem kristályos forrás; akinek élete nem cikk-cakkos, kanyargós, tévelygő vergődés, hanem az Isten felé nyíl-egyenesen futó út s aki szelíd mosolyával int biztatva felénk: Emberek, testvéreim, nézzétek, mily szédületes magasba emeli az Úr az alázatosakat, nézzétek, mily csodás szépséget áraszt azokra, akik Neki átadják magukat!

Erről az egészen tiszta, makula nélkül való anyáról azt olvassuk, hogy elment kis gyermekével a jeruzsálemi templomba s alávetette magát a tisztulási szertartásoknak. Mily páratlan prédikáció Máriának ez a szótalan gesztusa! Emberek, testvérek, mily abszolút tisztaság lehet az Isten, mennyire megvárja tőlünk a magasba emelkedés állandó, hűséges erőfeszítéseit, ha még az a szent Szűz sem érezte magát előtte elég tisztának, akinek pedig homlokán az érintetlenség koronája sugárzott, akinek hajába liliomkoszorú volt fonva s akinek szeméből az istenanyaság méltósága ragyogott! Ó, mint emel, húz, vonz ennek a Szent Szűznek követése fölfelé, mint nem hagy nyugtot, nem hagy fáradtan megállani a vér, a test, az alacsony ösztönök lapályain, hanem reám szól: Előre! Fölfelé! Magasabbra!

Ime, mit ad nekünk az a tudat, hogy Mária a mi mennyei anyánk!

b) Közismert dolog, hogy a család addig él, amíg él *az anya, a család központja.* Lehet, hogy a gyermekek már rég felnőttek, maguk is házasok, de míg él az édesanya, összetart a család. S ha meghalt az anya, a gyermekek már ritkábban látják egymást, alig-alig találkoznak, mindegyik

megy a maga külön útján, mert kihullott az összekötő központ, meghalt az anya.

De ez a jelenség mutatkozik nemcsak a kis emberi családoknál, hanem a vallási közösség nagy családainál is. Nem látjuk-e, mint hullanak szét darabokra, mint távolodnak egymástól egyre messzebbre azok a vallási alakulatok, amelyek Krisztus követőinek hiszik ugyan magukat, de amelyek közt meghalt az anya, elveszett a Mária-tisztelet! Mily hálás vagyok az Istennek, hogy engem oly vallásban engedett születni, ahol Isten az atyánk, Krisztus a testvérünk, és Szűz Mária a mi mennyei anyánk, aki szeretettel tartja össze a földön az Isten családjának tagjait! Hálás vagyok, hogy oly vallásban születtem, ahol cseng a Mária-ének, reám mosolyog a Mária-kép és felfrissit a Mária-ünnep!

B) De íme, itt már egy újabb gondolatra is rábukkantunk, hogy mit is ad nekünk, mit ad a mi vallásunknak a mi mennyei Anyánk tisztelete. A Mária-tisztelet u. i. mást is megmagyaráz nekem. Megmagyarázza a mi vallási kultuszunknak, **a mi szertartásainknak s templomainknak azt a letagadhatatlan vonzó erejét,** amelynek hatása alól még más vallású testvéreink sem tudják magukat kivonni. Hiszen csak meg kellene kérdezni egy májusi litánia zsúfolt templomában, hogy ki milyen vallású és csodálkozva látnók, mily sokan jönnek a Szűz Anyát tisztelni hozzánk olyanok, akik a maguk vallásában ezt meg nem tehetik.

És ez egészen érthető, egészen emberi dolog. Ismét csak ezt mondom: Nézzük meg azt a családot, ahol az anya korán meghalt; adjon az édesapa mégoly gondos nevelést is a kis árváknak, azoknak későbbi lelki alakulásán mégis meg fog látszani, hogy kiskorukban nem volt anyjuk. Az érzelmi életnek bizonyos hiánya, bizonyos hidegsége mutatkozik rajtuk. Viszont pedig hallgassátok csak meg, mit írt hozzám néhány nappal ezelőtt az egyik hallgatóm, az élet kemény harcát vívó férfiú.

«Az élet sokat dobott engem mindenfelé! Elvitt tőlem apát, anyát, testvért, mind ott vannak az örök hazában! Tizennégyéves koromtól fogva árva vagyok s nélkülözöm a földi anya szeretetét! S még sem vagyok árva, — legalább is sohasem éreztem magamat annak, mert már kicsi gyermekkoromban rajongva csüngtem mindig a Boldogságos Szűzön, és bátran elmondhatom, hogy mindig éreztem az ő nagy-nagy anyai szeretetét, éreztem simogató cirógatásait, melyekkel a gond-bánat redőit homlo-

komról levette! A Szűzanya kísért eddig az utamon! Anyám helyett mindig mellettem állott, tehát nem volt okom soha panaszra, soha arra, hogy nélkülözöm az anyai szeretetet! Biztos kezekben éreztem magamat a jó Szűz anyakarjai között és nem is csalódtam soha, mert minden bajomban, szenvedésemben, fájdalmamban ott állt mellettem s nem hagyott egyedül engem.»

Ismétlem, Testvéreim: ezek az élet harcában álló férfiúnak szavai! Nos, ha a családi tűzhelyre az édesanyai szív visz meleget, akkor a vallás sem nélkülözheti az anyai szív melegségét. Ezért oly nagy vonzó erő mennyei Anyánk tisztelete.

«Te csak Krisztust akarod tisztelni és Máriával nem akarsz törődni»? Hiába, nem sikerül. Be kell csukni a szemedet, és még mindig nem sikerül.

Imádni akarod az isteni Kisdedet, a kedves kis Jézuskát? Emeld föl hozzá szemedet és mit látsz? A Szűz Anya tartja a keblén!

Imáiddal akarod követni az Egyiptomba menekülő kis Jézus könnyes utait? Emeld föl hozzá szemedet, és mit látsz? A Szűz Anya gondjai éltetik őt!

Megrendült lélekkel akarsz elbeszélgetni a kereszten függő Krisztussal? Emeld föl hozzá szemedet, s kit látsz a kereszt alatt? Jézus anyját!

Csókolni akarod a meghalt Krisztusnak értünk vérző szent sebeit? Hol találod meg holttestét? A Szűz Anya térdén!

Ó, mily örömünk az nekünk, hogy Isten kegyelmeit nem az égboltozatra helyezte, mint a csillagokat, — hiszen onnan nem bírnók lehozni; nem a tenger mélyére helyezte, mint a gyöngyöt — hiszen onnan nem bírnók felhozni; hanem az ő édesanyjának, Máriának tágranyitott anyai kezébe helyezte, ahonnan bőven ömlik az ő tisztelőire az isteni kegyelmek forrása! (Faulhaber.)

II. Mit ad Mária anyai méltósága a földi anyáknak?

De ha Szűz Mária anyai szívénél minden hívő lélek fölmelegedhetik is, mégis az Istenanya arcáról legtöbb bátorítást, szent szívéből legtöbb erősítést az édesanyák kapnak.

Ez tehát ma a második kérdésünk: Mit ad az Istenanya a földi anyáknak?

Válaszunk ez az egyszerű, de annál súlyosabb, valósággal az emberiség egész sorsát eldöntő mondat: *Az Istenanya tisztelete az anyai méltóság tiszteletét őrzi és erősíti.*

És hogy ez mily áldás reánk és hogy mit jelent az egész emberiségre nézve, azt csak akkor tudjuk teljes egészében értékelni, ha egyrészt ismerjük *azt a feladatot, amit az emberiség életében Isten rendeléséből az anyák betöltenek,* és ha másrészt ismerjük *azt a cinikus felfogást, amelyet ma az anyai méltóságról oly sokan hirdetnek.*

A) **A nő, mint édesanya!** A Teremtő Istennek csodálatos, szent akarata az első férfi mellé az első nőt állította és házasságukat megáldva, így szólt hozzájuk: «Szaporodjatok, sokasodjatok, s töltsétek be a földet s hajtsátok uralmatok alá.» (Móz. I. 1, 28.) Így szólt Isten az első emberpárhoz, és azóta az isteni parancs óta a nő legszebb feladata s legnagyobb méltósága vagy a zárdai templom szentélyében magát teljesen az Isten szolgálatára szentelni, vagy a családi otthon szentélyében édesanyának lenni.

A nő akkor éri el földi életének teljét, csúcspontját, ha édesanyává lett. Azzal, hogy a nő anyává lesz, azzal és csakis azzal mutatja meg, hogy a világ nem nélkülözheti a nőket. Minden mást nélkülözhetünk belőlük, — ezt az egyet nem. A világ megélne akkor is, ha a nők nem tudnának többé olyan jól főzni, mosni, varrni és háztartást vezetni; a világ megélne akkor is, ha nem tudnának oly szellemesen társalogni, könnyedén táncolni és gondtalanul mosolyogni; *de a világ nem tudna meglenni, ha ők nem tudnának többé anyákká lenni.* A nő az ő legszebb értékeit mint anya tudja megmutatni és ezért egy asszonynak valódi értékét nem jogtalanul mérjük gyermekei szerint és azoknak fegyelmezett, jólneveltsége szerint.

B) De ha ez így van — Kedves Testvéreim! —, ha igaz az, hogy az ember nem lehet egészséges, ha rossz a szíve, már pedig az emberiség szíve a család, a család szíve pedig az anya, — ha ez így van, akkor meg kell döbbennünk, hogy a mai emberiség közt, főleg a most növekvő ifjúság közt *mily léha és megalázó felfogás uralkodik a legszebb feladatról, amit Isten az embernek adott:* **az anyai méltóságról!** Elhül az emberben a vér, ahogy erről a kérdésről a mai regényekben, a mai színdarabokban, mozikban, orvosi rendelőkben s társalgókban beszélnek s ahogy erről egész fiatal emberek és fiatal leányok arcpirító leplezetlenséggel társalognak!

a) A baj már annyira általános, hogy az emberek józanabbjai ijedten kapkodnak orvosság után.

Néhány év óta május havában úgyszólván minden állam egy külön ünnepnapot rendez, az «*anyák napját*», amelyen az anyai méltóságot úgy a családban, a gyermekek előtt, mint a nyilvános életben emelni akarják s ünnepségekkel magasztalják.

Szép szándék, — bizonytalan eredmény!

Mi, katolikusok nem szorulunk külön «anyák napjára»! *Mert a mi Szűz Anya-tiszteletünk szakadatlan hódolat az anyai méltóság előtt*, hiszen ha Mária nem anya, ha neki nem fia az Úr Jézus, akkor ma senki semmit sem tudna róla; Mária minden méltósága abból ered, hogy fia volt az Úr. Mária istenanyai méltóságából azonban a mennyei dicsőség sugara ráhull minden földi anyára is. Mi nem szorulunk külön, egyszer egy évben tartott «anyák napjára», hiszen nincs az évnek egyetlen hónapja sem, amelyben valamelyik Mária-ünnep nem hirdetné előttünk az anyák méltóságát: januárban a Szent Család ünnepe, februárban Gyertyaszentelő Boldogasszony, márciusban Gyümölcsoltó Boldogasszony, áprilisban a Fájdalmas Péntek, májusban s októberben az egész hónap, júliusban Sarlós Boldogasszony, augusztusban Nagyboldogasszony, szeptemberben Kisasszony-napja, decemberben Mária szeplőtelen Fogantatása . . . Hát kell nekünk még külön «anyák napja»?

Arra a lelkesedésre, amellyel ezt az új gondolatot sok helyen fogadták, mi, katolikusok csak örömmel mondhatjuk: Örülünk s büszkék vagyunk arra, hogy ami szépet s nemeset ez a gondolat magában hord, azt a mi Mária-tiszteletünk már réges-régen megvalósította. Nemcsak ebben a kérdésben, hanem sok másban is büszkén vesszük észre, hogy ami után az emberi lélek legmélyén vágyakozik, mindazt megtalálja a szent katolikus Egyházban . . . Vágyik az ember egészen közeljutni Istenhez — ime, itt van a mi Oltáriszentségünk! Vágyik ledobni lelkéről a bűnök halálos súlyát — ime, a mi gyónásunk! Vágyik kedves halottainak lelkén segíteni — ime, a szentek egységének hite! S vágyik az anyai méltóságot tisztelni — íme, a Mária-kultusz!

b) Képzelhető-e az anyai méltóságnak fönségesebb felmagasztalása, mint *Mária karján a kis Jézussal?* Minden Madonna-képből mily dicsőítése árad ki az édesanyának!

Mondjátok, nincs-e igaza, szóról-szóra igaza a költőnek, mikor így ír:

Szép a művész képe, szobra.
A nagy költő dala, álma;
Szép a zene, mely a lelket
Elringatja szebb világba;
Szép a lángész, mely fényével
A világot beragyogja;
Szép a jellem, melyet meg nem
Félemlít a föld viharja.

Szép a gyönge kis csecsemő,
Ha mosolyog szeme, arca;
Szép a kis lány, ha a szíve
Szép piros fényt vet az arcra:
Szép az anya szeretete.
Mikor őrt áll fia mellett;
Szép a szent, a tiszta élet,
Melyben sejtjük már a mennyet.

Szép a napláng, csillagos menny,
A hasadó piros hajnal,
Rózsafeslés, lombos erdő,
Virághimes rét tavasszal:
Szép, ha lángol a zivatar,
S az elemek víva vívnak;
Szép az észak sárga fénye,
Zúgó tenger, hulló csillag.

Ah! sok szép van a világon,
Mi gyönyört kelt szívben, észben,
Mi a sejtés titkaiba,
Egeibe visz merészen:
De ezeknél százszor szebb az
Üdvözítő édes Anyja,
Mikor, mint az üdvösséget,
Szent Fiát a karján tartja.

(Kemenes Ferenc.)

Ma alig tudjuk csak elképzelni is, milyen volt Krisztus előtt a világ felfogása erről a kérdésről . . . Azaz . . . sajnos . . . ma már, a mai elpogányosodott világban már megint látjuk, milyenné válik Krisztus nélkül a közvélemény ebben a kérdésben. Talán már nem messze vagyunk a kortól, amelyben újra olyan levelet ír majd a férj feleségének, mint az Úr Krisztus születése évében írt Alexandriából egy egyiptomi munkás várandós feleségének: Ha a gyermek fiú lesz, nem bánom, életben maradhat; ha azonban leány, ki kell dobni!

Igy, egyszerűen: ki kell dobni! Mily tátongó mélysége a pogány gondolkodásnak! Hogy a gyermek «Isten áldása», ezt csak Máriától tanulta meg az emberiség, és aki Szűz

Máriát tiszteli, az ma sem fog a gyermekben átkot, kényelmetlen, kelletlenül jött vendéget látni. Ime, amikor a szörnyű fehér halál, a meg nem született gyermek elpusztítása rágódik a népek életfájának gyökerén, ma, a népek nagy öngyilkosságának e síri pillanatában, mily óriási jelentőséget nyer a Mária-tisztelet!

Semmire sincs ma inkább szükségünk, mint a házasélet feladatait ideálisan betöltő édesanyákra. Szinte azt mondanám: *Ez lesz a jövő női szentség típusa, mert erre van legnagyobb szükségünk!* Az ősegyház szent asszonyai a vértanukból kerültek ki, mert akkor erre volt az Egyháznak legnagyobb szüksége: a fiatal krisztusi hit nyílt megvallására. A későbbi szent nők főleg a szűzekből kerültek ki, mert erre volt szükség: az ő önkéntes lemondásukra a világ tobzódó életével szemben. Ma? Mire van ma legnagyobb szükségünk? Melyik az a krisztusi kincs, amelyet legszörnyűbb támadás fenyeget? A házasélet, a krisztusi családi élet. Tehát a *hitvesi kötelességeit ideálisan betöltő édesanya — ime, az új szent női típus, mely után epedve kiált a veszni indult emberiség!*

*

Kedves Testvéreim! Máriáról és az édesanyákról szólott a mai prédikáció. Egy olyan korban, amelyben az asszonyok félve húzódnak az anyai méltóságtól, lehetne-e időszerűbb képet ajánlani a családi szentély falára, mint a Szűz Anya képét, amint karján tartja isteni Kisdedét! Hiszen lehet-e életképes egy nép, amelynek családi tűzhelyei — mint a fagyos temetők — némán hallgatnak, mert nincs bennük gyermek, akinek ezüstös kacagása előzze a síri csendet?

Ahol tisztelik a Szűz Anyát, ott tisztelik azt a csodás titkot is, amit ez a szó: «anya és gyermeke» magában foglal. Mert amióta az az áldott betlehemi édesanya e világra hozta a mi Megváltónkat, azóta a szentség magasságában áll előttünk az anyai méltóság, s amióta Krisztus isteni ajkai százszor meg ezerszer «édesanyámnak» szólították Máriát, azóta szent mindnyájunk előtt ez az «édesanya» név.

Mondjuk ki hát nyíltan, világosan és bátran: Anyákért kiált a mai világ! Nem nőkre van szükségünk, akik törvényt terveznek, agitálnak, gyűléseznek, felvonulnak, — mialatt odahaza síri némaságtól konganak a gyermektelen szobák.

Nem nőkre van szükségünk, akik moziznak, kabaréznak, zsúroznak, színházoznak, megjelennek s reprezentálnak, —

mialatt odahaza a magára hagyott gyermek fogékony lelke móhon szívja magába az otthonmaradottak nem mindig épületes beszédeit s erkölcsi felfogását.

Nem nőkre van szükségünk, akik szellemesek, szeszesek, báróznak, dohányoznak, festettek, feslettek . . . nem!

Hanem szükségünk van édesanyákra, akik panasz nélkül tudnak virrasztani a nyügös csecsemő bölcsője mellett! Édesanyákra, akiknek szeme a Boldogságos Szűz szeméből kapja lángját, mikor gyermekei kis kacsóit az első imádságra kulcsolják össze! Édesanyákra, akiknek meleg lelkéből láthatatlan fényözön sugara borít be otthon mindent! *Anyákra van szükségünk, akiknek büszkeségük a jól nevelt gyermekek látása, akiknek örömük a munka után otthon felviduló férj mosolygása és akiknek jutalmuk a mindentudó Isten örök áldása.*

Szűz Anyánk, Úr Jézus édesanyja, ilyen anyákat kérj számunkra a te isteni Fiadtól! — Ámen.

XXXII.

«Boldognak hirdet engem minden nemzedék.»

(Luk. 1, 48.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A Mária=tisztelet történetének van egy olyan sajátságos, érdekes vonása, amelynek megvizsgálására érdemes lesz egy egész beszédet szentelnünk. Azok a látnoki szavak u. i., amelyekkel Szűz Mária Szent Erzsébet látogatása alkalmával előre megmondta az ő világraszóló, általános tiszteletét, ezek a szavak, jobban mondva ezeknek folytonos és tökéletes beteljesedése valóban kell, hogy gondolkodásra késztessenek.

Hiszen csak képzeljük el — Testvéreim! —, mily ajk=biggyesztő mosoly fakadna arcunkon, ha ennek a kis Magyar=országnak egy még kisebb falucskájából idejönne egy ismeretlen leány, mondjuk egy 16 éves solymári vagy pest=hidegkúti kis paraszt=leányka és kiállva az Andrássy=út közepére azt hirdetné magáról nagy komolyan: Majd meglátjátok, hogy amíg csak világ a világ, az Északi Sarktól a Déli Sarkig mindenütt csodálattal fognak rólam beszélni az emberek! Rólam, az ismeretlen kis leányról! . . .

Ugye, mily lekicsinylő mosollyal hallanók e szavakat! . . .

Pedig Szűz Máriával körülbelül ugyanez történt meg. Maga a zsidók egész országa sem volt számottevő része a nagy világnak; Názáret pedig, ahol ez a fiatal leány élt, még Zsidóországnak is eldugott, sőt nem is nagyon jó hírű (Ján. 1, 46.) falucskája volt. És amikor az angyali üzenet után ebből a faluból ez az ismeretlen leány, Mária, elmegy rokonát, Erzsébetet meglátogatni, elömlik ajkán az öröm s kifakad egy olyan kiáltás, amelyre . . . amelyre hihetetlen naivsága miatt csak mosolyognunk lehetne, *ha valósága mellett 2000 év állandó tanusága nem kezeskednék!*

Szent Erzsébet lelkendezve üdvözli Szűz Máriát, Mária pedig Erzsébet üdvözlésére ezzel a csodaszép himnusszal felelt: «Magasztalja az én lelkem az Urat és örvendez az én szívem megváltó Istenem felett. Mert ránézett szolgálója kicsinységére, íme mostantól fogva boldognak hirdet engem minden nemzedék. Mert nagy dolgokat cselekedett nekem a Hatalmas, kinek szent az ő neve» (Luk. 1, 46—49.).

Mily kétkedve csóváltuk volna fejünket, ha történetesen ott ülünk az udvaron s halljuk e szavakat!

Minden nemzedék boldognak hirdet téged? Mindaz a milliárdnyi ember, aki ezen a földön élni fog? Hát ki vagy te? Legalább dúsgazdag uralkodó felesége vagy-e? Legalább a hatalmas Augustus római császár leánya vagy-e? De nem! Te ismeretlen kis nép ismeretlen leánya vagy! Te képzelődöl! Te hallucinálsz!

Ámde a történelem rácáfolt minden kicsinylő szavunkra, — és ez az én mai beszédem tárgya. *Nézzünk végig a történelmen,*[1] *mint ment szóról-szóra teljesedésbe, amit Szűz Mária magáról mondott: «Boldognak hirdet engem minden nemzedék».*

Nézzük a Mária-tisztelet történetét **I. az őskereszténységben, II. a középkorban és III. napjainkban.**

I. Mária tisztelete az őskereszténységben.

A) Mint világot átfogó hatalmas dóm emelkedik ma előttünk a Mária-tisztelet; minden nemzedék fejlesztette, továbbépítette ezt a gyönyörű dómot, az épület alapköveit azonban **Szent Máté és Szent Lukács evangélisták** rakták le, akik néhány szóban a legnagyobbat mondják Szűz Máriáról, amit emberről csak mondani lehet.

A Mária-tisztelet legelső alapjait az evangéliumok legelső lapjain találjuk lefektetve. Ott, ahol az evangélista elsorolja az Úr Jézus földi családfájának őseit s a sorozatot e szavakkal zárja be: «Jákob fia pedig volt József, férje Máriának, akitől született Jézus, kit Krisztusnak hívnak» (Máté 1, 16.).

Kedves Testvéreim! Ha az egész Szentírásban egyetlen betűvel sem volna több Máriáról, ez a rövidke pár szó megmagyarázná az ő nagy tiszteletét. Hol is volna az az emberi

[1] Meffert nyomán.

ékesszólás, amely valaha kimeríthetné ezt az egyetlen gondolatot: *Mária az Isten anyja!* Azt az anyát csak kell tisztelni, kinek Isten volt a Fia!

Szűz Máriának mindama tisztelete, amelyben a kereszténység évszázadok örvendező lélekkel részesítették őt, ebből az egyetlen tényből fakad, hogy ő anyja volt Krisztusnak, a testté lett Isten Fiának.

Szent Lukács evangéliumában vannak leírva azok a gyönyörű szavak is, amikkel először az Úr angyala köszöntötte Szűz Máriát, de amiket azóta millió meg millió emberi ajak ismétel el naponta: «Üdvözlégy, malaszttal teljes, az Úr vagyon teveled, áldott vagy te az asszonyok között.» (Luk. 1, 28.)

És ugyancsak Lukácsnál olvassuk, mint talált gyors visszhangra ez az üdvözlés, mikor Szent Erzsébet így köszöntötte Máriát: «Áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse!» (Luk. 1, 42.)

Olvassuk a betlehemi pásztorok történetét. Elmenének sietve Betlehembe és megtalálták ... kit? Találtak egy kis gyermeket magában? Nem! Hanem «megtalálták Máriát és Józsefet és a jászolban fekvő kisdedet» (Luk. 2, 16.). Az isteni Gyermek mellett mindig ott van Szűz Anyja is!

És olvassuk bemutatását a templomban, olvassuk a 12 éves Jézus templomlátogatását s hazatérését, amely esemény végén a nevezetes sorok állanak: «És engedelmes vala nekik» (Luk. 2, 51.). Krisztus engedelmes fia volt Máriának.

És a keresztfán függő Úr e szavakkal bízza Szent János apostolra édesanyját: «Íme, a te anyád!» Az apostolok cselekedete pedig mutatja, hogy az apostolok összetartó központja Krisztus mennybemenetele után a Boldogságos Szűz maradt.

Az Isten arkangyalt küldött a Boldogságos Szűz üdvözlésére, és ez a Szűz az Isten anyja, és ennek az anyának alázatos szeretettel engedelmeskedett Szent Fia, íme, a Mária-tisztelet legvégső gyökere, íme az első állomása a jövendölés teljesülésének: «Boldognak hirdet engem minden nemzedék!»

B) **Hogy pedig mindjárt az őskeresztények kegyelete mily szeretette! övezte a Boldogságos Szűzet,** arra különféle bizonyítékaink vannak. És ha a Szentírás föntemlített helyeinek nem hinnénk, hát a kövek szólalnának meg Mária mellett s ősrégi képek, szobrok, templomok, legendák,

búcsújáróhelyek, énekek s ünnepek tesznek tanuságot a Máriát dícsérő katolikus Egyház igaza mellett.

Legelső bizonyságaink az *ősrégi Mária-képek*. Az ős-keresztények istentisztelete — a véres üldözések miatt — a katakombákban folyt le. És érdekes, hogy a legrégibb katakombában, a Priscilla-katakombában már megtalálható a Boldogságos Szűz képe a kis Jézussal. Ez a kép a második század első feléből való. Szűz Máriát már tisztelték, mikor még — hogy úgy mondjam — meleg volt Krisztus vére, mikor a legelső vértanuk életüket adták Krisztus hitéért. Hát már ezek a legelső keresztények eltévedtek volna Krisztus igaz hitétől? Ha a Mária-tisztelet nem fér össze Krisztus akaratával, hát nem tiltakoztak volna-e azok az első keresztények, akik a hitet még az apostoloktól s azok közvetlen utódaitól tanulták! De nemhogy tiltakoztak volna, hanem ellenkezőleg gyönyörű, Máriát védő könyvek maradtak reánk már a II. századból Szent Jusztinián, Szent Irén és Tertullián tollából.

Mily korán kezdődött a Mária-tisztelet, *mutatja az a tömérdek legenda is*, ami a Boldogságos Szűz alakja körül mindjárt a legelső időkben kifejlődött, amiket a katolikus Egyház el nem fogadott ugyan, de amiket az ú. n. apokrif iratok, azaz a Szentírás könyveit utánzó, de nem hiteles könyvek megőriztek.

A Mária-tisztelet további fejlődése volt a *Mária-ünnepek keletkezése*, amelyek a Boldogságos Szűz életéből egy-egy eseményt állítottak a hívek elé. Ismét újabb lépés a *Boldogságos Szűz tiszteletére szentelt templomok emelése*. Az első Mária-templomokat ugyancsak a negyedik században építették a *föld felett*; de jóval előbb szeretettel s tisztelettel álltak a keresztények a Mária-képek előtt a *föld alatt*, a katakombákban. A legrégibb földfeletti Mária-templomot, amelyről tudunk, I. Silvester pápa emeltette a IV. század elején: neve volt «Maria antiqua». Az V. században III. Sixtus pápa már felépíti a «Santa Maria Maggiore»-t, amely még ma is a világ legszebb Mária-temploma. Ettől kezdve császárok, királyok, püspökök s előkelő világiak vetélkednek a Mária-templomok építésében, úgy, hogy már az ókor végén szebbnél-szebb templomok tanusítják az alázatos názáreti Szűz himnuszának igazát: Boldognak hirdet engem minden nemzedék!

És hogy mily gyermeki gonddal, s mily féltő aggodalommal őrködött az őskereszténység Mária méltósága s

tisztelete fölött, mutatja az 1500 évvel ezelőtt, 431-ben tartott efezusi zsinat, amelyen a tévtanok ellen meg kellett védeni Mária istenanyai méltóságát. Az egybesereglett nagy keresztény tömeg aggódva leste a zsinatról kiszivárgó híreket: vajjon hogyan döntenek az Egyház atyái. S mikor este meghallotta az eredményt, hogy a zsinat megvédte Mária istenanyai méltóságát, spontán tüntetésben tört ki az aggódó félelem s fáklyásmenetben kísérték haza nagy lelkesedések közt a zsinati atyákat. Hát akit az V. század kereszténysége ily gyermeki szeretettel tisztelt, szabad volna-e arról a XX. század kereszténveinek megfeledkezniök?

II. Mária tisztelete a középkorban.

Az első keresztény századoktól átvett szent örökséget: a Mária-tiszteletet a középkor gondosan ápolta s továbbfejlesztette. A régi Mária-ünnepek mellé újak keletkeznek. Szokásba jön *minden szombatot* különösen Mária tiszteletére szentelni. Szebbnél-szebb *himnuszokat* írnak Máriáról. Most terjed el különösen az «Üdvözlégy Mária» imádság; a XV. sz.-ig csak az első fele (az angyal szavai és Szent Erzsébet köszöntése), azután már a második fele is, úgy, amint azt ma imádkozzuk. Kialakul a *rózsafüzér imádság;* majd a XIV. sz.-tól kezdve toronyról-toronyra, faluról-falura száll az «*Úrangyalára*» hívó harangszó, az esti, csendes, falusi hangulatba belecsengő Ave-harangszava! Mennyi poézist, mennyi lelki megnyugvást, mennyi fölemelkedést ad a napi munkában eltörődött embernek, mikor valami eldugott völgykatlanból, messzi kis kápolnából egyszerre csak fölcsendül az Úrangyala harangja! Festők szebbnél-szebb képei, költők hangulatos versei tanuskodnak erről a bájos poézisről. Csak el kell olvasni az angol Lord Byron, a francia Lamartine, a német Gebel csodaszép versszakait az «Ave-harangról». Nem érdekes dolog-e — Testvéreim! — hogy delenként akárhány nem katolikus templomban is harangoznak, — és maguk sem tudják, miért?

Külön fejezetben kellene foglalkoznunk a *lovagrendek, Mária-társulatok és különféle testvérületek munkájával,* amelyek egymással vetélkedtek a Mária-tisztelet különös ápolásával, mint pl. a ciszterciták, a premontreiek, domonkosok, ferencrendiek.

És említsük-e a középkorban Mária tiszteletére emelt *szebbnél-szebb dómok, székesegyházak százait, ezreit,* a

román és gót építési stílus kőbemeredt Mária=himnuszait, amelyek minden országban, minden fajta ember előtt hirdetik a Magnificat szavainak teljesedését: «Boldognak hirdet engem minden nemzedék».

Ki is tudná elsorolni a szebbnél=szebb templomokat, dómokat, katedrálisokat, amiket a középkor évtizedek s századok bámulatos kitartó munkájával a Szent Szűz tisz=teletére emelt! Ki tudná elsorolni a könyvtárnyi köteteket, melyekben Máriát dícsérték? A Mária=szobrok és világ=hírű festmények ezernyi ezer darabját? Dante «Paradiso»=jának 32. és 33. énekétől kezdve mindazt a költeményt, amellyel az emberek neki hódoltak? Olyan Mária=képeket, mint aminőket Fra Angelico vagy Raffael festettek, ma sem fest senki. Olyan Mária=énekeket, aminőket a közép=kor hárfáin zengettek, ma sem zeng senki. Olyan dómokat, aminőket a középkor emelt az ő tiszteletére, talán soha többé az emberiség nem tud emelni. Azt a kedvességet s — szinte így mondanám: hálás gyermeki gagyogást — amellyel az Egyház liturgiája a Szűz Anyát becézgette s elnevezte «Libanon cédrusának», «Sion ciprusának», «Cades pálmájának», «Jericho rózsájának», «olajfának», «balzsam=nak», «aranyháznak», «elefántcsonttoronynak», «titokzatos rózsának» és így tovább, — ezt utolérni soha nem lehet.

Szabad lenne=e hát nekünk, mai kereszténynek el=felejtenünk, hogy az ókorban és középkorban mennyire tisztelték elődeink a Szűz Anyát!

III. Mária tisztelete napjainkban.

A) S mit mutat vajjon az újkor? Az az újkor, amelynek elején a Mária=tisztelet a legnagyobb veszélyben forgott, mert a XVI. században kitört nyugati hitszakadás különös pusztító hévvel fordult a Mária=tisztelet ellen! Az elvakult gyűlöletnek tömérdek, művészileg fölbecsülhetetlen régi Mária=kép és szobor esett áldozatul. Ez volt az a kor, amely=nek emberében félve vetődhetett fel az aggodalmas gon=dolat: «Boldognak hirdet engem minden nemzedék» — eddig igaz volt, de vajjon ezután is igaz marad=e?

És ha most, a XX. század első felében visszatekintünk az újkor elmúlt századaira, megilletődve látjuk, mily alap=talan volt ez az aggodalom.

A Mária=tisztelet páratlan lendületet vett. Alig történt meg a szomorú hitszakadás, alig tört le fájdalmas reccse=

néssel az Egyház fájáról egy nagy ág, néhány évvel utána, 1563-ban megalakul *az első Mária-kongregáció*, s a hihetetlen gyorsasággal terjedő kongregációk nemcsak a Mária-tiszteletet terjesztették, hanem éppen ezzel gyökeres vallási megújulást is értek el.

Nagy arányban növekednek e korban a különböző *Mária-kegyhelyekre irányuló zarándoklatok is.* A mai szkeptikus emberek közt sokan megütköznek ezeken a búcsújárásokon. Pedig csak az ütközhetik meg rajtuk, aki nem ismeri az emberi lelket, a léleknek azt a veleszületett misztikus vágyát, amely nemcsak a kereszténységben, hanem más vallásokban is mindig kitermelte a szent helyekre zarándoklásokat. Utóvégre is, ha nem ütközünk meg egy legmodernebb amerikai miss megilletődött felkiáltásán, amit a weimari Goethe-szobában hallat: «Ah! Hát itt élt a nagy Goethe!»; ha ezrek meg ezrek állnak meg csendben egy kis márvány-táblával megjelölt ház előtt, mert «itt született Beethoven», «ebben a házban élt Napoleon»; akkor igazán nem veheti senki tőlünk rossz néven, ha a keresztény szívet mindig különösen vonzották Betlehem, Názáret, Jeruzsálem, Szent Péter sírja stb., ahol Krisztus Urunk élt, járt-kelt, vagy ahol a keresztény hit hősei éltek. Minthogy pedig nem mindenki mehet ilyen messzire, be kell érnie egy szentképpel, főleg Mária-képpel, amelyhez elzarándokolva kiönthesse imáját az Úr előtt. Így keletkeztek aztán azok a világhírű kegyhelyek — Mária-Zell, Mária Einsiedeln, Altöttingen, Loreto, Lourdes, Censtochova stb. —, amelyekre mai napig ezrével, százezrével mennek a katolikus hívek Máriát dícsérni. Mit jelentenek ezek a Mária-kegyhelyek a vallásos élet elmélyítésére, arról nehéz beszélni, azt végig kell egyszer élni.

Azok, akik nincsenek kibékülve a Mária-tisztelettel, előszeretettel hivatkoznak a tapasztalható valódi, vagy még inkább elképzelt visszaélésekre. Kétségtelen tény, hogy a Mária-tisztelet színezetébe egyes országok, népfajok vagy társadalmi osztályok sajátos vonásai is belevegyülnek és ha egy északi ország halvérű gyermeke részt-vesz a forróvérű nápolyiak liturgiáján, vagy ha egy tudományos könyvekbe beletemetkezett tudós belekerül egy Mária-kegyhely búcsúsai érzelmeinek elemi erővel kitörő lángoló megnyilvánulásai közepébe, — talán kritizálva fogja fejét csóválni.

Pedig nincsen igaza! Mert ha az Isten ezerféle nemzetet

és népet teremtett, akkor ennek ezerféle színt is szabad bevinnie a változhatatlan, egy, biztos hittételből fakadó kultusz feldíszítésébe.

És még ahol valóban visszaélések — vagy mondjuk helyesebben: kinövések — fordulnának is elő, bár minden erőnkből dolgozunk azok megszüntetésén, mégis ott is eszünkbe jut, hogy az ember minden naggyal és nemessel vissza tud élni; de amint nem töröljük el pl. a március 15-i nemzeti ünnepünket csak azért, mert aznap egyesek hazafias lelkesedésből részegre isszák magukat, épúgy nem mondhatunk le a Mária-tisztelet áldásairól csak azért, mert egyeseknél ez talán téves formákban nyilvánul meg.

B) Nem tapasztaltátok-e, **mily rideg és hideg az a ház, amelyikben nem esik szó az édesanyáról!** Nos hát a katolikus Egyház nem akar ilyen hideg ház lenni! Közel kétezer éves történelmének lapjairól ismét meg ismét felénk száll az a meleg, gyermeki aggodalom és gondoskodás, amellyel a Mária-tiszteletet védelmébe vette, hirdette és terjesztette.

A mi egyetemi templomunk főoltára fölött egy Mária-kép látható. Ez csak másolat. Eredetije Censtochovában van, Lengyelországban. Tudjátok, hogy a mi templomunk valaha a pálosok temploma volt, s a censtochovai templom és zárda ma a pálosok központi helye. Augusztus 15-ére minden évben kb. 300.000 lengyel zarándok érkezik Censtochovába a lengyel Madonna elé. Mikor ezek a zarándokok 8—10 napos gyalogút után belépnek a gyönyörű templomba, látni kell arcukon és könnyező szemükön a végtelen örömet, amit semmi e földön meg nem adhat nekik.

És ki kell állni Lourdesben bármelyik este a bazilika előtti terraszra és látni az égő gyertyával elvonuló nemzetközi tömeget, amint énekli az «Ave, ave, ave Máriát», majd a végén magasba lendíti gyertyáját s az ezernyi torokból kitör diadallal, büszkén: Credo in unum Deum! Aki ezeket végigélte, az tudja, mit jelent a Mária-tisztelet a hit elmélyítése tekintetéből.

És ki tudná összeszámolni azokat a meleg imákat, amelyek elhangzottak egy-egy magányos erdei Mária-kép előtt szerte a világon? Ki tudná megmérni azt a tömérdek emberi keserűséget, amelynek terhe megenyhült egy-egy kegykép előtt? Ki tudná megszámolni azokat a lelkeket, akik hosszú tévelygés után ismét Krisztushoz találtak egy-egy Mária-kegyhelyen? Északon és Délen, Keleten és Nyugaton,

hegyen és völgyön, mezőn és erdőn állnak a kedves Mária=képek, kápolnák, templomok, dómok és boldognak hirdetik az áldott Szűz Anyát. Menj be a világ bármelyik híres képtárába, és nézd végig a világhírű Madonna=képek százait; hallgasd végig a világirodalom remekbe készült Mária=költeményeinek sorozatát; figyeld meg Haydn, Liszt, Mozart, Beethoven, Wagner, Gounod, Verdi szebbnél=szebb Mária=énekeinek szárnyaló dallamait és akkor gondolkozzál el, ki is lehetett az az ismeretlen leány, aki közel kétezer évvel ezelőtt ily valósággal, ily minden képzeletet messze túlszárnyaló valósággal mondhatta el magáról: «Boldognak hirdet engem minden nemzedék!» *Nem hiszem, hogy legyen ember, aki ezen a hallatlan tényen komolyan elgondolkodva meg tudná tagadni Szűz Máriától a gyermeki tiszteletet!*

*

Kedves Testvéreim! Valahol egy édesanya haldoklott s ágya körül aggódó szívvel állottak gyermekei. Ott állott a legkisebb, ötéves kis gyermeke is, aki még nem nagyon tudta ésszel felérni, mit is tesz az meghalni, csak annyit tudott, hogy az ő édesanyja, akit annyiszor s oly szépen hallott énekelni, most erőtlenül, sápadtan fekszik az ágyon. És a kis gyermek a maga gyerekes naivságával így szólt anyjához: «Anyus, igaz, hogy többé nem fogsz tudni énekelni?» És a haldokló asszony erre a szóra összeszedte minden maradék erejét és minden erőfeszítésével még egy utolsó énekbe kezdett: «Máriát dícsérni, hívek jöjjetek». Ennyit tudott még énekelni, azután holtan hanyatlott hátra.

Testvéreim! Sápadtan, erőtlenül fekszik korunk is súlyos betegágyán. Nyugodt, emberies élet helyett a nélkülözések, állandó félelem és társadalmi megrázkódtatások közepén élünk. Vajjon az élethalálharc mai pokoli lármájában meghallja=e még a mai ember is az Ave=Máriára csendülő harang szavát? Épülnek a bérkaszárnyák és a gyárak, repülőgépek és autók, bankházak és áruházak, törvényszékek és fogházak, — *de hol épülnek a Mária=tisztelő emberi lelkek?* Pedig csak ha sokan lesznek megint a Máriát dícsérő hívek, csak ha mi is mindnyájan beállunk abba a nemzedékbe, amely Máriát boldognak hirdeti, akkor fogjuk újra tapasztalni a Mária=tisztelet éltető erejét. *Álljunk hát lélekben a Magnificat=ot elragadtatva éneklő Boldogságos Szűz mellé és csendüljön föl ajkunkról a dícséret éneke: «Édeni rózsa, mennyei fény, ó, Mária, áldalak én!»*

Virág kinyílik, hódít s elvirul;
Gyümölcs hamvát veszíti, ha lehull;
Fa tar lesz, ha lombját őszi szél letépi,
A báj is megfakul egy éjjelen:
A földön egyedül Te vagy csak égi
Királynénk, mindörök s szeplőtelen!
Édeni rózsa, mennyei fény,
Ó, Mária, Mária, áldalak én!

E gyarló létben nincs tökéletes:
Gyöngévé lágyul bajban a nemes;
Bűn a szilárdat is megtántorítja;
Rosszért gyakorta a jó is hevül:
Örök szűzesség égi lángját szítva
Te állsz csupán mindig sértetlenül!
Édeni rózsa, mennyei fény,
Ó, Mária, Mária, áldalak én!

Te adsz erőt, vígasztalást nekem,
Midőn a lét siralmát szenvedem:
Ha e kor árja !elkemet sodorja,
S elönt az emberírtó bűnözön:
Te vagy reményem örök-magas orma;
Kezedre perdül szememből a könny...
Édeni rózsa, mennyei fény,
Ó, Mária, Mária, áldalak én!

A föld hiú, arany bálványai
Előbb-utóbb le fognak omlani!
Mindent ledönt, megmásít ez az élet,
Amelynek képe egyre változó:
De a te boldogságos szűz erényed,
Isten leánya, örökkévaló!
Édeni rózsa, mennyei fény,
Ó, Mária, Mária, áldalak én!

Örök vagy, ó, szépséges drága Szűz!
Fényt rád a fény örök forrása tűz!
Míg szív dobog, míg rózsa fog virulni,
Míg lesz tövistől vérző fájdalom,
Míg hajnal ég, míg lány-arc tud pirulni:
Neved hullámzik millió dalon!...
Édeni rózsa, mennyei fény,
Ó, Mária, Mária, áldalak én!

(Rudnyánszky Gyula.)

XXXIII.

Szűz Mária képei.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Nem tudom, volt-e már kezetekben olyan könyv vagy képgyüjtemény, amely csupa-csupa Madonna-képeket tartalmaz, a világ legelső művészeinek reprodukcióit. Elmondani nem lehet, hanem meg kell tapasztalni a kedvességnek, bájnak, fínomságnak azt a túlvilági leheletét, a biztató, erősítő energiáknak azt az ömlő áradatát, ami egy ilyen képgyüjtemény nézésekor megcsapja a lelkünket.

Száz meg száz kép, de mindegyiknek csak egy a tárgya: az egyetlen, a szeplőtelen, a boldogságos Szűz Anya!

Itt van előttem Tizián képe: amint Mária a mennybe vitetik. Bellini képe: a Szűz Anya elmereng a messze tájon. Memling képe: Mária mosolyogva nyujt egy almát a kis Jézusnak, Cranach képe: gyümölcsös kertből néz ki a Szent Szűz. Rubens képe: páratlan bájjal símul anyjához az isteni Gyermek. Leonardo da Vinci képe: a Szűz Anya fínom vonásai. Guido Reni képe: az ég felé emelt szemek extázisa. Sandro Botticelli képe: mint figyel a fátyolos Szűz az angyal szavára! És Dolci képe és Dürer képe és Giotto képe és Fra Angelico képe és Greco képe és Filippo Lippi képe és Coreggio és Mantegna képe. És Murillo 30 «Immaculata»-ja! És Raffael 52 «Madonná»-ja!...

El kellene sorolnom a művészettörténet minden valamire való nevét, mert alig élt nevesebb festőművész, aki ambiciójának ne tartotta volna ecsetjével hódolni az Istenanya előtt. Hányféle ember festette már meg az ő képét! Hányféle korban! Hányféle felfogással! Hányféle ruhában! Hányféle technikával! De mindig ugyanazt az egyet: a föld és az anyag fölé diadalmasan emelkedő ember ideálját!

Kedves Testvéreim! Eszembe jutott, hogy ezekről a Mária-képekről is lehetne egyszer prédikációt tartani.

Nos, nem mindről, hiszen akkor vége-hossza nem lenne

a beszédnek! Csak némelyikről; azokról a Mária=képekről, amelyekből különös erő, lendület, bátorítás és tanítás sugárzik a mi földi utaink küzdelmeire. Három ilyen kép előtt szeretnék ma megállani az én kedves hallgatóimmal és elmélkedni azok beszédes tanuságain. Ez a három kép: **I. Mária, az Istenanya; II. Mária, a szeplőtelen Szűz; és III. Mária, a mennyország királynője.**

Mielőtt azonban szemünket a Boldogságos Szűz képeire emelnők, néhány szóban meg szeretnék nyugtatni egyes aggodalmaskodókat. Megnyugtatni azokat, akik a Mária=képek nagy tömegének láttára kétkedve csóválják fejüket, vajjon ez a bensőséges Mária=kultusz nem eltérés=e az ősrégi kereszténységtől, s nem eltávolodás=e a tiszta, eredeti keresztény hitélettől és a nagy Mária=tisztelet miatt nem feledkezünk=e el Krisztusról, az ő isteni Fiáról? Mert ilyen ellenvetéseket gyakran hallunk, főleg nemkatolikus emberek ajkáról, akiknek szava azonban csak azokat hozhatja zavarba, akik nem ismerik a legelső keresztények felfogását és vallási életét. Aki azt ismeri, nyomban látja, mennyire alaptalan az a vád, mely szerint Szűz Mária az első keresztény századokban semmiféle különös megtisztelteltetésben nem részesült volna, s hogy a Mária=tiszteletet csak a későbbi századok csúsztatták be a kereszténységbe.

Ebből semmi sem igaz! Aki tudni akarja, hogy a legelső keresztények mint gondolkoztak a Boldogságos Szűzről, olvassa el Szent Lukács evangéliumát. Ő, Szent Pál apostol barátja s kísérőtársa, márcsak láthatta és tudhatta, mint vélekedtek az első egyházközségek Krisztus anyjáról! És éppen ő közli a legtöbb részletet Máriáról; nála található meg az angyali üdvözlés jelenete, az «áldott vagy te az asszonyok között», a Szent Erzsébet által történt üdvözlés, a Magnificat, a karácsonyi események és a 12 éves Jézus a templomban. Hogy aki ezeket leírta és akik ezeket olvasták, vagyis az első keresztények, hogy ezek mily gyöngéd tisztelettel viseltethettek Mária iránt, afelől nem lehet kétségünk!

De akinek még mindig maradna kétsége a Mária=kultusz ősrégi eredete felől, az menjen le a legrégibb katakombákba, azokba a Róma alatti folyosókba, ahová a keresztények az üldözések elől menekültek, ahol istentiszteleteiket titokban tartották s ahová drága halottaikat eltemették. Nézze meg pl. a Priscilla=katakomba falának híres Mária=képét, amelyen csillagok közt Szűz Mária látható, karján az isteni

Kisdeddel, előtte pedig Izaiás próféta áll s kezében tartja jövendöléseinek könyvtekercsét. A kép a II. sz. első felé-ből való, tehát abból a korból, amelynek nemzedéke köz-vetlen hallhatta az apostolok szavát. Ugyanabban a kata-kombában van a III. sz. második feléből egy másik Mária-kép, amelyen a Boldogságos Szűzet arisztokratikus tógában ábrázolják. Kell-e ezeknél a képeknél döntöbb érv amellett, hogy a Mária-tisztelet előkelő helyet foglalt el már a leg-régibb keresztény liturgiában? És ha legelső keresztény őseink nem aggodalmaskodtak amiatt, hogy Mária-tisz-teletük talán elfordítja lelküket Krisztustól, s talán el-homályosítja liturgiánk christocentrikus jellegét, szabad-e akkor nekünk ilyen aggodalmakat táplálnunk?

Nem! Mi nyugodtan állunk a Boldogságos Szűz képei előtt, mert érezzük, hogy a belőlük kiáradó erő, biztatás, tanítás és útmutatás egyre csak feljebb emel, egyre fölfelé, az ő isteni Szent Fia felé . . .

I. Mária, az Istenanya.

A legelső kép, amely felé kedves hallgatóim tekintetét irányítani szeretném: Máriának, az Isten anyjának képe.

Ez az a tipikus Madonna-kép, ahogyan talán a legtöbb-ször festették meg a Boldogságos Szűzet.

Ezeken a képeken Mária mint kegyes, reánk mosolygó édesanya áll előttünk az ő Szent Fiával. Egyik képen kis Fiát karján tartja, a másikon térdén nyugtatja, a harma-dikon felénk nyujtja s anyai jóságos szemei oly biztatóan intenek: Emberek, nézzétek, az irgalmas Isten nincs messze tőletek, ideszállott közétek, anyai kezekbe helyezte kincseit s bármikor kész azokat köztetek kiosztani . . .

Mit is mond hát és mit ad nekünk a Madonna-kép, az Istenanya képe?

Amit mond, az biztatás az Isten felé; s amit ad, az segítség az Istentől.

a) Addig a percig, amíg Mária nem adta a világnak Szent Fiát, a bűnbeesett s bűnében tévelygő emberiség a hontalanok száműzött útjait járta. Mikor azonban az Istenanya képe fölszivárványlott a sötét égbolton, fakadás-nak indult Ádám korhadt törzse helyén az Isten vissza-fogadott fiainak új hajtása. Ezt olvassuk ki *a Mária karján reánk mosolygó isteni Kisded szemeiből.* Mintha innen me-

rítette volna Szent Pál is, amit Titushoz írt: «Üdvözítő Istenünk jósága s emberszeretete megjelent». (Tit. 3, 4.)

De kiolvassuk a Szűzanya arcáról a nagy figyelmeztetést is: Emberek, tudjátok, hogy az Úr Jézus akarata mindenben hajszálnyira egyezett a mennyei Atya akaratával, hiszen el is mondta magáról: «Az én eledelem az, hogy annak akaratát cselekedjem, ki engem küldött». (Ján. 4, 34.) De azt is tudjátok, hogy az én terveim s tetteim meg mindenben egyeztek isteni Fiam akaratával. Hát halljátok a nagy tanuságot: Aki engem akar követni, Krisztust kövesse, mert aki Krisztust követi, a mennyei Atyához fog jutni.

b) De az Istenanya nemcsak biztat minket, hanem *segít* is. Nem túlzott a kereszténység legnagyobb egyháztudósa, *Aquinói Szent Tamás*, mikor azt állapította meg a Boldogságos Szűzről, hogy bár ő is véges teremtmény, mint mi vagyunk, mégis istenanyai szerepe révén olyan méltóságra emeltetett, amely már a végtelennel rokon. «A Boldogságos Szűz — írja szóról-szóra (1.-a q. 26. art. 6, ad 4.) — azzal, hogy Isten anyja, valamiféle végtelen méltóságot kapott, mert az Isten végtelen ; ez a méltóság tehát olyan valóság, amelynél jobb nem lehetséges, amint semmi sem lehet jobb az Istennél.»

Ó, igen, mi jól tudjuk, hogy az Isten hallgat meg minket és az Isten segít meg minket. De tudjuk, hogy meghallgat és megsegít a Szűz Anya *kedvéért*, akinek mi keresztény katolikusok joggal adjuk a szép és jellegzetes nevet: «Térdenálló Mindenhatóság». Mária mindenható, mert mindent megtehet; de csak térdenállva mindenható: nem ő tesz meg mindent, hanem Szent Fia, akit ő térdenállva kér. Salamon király sem tudott ellenállni édesanyja kérésének, tudna-e az Úr Jézus a legjobb Anyának?

Mindnyájan ismerjük *Szent Ágostonnak* örökszép könyvét, a «Vallomásait». Ebben írja anyjának, Monikának halála után: «Te tudod, Istenem, milyen anyát veszítettem benne. Soha anya annyi könnyet még nem ejtett egyetlen fiának sírjánál, mint amennyit ő ontott az én lelkem bukása miatt. És én, hálátlan, megfeledkezhetném-e egy ilyen anyáról? Nem, édesanyám, soha nem fogom elfeledni értem mutatott aggódó szeretetedet, nyugtalan gondjaidat, szíved keserű fájdalmát».

Szent Ágoston ily hálás anyjának, Monikának. Pedig kicsoda Monika Szűz Mária mellett, és kicsoda Ágoston

az Úr Jézus mellett? Ime, ezért imádkozunk mi, katolikusok oly gyermeki bizalommal az Istenanya közbenjárásáért, mert tudjuk, hogy az Úr Krisztus, aki legelső csodáját a kánai menyegzőn édesanyjának közbenjárására tette, nem tagadja meg soha Mária kéréseit. Ezért nem szűnik meg ajkunkon a szebbnél-szebb ima: «Szomorúak vigasztalója»... «Bűnösök menedéke»... «Betegek gyógyítója» — könyörögj érettünk!

II. Mária, a szeplőtelen Szűz.

A másik kedves Mária-kép, amelyet különös előszeretettel festenek meg nagy művészeink, a Szeplőtelen Szűz képe.

A) Mielőtt azonban megállanánk a szeplőtelenül fogantatott Szűz képe előtt, úgy érzem, hogy néhány szóval meg kell világítanom a sokak által helytelenül értett hittételünket **«Szűz Mária szeplőtelen fogantatásáról»**.

Többször hallhatjuk az emberek ajkáról azt a megjegyzést, hogy ők nem hisznek Mária szeplőtelen fogantatásában, mert ez már mégiscsak hihetetlen dolog! «Én ugyan jó keresztény vagyok — mondják ezek —, dehát ami sok, az mégis sok! Hogy lehet ilyesmit követelni? Higyjük el, hogy Mária apa nélkül, anya nélkül, vagy nem tudom én, hogyan született e világra? Hogy is lehet ilyesmit tanítani?!...»

És ezek a méltatlankodók aztán nagyot néznek, ha meghallják, hogy ilyesmit soha sehol a katolikus vallás nem tanított. Szűz Mária szeplőtelen fogantatása u. i. nem azt jelenti, hogy ő nem úgy született e világra, mint minden más emberfia, vagyis hogy neki nem volt apja és anyja — hiszen júl. 26-án ünnepeljük anyjának, Szent Annának ünnepét és aug. 16-án apjának, Szent Joachimnak ünnepét! A szeplőtelen fogantatás tehát csak Mária lelkére vonatkozik és azt hirdeti, hogy az ő lekét az Úristen kivette a minden más embert utólérő büntetés alól, az áteredő bűn törvénye alól, s hogy az ő lelkét leendő Szent Fiára, az Úr Jézusra való tekintetből nem engedte egy pillanatra sem ezzel a bűnnel, ezzel a felhővel beárnyékolni. Szeplőtelen Fogantatás tehát annyit jelent, hogy Máriának lelkét soha egy pillanatra sem érte az áteredő bűn. Immaculata! Végre egy ember, akire zavartalan szeretettel nézhet

a mennyei Atya! Végre egy ember, aki zavartalan szeretettel nézhet a mennyei Atyára!

B) Most nézzük tehát, **milyen fölemelő biztatás sugárzik a szeplőtelenül fogantatott Szűznek képéről!**

Ezeken a képeken Mária megközelíthetetlen méltóság magaslatán áll. Lábai alatt a széttaposott fejű kígyó, meg az egész földgolyó s annak minden kicsinysége, pora, piszka; keze keresztbefonva, szeme az égre emelve, a csillagok tiszta magasságaiba. És ez a szeplőtelen Szűz mintha mondaná: Emberek, jaj, miket írtok ti könyveitekben! Miket mutogattok ti színházaitokban s a mozikban! Milyen festményeket állíttattok ti tárlatokra! Hát igazán négy lábon akartok ezután járni? Mindenütt csak kígyóméreg, mindenütt csak por, piszok és sár! A ma növekvő nemzedék mindenütt csak a tékozló fiú moslékját eszi — mi lesz ebből, mi lesz ebből!? . . .

Ime, a Szeplőtelen Szűz képeiről szakadatlanul hangzó prédikáció!

Olvassuk Szent János nagyszerű szavait: «És nagy jel tűnék fel az égen: egy asszony, akinek öltözete volt a nap, és lába alatt a hold, és fején csillagból álló korona. (Titk. Jel. 12, 1.) Ez a nagy jel a mi egünkön a Boldogságos Szűz, az új asszony. A régi asszony Évával együtt a kígyó nyomain csúszkált és arra a sorsra is jutott: sárhoz tapadt és a földet ette, habzsolta. Ez az új mennyei asszony szépségbe öltözteti saját lelkét, meg mindazokét, akik hozzá fordulnak.

Eddig mindenfelé csak az elbukott Jóságot láttuk; denevérszárnyakon suhant köztünk a bűn és nyomán megroppant hátgerincek, lekonyult fejek, rózsától megfosztott arcok s összeomlott templomromok maradtak. De íme végre itt a győzelmes Jóság, Mária! A végtelen tenger azt mondja: «Evezz ki a mélyre!» A havas hegycsúcs azt mondja: «Kapaszkodjál fel a magasba!» A Szeplőtelen Szűz pedig ezt mondja: «Emelkedjél fel hozzám!» Ha egyetlen egy embernek, húsból-vérből álló embernek — Máriának — sikerült, akkor *nekem* is sikerülhet!

Így válik valóra a költő szava:

Mein Sinn ist ganz Dir zugewandt,
Mein Leben liegt in deiner Hand.
Du form' es gut, du form' es recht,
Zu einem Kunstwerk schön und echt,
Dass es hinauf zur Höhe weise,
Und selig seinen Schöpfer preise.

Hosszan, mélyen nézem ennek a macula nélkül való Anyának képét és mintha ajkai újra csendülnének a Magnificat himnuszában. «Magasztalja az én lelkem az Urat!» A nagy művészek lelkük minden értékét belefektetik munkájukba s lelkük beszél a képből, mosolyog a szobrukból, sír a zenéjükből. Ami szépséget, mélységet, fínomságot, bájt, bensőséget a teremtő Isten művészete belefektetett a Boldogságos Szűzbe, mindaz most egyetlen himnuszba csendül ki a Szeplőtelennek éneklő ajkán. Nézzétek, mint csattog lelke az örömtől, mert telve van Istennel! S amily mértékben telítődik egy lélek Isten gondolataival, terveivel, akaratával, oly mértékben tud lelkendezni, emelkedni, örvendeni. Nemcsak Mária lelke, hanem a mienk is, minden ember lelke. *Annyira vagy boldog, amily közel vagy az Istenhez,* — ezt hirdeti a Magnificatot éneklő Mária, ezt hirdeti nekünk s erre tanít minket a Szeplőtelen Szűz Anya képe.

III. Mária, a mennyország királynője.

Végül megállunk egy újabb kép előtt, amelyik a Boldogságos Szűzet az Isten trónusa mellett mennyei dicsőségben ábrázolja. És ez Máriának, a mennyország királynőjének képe.

Jutott-e már eszünkbe — Testvéreim —, hogy ennek a győzelmes, diadalmas Szűz Máriának képe mennyi erőt áraszt és mily vigasztalással erősíti meg hitünket a mi földi rendeltetésünk iránt!

A) **Mily sivár, lelketlen, kínos és céltalannak látszó ma sok ember élete!** Minek is élek, mi célja is lehet annak, hogy a teljes ismeretlenség csendjében morzsolom a napokat egyiket a másik után? — hagyja el a panasz annyi ember ajkát. Milyen jó volna, ha ilyenkor eszünkbe jutna Mária élete! Egy élet, mely ismeretlen kis ország ismeretlen kis falucskájában folyt le; egy élet, mely külső látszatra szintén szürke hétköznapok morzsolgatásából szövődött egybe, amely azonban a mindenható Isten szemében annyit ért, hogy Isten rábízta a legnagyobb s legmegtisztelőbb feladatot, ami embert ezen a földön érhet; egy élet, amely csendesnek és jelentéktelennek látszott, és mégis az Isten országának örök boldogságában végződött.

Lehet, hogy az én életem is ily csendes, jelentéktelen

élet, amelynek folyását életrajzírók nem örökítik majd meg nagy kötetekben. «Megörökíteni?» Mily elbizakodott emberi szó! Mintha bizony mi tudnánk a világon bármit is megörökíteni! Hanem igenis meg fogja örökíteni az Isten szeretetében és hűséges szolgálatában eltöltött bármily csendes és ismeretlen földi életem érdemeit az az Úr Jézus, akinek ajkáról e szavak hallatszanak majd az utolsó napon: «Jöjjetek, Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot». (Máté 25, 34.)

Szűz Mária csendes, rejtett élete s életének mégis világtörténelmet formáló jelentősége és a mennyország királynőjévé való koronáztatása, íme, arra tanít, hogy a mennyei Atyának tekintete áldóan pihen meg ismeretlen kis családi tűzhelyek fölött is, ha az ottlakók lelkében az istenszeretet lángja lobog.

b) Az Úristennek öröktől fogva megvoltak a maga szándékai nemcsak Máriával, hanem minden emberrel, velem is, — de rajtunk fordul meg, **igyekszünk-e felismerni Isten szándékát,** *és igyekszünk-e ennek megvalósítására a magunk részéről közreműködni.*

Ugyanez történt Máriával is. Először megjelenik nála az angyal és közli vele Isten szándékát: «Ne félj, Mária, mert kedvet találtál az Istennél. Ime, méhedben fogansz és fiat fogsz szülni és nevét Jézusnak hívod». (Luk. 1, 30—31.) Most aztán Szűz Márián fordul meg minden. «Igen»-t mond-e vagy «nem»-et? Beleáll-e a maga munkájával is Isten tervébe, vagy félreáll? Mária csodálatosan szép válasza igen-ben hangzik ki: «Ime, az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint!»

Tudjátok, mit rejtenek magukban ezek az egyszerű szavak? Szűz Mária teljes önátadását a fölismert isteni akarat számára. «Uram, mától kezdve nem a magam életét élem, hanem teljesen átadom magamat a te szándékaid megvalósításának: Teljesítsd, Uram, rajtam a te szent akaratodat!»

Mennyi tanuság, mennyi útmutatás, mennyi eligazítás a saját életünk számára! Fölismerni az Isten szándékát és fönntartás nélkül adni oda magunkat az ő terveinek betöltésére! Mily kedves szokásuk a valóban keresztény lelkeknek, hogy a reggeli imájukban elmondják az «Úr Angyalát» is, és Mária alázatos szavait: «Ime, az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint» —, magukra így alkalmazzák: «*Ime, Uram, a te hűséges gyermeked! Teljesítsd ma, Uram, rajtam a te szent akaratodat*».

És napközben sokszor adják fel maguknak a kérdést: Amit most beszélek, olvasok, teszek vagy elmulasztok, vajjon az Úr akarata-e az? Hogy ebben a kiállhatatlan környezetemben igyekezzem szelíd, kedves, fegyelmezett lenni, — igen, ez az Úr akarata. Hogy ezt az erkölcsi bukás szélén álló ismerősömet Istenhez visszavezessem, — igen, ez az Úr akarata. Hogy a reámzúduló kísértések közt meg ne inogjak, hogy a betegség össze ne törjön, hogy könnyeim közt ne zúgolódjam, — ez az Isten akarata. De hogy azt az izgató, pikáns színdarabot megnézzem, hogy azt a léha képeslapot végigforgassam, — Uram, ez is a te akaratod? Hogy abba a könnyelmű társaságba elmenjek, hogy azt a gyanus üzletet megkössem, — Uram, ez is a te akaratod? Ha nem — ó, akkor meg nem teszem! *Teljesítsd ma, Uram, rajtam a te szent akaratodat!*

Ime, Testvéreim, mily nagyszerű dolgokra tanít minket a mennyei dicsőség fényében trónoló Szűz Anyánk, a mennyország királynőjének örömtől sugárzó arca!

*

A Szűz Mária képeiről szóló beszédemet itt be is akarom fejezni, pedig tudom, hogy kedves hallgatóim közül egyesek szeretnének még valamire figyelmeztetni.

«Még nem lehet befejezni — szeretnék mondani. Hiszen még nem volt szó a legemberibb Mária-képről, a hozzánk talán legközelebb állóról, a minket leginkább erősítőről: még nem volt szó a «Fájdalmas Anyáról».

Valóban, őróla ma nem beszéltem. De csak azért nem, hogy majd annál többet beszélhessek róla a jövő vasárnapon, amikor is az egész beszédemet a «Fájdalmas Szűzanyának» fogom szentelni.

A kereszténység előtti időkből sok szobor maradt reánk, de egyik sem rázza meg annyira a mai szemlélőt, mint a közismert Laokon-csoport szobra. Egy apát és két fiát ábrázol a páratlanul kifejező erejű mestermű, amint egy óriási kígyó csavarodik rájuk s halálra szorítja a fájdalomtól és kétségbeeséstől eltorzult arcú embereket. Ime, a megváltás előtt az áteredő bűn súlya alatt tehetetlenül nyögő emberiség fájdalma, szolgasága!

De íme — Testvéreim! — a mi templomainkban egy másik szobor áll: egy szelíd tekintetű asszony szobra, feje körül tizenkét csillagból koszorú, a lába alatt pedig — nem halálthozó szorítással reácsavarodva! — hanem igenis a

lába alatt hever a széttaposott fejű kígyó. Ime, a megváltott emberiség nagyot lélekző öröme, szabadsága!

Amíg nem élt Szűz Mária a földön, addig az ember nem volt megváltva. De Máriától megkaptuk a legnagyobb ajándékot, a világ Megváltóját! És ezért hódolnak a leghíresebb művészek ecsetjei ezer meg ezer képpel a Boldogságos Szűznek! De ezért esedeznek milliók és milliók buzgó könyörgései is a Boldogságos Szűzhöz.

Anyánk, ki istenanya vagy, mutasd meg nekünk a te méhednek áldott gyümölcsét, hogy Szent Fiadnak mindig hűséges fiai maradhassunk!

Anyánk, ki malaszttal teljes vagy, imádkozzál érettünk, hogy megbecsüljük s megőrizzük magunkban az Isten malasztját!

Anyánk, ki a kígyót széttapostad, segíts minket mindig tisztaszívűnek maradni és taníts meg minket a kígyón győzni tudni!

Anyánk, ki mennyország királynője vagy, segítsd úgy eltölteni földi életünket, hogy annak végén mi is eljuthassunk a te isteni Fiadnak örök országába! Amen.

XXXIV.

A Fájdalmas Anya.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Az egész tudományos és művészi világnak nagy eseménye az a nap, amelyen a svéd király Stockholmban a Nobel-díjjal megkoszorúzott tudósok és írók jutalmát kiosztja.

1928-ban az irodalmi díjat egy írónő kapta, Sigrid Undset, aki dec. 7-én Oslón keresztül igyekezett Stockholmba a kitüntetés átvételére. Oslóban nagy ünnepélyt rendeztek tiszteletére, ő pedig a következő napon, a Szeplőtelen Szűz Anya ünnepén, elment a Szent Domonkos-templomba s a babérkoszorút, melyet tisztelőitől előző este kapott, szép csendesen letette a Fájdalmas Szűzanya szobra elé.

Hogy hányszor térdelhetett már imába merülve ez a világhírű írónő a Fájdalmas Szűz szobra előtt, — nem tudjuk. Hogy miket beszélt neki a Fájdalmas Szűz arca ambícióról, életcélról, történetésről, szeretetről, megbékélésről, — nem tudjuk. Csak annyit tudunk, hogy millió, százmillió és milliárd emberi lélek nézett már így szemébe Krisztus fájdalmas Anyjának és talált vigasztalást, megnyugvást s új életkedvet a Fájdalmas Szűz lábainál.

A «Fájdalmas Anya», akiről ma beszélni szeretnék! A «Fájdalmas Anya», akinek tövises, göröngyös, kemény és szomorú életútján ma végig szeretném vezetni kedves hallgatóimat, hogy aztán megértsük azt a csodás hatást, amit az ő tisztelete az emberi lélekben kivált. I. Jertek hát előbb velem — Kedves Testvéreim — végig **azon a tövis úton, melyet Máriának meg kellett járnia,** mert csak így fogjuk II. világosan látni **azokat az erőforrásokat, amik a Fájdalmas Anyának arcáról a mi fájdalmaink enyhítésére fakadnak.**

I. Mária a fájdalmak útján.

Szűz Máriát ma ugyan legtöbbször «Boldogságos Szűznek» nevezzük, de ez inkább mostani, mennyei állapotának jelzése s nem egykori földi életének. Mert földi életét annyira át- meg átszőtték a szomorú események, hogy, azt tekintve, sokkal inkább nevezhetnők őt «Fájdalmas Szűznek».

És ezen nincs is csodálkozni való. Nem kell csodálkoznunk, hogy Krisztus szenvedésének árja ily elemi erővel kapta el Máriát is. Hiszen ki állott Krisztushoz annyira közel, mint Mária? Ő a zöldelő fa, melynek Krisztus a virága; és ha a vihar elvitte a virágot, csoda-e, ha a fát sem hagyta bántatlanul? Csoda-e, ha amit Krisztus szenvedett, Mária mindazt vele szenvedte?

Különösképpen beszélni szoktunk a **Szűz Anya hét fájdalmáról.** Melyik volt ez a hét fájdalom?

1. Az első fájdalmat már jóval Krisztus születése előtt viselte el, mikor el kellett hagynia a templomot, ahol egész életét Isten szolgálatában akarta eltölteni, s férjhez kellett mennie Szent Józsefhez. Fájdalmas volt az elhatározás, de megtette, mert az Úr akaratát nem helyezte mögéje saját vágyainak és terveinek.

2. A második fájdalom már sokkal kínosabb próba volt. Szent József kezdetben még nem tudta, mily csodálatos módon akarja az Isten földre küldeni az ő Szent Fiát. Tanácstalan zavarral állott tehát Mária készülő anyai méltóságával szemben, s titokban el akarta őt küldeni magától. Könnyű elképzelni, mily sajgó sebet üthetett ez a gondolat a tiszta Szűz Anya lelkén!

3. Aztán jött a karácsonyi éj kivetettségének fájdalma, a szállást kereső szent család elhagyatottsága, a betlehemi istálló hideg falai... tél... éjszaka... emberek szívtelensége...

4. Aztán jött Krisztus születése után a 40. napon az öreg Simeon titokzatos jövendölése. A kis Jézus születése után a 40. napon Szűz Anyja bemutatja a templomban. És ekkor hangzanak el Máriához Simeon megdöbbentő szavai: «Neked magadnak is tőr fogja átjárni lelkedet». (Luk. 2, 35.) Mily aggasztó sejtelmek ébredhettek Máriában Simeon szavai nyomán! Ha éles, kemény kard szúr húsba, idegbe, mélyre, úgy-e, fáj! De ha éles szó szúr lelkünkbe s nemcsak szúr, hanem «átjárja» azt, mily rémes szenvedést jelenthet ez! Úgy hatottak Simeon szavai Mária

lelkére, mint golyótól talált nemes vadra a lövés, mely megölni ugyan nem volt képes, de bárhová megy ezentúl, minden lépésnél érezni fogja azt. Vannak szavak s események — a búcsúzó anya, a haldokló apa végső szavai —, melyeket *az ember soha az életben nem tud elfelejteni.* Ilyen volt Simeon szava is; folyton ott reszketett nyugtalanul Mária szívében: ha ápolta, ha dajkálta, ha gondozta Krisztust, tudta, hogy a szenvedésre neveli. «Neked magadnak is tőr fogja átjárni lelkedet.»

Úgy elgondolom magamnak a názáreti házat: mily féltő, aggódó szemekkel tekintett a növekvő Krisztusra sokszor az ő szent Anyja! Mikor az Ószövetségben olvasott, vagy szombatonkint a zsinagógában hallotta, hogy az eljövendő Messiás mennyit fog szenvedni! Mikor felolvasták Izaiás jövendöléseiből, milyen lesz a szenvedő Messiás: «Fájdalmak embere . . . nincs már alakja s szépsége», «féreg már s nem ember, emberek gyalázata s a nép megvetése», «megszámlálták csontjait, átlyuggatták kezeit s lábait» . . . ah, mily fájdalom tőre járhatta át ilyenkor a Szűz Anya lelkét!

5. Pedig közben még végig kellett szenvednie az egyiptomi menekülés minden keservét s a számkivetésben-élés minden nélkülözését!

6. Közben három napra el kellett veszítenie a 12 éves Jézust és a megrendült anyai szív aggodalmával keresnie, — mintegy előkészületül a nagy elválásra, a nagy elvesztésre, a hetedik fájdalomra, Krisztus halálára! Hiszen ha hozzánk, emberekhez igazán közel akart állani, meg kellett ízlelnie a legnagyobb szenvedést is: Fiának elvesztését.

7. És ez volt Máriának hetedik, legnagyobb fájdalma.

Mária füléhez döbbenetes hírek érkeznek szent Fiáról: Judás elárulta . . . A kertben durva katonák elfogták . . . Péter is megtagadta . . . A hálátlan nép ordít: «Feszítsd meg!» . . . Ostor . . . Tövis . . . Vajjon el tudjuk-e képzelni magunknak, hogy minden egyes új hír mit jelentett a Fájdalmas Anyának, aki vértanuvá lett és «vértanuk királynéjává» nem vére hullásával, hanem szörnyű lelki szenvedéseivel!

Krisztust elítélték és Ő vállaira veszi a keresztet. Harsona harsan, indul a menet. Elől hírnökök . . . Aztán sihederek . . . Szeg, kötél, kalapács, létra. Lovasok . . . A végén jön a fáradt, elcsigázott, vérző Krisztus, vállán a nehéz kereszttel.

És most . . . az egyik utcasarkon . . . vérfagyasztó jele-

net következik. Ha Krisztus ellenségei nem lettek volna annyira elvakítva, nekik is meg kellett volna indulniok . . . A tömeg egy részén is erőt vesz a jobb indulat, utat nyit: *ott áll Mária!* Hiába tartóztatták jó lelkek, nem tudott otthon maradni: még egyszer látni akarta Fiát.

De milyen találkozás! «Minél nagyobb a szeretet, annál mélyebb a fájdalom» — mondja Szent Ágoston.

Minél nagyobb a szeretet! Hát volt anyai szeretet a világon, mely megközelítette Máriáét? Ki ismerte annyira Krisztust, mint ő? Ő hallotta az angyaltól, hogy fia a magasságbeli fiának fog hivatni! Ő látta, hogyan térdeltek előtte a napkeleti királyok! Harminc éven át egyetlen hibát, egyetlen tökéletlen vonást nem látott rajta, csak csupa kedvességet, bölcseséget, jóságot, szeretetet! És most ezt a fiút viszik ily gyalázatos halálra?!

És jön a keresztrefeszítés, a halál és a temetés! «A Szent Szűznek ebben a kitüntetésben kellett részesülnie, hogy érdemei itt nőjenek az égig . . . Lelkének a Golgotha sziklái közt, a rettenetes keresztfán kellett fölkúsznia s ott elrebegnie azt, hogy legyen meg a te akaratod.» Hogy mit szenvedett el Mária lelke a kereszt tövében, azt emberi szó elmondani nem képes. Mit érzett, mikor Krisztus kiadta lelkét, mit, mikor halott Fiát ölébe helyezték és — Szent Jeromos szerint — annyi sebet kapott szívébe, ahány seb volt Krisztus testén, mindezt elmondani emberi ajak nem képes. Itt csak a Szentírás szavaival lehet beszélni: «Nagy, mint a tenger, a fájdalmad; ki gyógyít meg téged?» (Jer. Sir. 2, 13.) Valaha «Magnificatot» énekeltél, — most mit mondasz, Fájdalmas Anyánk? Mondd, amit az ószövetségben Noémi mondott: «Ne nevezzetek engem Noéminek, szépnek, hanem Mara-nak, keserűnek, mert nagyon megtöltött engem keserűséggel a Mindenható». (Ruth 1, 20.) «Ó, ti mindnyájan, kik általmentek az úton, vigyázzatok és nézzétek, van-e fájdalom, mint az én fájdalmam?» (Jer. Sir. 1, 12.)

II. A Fájdalmas Anya és a mi fájdalmunk.

A) Ez előtt a Fájdalmas Anya előtt különös előszeretettel jelenik meg a keresztény lélek *és tiszteletét különös kegyelettel ápolja a katolikus Egyház.* A Szűz Anya életének többi eseményeit is megüljük egy-egy ünneppel, de

Mária fájdalmának két ünnepet is szentelünk (fájdalmas péntek és szept. 15-e), és ezenkívül a fájdalmas rózsafüzérrel, skapuláréval, szobrokkal, oltárképekkel s énekekkel is kegyeletesen tiszteljük azt.

A Boldogságos Szűzet a művészek ecsetje szebbnélszebb beállításban ábrázolta már, mindegyik közel is áll hozzánk, de talán egyik sem annyira, mint amikor szenvedéseiben festik le Máriát. Közel áll hozzánk az örvendetes Szűz Anyát bemutató Madonna-kép, közel a Szeplőtelent mutató Immaculata-kép, közel a mennyország diadalmas királynéját mutató Virgo Gloriosa képe, de egyik sem annyira emberi, egyik sem ragad oly erővel meg, egyik sem jut oly közel szívünkhöz, mint a Fájdalmas Anya képe.

De vajjon ki csodálkozhatnék ezen? Próbáljunk csak meg — Testvéreim! — visszaemlékezni régi gyermekéveinkre, vajjon édesanyánkról melyik emlékünk a legelevenebb? Mikor, mily körülmények közt tette ránk a legnagyobb hatást? Az hatott-e meg legjobban, mikor először biztatgatott örvendezve a járni tanulás bizonytalan utain? Arra emlékszünk-e vissza legerősebben, mikor altatódalt dudolgatott felettünk? Arra-e, mikor örvendezve zárt karjaiba, ha hosszú távollét után hazatértünk? Az örvendező anyai arcra emlékszünk-e vissza leghálásabban?

Nem! Hanem arra az aggódó tekintetre, amellyel lázas álmatlanságban végigszenvedett éjszakáinkon betegágyunk fölé hajolt az édesanyánk és *értünk* sírt; és még inkább arra a szomorú arcra, mikor valami hibánk vagy rosszaságunk folytán *miattunk* sírt. Igen, szép és megható a gyermekének örvendező anyának képe, szép és megható a gyermekéről gondoskodó s érte aggódó anyának képe, de legszebb és legmeghatóbb a gyermekéért szenvedő anyának képe. Azért legmeghatóbb tehát minden Mária-kép között a Fájdalmas Anya képe, mert Szűz Mária minden szenvedése isteni gyermekéért volt. Ha bajba jutnak a gyermekek, anyjukhoz menekülnek. Így menekülünk mi is mindnyájan szenvedéseinkben a kereszténység közös anyjához, Máriához.

B) Az ember próbálja lélektanilag elemezni, mi is az a titokzatos erő, ami a Fájdalmas Anya szent arcáról két évezred óta megfogyatkozás nélkül árad a szenvedő emberek lelkére. **Miben rejlik a Fájdalmas Anya vigasztaló ereje?**

a) Mindenekelőtt is az ő *fájdalmának nagyságában.* Nagy fájdalom meggyógyítja a kicsinyt, másnak nagy fájdalma mellett elfeledjük saját kis bajainkat. És mikor mi, csetlő-botló, küzdő, fáradt emberek kiteregetjük mindennapi kisebb-nagyobb gondjainkat, csalódásainkat, keserűségünket a Fájdalmas Anya előtt, szinte megszégyenülve érezzük, hogy mindez mily semmiség az ő szenvedésének keserű tengeréhez képest! És mégis mi akarunk összeroppanni? Mi vagyunk halálra keseredve? Mi panaszkodunk, hogy nem bírjuk tovább ezt az életet? Mária ellenben mily némán hallgat, mily panasz nélkül tűr, mily bizalommal néz föl az égbe a mennyei Atyához!

b) De a Fájdalmas Szűz tekintete nemcsak azzal enyhíti szenvedésünket, hogy hiszen ő is szenvedett, hanem azzal még inkább, hogy *hogyan szenvedett.*

Nem a Boldogságos Szűz volt a mi megváltónk, hanem az ő Szent Fia, aki a keresztfán bemutatta értünk véres áldozatát. Ámde amint ma a szentmiseáldozatot ünnepélyesen bemutató papnak diákonus asszisztál és segédkezik, ily asszisztáló diákonusa volt a véres kereszt tövében álló Fájdalmas Anya az áldozatát bemutató Megváltónak.

Némelyik Kálvária-képen Máriát összeroskadva látjuk. Hát ez nem igaz! «*Stabat* mater», állott a Szűz Anya! Sem a keresztúti találkozásnál, sem a kereszt alatt nem roskadt össze! Zokogott, szenvedett, gyászolt, de nem pogány módra! Nem átkozta fia üldözőit, nem szitkozódott, nem vesztette el önuralmát, pedig a szenvedés tengere tombolt körötte.

Mi adta neki ezt az erőt? A hite! Egyedül a hite! Tudta, hogy Fiának szenvedéséből fakad az emberek örök üdve. «Legyen nekem a te igéd szerint» — mondogatta most újra meg újra, és mikor meghozta értünk azt a határtalan áldozatot, hogy odahelyezte Fiát a kereszt oltárára, akkor lett asszisztáló diákonusává a megváltó Krisztusnak.

Testvéreim! *Amint Máriát a szenvedés tette végkép méltóvá Szent Fiához, épúgy minket is ez emel legközelebb Hozzá.* Buzgónak lenni és imádkozni, amikor könnyű — ez is szép; de az igazi vallásosság próbája: kitartani, amikor nehéz! Akarod, hogy korona legyen fejeden a mennyben? Hát ne félj, ha tőr van szívedben a földön! Tudod, mi a lelki nagyság? Mikor Isten meglátogat valakit, mikor próbára tesz, mikor sujt, mikor mintha még Ő is elhagyott volna, — és akkor is hűnek maradni, akkor is kitartani és

megcsókolni a sujtó kezet! Isten nem tett kivételt a szenvedésben az Úr Jézus anyjával sem, — hát velem tegyen?

c) De a Fájdalmas Szűz tiszteletének vigasztaló ereje nem kevésbbé rejlik abban is, hogy *ő a hozzá folyamodó szenvedő lelkeket fölemeli szenvedő Szent Fiához, az Úr Jézushoz.* Szinte azt mondhatnók, hogy sebeinket anyai kezére veszi s bemártja azokat Krisztus mindent gyógyító vérébe, hogy ezáltal szenvedésünkben nemcsak Krisztus szenvedéseinek legyünk részeseivé, hanem az ő dicsőségének is. Mintha ő is intézné hozzánk a szavakat, melyeket Szent Péter írt le először: «Mivel Krisztus testben szenvedett, ti is ugyanazon gondolattal fegyverkezzetek fel, mert aki testben szenved, megszünik vétkezni.» (Pét. I. 4, 1.)

Igy talál nála még a megrázó csapások alatt vergődő lélek is megnyugvást. Akiknek meghalt a legkedvesebb hozzátartozójuk, azok is érzik, hogy a Fájdalmas Anya vigasztaló tekintetétől enged a fájdalom görcse szívünkben, s enyhül a lélek sajgó sebe; és akiket megtört, megrázott az élet kegyetlen vasökle, azok is új harcra bátorítva emelkednek fel annak képe elől, aki tudott egyenesen állni, mikor Szent Fia haldoklott a kereszten és tudott össze nem roppanni, mikor Fiának véres tetemét anyai ölébe helyezték.

Akik a római Szent Péter-templomban járnak, el nem mulasztják megnézni az utólérhetetlen művésznek, *Michelangelónak* egyik legszebb művét, a «Pietá»-t. Mit jelent ez a szó: Pietá? «Részvétet keltő kép.» Nos, hát ez a szobor valóban megmozdítja még a kőszívűeket is! Magába mélyedve ül a Fájdalmas Anya, ruhája gazdag redőkben omlik körülötte, s fejét kissé jobbra lehajtva nézi . . . nézi Szent Fia holttestét. Jobbkarjával tartja a tetemet, balja azonban lehanyatlott s kinyitott keze a maga némaságában is valami megrázóan fájdalmas gesztussal szól minden előtte álló szenvedő emberhez: «Vigyázzatok és nézzétek, van-e fájdalom, mint az én fájdalmam!» (Jer. Sir. 1, 12.)

Nagy a Szűz Anya fájdalma, — és lelke mégsem tört össze! És éppen ez a pont az, ahol a kereszténység és a pogányság életfelfogása homlokegyenest eltér egymástól. A pogányoknak is állást kellett foglalniok a szenvedéssel szemben, az ő filozófiájuknak is meg kellett azt valahogy magyaráznia, hiszen mióta ember van a földön, azóta szenvedés is van; de a pogány világ bölcseletének tehetetlensége talán sehol ijesztőbben meg nem nyilvánult, mint ebben a kérdésben. A pogány művészet is megteremtette a maga

«fájdalmas anyját», Niobét. Niobét egyszer szép fiai láttára annyira elragadta a büszkesége, hogy kigúnyolta az istenneket. A megsértett istenek bosszúból megölték a fiait, Niobe pedig rémes fájdalmában kővé meredt. Ime az óriási különbség Niobe és a Mater Dolorosa között! Niobe is elvesztette fiait, és Szűz Mária is elvesztette Fiát. De a pogányságnak nem volt szava a szenvedéshez, s ezért Niobe kővé meredt a fájdalom súlya alatt, mert nem volt vigasztalása, mely erőt adjon neki. Mária is elvesztette Fiát, ő is panaszkodik, hogy «nagy mint a tenger, az én fájdalmam» (Jer. Sir. 2, 13.), de nem roskadt össze s nem dermedt halálra, mert, íme, a Pietá arcáról a fájdalom vonásai mögül is előtör a tökéletes Istenben-megnyugvás válasza: «Ime, az Úr szolgáló leánya, legyen nekem a te igéd szerint».

Ime, Testvéreim, a Fájdalmas Anya tiszteletének áldott, vigasztaló erőforrásai! Aki így legmélyére tekint ennek a kultusznak, *az nem fog arra a téves megállapításra jutni, mintha az pusztán érzelgősség volna, ami gyermekeknek s asszonyoknak való.* Korántsem! Az élet kemény harcát álló férfiak, tudósok, katonák épúgy erőt merítenek belőle! Erőt merít belőle a lelki tisztaságért küzdő ifjú, mikor kemény harc és sokszor reménytelennek látszó küzdelem közepén odamenekül a Fájdalmas Anya elé és érzi, hogy annak könnyes tekintetétől lehül a vére és elcsitul az ösztönök jogtalan szava; de erőt, bátorságot s vigasztalást nyer a felnőtt ember is, aki a Fájdalmas Anyától megtanulja, hogyan kell a mindennapi élet pogány szenvedéseit Krisztus vérében megkeresztelni, megszentelni s fogcsikorgató és öklét rázó tehetetlen vergődés helyett érdemszerző, Isten akaratát teljesítő lelki erővel viselni. Éppen azért, amíg csak betegség, csapás, szenvedés, fájdalom lesz a földön, vagyis amíg csak ember él a földön, mindig meg fog maradni s egyik legkedvesebb erőforrásunk lesz a Fájdalmas Anya tisztelete.

Mint repkény fonódunk az élet viharjai közt a Fájdalmas Anyának meg nem ingó oszlopához. Hiszen anyai szíve van, mely meghallja kiáltásunkat: «Irgalmasság Anyja, könyörögj érettünk!» «Szomorúak vigasztalója, könyörögj érettünk!» «Betegek gyógyítója, könyörögj érettünk!» Hozzá sóhajtunk e siralom völgyéből, fordítsa reánk irgalmas szemeit, hiszen a Nagypéntek fájdalmával vagyunk szívébe írva! Bizalommal folyamodunk hozzá életünk minden megpróbáltatásában, de főleg kérjük, hogy álljon mellettünk

utolsó, sorsdöntő percünkben, amikor majd nem úgy imádkozzuk az Üdvözlégyet, mint mindig szoktuk: «...imádkozzál érettünk most és halálunk óráján», hanem amikor majd az «és» kimarad és így kell majd mondanunk: «Fájdalmas Anyánk! Eljött a perc, amelyre egész életemben kértem segítségedet; imádkozzál érettünk most, most: halálunk óráján».

*

Kedves Testvéreim! Az Északi Tenger partján megindító történetet beszélnek egy halász feleségéről.

Az Északi Tenger, vad viharos víz, s a rajta tomboló orkán nem egyszer nyeli el nyomtalanul a rámerészkedő halászokat. Ennek a halászasszonynak ura s gyermekei is már napok óta voltak künn a háborgó tengeren és nem találtak haza. Jött a vaksötét éjjel, ... és sehol semmi hazamutató fény. A szegény asszony csak állt és várt a parton ... végre is végső rémületében mit csinált? Fölgyujtotta saját kis házacskájukat, egyetlen vagyonukat és ott állott erős lélekkel minden boldogságuk lobogó fáklyája mellett ... míg az eltévedt halászok a lángok világítása mellett végre is hazataláltak.

Szűz Mária áll ilyen emberfeletti erővel minden boldogságának felgyujtott fáklyája, Szent Fiának véres keresztje alatt ... ott áll, és imádkozik értünk, hogy a keresztáldozat égbemutató fényénél mindnyájan eltaláljunk ... haza ... **haza... az ő Szent Fiának áldott országába!** Amen.

XXXV.

Boldogasszony Anyánk!...

Krisztusban Kedves Testvéreim!

1925-ben egy bécsi ujságíró fölkereste *Herriot* francia miniszterelnököt. Herriot nemcsak teljhatalmú úr volt akkor Franciaországban, hanem emellett a kereszténység egyik legelszántabb ellensége is. Abban az időben Ausztria a legválságosabb éveit élte és nagyrészt a franciáknak, különösen pedig miniszterelnöküknek köszönhette, hogy külföldi kölcsönnel talprasegítették.

És ez a vallásgyűlölő francia miniszter ezeket az érdekes dolgokat mondotta a bécsi ujságírónak:

— Amikor nemrégiben Bécsben jártam, sok emberrel beszéltem, sok mindent megnéztem, de az egészből csak egyetlen jelenet maradt meg a lelkemben. Azóta, valahányszor Ausztriára gondolok, mindig ez a jelenet újul föl előttem. Egyik utamon bementem megnézni a híres Stephansdómot. A szentély elején egy régi Mária-képet láttam, amely előtt gyertyák égtek és sok ember térdelt ott. Behúzódtam az egyik közeli oszlop mögé és onnét figyeltem az embereket. Folyton jöttek, egyik a másik után. Voltak közöttük fiatalok és öregek, férfiak és nők, azonban egytől-egyig olyan hajlott tartásúak voltak, hogy már a külső megjelenésükről lerítt az élet nehézsége. Egymásiknak arca a szegénységet tükrözte és rajta annyi bizalom volt észrevehető, amikor imádkozott. Úgy éreztem, hogy ez a szegényesen öltözött, rosszul táplált, hajlotthátú népség a segítségért küzdő Ausztriának képviselője. Erre gondoltam, amikor Ausztria érdekében közbeléptem és erre gondolok most is mindig, amikor az osztrák főváros eszembe jut.

Nem érdekes vallomás-e ez, Kedves Testvéreim, egy közismerten vallásellenes ember ajkáról? Hogy a buzgó katolikus hívek Mária-tisztelete még az ő elfogult és ellenséges szívét sem hagyta érintetlenül!

Mily örvendetes büszkeséggel kell a Szűz Anyát tisztelnünk s mi mindent köszönhetünk mi a Mária-kultusznak, — erről a témáról beszéltem immár nyolc vasárnapon keresztül és befejezésül ma röviden összegezni akarom az eddig elmondottakat: **I. Röviden végigtekinteni az áldások sorozatán, amik a Mária-tiszteletből minden katolikus ember számára fakadnak; II. de aztán búcsúzóul** még egy újabb gondolatot is adni a már elmondottakhoz: rámutatni arra a különösen meleg tiszteletre, amellyel a magyar katolikus lélek adózik a **Magyarok Nagyasszonya iránt!**

I. A Mária-tisztelet áldásai.

Mint erősíti a Mária-tisztelet hitünket és erkölcseinket, — ez a két kérdés részletesen foglalkoztatott minket az elmondott beszédekben.

A) **A Mária-tisztelet erősíti hitünket,** mert Máriát csak az tisztelheti, aki imádja Szent Fiát. Aki tehát buzgó tisztelője Máriának, egész természetes, hogy nem veszítheti el hitét Szent Fia iránt sem.

Vannak, akik meg nem tudják bocsátani nekünk azt, hogy a Miatyánk után oly szeretettel szoktuk imádkozni az Üdvözlégyet is. Pedig csak azt kérdem az ilyenektől, hogy hát azért így kevesebb Miatyánkot mondunk-e el, mint amennyit Üdvözlégy nélkül elmondanánk? Vannak, akik megütköznek azon, hogy templomainkban a Mária-képek gyertyafényben ragyognak. Pedig csak azt kérdem az ilyenektől, hogy emiatt Krisztus képét vajjon a sötétségben hagyjuk-e? Nem, Testvéreim, azt nem tudom elhinni, hogy ha ma az Úr Krisztus látható alakban megjelenne köztünk, — az a Krisztus, aki harmincévi otthoni életében oly kegyelettel és engedelmességgel tisztelte Szűz Anyját, mint gyermek még anyját soha nem tisztelte, — hogy most ez a Krisztus ránk szólna: «Azonnal hagyjátok abba az Üdvözlégy imádkozását és azonnal oltsátok el a gyertyákat Mária képe előtt!»

Nem! Krisztus ezt nem mondaná. Hanem Máriára mutatva egészen biztosan ismét így szólna hozzánk: «Ime, a ti anyátok!» És aki közel van az anyához, nem lehet messze a fiától sem.

Még aki erre öntudatosan nem is gondolna, még aki a Mária-kultusznak ezt a hiterősítő hatását önmagában

elemezni sem tudná, még annak hitét is őrzi s ápolja a Mária-kultusz, mint ahogy egy rég bemeszelt Mária-kép ápolta tudattalanul is azoknak a dán protestánsoknak ájtatosságát, akikről a híres konvertita, Jörgensen tesz egy helyen említést.

Bájos történet kapcsán számol be Jörgensen arról, hogyan élt tovább egy dán templomban a Szűz Mária-kultusz évszázadokon keresztül a protestantizmus teljes térfoglalása idején is. A hitújítók mindenfelé a legszebb ősi templomokat vették el a katolikusoktól és saját vallásuk számára foglalták le azokat. Az egyik ilyen elkobzott templomban azonban az emberek egy olyan szokást gyakoroltak, aminek sokáig senkisem tudta magyarázatát adni. Apáiktól átvett régi hagyomány szerint a templom egyik fehérre meszelt falrésze előtt megálltak, tisztelettel meghajtották fejüket a fal felé s úgy mentek tovább. Senki sem tudta ennek a régi szokásnak jelentését, míg egyszer aztán restaurálás közben kitudódott, hogy a falnak azon részén egy Szűz Mária-freskó húzódik meg, melyet a hitújítók a templom átvétele után siettek bemeszelni. Az új hit követői azonban — azt sem tudva, miért? — továbbra is meghajtották fejüket azon a helyen, ahol katolikus elődeik fejhajtással hódoltak az Istenanyának.

Így őrzi az Istenanya a mi lelkünkben is Szent Fia hitének épségét, és ki nem látná, mennyire rászorul éppen a mai emberiség arra, hogy a Boldogságos Szűz ápolja lelkében a hitet! Ki nem látná megrázóan igazolódni a neves magyar költő sorait, amiket ő ugyan a nemzet jövőjébe vetett hitről írt, de amiket még inkább el lehet mondani a vallásos hitről:

Hit az, mi boldogít a földön,
Boldogít túl a sírodon,
Nála nélkül egy jövőd van,
És ez: veszned kell, ó hon!
Mert kit Isten elhagyott már,
Arra csak sír s kárhozat vár,
Mely nemzetnek nincs hite,
Éljen bár, nincs élete.

(Kisfaludy Sándor.)

Ma, amikor oly könnyen ragad az ember a porhoz, a sárhoz, a mulandó világhoz, ma különösen boldogok lehetünk, hogy Mária felé sóhajthatunk a kereszténység fölülmulhatatlan költőjével, *Danteval* együtt: «Királynő, ki min-

dent megtehetsz, amit akarsz, kérem tőled: tartsd bennem elevenen az örökkévalóság vágyát, s a mulandónak hullámzását győzze le bennem a te pártfogásod».

B) De a Mária-tisztelet nemcsak hitünket erősíti, hanem **nemesíti erkölcsi életünket is,** és ezért beszéltem arról is, mit köszönhetnek Máriának a nők, és mit az anyák.

A nők földi élete számára szent vallásunk csak két utat ismer. Vagy édesanyává lenni az Isten oltára előtt esküvel erősített, sírig tartó házassági hűségben, vagy végig szűzi érintetlenségben maradni és ennek fehér fátylával borítva állni egykor az ítélő Bíró elé. Más út nincs, — bármily csábító csalogatással kínálgassa is a harmadik lehetőséget ez a romlott világ!

Tiszta, érintetlen élet, vagy az édesanya élete! — ez a kettős ideál. És mily boldogoknak kell magunkat nevezni, hogy Máriában — az Isten különös gondoskodása által — mindkettő egyesült és ezért Mária egyaránt örök eszményképe maradhat minden tisztességes nőnek, leánynak s anyának egyaránt. Mária szűz, és Mária anya! És mert Mária hivatása nem merült ki abban, hogy nekünk az Istenfiát adta, hanem örök hivatása, hogy a női ideált megtestesítve állítsa elénk az idők végéig, ezért csengenek és fognak csengeni ajkunkról az idők végéig a szép Mária-énekek oly meleg, oly gyermeki bizalommal a Boldogságos Szűz felé!

Gyönyörű szép, ősrégi köszöntése a katolikus Egyháznak a mindnyájunk által ismert «Salve Regina» kezdetű ima. «Salve Regina, mater misericordiae, vita, dulcedo et spes nostra, salve!» — kezdődik az ima. «Üdvözlégy, mennyország királynője, irgalmasság anyja, életünk, édességünk s reménységünk, üdvözlégy!» Aki csak egyszer is hallotta azt a gyönyörű melódiát, ahogyan régi kolostorok szerzetesei ma is éneklik ezt közösben esti imájuk után, mielőtt nyugovóra térnek, az kiérzi belőle mindazt a gyermeki bizalmat, tiszteletet, ragaszkodást, amellyel Krisztusnak igaz vallása mindenha adózott Krisztus anyjának.

Salve Regina! Üdvözlégy Királynénk, Te örvendetes Szűz, akit az Isten öröktől fogva kiválasztott és méltónak tartott arra, hogy az ő Egyszülöttjének földi anyja lehess!

Salve Regina! Üdvözlégy Királynénk, te fájdalmas Szűz, aki vértanuhűséggel kísérted Szent Fiadnak minden szenvedését!

Salve Regina! Üdvözlégy Királynénk, te dicsőséges

Szűz, akit Istenbe elmerült lelked szépsége «az Úrnak szolgáló leányából» «mennyországnak királynőjévé» tett!

... Fordítsd reánk irgalmas szemedet és Jézust, a te méhednek áldott gyümölcsét nekünk az élet után mutasd meg. Ó kegyes, ó irgalmas, ó édes Szűz Mária!

II. Magyarok Nagyasszonya.

Ime, ilyen gondolatok tárultak elénk legutóbbi beszédeinkben, melyekben a Mária-tisztelet áldásos hatásairól elmélkedtünk. Azonban nem zárhatom be az Istenanyáról szóló sorozatot úgy, hogy meg ne emlékezném még egy újabb, hozzánk különös közelségben álló gondolatról: «*Máriáról, mint a magyarok Nagyasszonyáról.*

A) **Szűz Mária és Magyarország!** Lehet-e ezt a két fogalmat így összekapcsolni? Szabad-e a Mária-tisztelettel kapcsolatban külön beszélni a magyarok Mária-tiszteletéről? Hát Mária nem közös kincse minden népnek, a világ minden katolikusának? Szabad-e őt az egyik nemzet részére inkább lefoglalni, mintegy kisajátítani?

a) **Igaz: Mária minden népé.** Mária egyformán szereti a különféle fajú embereket, mert nála nem az számít, hogy melyik fajnak s népnek vagy gyermeke, hanem, hogy milyen a lelked és mint szereted az ő Szent Fiát. Ez igaz.

De azért senki se ütközzék meg azon, ha egyes népek, egyes országok szinte vetélkednek, hogy melyik tiszteli köztük buzgóbb bensőséggel az Istenanyát.

Az olasz legszívesebben Madonnának nevezi Máriát, Asszonyomnak. A francia szintén Asszonyunknak, Notre Dame-nak s építi páratlan templomait: a Notre Dame de Paris-t, a Notre Dame des Victoires-t, a Notre Dame de Lourdes-t. A bajornak legkedvesebb a Patrona Bavariae, Bajorország Pátronája elnevezés. A svájcinak kedves az einsiedelni Mária, az osztráknak a Mária-Zelli, a lengyelnek a czenstochovai ...

És nekünk, magyaroknak?

Nos nekünk is van «egy olyan Máriánk« (ha szabad magunkat így kifejezni), amilyenje nincs egy nemzetnek sem! Van «*Nagyasszony*»-unk, «*Nagyboldogasszony*»-unk.

Érdekes végigelemezni *azokat a neveket, amiket a vallásos kegyelet a különböző népeknél Máriának adott.* A latinban egyszerűen «Sancta Maria»-nak nevezzük, «Szent Máriá-

nak». Az olasz így szólítja meg: «Madonna», «Asszonyom». A francia szerint «Notre Dame», «Mi Asszonyunk». A németben «Unsere liebe Frau», «a mi kedves Asszonyunk». S a magyar mit mond? Kétféle sajátos kifejezésünk is van, s az egyik kedvesebb és kegyeletteljesebb, mint a másik. Mi Máriát hol «Nagyasszonyunk»-nak nevezzük, hol meg «Boldogasszony»-nak.

Ki faragta ezt a csodásan meleg szót: «Boldogasszony»? Aligha egy ember, aligha egy nyelvész, hanem inkább az egész magyar nép s a nép nyelvének géniusza. Amit népünk a Szűz Anyáról hisz, hírdet s amit benne tisztel, mindazt ebben a szerencsés szóban foglalta össze: Boldogasszony!

Van egy szerzetes-rend, a szerviták rendje, amelyik a Boldogságos Szűz fájdalmainak tiszteletére alakult. Az ő boldogságának tiszteletére azonban nem alakult rend, hanem azt egy egész nemzetnek élő nyelve hirdeti, amikor mi magyarok őt valami egészen sajátos kifejezéssel Boldogságos Szűznek, Boldogasszony Anyánknak, Nagyboldogasszonynak nevezzük.

C) Mi mindent is köszönünk mi, magyarok, ennek a Nagyboldogasszonynak!

Valami sajátságosan meleg kegyelet fűzte őseinket hozzá. Harcban álló magyar csapatokban este a tábortűz mellett hangosan imádkozták a szentolvasót, zászlóikon ott tündöklött a Boldogasszony képe és «ha el kellett volna veszünk, zászlója lett volna szemfödőnk s csendesítésünk az Ave Maria estharang szava» (Prohászka).

a) Graz mellett van egy csendes kis fürdőhely, Radegund, ahová évtizedek óta előszeretettel járnak pihenést kereső magyarok is. Bent az erdőben, az egyik hangulatos fenyves sétányon bájos «Magyarország Nagyasszonya»-szobor áll, «Die ungarische Madonna» — mondják az odavalók. S ez előtt a «magyar Mária» előtt állandóan friss virágok nyílnak: a magyar fürdővendégek veszik azokat. Bármilyen valláshoz tartozzanak is, mindegyikük hozzájárul a Nagyasszony virágaihoz, mert ott az idegenben kiérzik azt, hogy a Boldogasszony valahogy minden magyar lelkéhez hozzátartozik . . .

Kedves Testvéreim! Mi, emberek, mindnyájan idegenben élünk, amíg zarándoklunk e földi téreken. Bárcsak mindnyájan odatennők erkölcsös életünk virágait Szűz Anyánk lábaihoz! Egypengős bélyegeinken rajta a Szűz Anya képe; kétpengős pénzünkön rajta a Szűz Anya képe; bárcsak minden magyar lelkében *élne* is a Szűz Anya képe!

Élne úgy, hogy e földi élet gondjaiba beragadni s elmerülni soha ne tudnánk! . . .

b) De a Nagyboldogasszonynak még mást is köszönhetünk.

A lateráni templomban egy gyönyörű dombormű azt a jelenetet ábrázolja, amidőn II. Szilveszter pápa átnyujtja a követségbe küldött magyarok vezetőjének, Asztriknak a Szent Istvánnak szánt koronát. A dombormű fölött félkör van, amelyben Szent István és Szent László királyaink hódolnak a magyar szent koronát fején viselő s jobbjában királyi pálcát tartó Patrona Hungariae előtt.

Az elszakított Felvidékről egy szlovák zarándokcsapat ment el egyszer a szobormű előtt s mikor megtudták, mire emlékeztet ez az emlékmű, buzgó imádság áhítatában borultak le a magyar koronával ékes Nagyasszony képe előtt.

. . . *Mert vannak lelki erők, amiket össze nem törhet zsarnoki kényszer sem és a történelemnek vannak igazságai, melyek sírba temetve is életre kelnek!*

Immár 900 éve, hogy első szent királyunk Nagyasszonyunknak ajánlotta fel országát. Azóta mennyi vész-vihart kiálltunk! Mert azóta mindig tudtuk, hogy Mária «anyai palástját oltalmunkra fordítja» és mindig bizalommal is csendült meg ajkunkon a magyar nép vérzivataros századában készült ének Boldogasszony Anyánkról régi nagy Pátronánkról.

De volt-e nehezebb kora történelmünknek a mainál? Volt-e kor, melyben igazabbak voltak a költő szavai:

Bús szívem elfogul, könny fakad szememben,
Midőn Magyarország sorsa jut eszembe.
Nem tudok gondolni szép hazám multjára,
Hogy meg ne induljon könnyeimnek árja.
S ekkor, mint az elmult idők szellemének
Bús hangja, megzendül szívemben az ének,
Mellyel jobb eleink, midőn bajba estek,
Az Isten Anyjához sírva esedeztek.
Sírva szól az ének: — Boldogasszony Anyánk!
Nagy inségben lévén, így szólít meg hazánk:
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne feledkezzél el szegény magyarokról.

(Tárkány Béla.)

De emellett a régi szép énekünk mellett van nekünk egy, talán még szebb régi imádságunk is.

Az egész magyar nép lelkéből szólalt meg hajdan, a nemzet zivataros küzdelmei közt a hazának egyik nagy

fia, *Eszterházy Pál nádor*, mikor ismeretes örökszép imájával fordult a Boldogságos Szűzhöz, Magyarország Nagyasszonyához. Ezzel az imával zárom be mai beszédemet, mert szebben még senkisem tudta kifejezni a magyar nép kegyeletét Mária iránt, mint ez a mi nagy magyar hittestvérünk tette imájában:

«Emlékezzél meg, Istennek dicsőséges Anyja, magyarok Nagyasszonya, szentséges Szűz Mária, emlékezzél meg örökségedről, melyet hű szolgád, első királyunk és apostolunk, Szent István neked felajánlott és végrendeletében neked hagyott. Tekints kegyes arccal országodra és dicső érdemeid által légy szószólónk és közbenjárónk szent Fiadnál, Jézus Krisztusnál. Hozzád kiáltottak őseink és minden inségükből kiszabadultak, mert folyton-folyvást vigyázott éber szemed örökségedre, ó mindörökké áldott, Nagyasszonyunk! Ezt mi biztosra vévén, gyakran folyamodtunk hozzád és tapasztalásból tudjuk, és bízvást el is mondhatjuk, hogy egyedül szószólásod miatt áldott meg minket az Úr. Ez a remény éltet most is, ez a bizodalom lelkesít, hogy oltalmad szárnyai alatt keressünk menedéket mi, a te néped, örökséged és hű nyájad, kik szentséges Fiadról vagyunk elnevezve, különös pártfogásodért pedig hazánkat Mária országának hívjuk és valljuk.

Azért emeljük föl tehát hozzád szívünket, imádkozásra kulcsolt kezünkkel együtt, hogy nagy alázattal kitárjuk színed előtt könyörgésünket.

Oltalmazzad is esennen esdünk, és védjed hatalmas pártfogásoddal minden testi-lelki gonosz ellen édes hazánkat, hogy mindenha virágzó legyen Isten dicsőségére és néped vigasztalására. Legyen eszköz benne a te esedezésed, hogy az Anyaszentegyházat, vagyis a katolikus hitvallást idehaza és mindenütt széles e világon fölmagasztalás érje; hazánk püspöki karának, a főpásztoroknak és az egész papságnak nyerj isteni segítő kegyelmet, nekünk pedig, híveidnek, tanulékony, engedelmes és az élő hit cselekedeteivel s gyümölcseivel bővelkedő szívet, hogy meg ne nehezteljen szent Fiad reánk és országát tőlünk joggal el ne vonja. Gyullaszd föl bennünk ősatyáink buzgóságtól gerjedező szívét és vezéreljed a hitetlenkedőket az igazak okosságára, hogy mind valamennyien egy szájjal, egy szívvel-lélekkel, azonegy hittel szolgáljunk Fiadnak, a mi Urunknak, téged pedig tiszteljünk és valljunk Nagyasszonyunknak, pártfogónknak, miként valóságban tiszteltek is dicső őseink.

Könyörgünk, Nagyasszonyunk, apostoli királyunkért, hogy hosszú életet, csendes országot, vitéz hadsereget, hű tanácsadókat, jó népet, a világ békességét és mindazt nyerd meg neki, amit ő mint ember és mint király kíván, hogy így hű alattvalóit e földön istenességben és igazságban sokáig szerencsésen kormányozhassa, majdan a síron túl pedig az örök élet koronáját elnyerhesse.

Könyörgünk, Nagyasszonyunk, a karokért és rendekért, magyar hazánk egész tisztviselőkaráért, hogy a Szentlélek ajándékai által fölvilágosítva, megismerjék az igazságot, megbüntessék a gonoszt és megvédelmezzék az igazat hogy a közjó előmozdításán őszinte igyekezettel fáradozván, az árváknak, özvegyeknek és ártatlanoknak igaz lelkiismerettel szolgáltassanak igazságot.

Könyörgünk, Nagyasszonyunk, egész nemzetünkért és családunk népéért, hogy fordítsd ránk anyai irgalmasságodat és örökséged polgárait, kiket védelmed szárnyai alá vettél, megőrizzed minden bűntől; kegyelmességeddel kormányozzad, vezessed, Isten szerelmében és félelmében megtartsad. Nagy hatalmas esedezésed által nyerj a bűnbánóknak teljes bocsánatot, az igazaknak állhatatosságot, az özvegyeknek és árváknak gyámolítást, a szegény ügyefogyottaknak pártfogást, a szomorúaknak vigasztalást, a megholt híveknek pedig örök nyugodalmat.

Ne vesd meg esennen-esdeklő gyermekeidet és a bűnök bocsánatáért könyörgőket mindenha tapasztalt irgalmasságod hathatós karjával oltalmazzad; mert ámbátor mi megfogyatkoztunk a fiúi kegyeletben, te nem szüntél meg édesanyánk és Nagyasszonyunk lenni.

Légy minden bajos ügyeinkben szószólónk szent Fiadnál, hogy az ő akaratja szerint rendezzük életünket és téged mindenha Nagyasszonyunknak, különös pártfogónknak valljunk és tiszteljünk is életünknek minden napjaiban.

Kelj fel tehát, édes jó Anyánk! Te uralkodjál felettünk és szent Fiad, Jézus Krisztus, a mi Üdvözítőnk.

Fogadd kegyesen hódoló szívünk esdeklését, melyet ezúttal színed elé terjesztettünk, hogy közbenjárásod ereje által megsegítve, a jelen élet viszontagságai után a síron túl az örökkévaló boldogságra juthassunk. Ti pedig, édes magyar hazánk védőszentjei: Béla püspök, István első király, Imre herceg, Mór és Gellért püspökök, László király, Erzsébet asszony, nemkülönben boldog Margit, Kinga és Jolán, IV. Béla király leányai, valamint boldog Márk, István és Menyhért kassai vértanuk, Isten minden dicsőült szentjeivel együtt esedezzetek érettünk, a mi Urunk Jézus Krisztusnál.»

*

Kedves Testvéreim! Bécsi történettel kezdtem a mai beszédet, azzal akarom most befejezni is a Mária-beszédek sorozatát.

Bécsnek legbensejében, nem messze a Stephansdómtól, van egy különös nevű utca: «Himmelspfortgasse», «a mennyország kapujának utcája» és egy kolostor is benne «zur Himmelspförtnerin». «Kolostor a mennyei kapusnőhöz», — elég furcsán hangzó elnevezés! De csak annak, aki nem hallotta még azt a bájos legendát, amely e kolostor körül szövődött.

Úgy tartja a legenda, hogy valamikor réges-régen az egyik kapus-apáca megúnta a zárdai életet, lelkét elfogta az ismeretlen nagyvilág vágya, s egyik éjszaka, mikor csendben aludt az egész ház, megszökött a kolostorból. Nem lehetett szegényke rossz lélek, csak gyönge volt, — hiszen a búcsúzás utolsó pillanatában fogta a kapukulcsokat és gyorsan eldugta a Szűz Anya képe alá ezekkel a szavak-

kal: «Te Mennyei Asszony, a te szolgálód most már a világé lesz, hát itt vannak a kulcsok, őrizd te a kolostort . . .»

És elszökött a szegény apáca . . .

És hét évet élt künn a világban! . . .

De a világ kegyetlen, a világ hazug, a világ nagy ámító . . . s a szegény tékozló lélek hét év után végkép összetörve, megalázva, bánattal telve, kemény vezeklés igéretével lelkében, reszkető szívvel lopódzott vissza egy csendes éjszakán a rég elhagyott szent házba . . . és, íme, csodák csodája! — a kulcsokat ott találta mozdítatlanul a Mária-kép alatt, ahová hét év előtt azon a szomorú éjszakán rejtette és a kolostorban senki sem vette észre, hogy ő hét éven át hiányzott, mert *a megtévedt szegény lélek helyébe az áldott istenanya maga állott be portásnak és hét éven át őrizte a házat* . . .

— — — — — — — — — — — — — —

Testvéreim! Eddig tart a legenda.

— — — — — — — — — — — — — —

A valóság pedig az, hogy nem veszhet el annak lelke, aki magát Máriára bízza. Amen.

TARTALOMJEGYZÉK.

Bevezető beszédek.

I. Oldal

Az örök Krisztus s a mai ember 3

I. *Krisztusról sokat kell beszélnem a hitünk miatt. A)* A benne való hit fundamentális tétele, egyik alapja a kereszténységnek. *B)* Sokat fogok Róla beszélni, hogy egész közelről megismerjük és még jobban megszeressük Őt és *C)* Általa még inkább megismerjük az Atyát is. II. *Krisztusról sokat kell beszélnem életünk miatt is. A)* «Látni akarnók Jézust.» *B)* Akik láttuk, vajjon mindnyájan megtaláltuk-e? *C)* Hogyan lehet a mai embernek életét Krisztus akarata szerint leélnie?

II.

Hogyan nézzük Krisztust? 12

I. *Krisztust mindenki nézi ugyan, de nem látja.* Nem látja meg Benne az Istent. II. *Hogyan nézzük mi Krisztust? A)* Nézzük a világot gyermeki szemmel és *B)* nézzük Krisztust gyermeki hittel. Bár óriási harc folyik Krisztus körül, mégis megmarad Ő a világ Királyának.

Kicsoda Krisztus?

III.

Kicsoda Krisztus? 23

I. *Kinek tartották már Krisztust? A)* Krisztus forradalmár volt? *B)* Kommunista volt? *C)* Melegszívű, bölcs tanító volt? II. *Kinek tartjuk mi Krisztust? A)* Ki volt Krisztus és mit akart? — ez lesz a kettős vezértémája az egész beszédsorozatnak. *B)* Krisztus Isten!

IV.

Krisztus Isten: hirdetik szavai 33

I. *Krisztus az «Emberfia». A)* Valóban így is nevezte magát. Mit jelent ez a kifejezés? *B)* De világosan megkülönböztette magát tőlünk, egyszerű emberektől. II. *Krisztus egylényegű a mennyei Atyával. A)* Ezt hirdeti saját magáról nyilatkozataiban és *B)* példabeszédeiben. III. *Krisztus isteni igéretei és fenyegetései* is csak akkor értendők, ha Ő valóban Istennek tartotta magát. IV. *Messiási öntudata* egész határozott és világos.

V. Oldal

Krisztus Isten: hirdetik tettei 42

I. *Krisztus csodái. A)* Többször hivatkozott arra, hogy tettei bizonyságot szolgáltatnak istensége mellett. *B)* Ellenségei hasztalan próbálják csodáit kimagyarázni. *C)* Csodatetteinél is meglepőbbek bűnbocsátó szavai. II. *Krisztus jövendölései* szintén azt bizonyítják, hogy Ő nem lehetett pusztán ember.

VI.

Krisztus Isten: hirdeti élete 50

I. *Titokzatos kettősség* jellemzi életét, amit csak kettős, isteni és emberi természetével lehet megmagyarázni. II. *Krisztusból minden bűn hiányzott. A)* Nem találtak benne bűnt még ellenségei sem, *B)* nem találtak barátai sem. III. *Krisztusban megvolt minden erény. A)* Mennyire szelíd volt, *B)* mennyire alázatos, és *C)* mily szeretet lakozott Szívében!

VII.

Krisztus Isten: hirdeti a történelem (I.)..... 59

I. *Mit mondanak Krisztusról kortársai? A)* Istennek tartották. *B)* A legenda és mythosképzés fegyvereivel később hiába vették fel ellenségei a harcot. II. *Az őskereszténység tanusága. A)* Krisztus istenségét tanusítják az őskeresztények szertartásai és *B)* a kereszténység rohamos elterjedése s küzdelmes győzelme is.

VIII.

Krisztus Isten: hirdeti a történelem (II.) 67

I. «*Tétetett ez sokaknak romlására*» (Luk. 2, 34.). *A)* Bizonyítja ezt nemzetek és *B)* egyének története. II. «*Tétetett ez sokaknak feltámadására*» (Luk. 2, 34.). *A)* Új nép állott a hűtlenné lett egykori választott nép helyére. *B)* Krisztus feltámasztó ereje mellett beszél a keresztény közösség élete is, meg *C)* az én saját lelkem sorsa is.

IX.

Krisztus Isten: hirdeti a történelem (III.) 77

I. *Mindent elfelejtünk*, a feledés a közös sorsa minden embernek. II. *De Krisztust nem felejtjük. A)* Őt ma is szeretik és *B)* ma is gyűlölik. III. *Krisztus az örökkévalóság halhatatlan királya. A)* Nemcsak a szeretet vagy gyűlölet ég iránta, hanem *B)* örökké fakad személyéből az éltető energiák kimeríthetetlen forrása is.

X.

Krisztus arca 88

I. *Krisztus különféle arcvonásai:* fönséges, félelmetes, szelíd, fájdalmas arca. II. *Krisztus bátorító arca:* erőnek, példaadás-

Oldal

nak, vigasztalásnak mérhetetlen tengere. III. *Krisztus irgalmas arca. A)* Határtalan irgalmát hirdette szóval és *B)* gyakorolta tetteivel.

Mit tanított Krisztus?

XI.

Mit adott nekünk Krisztus? (I. Istent) 99

I. *Krisztus fölfedezte számunkra az Istent. A)* Míg előtte az embert teljesen a természet fogta le, addig *B)* Krisztus azt hirdeti, hogy az Istenért van az ember s az ő akaratának teljesítéséért. II. *Krisztus fölfedezte Istenben az Atyát. A)* Mióta Krisztus köztünk járt, máskép tudunk imádkozni és *B)* máskép tudjuk Istent szeretni.

XII.

Mit adott nekünk Krisztus? (II. Lelket) 106

I. *Mint gondolkodott Krisztus a lélekről? A)* Tanítása óta tudjuk, mi az ember saját maga számára és *B)* mi az embertársa számára. II. *Mit tanít a Krisztus nélküli világ a lélekről? A)* Vagy többet akar tudni a lélek sorsáról, mint amennyit az Úr szükségesnek látott velünk közölni: az «újraszületés» tévedése; *B)* vagy pedig semmit sem akar tudni a lélekről: a lélektagadás sivársága.

XIII.

Mit adott nekünk Kisztus? (III. Életirányt) 115

I. *Mily irányt szabott Krisztus az emberiségnek? A)* Akkor vált teljessé minden sejtésünk, vágyunk, ideálunk, mikor Krisztus eljött közénk. *B)* De vajjon mi mondanivalója van Krisztusnak a mai földi élet számára? II. *Mi vár reánk, ha letérünk a krisztusi útról? A)* A krisztusi világnézet ereje tömérdek akadállyal harcol napjainkban. *B)* Pedig nincs más mentségünk, mint Krisztushoz visszatérni!

XIV.

Mit adott nekünk Krisztus? (IV. Életkedvet) 124

I. *Krisztus célt ad az élethez:* a földi élet kötelességeinek becsületes betöltésével nyerjük el az örök életet. II. *Krisztus kedvet ad a küzdelemhez. A)* Mióta a lelket fölfedezte számunkra, azóta tudjuk, hogy nekünk többnek kell lennünk minden teremtett lénynél, mert *B)* lelkünk örökéletre-hivatottságából súlyos kötelességek is folynak. III. *Krisztus erőt ad a szenvedéshez. A)* Saját példájával mutatta meg, hogyan kell a szenvedést beledolgozni életünkbe, sőt *B)* Krisztus határozott állást foglalt a halál kérdésében is.

XV.

Mit adott nekünk Krisztus? (V. Örök életet).... 132

I. *Mit tanít Krisztus az örök életről? A)* Ő adta nekünk az örök élet világos tudatát; *B)* csak azóta tudjuk, hová is tart

Olda

az életünk. II. *Mi következik az örök élet hitéből?* Ez a hit kicserélte *A)* szemünket, *B)* földi életünk útjait és *C)* kicserélte halálunkat.

XVI.

«Új parancsolatot adok: szeressétek egymást!« ... 141

I. *Miért nevezzük a kereszténységet a szeretet vallásának? A)* Mert Krisztus oly törvényeket hirdetett a szeretetről, amikről a régi emberiségnek sejtelme sem volt. *B)* Mit hirdet Krisztus a szeretetről? II. *A szeretet értéke. A)* Igaz-e, hogy a kereszténység ellensége az emberi haladásnak? *B)* Sőt: az Isten elnyeréséért folytatott élet a nemes munkakedvnek és fölfelétörekvésnek is forrásává válik.

XVII.

Krisztus és a munka 151

I. *Tanít-e valamit Krisztus a munkáról? A)* Az nagyon téves állítás, mint hogyha a kultúra lázas lüktetése mitsem nyerne a kereszténység által, de *B)* viszont az meg igazság, hogy az Úr Jézus azért jött, hogy az emberiség technikai, szociális stb. berendezkedését előírja. II. *Mit tanít tehát Krisztus a munkáról? A)* Krisztus a munkát fölemelte, *B)* megszentelte és *C)* helyes értékosztályba sorozta. III. *Krisztus és a munkás.* Az «ács fia» testvérének ismer el minden munkást.

XVIII.

Krisztus és a vagyon (I.) 160

I. *Mit tanít Krisztus a vagyonról? A)* Az Úr állásfoglalása benne van a gazdag ifjú jelenetében és a Hegyi Beszédben. *B)* Ebből az állásfoglalásból fakad az emberhez tulajdonképpen egyedül méltó igazi kultúra. II. *Mi következik az Úr tanításából? A)* Az semmiképpen sem, mint hogyha a kereszténység csak a szegények evangéliuma lenne. *B)* Hanem az, hogy ha az emberiség valóra váltaná az Úr tanítását, megszűnnének a társadalmi osztályok közti ellentétek súrlódásai.

XIX.

Krisztus és a vagyon (II.) 170

I. *Mit tart Krisztus a vagyonról? A)* Mi a vagyon s ki a gazdag ember? *B)* Az Úr példabeszéde a szívtelen dúsgazdagról és a nyomorúlt Lázárról. *C)* A gazdagság Isten előtt nem ad előjogokat. II. *Mit tart a kereszténység a vagyonról? A)* Hű maradt Krisztus tanításához az emberi önzéssel és kapzsisággal szemben is, és *B)* mindig mert a vagyonról oly bátran beszélni, mint tette az Úr. *C)* Dúsgazdag híveket akar-e vagy szegény lázárokat? III. *Mit tart a kereszténység a mai gazdasági világrendről? A)* Gyógyulást csak Krisztus hozhat. *B)* A vagyon mai elosztása nem felel meg a kereszténység mindenkor vallott felfogásának.

XX.

Olda

Krisztus követése (I.) 182

I. *Miért kell Krisztust követnünk? A)* Az ember áldozatos harcot folytat a világ meghódításáért s a kultúra terjesztéséért, *B)* de az anyag szűk vaspántjait csak Krisztus töri le rólunk. *C)* Isten és a lelkem, — ez a kereszténység két sarkpontja. II. *Hogyan kell Krisztust követnünk? A)* Aki az Úr nyomdokain akar járni, annak útja nem lesz könnyű, de *B)* örökcélunk elérésére nem sok semmi áldozat. III. *Krisztus követése világtagadás? A)* Tévesen gondolják, mintha a keresztény élet komor, mogorva élet lenne. *B)* Krisztus követése nem futás a világtól!

XXI.

Krisztus követése (II.) 191

I. *Krisztus követése nem szóban nyilvánul meg. A)* Tehát nem merülhet ki külsőségekben, *B)* mint aminő a farizeusok vallásossága volt. II. *Krisztus követése nem is csak a szívben nyilvánul meg. A)* Vannak ugyan elragadtatott pillanatai is a vallásos léleknek, de *B)* vigasztalódniok lehet a lelki szárazsággal küzködőknek is. III. *Krisztus követése életünkkel.* Az a lényege, hogy *A)* magad mily közel vagy Krisztushoz és hogy *A)* másokat hogyan segítesz Krisztus boldogító közelségébe?

XXII.

Krisztus követése (III.) 201

I. *Miért nem értik meg Krisztust?* Mert a betlehemi Kisded elítéli *A)* sokak gőgjét és féktelen nagyravágyását, *B)* és elítéli felületes, léha, külső látszat után futó életét. II. *Pedig mily boldoggá tesz Krisztus követése!* Azért jött Krisztus, hogy *A)* megmutassa az emberhez méltó életet és *B)* erőt adjon ennek a csodás magaslatnak eléréséhez. III. *Hogyan kell Krisztust követnünk? A)* Szeressed Krisztust, *B)* lépj nyomdokaiba, *C)* főleg a kereszthordozásban!

XXIII.

Éjféli köszöntés Krisztushoz 210

I. *Köszönünk Neked, kis Jézus, mindent:* köszönjük ezt az áldott éjszakát; de nem is annyira azt, amire tanítottál, hanem azt, amit értünk áldoztál. II. *Kérünk is Tőled valamit:* hogy minél többen és minél jobban a tieid lehessünk!

XXIV.

Krisztus az élet mestere 214

I. *Az élet Krisztussal. A)* Krisztus csak azoknak válhatik az élet Mesterévé, akik valóban keresztények. *B)* Mi által válik Krisztus az élet Mesterévé? *C)* Ő előle nem tud szabadúlni senki, mindenki keresi Krisztust. II. *Az élet Krisztus nélkül. A)* A mai ember megpróbált Krisztus nélkül beren-

Oldal
dezkedni, pedig *B)* az emberi léleknek éltető, munkakedvet sugárzó centráléja csak Krisztus lehet.

XXV.

Krisztus nélkül? 223

I. *Krisztus nélkül akartunk építeni. A)* «Én elmegyek és keresni fogtok engem, és meghaltok bűnötökben.» *B)* Az újkori társadalmat századok óta Krisztus nélkül építgettük. II. *Pedig Krisztus nélkül elpusztulunk, mert A)* a világ Krisztus nélkül — világ erkölcs nélkül, *B)* a világ Krisztus nélkül — világ rend nélkül és *C)* a világ Krisztus nélkül — világ nyugalom nélkül.

XXVI.

Csődöt mondott-e a kereszténység? 233

I. *Mennyire nem krisztusi a mai világ! A)* Sok a hitével nemtörődő s annak előírásai szerint nem élő ember, sőt *B)* a közönyösek mellett vannak Isten ellen nyíltan lázadók is. II. *Pedig Krisztus nélkül nem megyünk semmire. A)* A kereszténység a béke, öröm és megnyugvás vallása, s azért nincs ma béke és nyugalom köztünk, mert nem vagyunk eléggé keresztények. *B)* Mit tud még Krisztus mondani a mai embernek?

«... Születék Szűz Máriától...»

XXVII.

Mi jogon tiszteljük Szűz Máriát? 245

I. *Ő az Isten Anyja. A)* Mária az Isten Anyja volt. *B)* Kimondhatatlan, végtelen méltóság! *C)* És Mária páratlanul töltötte be ezt az elvállalt méltóságot. II. *A Szentírás Máriatisztelete. A)* A paradicsomi ígéret. *B)* Az angyali üdvözlet. *C)* Szent Erzsébet szavai. *D)* «Engedelmes vala nekik.» *E)* A haldokló Krisztus végrendelete.

XXVIII.

Aggályok a Mária-tisztelettel szemben 254

I. «*Ki fogantaték Szentlélektől...*» *A)* Az Isten Anyjának érintetlen szűzessége hittitok. *B)* De valóban: az Isten Fiának kellett közénk érkeznie! II. *Krisztus «testvérei». A)* A Szentírás valóban beszél «az Úr testvéreiről», de biztos, hogy *B)* nem édes testvéreiről, nem Mária további gyermekeiről van ott szó. III. *Krisztus és Mária. A)* Nem imádjuk Máriát s *B)* az ő tisztelete nemcsak hogy útjában nem áll Krisztus tiszteletének, hanem inkább oda vezet.

XXIX.

Mária és hitünk 264

I. *A Mária-tisztelet hitünket erőssé teszi.* Mily áldozatos gonddal őrizte Mária az ő erős hitét! II. *A Mária-tisztelet*

Olda

hitünket elevenné teszi. A) Mária hitének elevensége. *B)* A «Magnificat». III. *A Mária-tisztelet hitünket egységessé teszi. A)* Védi a krisztusi hit sértetlenségét, *B)* tisztességét és egységét. *C)* A család összetartó központja az édesanya. IV. *A Mária-tisztelet széppé teszi hitünket.* A Mária-kultusz poézise!

XXX.

Mária és a nők 275

I. *Mi volt a nő Szűz Mária előtt? A)* Krisztus előtt megalázó felfogás élt a nőről, *B)* a kereszténység azonban Szűz Máriában fölmagasztalta a nőt. II. *Mivé lehet a nő Szűz Mária által? A)* A Boldogságos Szűz eszményi alakjából erő, biztatás, életkedv árad, *B)* a Virgo Immaculata pedig főként a lelki tisztaságot védi. III. *Mivé lesz a nő Szűz Mária nélkül?* A Mária-tisztelet nélkülözhetetlen erőforrás a női eszmény föntartásához.

XXXI.

Mária és az anyák 285

I. *Mit ad Mária anyai méltósága mindnyájunknak? A)* Az édesanyák szerepe az emberiség történetében. *B)* A Mária-tisztelet fokozza szertartásaink és templomaink vonzó erejét. II. *Mit ad Mária anyai méltósága a földi anyáknak? A)* Az anyák magasztos feladata az emberiség életében. *B)* Mily léha felfogás uralkodik ma erről! Az Isten-anya tisztelete ezzel szemben az anyai méltóság tiszteletét őrzi és erősíti.

XXXII.

«Boldognak hirdet engem minden nemzedék» 295

I. *Mária tisztelete az őskeresztségben. A)* Szent Máté és Szent Lukács tanuságai. *B)* Az őskeresztények kegyelete a Boldogságos Szűz iránt. II. *Mária tisztelete a középkorban.* Szombat. Himnuszok. Rózsafüzér. Úrangyala. Testvérületek. Dómok. Művészetek. III. *Mária tisztelete napjainkban. A)* A Mária-tisztelet a hitszakadás után páratlan lendületet vett. *B)* Mily rideg és hideg is az a ház, amelyikben nem esik szó az édesanyáról!

XXXIII.

Szűz Mária képei 305

I. *Mária, az Istenanya.* Amit mond, az biztatás az Isten felé; s amit ad, az segítség az Istentől. II. *Mária, a szeplőtelen Szűz. A)* Mit jelent a szeplőtelen fogantatás és *B)* milyen fölemelő biztatás sugárzik a szeplőtelenül fogantatott Szűz-nek képéről! III. *Mária, a mennyország királynője. A)* Mily sivár, lelketlen, kínos és céltalannak látszó ma sok ember élete! *B)* De Szűz Mária példája segít minket, hogy fölismerjük Isten szándékát.

XXXIV.

Oldal

A fájdalmas Anya 315

I. *Mária a fájdalmak útján.* Miben állott a Szűz Anya hét fájdalma? II. *A fájdalmas Anya és a mi fájdalmunk. A)* A fájdalmas Anya tiszteletét különös kegyelettel ápolja a katolikus Egyház. *B)* Miben rejlik a fájdalmas Anya vigasztaló ereje? Fájdalmának nagyságában; abban a lelki erőben, ahogyan ő szenvedett; és abban, hogy a hozzá folyamodó szenvedő lelkeket fölemeli szenvedő Szent Fiához.

XXXV.

Boldogasszony Anyánk 324

I. *A Mária-tisztelet áldásai. A)* Erősíti hitünket, *B)* nemesíti erkölcsi életünket. II. *Magyarok Nagyasszonya. A)* Szűz Mária és Magyarország. Ő a mi «Nagyasszonyunk», Ő a «Nagyboldogasszony». *B)* Mi mindent köszönünk mi, magyarok, ennek a Nagyboldogasszonynak!

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY